Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
13 C
24 91

HIERONYMI

CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI, AC Philoſophi celeberrimi,

DE METHODO MEDENDI,

Sectiones quatuor.

Quarũ Catalogũ ſequens pagina exhibebit.

PARISIIS,
In AEdibus Rouillij, via Iacobæa,
ſub ſigno Concordiæ.
1565.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
12-7-C 32

12.13.C.24

CATALOGVS EORVM, quæ his quatuor Sectionibus comprehenduntur.

De Methodo medendi Sectione prima, recentiorum Medicorum errores centum refelluntur.

Sectione ſecunda, de ſimplicium medicamentorum Nocumentis agitur, & eorum vſus ad amuſsim enucleatur.

Sectio tertia, admirandas curationes, & prædictiones morborum continet.

Sectio quarta, Conſilia in diuerſis morborum generibus complectitur.

P. G. ROVILLIVS, MEDICINAE STVDIOSIS. S.

SI QVID vnquã ponderis (ſtudioſe Lector) vel clariſſimorũ virorũ iudicio habuerunt ij, qui ciuilibus negotiis præfecti, lites ciuiũ cõponere, tumẽtéſq; populos compeſcere, & ad Cõcordiam reducere, ſumma ingenij dexteritate potuerũt: profectò non pauci, imò plurimi ſunt, qui hoc pari laude, vt aliis in iure, ita in medendi facultate (quæ eſt alterum Reip. columen) Hieronymo Cardano tribuendum putent, viro in omni ſcientiarum genere meritò celeberrimo: ídq; cùm ob multa ingenij monimenta, quæ in Phyſicam, Aſtrologiam, Geometriam, Arithmeticam doctiſſima in lucem prodidit, tum vel hoc imprimis, quòd in abſtruſis & dubiis Medicorum controuerſiis ſoluendis, abditis morborum cauſſis explicãdis, remediis vel in maximè deploratis inueniendis, admirabilíq; Medendi Methodo non ſolùm admirabilem ſe omnibus hactenus exhibuerit, ſed ea etiam, quæ diuinitus excogitauerat, Reipublicæ multò magis, quàm ſuæ conſulens, conſcribere, & in hominũ manus venire voluerit. Quod vel ex hoc opere perſpicere cuiuis in promptu eſt, mole quidem, exiguo, ſed in quo, quæ ad Medicinæ praxim, quã vocant, in aliis videbantur deſiderari, omnia cùm breuiſſimè, tum fœliciſſimè comprehendit. Sed vt his ſcriptis abſit adulatio, cuiuslibet etiam præter eruditos mihi in hoc negotio conſentaneas fa-

cilè erit cenſura,ſi cogitet,ciuilem ſtatum non minus Medicis,quàm Iuriſperitis opus habere.Vt enim ſine horum ope leges retineri ,ſic nec repentini , & incogniti morbi,qui in ciuium quamtumuis pace fruentium corpora graſſari,ac omni ferè tempore ſæuire cõſpiciuntur , abſq; medica manu arceri vnquam poſſunt.Quò fit,vt tum demum optimè Reip.conſultum fore putem , cùm vt in iure ciuili factum eſt , ſic in hac maximè neceſſaria facultate communi omnium ſumptu,& præſtantiſsimi quiq; præficiẽtur,& quæ ipſi per ſe inuenerint , humano generi ſalutaria , aut in veteribus abdita expoſuerint, ad communem vtilitatem,in lucem proferẽtur,grauiſsimis alioqui pœnis propoſitis in eos,qui ſtudio contradicendi potius, quàm veritatis inueniendæ ſyncera voluntate,ſimilium virorum conatum remorari nitũtur . Atque hæc cauſa fuit , vt doctiſsimorum virorũ ſuaſu hæc ex Cardano collegerim , quibus vnà cum aliis vehemẽter cupiui Remp.donari,quò & tibi(Lector)pro virili aliqua in re prodeſſem,& doctiſsimum virum Cardanum excitarem,vt eo,quo cœpit,pede progreſſus , cætera , quæ multò plura habet, in hac arte recondita,ſtudioſis id obnixè efflagitantibus communicare dignaretur. Vale.

(*)

PHILIPPO ARCHINTO
EPISCOPO SANCTI SEPVLCHRI,
vicarióque Pontificis ſummi Pauli tertij, viro eruditiſsimo, & bonarum literarũ fautori egregio, H.Cardanus medicus Mediolanenſis. S.P.D.

SAEPE ego (Antiſtes optime) mecum dixi, Nihil eſt quod fatum effugere omni ex parte videatur. Et quanquam locupletius de hac re ſermonẽ habuerim, in libro huic tractationi dedicato, nihilominus toties mihi illius ſe offert violentia, vt etiam præter propoſitum, de illo ſermonem frequentius habere cogar. Atque ſi vnquam aliàs, nunc manifeſtè nobis illius memoria occurrit: quippe cùm meminerim, quàm audacter magis, q̃ conſultò, opus hoc de malo medẽdi vſu in publicum emiſerim: cúmq; ab initio multa ſcripſiſſem, nõ ſolùm inornatè, ſed ſine vllo ordine, vix audeo dicere, quibus modis animum addiderit, quáque demum neceſsitate ab eo impulſus ad edendum ſim immaturum hunc fœtum. Erubeſco cùm vltra etiam trecentos errores meos in hoc libro, præter etiam admiſſos à librariis recognoſco. Erátque animus illum iam dudum explodere è fœtuum meorũ numero: ſed obſtitit quædam illi non vulgaris adiuncta vtilitas, quæ etiam cum ſic venalem

reddiderat, vt ſecundo anno librarius ipſe denuo, ni obſtitiſſem, in publicum emittere vellet. Dum verò maioribus eſſem intentus, aut magis neceſſariis, ad hanc vſque diem (annus etenim ab hinc iam nonus agitur) rem diſtuli. Pudebat me inter reliqua, nimia pietate, patris ſiquidem verbis perſuaſus, qui hoc palá, neſcio quo ductus errore, affirmabat, Caſtilioneum nomẽ addidiſſe: cùm certum habeã, reuolutis omnibus publicis tabulis, maiorum meorum, ad annum vſque M. CCCXL. qui ab hoc, CCVI. eſt, nihil mihi cum Caſtelioneis cõmune eſſe. Neque hoc refero quòd vel pigeret, ſi eſſem, fateri, vel quòd mallem non eſſe, quàm eſſe, aut quòd Cardanorum gẽtem Caſtelioneæ cõparare velim. Verùm quantò pulchrius eſt ex nobiliſsima eſſe familia, tãtò etiã turpius falſò ſemetipſum illi inſerere. Eſt familia illa antiquiſsima, ditiſsima, potẽtiſsima, Cardinales, Epiſcopos, viros etiam ſanctitate & armis inclytos genuit: floruit eruditis hominibus: nihil illi defuit, quod ad ornandam illam, aut quod ad dignitatem pertineret. Noſtra, & ſi ſit antiquiſsima, omnibus in cauſis lõgè inferior eſt, vt quæ neminem, præter Milonem Epiſcopum, memoria inſignem habeat. Is namq; cùm Epiſcopi nutu, patria noſtra & circũuicinæ vrbes regerẽtur, anno communis ſalutis. M. C L X X X I X. vrbi noſtræ Mediolanenſi. X X V I. hic à reſtauratione annus erat,

Epiſcopus præeſſe cœpit: anniſq; octo, minus quatuor menſibus,patriæ conſuluit.Itaque vt non pudet me eſſe Cardanum,ita Caſtelioneũ fuiſſe mihi glorioſum duxiſſem. Attamen longè turpius,vt dixi,falſò alienæ genti ſe ingerere. Satis nobis ſit cum illis amicitia: hanc in conſtantiam pietas, & fides parenti præſtita excuſabunt.Malo leuitatis accuſari ob emẽdatum errorem, quàm conniuentibus oculis, diſsimulare peccatum. Ergo vt ad rem redeã, cùm nec igni mandari liber ob vtilitatem,nec emitti ob errores honeſtè poſſet,curam ſuſcepi non mediocrem emendandi. In poſterum autem cauebo, ne quicquam adeò celeriter in publicum exeat, vt authori inurat labem.Fuerat nempe olim quindecim & hoc opus dierũ labor: nunc plus in emendatione temporis, quàm in ſtructura conſumptum eſt. Addidimus etiam alios viginti octo errores, vt ſic in centuriam excreſceret. Non quòd plura longè non eſſent, quæ cenſoria nota indigeant: ſed quoniã hic numerus aliquid hebet apud antiquos authoritatis. Atque vbi non licet finem in rebus aſſequi, finis ipſe aliqua ratione à nobis fingendus eſt. Non excuſabo ego,inquam,errores meos,qui indignus ſim venia, cùm in aliis accuſem:verùm eandem mihi legem præfinio,& ab aliis imponi volo,qua eos dicere poſsim errores, ac pro his in iudicium vocari, qui obeſſe poſſunt hominibus: nõ qui

quaſi à ſuperſtitioſis grammaticis nullius mo-
menti res obſeruantibus in pueris notantur. Optimum etenim homini eſſe puto, quandoquidem res verbis ſunt præſtantiores, & vita breuis, modum ſcire in diligentia ſtatuere, ne Protogenes ſub Apellis cenſura fiat. Itaque hoc opus tibi denuo inſtauratum mitto ac dedico. Exiguum illud quod ſubſequitur, debere tentaſſem, ni nomen eius, cui nuncupatur, violare ſimul credidiſſem. Adeò ego in me ſeuerus ſum, vt improbem, quæ non poſſum probare, vt volo. Maneat tamen vt exemplum rudis animi mei, aut primæ audaciæ: vt vel ſic intelligant, quantùm interſit etiam diſcriminis in ætatibus. Te verò, quem ob ſingularem virtutem admiror, ob tempeſtiua beneficia in me collata (ſi quidem tu primus iacentem erigere cœpiſti) non parùm diligo, florentem videre cupio. Tunc etenim, qui bonis literis operam dant, optimè ſperare debent, cùm fortuna eos euexerit, qui non ſolùm ſint eruditi, ſed ſummum etiam bonum in eruditione ipſa collocant: fruſtráque, vt video, homines diligentiam, exercitationem ac fidem, in bonarum literarum ignaris quærunt. Nempe optimè veteres Mercurium, quē artibus ac ſcientiis præfecerant, omnium operum, omniúmque legationum ad mortales, ad deos, ad infernáque authorem eſſe finxerāt. At non intelligunt quandoque homines, quā-

quam exercitati, improborum & imperitorũ calumnias,& conſpirationes. Neque illud diuinum animaduertunt, quoniam in maleuolam animam non intrabit ſapientia Eſt enim ſolus eruditus ſapiens verè, ſolúſque ſapiens eruditus. Verùm quorſum hæc? Studiis bonis operam dare decet,eos qui artem medendi innocenter profiteri volũt. Obſcurior ſum verbis, quàm decet eſſe, ſed mea nihil intereſt: quandoquidem ad clariſsimam mẽtem tuam verba dirigo. Me nullus in poſterum accuſet: nemo ignarus eſſe poteſt, cũ & in aliis, quod in ſe agnoſcit,adeſſe putat:ego id ſcio:hâc ego mihi,quam aliis ineſſe laudem cupio, volens tribuo. Ergo volũtatis vitium eſt,non ingenij aut imbecillitatis. Vbi igitur non eſt animi prauitas,ibi non eſt ignorantia. Sed multa ad tempus diſsimulare cogimur, ſeu fatorum ordine,ſeu quia non bona exiſtimamus, aut ſaltem non meliora, quæ ab aliis talia eſſe creduntur. Quicunque enim ſecundum diuinam inſtitutionem mentem erudiunt,ſic vt ab improbitate omnino vacent,cõſcientia primùm virtutis ſuæ,demum & gloria, quæ poſt mortem manet, felices iam ſunt. His igitur ſi fortuna aliqua affulſerit,cùm diuitiæ & honores breui tempore poſsint accedere,ſummã beatitatem in vita conſequuntur. At ſi his neglectis nobis opum, ac inanis gloriæ ſola vel etiã prima cura ſit,nulla ſpes amplius ad integrita-

tem relinquitur: quare nec ſine illa ad famam ac bonam conſcientiam, cùm etiã prima multis ex cauſis fallax ſit. Quamobrẽ præſtat hominibus, quamcunque exercuerint artem, optimis inhærere inſtitutis: cæteros verò eos, qui ſic faciũt, pertinaciter fouere. Neq; enim, qui tales ſunt, vnquam ingrati eſſe poſſunt. Ergo cùm in te tantam benignitatem virtutémque, quantam in alio vnquam viderim eſſe, cernam: nihil maius efflagitarem, ſi à diis liceret, quod omnibus eruditis conduceret maximè, quàm vt tibi fortuna pro animi magnitudine ac virtute affulgeat. Quòd enim amplã ac honeſtiſsimam conditionem dederit, ego pro tua dignitate, pro animi altitudine, pro ſublimitate mentis, exiguum eſſe reor. Mihi verò ſatis eſſe ducerem, vt de me ſecundum Apollinis reſponſum ad Ciceronem, tum in poſterùm, tum aliàs ſtatuiſſes. Nam vt bono, imò meliore animo, libellus hic magna iam mortalium vtilitate, nec paruo deſiderio prodierat in publicum ſub nomine tuo: ſic ſpero in poſterùm, vtiliorem lõgè futurum, ac etiam chariorem. Noſtra verò fortuna aliorum auxilio non indigebat: ſi ſaltem homines, qui ſe prudentiſsimos credi fruſtrà volunt, operibus ipſis inhæſiſſent. Ergo fatum hæc agit, cùm per mentem ſenatus diuinam promouemur: quæ vt minimè nobis inimica eſt: ſic iudicis potius, quàm fautoris iudicio fungitur. Nos

tandem id ſolùm, quod ab omnibus vel bonis vel amicis rogare ſolemus, à te petimus, pro hac noſtra erga te voluntate, vt perfidiæ inimicorum noſtrorum ne ſubſcribas tacitus atque nolens: ſed iudicium ex te ipſo expenſis omnibus de amico facias. Vale. xv. Cal. Martij. M. D. X L V. Papiæ.

INDEX EORVM QVAE IN HOC OPVSCVLO *continentur.*

QVOD inſanabiles morbos curare aggrediuntur. Cap. 1
Quòd in victu procedunt augendo verſus ſtatum. 2
Quòd nimium pingui vtūtur, dando carnes & oua. 3
Quòd contuſa & aquam carnis exhibent. 4
Quòd laudant olera tanquam cibos. 5
Quòd vinum negant ægris. 6
Quòd melones præponunt multis fructibus. 7
Quòd cibum vberiorem dant in prandio, quàm in cœna. 8
Quòd omni leui cauſa conſulunt medicinas. 9
Quòd carnes piſcibus præponunt in omni febriente. 10
Quòd auxilia ſimplicia & compoſita corrupta habent. 11
Quòd aquis deſtillatis vtuntur. 12
Quòd vtuntur ſimplicibus. 13
Quòd vnus modus medendi eſt vniuerſalis. 14
Quòd nunquam à principio purgant eradicatiuè. 15
Quòd à principio ſemper à leuioribus inchoant. 16
Quòd vitant, aut procraſtinant ſanguinis minutionem. 17
Quòd partem materiæ purgāt in morbis quietis. 18
Quòd nutriunt, & purgant in ſtatu. 19
Quòd omnibus purgationem poſt ſtatum ſaltem, expedire putant. 20
Quòd non vtuntur, niſi medicinis, quas appellant benedictas. 21
Quòd materiam ſemper euacuant paulatim, ac concoquunt. 22
Quòd dicunt non omnes morbos ad Phyſicum ſpe-

ctare. 23
Quòd lunæ poſitiones obſeruant, vt non dent medicinas. 24
Quòd de inutilibus quibuſcunq; rebus decertant. 25
Quòd frequenter frictiones dimittunt. 26
Quòd roborationem ventriculi prætereunt. 27
Quòd in bubonibus extrinſecis venam incidunt. 28
Quòd in laterali morbo minuunt ab aduerſo: vel in pede. 29
Quòd in vrinis turbatis ſanguinem mittunt. 30
Quòd in hæmoptoicorum curatione ſunt ſegnes. 31
Quòd in cognitione hæmoptoicorum propriè aberrant. 32
Quòd adminiſtrant puluerem cordialem cum cibis. 33
Quòd in vermium cura dant res leues & incognitas. 34
Quòd in febre peſtilentiali procedunt cum infrigidantibus. 35
Quòd pulicarem morbum, morbillum credunt. 36
Quòd in morbi gallici dignotione cauſis & cura peccant. 37
Quòd non expectant operationem medicinarum. 38
Quòd in doloribus non vtuntur propriis. 39
Quòd in vehementibus doloribus timẽt mittere ſanguinem. 40
Quòd in nephriti vtuntur diureticis cibis. 41
Quòd concoquentia trina faciunt. 42
Quòd in hydrope vtuntur ſoldanella. 43
Quòd in fluxibus cum fębre dant caſsiam. 44
Quòd catapotia dant proximè à cœna vel ante cœnam. 45
Quòd in matre puerorum cum febre dant rutham & caſtoreum. 46
Quòd ſæpe derelinquunt ægros, qui poſtmodum ſanantur. 47
Quòd nouiter natis quædam medicinalia dant. 48

Quòd thermarum aquas ſæpenumero dant, & malo modo. 49
Quòd in diſtillationibus ex igne cauteria exhibēt. 50
Quòd aloem proficuum ac ſalutarem in vitæ regimine credunt. 51
Quòd in vere purgant, & minuunt plurimos quibus nocent. 52
Quòd balnea crurium & manuum in febribus perſuadent. 53
Quòd cibant in nocte. 54
Quòd vitant criticos, qui non ſunt dies critici. 55
Quòd purgant in morbis iuncturarum. 56
Quòd vtuntur temperatis in complicatis affectibus. 57
Quòd aurum imponunt coquinæ. 58
Quòd non obſeruant momentaneam concoctionem. 59
Quòd accidentibus curam exhibent. 60
Quòd vitant hyemem in detrahendo ſanguinem. 61
Quòd dant caſsiam poſt inciſionem venæ. 62
Quòd fluentibus menſibus timent venā incidere. 63
Quod nō audent ſcalpere in cucurbitulis abſque purgatione. 64
Quod curant pthiſicos fucoſa cura. 65
Quod exturbant ægros à ſomno. 66
Quod inungunt renes ex vnguento Galeni. 67
Quod quandoque præponunt medicamentum ſectioni venæ. 68
Quod vtuntur iuribus in confortando ventriculum. 69
Quod in hectica dant medicinas. 70
Quod dereliquerunt vſum inciſionis arteriarum. 71
Quòd prohibent aerem liberum ab ægris. 72
Quòd exercitationem à cibo noxiam ſemper exiſtimant. 73
Quòd in articulari morbo, præcipuè in podagra dāt decocta cum vino. 74

Quòd in vulneribus capitis terebrationem oſsis fruſtrà molliuntur. 75
Quòd in lapillo renum abſtinent à duobus præcipuis auxiliis medicamento & venæ ſectione. 76
Quòd medicamenta venenũ habentia refugiũt. 77
Quòd purgationem venæ ſectioni præferunt. 78
Quòd inſtrumenta plurima ad chirurgiam neceſſaria ignorant. 79
Quòd in peſtilentibus febribus inediã imperant. 80
Quòd in doloribus enemata intempeſtiuè exhibent. 81
Quòd in colica vtũtur perperam oleis exterius. 82
Quòd album cibum ægris dant, deinde obſeruãt res nullius momenti. 83
Quòd rhabarbarum in aſcite, in podagra & colica nocet & ſiccis temperaturis. 84
Quòd conſulunt ægris & ſanis vt ſuper plumam dormiant. 85
Quòd ſal & arteria ab ægris remouent. 86
Quod vinũ in exhibitione ligni indi coquunt. 87
Quod medicamenta expurgantia ex diuerſorum purgantium naturis conficiunt. 88
Quod adminiſtrationem anatomicam oſcitanter & raro exercent. 89
Quod laſerpitij ſuccum ignorant, cùm præ manibus habeant, præcipuisque carent auxiliis in ſingulis morbis. 90
Quod loco ſectionis & cauterij eſcharotica emplaſtra exhibent. 91
Quod ſæpius in fine febriũ balnea prætermittũr. 92
Quod in capitis vulneribus & ſuperiorum partium non purgant validis medicamentis. 93
Quod in morbis pectoris conantur medicaméta expurgantia exhibere. 94
Quod potum inter cibum adminiſtrant. 95
Quod ptiſanæ vſum prætermiſerunt non maximè ſecundum propriam rationem. 96

Quod in cura attoniti morbi ſeu apoplexiæ non vno modo grauiſsimè peccant. 97
Quod in hydrope aſcite aberrant ſecando ventrem 98
Quod fruſtra timent lac & oua in febribus, & cur abſtinuerim à difficilioribus diſputationibus. 99
Quod ſcriptores horum temporum plus conſulunt ornamento orationis, q̃ vtilitati legentium. 100

Quæ in libello de ſimplici medicina cõtinentur.

Quod nulla ſimplex medicina eſt ſine culpa.
De principalibus vniuſcuiuſque medicinæ iuuamentis.
De earundem propriis nocumentis.
De ipſorum nocumentorum peculiaribus emendationibus.
De quorundam illarum malo vſu.

Ζωὸν ἀτιμήσαντες ἀποφθίμενον ποθέουσι,
Καὶ ποθ' ὑπὲρ τύμβοιο, καὶ ἀπνόου εἰδώλοιο
Ἀστέα νεῖκος ἐπήλθεν ἔριν δ' ἐστήσατο λαός.

H. CAR-

HIERONYMI CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI, *in librum ſuum de Methodo medendi, Præfatio.*

MEDICAM artem antiquis tẽporibus maximo in pretio habitam fuiſſe, hiſtoriæ, & diuina ſcriptura tradiderunt: cùm tamen ab initio conditæ artis, Gnidiæ ſentẽtiæ præualerent, quas ſapientiſsimus Hippocrates libro, qui de victus ratione in acutis inſcribitur, reprobauit. Incertum verò eſt eius temporibus, cui maior fuerit authoritas, an Hippocrati, an his, qui Gnidias ſententias ſequebantur. Mortuo tamen Hippocrate, eius inſtituta, poſteritas Gnidiis ſententiis anrepoſuit. Itaque factum eſt, vt abuſus pernicioſi in optimos vſus verterẽtur. Sed cùm nulla ætas calamitate ſua carere poſsit, hæreſes, Methodica, & Empirica, contrariis præceptis huma-

nam ſalutem in diſcrimen deduxerunt, quarum veſtigia ex Celio Aureliano etiam his temporibus videre licet. Tantæque iacturæ alia nõ minor ex opinionibus adiecta eſt Teſſali, Erophili, Dioclis, Eraſiſtrati, Aſclepiadis, qui non tantùm ſuperſtitiones (ſumma medendi authoritate gloria comparata) inſeruere: ſed ita famoſus vixit Aſclepiades, vt ad integram ipſe incolumis ſenectutem peruenerit, hominémque rogo impoſitum ad vitam reuocauerit. Quorum monumentis tam varia, tam incerta contrariáque dogmata relicta ſunt, vt niſi Galenus Pergamenus, medicorũ gloria, fuiſſet ſubſecutus, iam de medicà arte actum eſſe videretur. Etenim quæ illi pro ſalutaribus auxiliis inuenerant, non tantùm nõ ſalutaria & noxia eſſe, ſed & letalia, deprehenſa ſunt. Cúmque quod fugeremus, incertum eſſet, experimento cum illorum dignitate pugnante: quod ſequeremur, non haberemus, nullo docente, meritò factum eſt, vt Plinius vir acri ingenio (quia ante Galenũ fuerat) medicinam ſui temporis, medicóſque, qui eam exercerent, ſummis iniuriis, accuſationibúſq; proſequeretur.

COEPERVNT itaque à Galeni morte cõmodiora auxilia occaſionéſque medendi ex eius libris, tãquam è perpetuò fonte, hauriri. Quoniã vir ille optimus non vnius ætatis aut regionis, ſed omniũ, qui ante ipſum fuerant,

vtilia præcepta congeſſerat, quædam etiam propria inuẽtione ſuperaddidit: quæ non humana, ſed potius diuina videntur: qualia ſunt, quæ in diſſectionum pulſuúmque libris edita ſunt. Harum doctrinarum alteram nullus eorum, qui eum ſecuti ſunt, plenè adeptus fuiſſe, nedum auxiſſe videtur. Cúmque ratio diſciplinæ poſtulet, vt non ſolùm inuenta cognoſcamus, verùm inuentis aliquid adiiciamus, cùm in his hoc fieri nequiuerit, meritò ſanè hæc doctrina miraculi quãdam ſpeciem præbere videtur. At nec tamen Galenus (quanquã accerrimus eſſet diſputator) ſuis temporibus potuit opiniones ac medendi methodum à ſe inuentas, inuidiâ contemporaneorum medicorum reluctante, aliis perſuadere. Vbi verò ipſe in fata conceſsit, extinctâ ſecum ſimultate, veritas refulſit. Perſeuerante igitur medendi conſuetudine, quã Galenus inuenerat, cùm eam in ordinẽ commodiorem (licet non meliorem) redactam, Paulus, Alexander, Aetiúſque monimentis reliquiſſent, bellis vndique ac ſciſmate religionis Chriſtianæ flagrãtibus, literæ ac bonæ artes ad Arabes, qui eo tempore quietiores opulentioréſq; fuerãt, tranſlatæ ſunt, vnde quædã pſeudodoctrina à Raſi, Haliabbate, Auenzoar, Serapione, ac Auicenna introducta eſt: qui partim ingẽnij ſui confidentiâ, partim etiam malis verſionibus linguarum innitentes (prò pudor) quantùm in

nominibus rationéque morborum peccauere? qualia medicamenta mutauere? membris hominis,nec formam, nec ſitum, nec numerum ſanum dereliquerunt. Non conſtant in vertebris, non in muſculis quot ſint, concauos neruos à ſitu variant, diſcretiuam membris,ſanguinis effectricem venis adiiciunt, ac pleráque alia penè innumera, quæ nunc enumerare non eſt præſentis inſtituti.

RECENTIORES breuitatis ac facilitatis cauſa, expoſitorúmque authoritate inducti, cùm etiam literæ Arabum ad nos citius perueniſſent, Arabes ipſos, non Græcos, ſecuti ſunt: vnde non tantùm errores illorum imitati,ſed & longe plures admiſerunt, nihil ſani relinquentes,nec ipſos vniuerſales canones, qui illæſi etiam apud Arabes fuerant, cuſtodiunt. Itaque factum eſt, vt aliquando medicinam,non aliter quàm Mahumethani fidem religionémque defendant.

GRAVE,me hercle,certamẽ aggredior,qui adeo inueteratos errores, ac apud totũ penè orbem diutino vſu firmatos abolere tentauerim. Quòd cùm humanæ ſalutis beneficio, non cuiuſquam peculiari odio aut iniuria agam, cunctis, qui medicam artem exercent, quíque veritatis ſtudio tenentur(quos quamplurimos futuros ſpero)gratam ac iucundam rem facturum putarim. Non ſolùm enim errores ipſos,cauſámque errorum retexam, ſed

& veram medendi rationem explicabo. Neque id quiſpiam putet inutile. Licet namque antiquorum doctrina abuſus illi tolli nequiuerint : non tamen deſperandum arbitror, quin collatis eorũ authoritatibus rationibúſque diligentius diſcuſsis , melioribus etiam tranſlationibus antiquorum , ſententia intellecta, abuſus illi in optimos vſus conuerti poſſint . Sícque humana valetudo variis ac periculoſis erroribus hucuſque quaſſata, melioribus Hippocratis & Galeni inſtitutis inſtaurata, in poſterum redimetur ac fouebitur.

Quòd inſanabiles morbos curare aggrediuntur. Cap. I.

PRIMVS abuſus eſt , cùm inſanabiles morbos medicamentis amoliri aggrediũtur:quales ſunt Phthiſis, Sclirofis interior, Tabes confirmata, ſimiléſque. Nam non ſolùm quia curare non poſſunt , in melius traducere nequeunt,ſed in longè deterius : ac citò necant, alioquin longo tempore duraturos.

QVÒD autem ita ſit,manifeſtum eſt.Omnis incurabilis morbi cauſam confirmatam ac inſeparabilẽ corpori eſſe neceſſe eſt.Quod autem tolli non eſt poſsibile, pari ratione nec minui fas eſt(cùm ſi minuatur,eadem ratione auferri poterit.) Igitur non licebit è morbo

quicquam detrahere. Omne autem auxilium ſiue victus, ſiue medicamentum, ſiue opus manus, virtutem minuit, humores turbat, mẽbra aliena qualitate inficit. Cùm igitur noceant, nec iuuare quicquam poſsint, cõuenit, vt morbum deteriorem reddant, & ægrum morti velocius addicant. Cauſam etiam ex

6. Aphor. 38. Hippocrate intelligere poſſumus, Cãcros occultos melius eſt non curare: curati enim citius pereunt. Quod in hoc incurabili morbo dixit, in reliquis voluit intelligi: in quibus par ratio parem promittit euentum. Hoc ego vidi ſæpiſsime, mulieres cancris occultis laborantes, annis quadraginta ſuperuixiſſe, ſatis nõ culpatâ valitudine: cùm nullum neque viginti annis cancro vlcerato laborantem vixiſſe cõſtet, cùm plurimi & iam eorum biennio finiatur. Complures tamen medicorum hos morbos plurimis cauſis ſanare aggrediũtur: quidam, quòd non putent eos nequire ſanari: alij, quòd etſi ſanare poſſe deſperent, in melius tamen perducere confidunt: alij gloriæ ſtudioſi, alij pecuniæ auiditate, dum nihil perdere ex hoc timent, nimium fiũt audaces. Qua in re illi plus damnandi ſunt, qui genere morbum incurabilem, quàm qui magnitudine, ſuſcipiunt ſanandum. Diuini enim res conſilij eſſet, omnem morbum genere ſanabilem intelligere, an curationem recipiat, an

2. aphor. 19 non. Vnde Hippocrates, Acutorum morbo-

rum non omnino ſunt certæ pronuntiationes ſalutis, aut mortis. Galenus autem exponens inquit, Hoc ſcire licet, ſolùm in chronicis, non autem in acutis. Licet Raſis non omnino certam in acutis cum Hippocrate ſpem eſſe dixerit, longè tamen minorem in chronicis paſsionibus ſecuritatem euentus credidit, contra Galenum directè inuectus. Satis igitur pro confeſſo habeatur, multarum paſsionum finem ambiguum fore. *16 côti.ca.1 fo.322.*

Cvra igitur blandiente in talibus bonum eſt vti, victum talem inſtituendo, qui virtutem non minuat, morbo ſuppetias nõ ferat, dolores, ſymptomatáque ſedanda, corpus molliendum, ita vt cauſæ virtuti obnoxiæ aut morbo ſuppetias ferentes non augeãtur. Hoc eſt, quod dixit Princeps, & à rationali cura non deſiſtas, quoniam multoties aliqui ſanantur abſque ſpe aliqua mirabiliter. *4. quarti tit. 2.c.10.*

Quòd in victu procedunt augendo verſus ſtatum. Cap. II.

Secvndvs abuſus eſt, cùm in victu ita peccatur, vt ſæpius fortunæ melius quàm medicis, æger committatur. Reclamat diuus Hippocrates, niſi cibi tædium adſit, craſsiore victu vtendũ eſſe in morbi principio, ac demũ morbo inualeſcente ita paulatim attenuandum, vt parum, aut nihil concoctionis tempore ægro cibi exhibeamus. Plurimi tamen, *Primo regi. acuto. & prima apho. 10. & ante.*

vt aliquid inſtituiſſe videantur, à principio mulierúmque conuitia timéntes, etiam nullo cibi faſtidio exiſtente, ſubtilem inſtituunt victum: poſtmodum concoctionis tempore, oua & ex carnibus contuſa exhibent, ita vt ad mortem ſaturi, ſi non medicati ſaltem accedant. Hócque cùm rectè ſit Hippocratis mãdatis oppoſitum, ita tamẽ eſt generale, vt vix credi poſsit ab antiquorum mente fuiſſe alienum.

Quod ad literã reprehẽditur. 2. regi. acuto. c. 18.

Vt igitur præſtat, ægro in principio laborante, intelligere, an cibi tædium adſit, an non: ſi adeſt, victu extenuetur leuiſsimo, quo vſque ad ſtatum perſeueret, ſi propinquus adeſt: Si remotus, quo tempore cibi tædio caret, eo cibandus eſt, ita vt continuè victum exiliorem facere poſsis. Quòd ſi faſtidium non eſt, morbúſque acutus, pane loto, aut ptiſana bis in die, aut ter cibandus eſt, continuéque minuendus vſque ad ſtatum cibus. Hoc modo quot ſeruabis ægros, qui victu ſuo ſuffocantur? Quòd ſi morbus eſt leuiſsimus, carnéſque aut oua ſunt danda, dabis à principio, deinde ad ptiſanam ſtatus tempore pertranſibis, nec virtutis periculum eſt, vt in ſequenti dicetur.

Quòd nimiùm pingui vtuntur, dando carnes & oua. Cap. III.

Tertius vſus malus eſt, cùm febrientibus carnes & oua exhibent, dicentes, no-

ri temporis ægros antiquorum victum ſuſtinere non poſſe, conſuetudinémque multùm valere.

Cvm nos videamus aliquot in carceribus annos pluribus annis pane & aqua alitos viuiſſe, longè autem minus infirmo cibi, quàm ſano debetur: plus etiam alit ptiſana ac decoctus panis, quàm crudus: nec volumus eum pluribus annis, ſed paucis dūtaxat diebus, donec morbus tranſeat, abſtinentiam ſuſtinere. Nec, quod dicunt de conſuetudine, attendendum eſt: quia cōtra eos facit. Antiquitus enim plus cibi carniúmque ſumebant, vt ex hiſtoriis facilè apparet, vt quandoque arietem vno prandio abſumerent. Si igitur attendenda eſſet conſuetudo, ſubtiliorē nunc victum inſtitueremus. Præſtat igitur ptiſana aut pane cocto, aut panico, aut oriza ægros alere, nil ex carnibus aut ouis dare, donec morbi iudicatio pertranſierit ad duos dies, in grauibus acutiſque morbis. Nam aliter facientes ægros inſerficiunt, non alunt. Quòd ſi virtus valida fuerit, adhuc tenuiore victu opus eſt. Nam neceſſe eſt aliter facientibus alterum trium ſequi, aut mortem, aut morbi longitudinem, aut accidentia ſæua. Quorum primum, malū: ſecundum, damnoſum: tertiū, timoroſum. In morbis autē longis, aut intercedētibus, vt tertiana, aut duplex tertiana, parumper craſsiore victu vtēdū eſt, ſecundū morbi magnitudinē.

Vt de Hephæſtione in Alexādri vita ex Plutarcho.

1. reg. acuta.

Quòd contuſa & aquam carnis exhibent. *Cap.* IIII.

1. primi doc. 4. c. 2.

QVARTVS abuſus eſt, cùm in victu ad contuſa & aquam carnis tranſeunt etiã à principio, quod valde noxium eſt. Nam nutriens maſticatione concoctionem acquirit. Secundò mandendi vim auferunt. Tertiò, quia plus ingurgitant, quàm virtus ferat: non enim ita decipimur comedendo, ſicut bibendo. Quartò, quia aqua carnis longè deterior eſt iure, cùm minus nutriat & calidior ſit. Hoc autem dicunt, quoniam corrigitur: at nunquam tantùm corrigitur, quantùm oportet. Et etiam quia eadem correctio iuribus adhibita melius proficiet. Quod etiã pulchro experimento colligitur. Videbis enim contuſum edentem feces bilioſas protinus excernere: ſi cum pane & carne paueris, naturalis egeſtio fit. Hoc ſæpius animaduertimus. Vnde credẽdum eſt non omnino probatum eſſe alimentum, quod ex contuſo gignitur. Sæpiſsime enim bilioſa ac ſoluta fex ex eo pura procreatur, quod in febriente malum ſignum & cauſa peſsima dici poteſt. Hoc peccato nullum eſt deterius. Nam vt hypocritæ ſunt omnium hominum ſceleſtiſsimi, ita ea auxilia noxia magis, quæ quandam auxilij ſpem habent, nocẽtque. Exiſtimant enim, quoniam faciliter deuoratur, & carnis ſubſtantiam in ſe habere creditur, & cum an-

nexis emendata videtur, proficere multum poſſe, quia facilius eſt impleri potu, quàm cibo, vt dixit Hippocrates.

Consvltivs igitur fuerit, donec mãdendi facultas adeſt, ptiſana vti. Quòd ſi neceſsitas alimenti cogat, carnibus leuibus cum pane. Nam Galenum ita conſuluiſſe ſæpe video. Quòd ſi cum hoc mandẽdi poteſtas non ſit, vtatur contuſo emendatiore ex carnibus: quòd ſi virtus adhuc debilior extiterit, iuribus correctis. *10. & 12. artis curat.*

Quòd laudant olera, tanquam cibos. Cap. V.

Qvintvs Error eſt, cùm lactucam, endiuiam, bugloſam, lupulum cibos optimos collaudant, cum ratione cibi ad carnes, panem, ptiſanam, lac, oua, orizam, comparatæ, ſint longè inferiores ac medicinalem vim habeant. Non ergo, alimenti ratione abſolutè bona dicuntur, ſed abſolutè mala. Quod igitur comparatiuè dicimus, rectum eſt: quod abſolutè, noxium eſt, tum ſanis, tum etiam ægris corporibus.

Non eſt igitur conſulendum ſano abſolutè, vt herbis aut radicibus aliquibus veſcatur, lactucámque inter olera minus pernicioſam non bonam eſſe dicemus: ægris etiam cum animaduerſione conſulemus. Cæteras *lib. de cibis boni & mali ſucci.*

herbas vituperat omnino Galenus.

Quòd vinum negant ægris.

Cap. VI.

12. artis curat. fo. 129. SEXTVS vſus non rectus eſt, cùm vinum ægris negant, quia materias ſubtiliet, & ad caput trahat, cùm vinum album ſit frigidum: multa etiam corpora humorum attenuatione indigent, atque ſolùm his quatuor caſibus noxium, quos vel dolor capitis aſsiduus, vel phlegmone tentat, vel delirium offendit, vel febris ardens cum cruditate inuaſit. *1. ad Glauconem c. 14.* Cæteris autem vtile eſt, ex Galeni doctrina, ſed non inutile etiam, phlegmonibus ad ſuppurationē iam redactis, Quibus autem vinū eſt inutile, his amplius nocent carnes & oua. Quod ergo inutile eſt, conceditur, neglecto ſalutari potu: decepti Arabum conſuetudine, quorum præceptis, tum propter legem, quæ à vino eos arcet, tum propter aëris temperiem, quæ longè calidior eſt, à vino temperare iubemur. Itaque hac de cauſa à vino abſtinentes, morbos procraſtinãt, longéque tardius ad ſanitatem perducunt. Is autem error eò validior perſpicitur, quantò æger ventriculo eſt imbecilliore, ita vt quandoque ad aquam inter cutem perducat.

CONSIDERABIS igitur primò, ſi vinū non permixta mala qualitate ab ægro ſentiatur: ſi non phlegmone, non dolor aſsiduus validúſque tenet, vinum album adminiſtrabis.

verò deſiderat vehementer, materia con-
octa,aut ſuppurato phlegmone lateris,dabis
num album dulce: ita enim conſulit Raſis. 4.conti.ca.3. fol.86.&
t nos deſtitutum aliquando à quodam me- 87.
co,ac perſuaſum animam efflare, quoniam
pleureſi vinum conuenire non putabat,ſa-
tati reſtituimus. Erat enim æger annorum,
o,& ſuppurato phlegmone, nihil eorũ quæ
tus erant,ob virtutis imbecillitatem expue-
valebat. Cùm verò ventriculus valde in-
rmus eſt,rarò vinum negabis. Plures enim
nauimus in morbis peſtiferis ægros dereli-
os ſola vini potione, cùm virtus tantùm at-
nuata eſſet,vt infra horam, expirare crede-
ntur. Oportet autem medicum eſſe erudi-
m,& natura prudentem: non enim paucis
rbis tantum arcanum diſtingui poteſt.

Quòd melones præponunt multis fructibus.
Cap. VII.

EPTIMVS vſus non admittendus eſt;
tam ſanis, quàm ægris, cùm melones tan-
uam minus culpatos fructus concedunt,
uòd odore ſint non ingrato, ſapore autem
cundiſsimo. His autem qualitatibus decer-
itur cibi natura: eò autem maximè, quia pa-
m deterior cibus aut potus, ſuauior autem, 2.aphor.38
elioribus quidem, ſed minus ſuauibus eſt
ræferendus. Cùm verò conſideras paruita-
em radicis, & ſtipitis eximiæ magnitudinis

eius habita ratione, & quàm proximus terræ ſit, & quòd ſuper eam perpetuò iacet, & quòd ab omni aëris qualitate permutatur, & quòd augmentum eius eſt velociſsimum, confiteri cogeris, melonem, nil aliud eſſe, quàm putridum terræ humorem, aliena qualitate coloratum, vitia omnia habentem, noxium ventriculo, iecori, ſpleni, inteſtinis, pulmoni, renibus, veſicæ, humores non ſolùm putridos, ſed venenoſos fluxóſque facientem. Ad febres acutas peſtilentiales, ad apoſtemata, ad dolores, ad difficultates inteſtinorum paratiſsimum, à nullo authore quanquam egregio, ſatis vituperatum, noxas omnes horarij fructus tantò habet ampliores, quantò eius magnitudo, ſucci multitudo, paruitáſque cauſæ concoquentis, omnibus aliis fructibus maior eſt. Adde quòd nulli potui rectè ſociatur. Nam cum vino humores peſsimos producit, veſicæ maximè obeſt, & iecori, & renibus, & phlegmones gignit, cum aqua leuitates inteſtinorum, celiacum morbum, difficultates inteſtinorum, appetitus deiectionem ſubitò operatur. Quòd autem Hippocrates couſulit, rectum eſt, vt parum deterior, non multò deterior cibus ſit præeligendus. Bonitas autem ſaporis, & odoris manſuetudo, in eodem genere cibi ad iudicandam ſalutarem vim multum proficiunt. At in diuerſis generibus nequaquam. Siliqua enim exitialis eſt

bus, ſi Galeno credimus, & fungi, & tube-, boletíque, & melongena. Nemo tamen lubri cicorio ptiſanáque ordeacea negabit ſe gratiora.

Consilivm igitur meum eſt, vt non ›lùm dimittatur, ſed ab vſu humano exploatur, etiam principum Decretis. Nam quæ es eſt pernicioſior, quâ quotannis multa mil a hominum pereũt? Mirúmque, quòd à meicis hæc pernicies conſulatur, omiſsis vuis : ficubus eiuſdem temporis fructibus longè ninus noxiis.

Quòd cibum vberiorem dant in prandio quàm in cœna. *Cap.* VIII.

Octavvs vſus explodendus eſt, cùm cibum vberiorem capiendum in prãdio, cœna leuiorem conſulimus: alij oppoſitum ›tum, vtrique ita grauiter errantes, vt nulbi amplius. Nam cùm poſt cœnam quies & empus prolixius, & ſomnus, & continentis igiditas ſubſequantur, meritò cùm hæ omes cauſæ concoctionem iuuent, cibus in cœa copioſior debet eſſe quàm in prandio. Quòd etiam Galenus in conſilio morbi comiialis ſentire videtur, ac alij plurimi celebres uthores: Quòd ſi nimio cibo peccare contierit, vel noxio, cùm error ille vomitu leuiſimè corrigatur (quòd hora ſomni fieri nequit) conuenit, quòd admiſſus error in copio-

3. de victus ratione & 2. de elemẽtis & 6. de tuẽda ſanit. & 1. cõti. licet aliter, Princeps tertia primi & prima tertij.

ſiore cœnâ hac de cauſa grauior fit, quàm in prandio: quia propter quietem & ſomnum nõ ita facilè, aut vomitu, aut à piloro crudum deſcendit inferius. Vehementius igitur ſpiritualia offenduntur. Non igitur rectè conſulunt, qui peccare leuius in cœna dicunt. Ob hoc neminem vidi illorum qui aſſumpto veneno, antequam vomerent, dormierunt, curatũ fuiſſe. Tutius igitur in malis cibis, aut valde nimiis periclitamur in prandio, quàm in cœna.

MELIVS igitur eſt in cœna plus comedere vbi vel moderatè comedendum ſit, aut leuiter peccãdum, ita vt peccatum illud citra vomitum, aut alui deiectionem poſsit emendari. At ſi peccatum graue futurum ſit, vt non poſsit corrigi citra eiectionem, vt quando nimis copioſè implemur, aut prauum omnino ſuccum ingerimus, tunc leuius peccamus in prandio, tatóſque veneno in prandio ſumpto mori contingit ob hanc cauſam. Non igitur conſulendum eſt in altero duorum, cùm diſtinguendum ſit. Adde ne vſum eius, qui longo tempore aſſueuit, permutare coneris, ſi cũ inculpata valetudine vixerit. Multos enim claros viros ea de cauſa damnum non leue aſſecutos ſcio, cùm plus detrimenti ex mutatione conſuetudinis, quàm iuuamenti ex recto viuendi more conſecuti fuerint.

Quòd

Quòd omni leui cauſa conſulunt medicinas. *Cap.* IX.

NONVS vſus eſt non amplectendus, cùm conſuetudo ſit quorundam medicorum n omnibus etiam leuiſsimis diſpoſitionibus conſulere ægris victum tenuem, & medicamina imperare: vt in grauedinibus, in corrizis, in doloribus membrorum exteriorum, in ephimeris ſpontaneis. Nam talia ſæpenumero ſunt naturæ dimittenda: non ſemper naturam auxiliis medicinæ aſſuefacere debemus: quoniam pigrior redditur ad deliquia inſtauranda: & multò eſt grauius perſæpe nocumentum, quod medicina conciliat, quàm morbus qui aufertur. Simile eſt hoc his qui per fœnus debita perſoluunt. In grauiſsima enim ſemper labuntur, dum modica extinguere putãt. Hoc eſt, quod dixit Princeps. Amplius ſcire debes &c. Sufficit in talibus, maximè vbi virtus fortis eſt, moderato vti regimine, & reliqua naturæ dimittere, dummodo periculum acrioris morbi non immineat, quod facile à perito cognoſcitur. *Quarta primi cap. I. in fine.*

VNDE obſeruandum puto, omnes morbos ratione certa victus egere, ſiue ſint inſanabiles, ſiue graues ſanabiles tamen, ſiue omnino leuiſsimi, ne quis fortè ex ſuperius dictis errorem concipiat. At differt, nam in inſanabilibus & leuiſsimis, victus pro ſola virtutis ratione, tanquã ſi morbus nullus adeſſet, con- *Ex 6. aphoriſmo. 38.*

ſtituendus eſt, quantitatis ratione habita, in qualitate verò, vt contrarius ſit morbo, & cauſæ morbum facienti, & hic differt à victu exactè ſalubri. At in his, qui graui conflictuntur morbo, non ſolùm qualitatis ad virtutem habenda eſt ratio, ſed etiam quantitatis, ita vt minor ſit cibus, quàm à virtute concoqui poſsit, vt morbo augmentum non ferat. Longè igitur copioſius inſanabili morbo, quàm ſanabili detentus paribus virtutibus exiſtentibus alendus erit.

Quòd carnes piſcibus præponunt in omni febriente Cap. x.

DECIMVS errandi locus eſt, cùm generaliter carnes febrientibus dant, & piſces negant, moti authoritate Raſis in, 3, ad Almãſo. cap. 16. dicẽtis, quòd omnes piſces ſunt duræ concoctionis, & longam moram in ſtomacho trahunt, & ſitim faciunt, cùm nõ animaduerterint dictum, primo ad Glauconẽ cap. 10. & 12. probari piſces in febribus tertianis, & quartanis, eò quòd facilè concoquantur, præferréque eos carnibus in tertianis exquiſitis. Raſis autem corpori ſano comparauit, & magna parte improbatos cũctos damnauit. Perſæpe enim medicinali alimento eſt piſcis, & vt plurimùm cõcoctionis leuioris contrariæque qualitatis febri omni: cui ſi contingat, vt à cauſa calida, vt ſæpiſsime eſt, fiat, etiã cauſæ

Nota

febris aduerſabitur. Hócque errore quàpluri-
mi eo dum inſaniunt, vt ſi quis contra auſus fuerit, pro imperito eum habeant.

Vtilivs igitur erit in febribus ferè omnibus piſcibus quàm carnibus vti. Sint autem piſces ex mari, Gobius, Aurata, Arbor, & ſi ex ſaxatilium generibus à Galeno libro de alimentis recitatis quiſquam inueniatur. Ex dulcibus, Lucius, & Perſicus, & vniuerſaliter, qui ſquammoſi albas & leues carnes habent, ſubtiles, lati, longíque non antiqui ſalubribus aquis habitantes, Raſis authoritate, præferuntur.

Cvivs cauſa impudentiam erroris craſsi preterire nolui ſaxatiles piſces, qui quibuſdam generibus diffiniuntur, intelligentium pro piſcibus qui inter ſaxa degunt, qui nulli ſunt. Quòd ſi eos qui in aquis ſaxoſis habitāt, credunt. Abduani, & Ticinij, potius erunt ſaxatiles maritimis, cùm tamen ſaxatilium numero nullus ex aquis dulcibus comprehendatur.

Quòd auxilia ſimplicia, & compoſita corrupta habent. *Cap.* XI.

Vndecimvs abuſus eſt, cùm cuiuſlibet medelæ auxilia corrupta habeāt. Hic tantus eſt error, vt eius memorari me pigeat. Pro caſsia lignea, corticem paluſtris giniſtræ: pro carpobalſamo, mirti ciuſdam ſemen: pro zedoaria, quæ ex oriente vehebatur, incogni-

tam ex Germania radicē: pro luto Armeno, rubram Appuliæ terram: pro lemnia terra, vulgarem cretam: pro doronico, inſulſam radicem: pro galanga quæ ætiti ſimillima eſt, vt Serapio docet, aliam acrem radicem: pro calamo aromatico, cuius ſubſtantia, quia calamus eſt, inanis interius ſpectatur, acorum: pro acoro conſimilem colore, opere autem, ſapore, guſtúque contrariam: pro xilobalſamo, lignum incognitum. Nam quę ad nos xilobalſami quantitas aduehitur hericiniæ ſiluæ non ſufficeret. Adde quòd extinctum eſt mo dernioribus referentibus: pro malabatro, folia lauri, aliquando citranguli: pro xiloaloe, radicem oleaſtri odoribus imbutam: pro ſandaraca, quod naturale eſt, gummi iuniperi: pro lacca, ſandaracam in vſu aliquando intelligentes: pro ſcordion herba, ſcorodon, quod aleum eſt agreſte nominis ſimilitudine decepti: pro vngue odorato, inutilē oſtraci corticem: pro cinabari, quod è minera eruitur, cinaprium quod artificio argenti viui, & ſulphuris conſtat. ſimiliter pro minio minerali, artificiale: pro oſſe cordis cerui, cartilagines boum: pro ſmaragdo, iacintho, ſaphiro, carbūculo, granato, orientalibus geminis, lapides adulterinos, ex Europa, ac borealibus regionibus aduectos: phillitim, pro ſcolopendro: lichen pro hepatica: pro ſalutari neruorum præſidio pede coruino, pedem columbinum,

quod venenum eſt:pro hermodactylo omniũ auxiliorum quæ neruis & iuncturis prodeſſe poſsint, præſtantiſsimo, ephemeri radicem non ſolùm inutilem, ſed & ſtrenuè veneno-ſam:pro yringo,cui nulla in bubonibus compar medicina inueniri poteſt, ſpinoſam certè, ſed ita diſsimilem herbam adminiſtrāt:vt iam cùm pro maximis alexipharmacis,maxima venena propinent,neſciam quid ſperandum.Ita cùm non ſolùm vnum pro alio medicamentum ſubminiſtrente tiam carent quàm pluribus,narcaphto,cancamo, ciphi,amomo, balſamo, ambram habent rariſsimam, quæ non ſit adulterina, diptamum, non illud Dioſcoridis ſine flore, & ſemine (nec quo vtuntur, ille eſt Vergilij) mirrham raram,bugloſum in controuerſia, eupatorium adhuc ſub iudice eſt. Infinita ſunt, quæ connumerare non eſt præſentis inſtituti, quoniam quidam noſtris temporibus clari habiti viri de his diſſeruere. *lib.3. c. 75.*

Taceo exeſa medicamenta, antiqua,marcida, corrupta, adulterina, deficientia : quænam oratio tot vitia poſſet amplecti? Vtuntur etiam quibuſdam herbis non ſatis cognitis,quales ſunt Daneia, Scabioſa, Pimpinella, quas & ſi omnino damnare nolis, confiteri tamen cogeris talium vſum diuinãdo potius, quàm medendo fuiſſe comparatum.

Taceo compoſita medicamenta, quæ ſimplicium non ſolùm peccatis ſcatere neceſ-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſe eſt, ſed etiam quibuſdã peculiaribus deliquiis, vnde quis ſanam Theriacã, aut integrum Mitridatũ demõſtrabit? vnde ſapientiſsimus Venetorum magiſtratus, toties eius compoſitionem fieri vetuit, cùm perfici poſſe nõ exiſtimaret. Cùm in clariſsima vrbiũ hæc non potuerint fieri, in noſtris tamen non ſolùm ciuitatibus, ſed oppidis diſtribuuntur: medicíque, quòd admiratione magis dignum eſt, vtũtur. Melius igitur eſſet, vt de quocunque ſimplici, publica inter medicos concordia quid eſſet qualéque ſtatueretur: deficientibus, ſuccidanea Galeni, aliáque alia ratione inuenta ſubſtituerentur, pondera, leges, ac electio adiungeretur. Demum ipſa compoſitio nõ ſine medici conſilio fieret, publicè ſimplicia exponerentur. Quis ſanè, rogo, fuit antiquus, qui vel ſimplicium, vel compoſitorum medicamentorum doctrinam non diligentiſsimè fuerit proſecutus? Noſtri autem temporis medici Pharmacopolis ignaris, aut auaritiæ ſtimulo delinquentibus derelinquunt. Nõne hi ſolùm in famulitio medicorum cenſentur?

Quòd aquis deſtillatis vtuntur. *Cap.* XII.

DVODECIMVS abuſus huic adiectus eſt, eadem materia, diſsimili tamen ratione, cùm aquis deſtillatis vtuntur, in quibus neq; odor, nec ſapor inuenitur, eius rei è quo

facta eſt, exceptis roſacea, violacea, & ardente. Nam Abſinthij aqua prædulcis eſt: vbi autem nec ſapor, nec odor, ibi virtus eſſe non poteſt. Adde quòd plumbo & ære fiunt, quæ duo metalla humano generi ſunt perniciosiſſima, cùm viderim aliquos ob vſum earum ad ventriculi tabem redactos. E quibus vnus fuit Franciſcus Taegius phyſicus ac lector, qui iuuenta prima, hac de cauſa, mortuus eſt. Perniciosiſsima, & generalis hæc conſuetudo propter facilitatem operandi, ac labores vitãdos, & ſaporis iucunditatem inducta, tot miſeris ægrotantibus damnoſa, tum à medicis, tum à Pharmacopolis.

CONSVLTIVS igitur fuerit & antiquorum more cum decoctis operari. Nam in illis virtus reſidet, & mos ille ab eis, licet operoſior, comprobatus.

Quòd vtuntur ſimplicibus. *Cap.* XIII.

TERTIVSDECIMVS error eſt, quoniã gloriæ ſpe multa cum ſimplicibus operari poſſe ſperant, è quibus etiam nunc ſunt quidam celebres medendo habiti: contra quos, quia opuſculum edidimus, inuehi nunc non eſt tempus.

Quòd vnus modus medendi eſt vniuerſalis. *Cap.* XIIII.

QVARTVSDECIMVS vſus non admittendus eſt, cùm ſingulæ ferè ciuita-

tes quandam habeant normam communem medendi in principio cum Caſsia hîc: Venetiis etiam & cum electuario lenitiuo, vel de ſebeſten: Ferrariæ, cum Catapotiis: In Hiſpania cum pomis dietam moliũtur tridui: atque ita omnes calopodio vno calciare nituntur. Quod ſi Cerdones nõ aliter, multi magis nudis pedibus, quàm cum calceis, ſpectarentur. Hunc modum aliqui canonicè medendi vocant, quem propter vſum perpetuum norunt aniculæ, Pigmentarij, Tonſores, nobiles omnes Veneti. Iam ſi omnes abuſus tantùm medicis, quantùm hîc obeſſent, nemo certè vnquam medicus villam, aut prætoriam domum emiſſet. At, dicent, in cunctis lenitio alui, iuuatiua à principio eſt: quid ſi non lenire, ſed eradicatiuè purgare conueniat? quid ſi venter lenis ſit? quid ſi venæ ſectio moram non patiatur? quid ſi ventriculus ſit imbecillis? nónne prius corroborãdus antequam leniendus?

MELIVS igitur eſt, ſi ſanguinis detractio moras non patiatur, venam incidere: ſi venter lenis eſt, concoquere: ſi ventriculus imbecillis, corroborare. Quot vides à principio lenitiuum ſine vtilitate vomuiſſe?

Quòd nunquam à principio purgant erradicatiuè. Cap. XV.

QVINTVSDECIMVS error eſt, cùm nunquam à principio eradicatiuè pur-

gant, ſed illam operationem ad ſtatum producunt, In principio lenitiuis contenti, vel his quæ materiam ſolùm minuunt. Itaque vt exitiale eſt quieſcẽte materia eradicatiuè purgare, ita turgente ea ad inferiores partes, maximè ac in venis interioribus non purgare, longè magis mortiferum.

PRAESTITERIT igitur, quòd mihi ſæpenumero contigit, ea turgente, à phlegmonis metu liberaſſe ægros, forti à principio medicamento exhibito. Vnde ſæpius contingit melius pauperes medicatos eſſe, quàm diuites ob errandi timorem. Quòd etiam Galenus ſuo tempore de cataplaſmatibus, teſtatus eſt, in curatiua arte, quæ iuxta præcordia imponuntur. *11.lib. poſt medium.*

Quòd à principio ſemper à leuioribus incboant.
Cap. XVI.

SEXTVSDECIMVS abuſus eſt, cùm in principio ſemper à leuioribus curam moliuntur: quodam canone Auicennæ decepti, non attendentes Hippocratis dictum: Extremis morbis, extrema exquiſitè remedia optima ſunt, & medicati in valde acutis eadem die, tardare enim in talibus malum eſt. Dum enim tempus procraſtinant, æger eò perducitur, vt nullo poſtea medicamento ſanari poſsit. Adde quòd cura non à leuioribus, ſed ab æqualibus eſt inchoanda, vt *quarta primi cap. 1.* *1. aphor. 6.* *4. aphor. 10*

3. & 3. artis curat. Galenus libro de temperamentis teſtatur. Sic maximos morbos lactucis curare aggrediuntur, vt ſi inter plures vnus euaſerit, miraculum feciſſe videantur: ſi moriuntur, perſuadeant facilè aſtantibus ægrum vi morbi non medici inſcitia periiſſe. Fides in hoc medico ſemper propoſita eſt, eum, qui moritur, non accuſaturum. Ego autem tibi dico, magnos morbos non niſi fortibus auxiliis ſanari à medico poſſe. Quòd ſi aliter curentur non à medico, ſed ſponte ſua ac naturæ robore, quæ omnia contemnit & ſuſtinet cauſa ſanitatis, orta eſt: de qua nullam medicus gloriam cõſequi debet.

10. de ingenio. 7. collig. cap. 31. Nam, vt Auerrois dixit, morbi ſunt in triplici differẽtia: quidam ita parui comparatione virtutis, vt ſponte ſanentur: quidam ita magni, vt etiam medici auxilio iuuati, ægri tamen pereant. In his duobus medica arte opus non eſt. Alij autem, ita modico à virtutis robore interſtitio ſuperantur, vt in his medicinæ auxilium deſideretur. Nam rectè curati ſanãtur: aliter, aut pereunt, aut in prauas incidunt, ac difficiles ægritudines.

PRAESTAT igitur in magnis morbis à magnis auxiliis, in maximis, à maximis: in leuibus, à leuibus: in mediocribus, à mediocribus initium medendi ſumere. Et hoc eſt ab æqualibus inchoare. Quòd ſi dubitatio accidat, ne in grauius aut leuius auxilium incidas, tutius à leuioribus, paribus cauſis, quàm à for-

Nota

4. primi. ca. 13.

ioribus initium ſumes. Et hoc eſt, quòd à le-
ioribus molienda eſt cura. Melius enim eſt,
nfra ſubſiſtere, quàm exquiſitiſsimè euacua-
e. Cùm autem morbi natura ad ſtatum per
ugmentum accedat, ſintq; in augmento for-
iora accidentia, quàm in principio, & meatus
perti magis: meritò, ſi ſemper cum æqualibus
ura mollienda eſt, in augmento dabitur lo-
us fortioribus auxiliis, quàm in principio. Igi-
ur à principio reſpectu augmenti & ſtatus
cũ leuioribus inchoabis, & hoc eſt, quod vo-
uit Princeps. Iſti autem à leuibus ſimpliciter
nitium exordiendum duxerunt. Quòd ſi à
maximis ortus eſt auxiliis, in illis perſiſtes.
Nam in talibus tempore parùm differt ſtatus
ab initio: ſi verò à magnis iuxta ſtatũ ad ma-
xima eiuſdem generis cura terminabitur.

Quòd vitant, aut procraſtinant ſanguinis minutionem. Cap. XVII.

DECIMVS SEPTIMVS error eſt, cùm in putrida ſanguinis minutionem vitant, in Continua autem procraſtinant. Vnde Galenus, omnibus putridis febribus venæ inciſio ſalutaris eſt in arte medendi. Cùm autem intra venas humor extiterit valida virtute, & copioſiore ſanguine, & morbo imbecilliore, & quia per omnia tempora auxiliũ præſtat. His quatuor cauſis tutiſsimè ac vtiliſsimè etiã à prima morbi hora minutio fiet. Quantò *lib. II. poſt medium.*

enim citius,eò vtilius,ac præſtantius. Ipſi verò cùm in multis interpolatis nulla obſtante indicatione venam non incidant, in cõtinuis primam diem non ſolùm, ſed quartam & ſeptimam tranſeunt, merito fiunt periculi ac mortis ægri rei.

Vtilivs erit in interpolatis ſi reliqua cõſenſerint,ſanguis verò plurimus fuerit, aut præmiſſa lenitione, ſi oportet, aut ſine ea venam incidere. Caue tamen ne materiam peccantem intra venas trahas. In continuis protinus ab inuaſione prima venas incides, eò magis ſi materia phlegmonem moliatur, nitidis ventriculo,ac inteſtinis exiſtentibus: aliter autem lenitionem præmittas.Vnde Ra-
Idẽ Auer. 7.col. ca.1. ſis in Continentibus plurimi eorum, ac omnes fermè, qui ante euàcuationem ſanguinẽ miſerũt,mortui ſunt: qui verò euacuationem ante moliti fuerũt,ſanati: de pleuretico morbo loquebatur. Non ergo ad plus, ſecundam diem, aut tertiam ſine ſectione venæ pertrãſibis,ſi rectè operari volueris,vocatúſque fueris à principio.

Quòd partem materiæ purgant in morbis quietis. *Cap.* XVIII.

Decimvs octavvs abuſus eſt, cùm in non turgentibus morbis partem materiæ purgant, à principio: alij autem electuario de Sebeſten,vt Venetiis, Mediolani cum

Trociſcis de violis ſine Scamonea, vbi Turbith adeſt, quòd nec verum Turbith eſt, & medicina conturbans. Mens autem Galeni ſuper aphoriſmo (Concocta medicari) eſt, vt non ſit, quieta exiſtente materia, alia purgatio vtilis, niſi lenitiua, ſuper illud, Corpora cùm quiſpiam purgare voluerit. Nam melius eligere debet medicus: ſed plus eſt quòd adimitur ex virtute eo tempore, qàm ex materia: & reliquę partis concoctio impeditur, & obſtructiones augentur. Igitur cùm, quieta exiſtente materia, nullum accidens ſæuum timeatur, non eſt facienda purgatio materiam minuẽs: multo minus eradicatiua. Vnde etiam prima Quarti trac.2.cap.7. Et apud me magis dilecta eſt adminiſtratio Clyſteriorum ſecundũ menſuram, qua indigetur in virtute. Huic rationi maximè crediderís, ſi ea, quæ in bubonibus extrinſecus inciſis, ac non maturatis, aut expertus fueris, aut Albucaſis dictis crediderís. Quæ enim ex his pernicioſa ſunt, citius occidunt: quæ ſalubria tardiſsimè, aut nunquam ſanantur: maturata autem citò faciliter, ac ſine dolore, ad optimámque ſanitatem perducuntur. Rationes autem Raſis in continentibus, de purgando à principio, aliàs diluam. Materia igitur non turgente, nec ad vermes parata (iſtud enim quoddam genus eſt turgentis materiæ) quantumcunque multa fuerit, non purgabis, niſi poſt concoctio-

Secundum Leoniceni ſentẽtiã 22 primæ particulæ.

9. ſecundæ particulæ

Idẽ quartæ primi ca. 3. ad literam.

lib. 2. ca. 4.

1. lib. cõtra dictũ medicorum.

nem. Adde quòd in aliquibus lenitio fieri nequit, niſi cum ſolutiuo addito, vt in ruſticis & habitatoribus montium, qui caſtaneis alûtur, & quibuſdam hominibus, quorum naturam præſcire oportet, vel vſu, vel auditu. Sæpius etiam nulla indigemus lenitione, niſi ea quæ fit per Clyſterem, cùm venter nihil deiicit, & ventriculus exaninitus eſt, pro qua lenitione Raſim conſule.

4. ad Almāſo. c. 18.

Quòd nutriunt, & purgant in ſtatu. *Cap.* XIX.

DECIMVS NONVS abuſus eſt, cùm in ſtatu vel augmento, materia virtutem opprimente, debilitas virtutis ab aſtantibus iudicatur, ob hócque medici alterũ duorum faciunt, ac perſæpe vtrunque, cibant alimentis nutritiuis, qualia ſunt ius, contuſum, aqua carnis, ac purgant: quorum vtrunque, ita perniciosum, vt nil deterius, cùm morbi conſiſtunt, ac vigent. Melius eſt quietem habere, dicebat Hippocrates de purgatione loquens, & alibi, In acceſsionibus ſubtrahere oportet, dare enim læſio, cibandi rationem inſinuans. O miſeros illos medicos, qui modicæ gloriæ, aut cupiditate pecuniæ amicum, & ſibi fidentem occidunt, conſcientiã perpetua labe com maculant, ſeipſos æternæ damnationi addicunt. Nemo enim eorum ita ignarus eſt, qui cùm hæc faciat, ſe contra omnes medicinæ

2. aphor. 29
1. aphor. 11.
Item 2. regi acuto. ad literam.

egulas facere ignoret, ægríque perniciem ccelerare: ſed timentes ne mulierculæ, aut ame interfeciſſe, aut cùm oportebat, morbo uxiliari neſciuiſſe dicant, plus hominum caumniam, quàm Dei offenſionem timentes, am manifeſtè peccant.

Praestat in his alium, ſi times, aduoare, omnéſque vno conſenſu abſtinere. Multudo enim medicorum vnumquemque ab nfamia vindicat. Si poſſumus etiam pronoticari de accidentibus, illud nobis maximè onducit. At ſi fas non eſt, falſa infamia deineri melius eſt, quàm conſcientia malorum erpetuò cruciari. Veritati enim inſiſtas: nam nfamia falſi criminis tandem extinguitur, ùm veritas fortunam pediſequam ſecum duerit.

Quòd omnibus purgationem poſt ſtatum ſaltem expedire putant. *Cap.* XX.

Vigesimvs error eſt, cùm in cunctis purgatione opus ad ſanitatem eſſe puant, dicto illo Auicennæ moti, & cum naura non mouet, moue tu hora motus eius: *Prima quarti trac. 2. cap. 7.* on quidem modum mouēdi, ſed horam deerminauit. Vtilius interpretamur Aphoriſnum, Vndecunque natura repit, inde ducere *21. primæ particulæ.* er conuenientes regiones. Multi ſunt morbi, qui vrina, alij ſudore, alij vomitu, alij ſanguinis profluuio terminantur, alij buboni-

5. de locis affectis c.2. bus, alij heriſipelate, alij vlceribus. Hos omnes conantur, alui profluuio finire, ventrem ſubducendo. Nónne dixit Galenus, Eorum quæ in thorace continentur, nihil poſſe per aluum excerni, vt in laterali morbo, & peripneumonia. Cur igitur aut qua vtilitate purgant tales? Nam de antecedente cauſa nihil *3. de criſi. cap.11.* eſt quod minuant, ſtatus aut declinationis tēpore, cùm auctio per ſe ceſſauerit. Nónne dixit Galenus, eorum morborum iudicationes per abſceſſus fieri, in quibus natura non perfectè dominatur? Hi fiunt materiis extra erūpentibus: euacuatio materias intropellit, nec poteſt tamen perfici: quoniam natura non perfectè morbo imperat. His ergo pugnantibus ægrum perire neceſſe eſt. At dicent & febrem quidem habentis ventrem ſoluere melius eſt, quarta primi ca. 4. Hæc quidem indicatio eſt vomitus tantùm comparatione, vnde ſubiungit, quàm facere, vt ipſe euomat. Quòd autem dixit, Moue tu hora motus eius, in noua etiam traductione verſum eſt, hoc modo, Moue tu motu cõuenienti motui eius, quare emendatum eſt.

SATIVS igitur fuerit, dummodo indiciū natura purgationis præmonſtrauerit, illam viam ſequi, nec aluum mouere, niſi in viis ductuum materia quieuerit. Vnde in peſtiferis morbis, quia natura non perfectè dominatur, cita iudicatio tentanda eſt: ídque bonum

num

m ſequi,quòd in vnoquoque genere com-
odiſsimum.Eſt etiam quidam purgandi mo
s vnicuique familiaris, Pleuritidi, ſputum,
t vrina: ardenti febri,ſudor:Phlegmoni ie-
ris,ſanguinis profluuium: Tertianis, vomi-
;:ſpleni, varices, & vlcera in cruribus: mor-
lis,alui profluuium:peſtilentialibus, abſceſ-
, ſudor, aut alui deiectio. Vomitus autem
alis iudicatio eſt.

Not[m] pulcru'

Quòd non vtuntur, niſi medicinis quas appellant benedictas. Cap. XXI.

VIGESIMVS PRIMVS error eſt, cùm in ſolis medicinis, vt dicunt,benedictis,
nſiſtunt Manna,Caſsia,Sero, Rhabarbaro,
ſimilibus: Nam cùm materia groſſa, aut
elancholica fuerit,tollunt quod ſubtile eſt,
craſſum derelinquunt, & ita ex curabili-
s morbis,incurabiles faciunt.Vt igitur non
ũ eſt velle ſemper laborioſis medicinis vti,
æ robur virtutis exoluunt, & ad malas prę-
ant ægritudines: ita nec laudabile,in leui-
s conſiſtere, quæ morbos relinquunt de-
iores,quàm prius curandos aſſumpſeris.
MELIVS eſt igitur in craſsis lētíſque ma-
iis non euacuare.Oportet,igitur cum pro-
iis ſemper operari. Serum enim in vltima
otilitate,lapis magnetis, in vltima craſsitie
mores ſubducunt:reliqua ſunt intermedia,
orũ ordinem aliàs in cõtradictõre expoſui.

Quòd materiam ſemper euacuant paulatim, ac concoquunt. *Cap.* XXII.

VIGESIMVS SECVNDVS abuſus eſt, tolerabilis tamen ac defenſione dignus, cùm materiam paulatim docent concoquendam, euacuandámque ex dicto Auicennæ: in quo tamen verba non mentem aſſecuti ſunt Principis, quoniam longè citius terminatur ægritudo, ſi ad vnam tantùm vniuerſalem purgationem reſeruetur. Nam vna euacuatio alterius impedit materiæ delinquentis cõctionem. Ita igitur intelligatur, vbi periculum deriuationis fuerit. Eſt autem cùm virtus debilis eſt, vel iuxta principale aliquod membrum materia delituerit, aut nimis molle, vt Adenes, & Pulmo. In his enim caſibus etiam non exactè maturum bubonem incidere cõſuluit Albucaſis: in reliquis longè melius citiúſque vna euacuatione ſoluitur morbus: Vermium tamen memento. Nam in his, vt dicemus, nedum aliquoties expectandum eſt concoctionis principium.

4. primi cap. 3.

lib. 2. & 4.

Quòd dicunt non omnes morbos ad Phyſicum ſpectare. *Cap.* XXIII.

VIGESIMVS TERTIVS abuſus eſt, cùm omnes eas ægritudines ad curam ſuam pertinere negant, quæ ſunt manifeſtæ, in quibus accuſari poſſunt: eas autem omnes profitentur, quæ ſunt difficillimæ, accuſarique ne-

queunt, decorationem igitur & infantium morbos mulierculis: dentium dolores, tonſoribus: vulnera, vlcera, collectiones, Chirurgicis: oculorum vitia, circunforaneis herbariis: Ramicem, & Herniam, Circulatoribus: puerperarum dolores, Obſtetricibus: gallicam luē, Impoſtoribus: luxatos fractóſque articulos, Reſtauratoribus relinquunt. Vbínam Galenū, aut Hippocratem, aut Albucaſim, aut Auicennam inuenerunt, qui non omnem artem profiterentur, medicamenta ſingulis pararēt, de his apertè differerent? Vnde Galenus in primis artis curatiuæ libris, totam curādi methodum à chirurgica ratione aſſumpſit. Vnde etiam oſſa à capite extrahere docuit lenticulari ferro, abſque terebratione, quod etiam in uſu eſt, Mirmetias etiam è crure extrahendas docuit. Herniam, puerperarum paſsiones, infantiúmque diſtinctè deſcripſit. Vnde in conſilio morbi comitialis dicebat, At ei qui vniuerſales canones ignorauerit, nec ſexcenta præcepta ſufficiunt. Impoſsibile enim eſt ſine curandi methodo, quampiam etiam, leuiſsimā ægritudinem rectè curare. 6. artis cur. 14. eiuſdē.

Cvr igitur ſi ſe medicos profitentur, hæc neſciunt? Si ſciunt, cur literas neſciētibus prouinciam hanc committunt? Quòd ſi ſe victus rationem & purgationem etiam in illis ordinare fateantur, quomodo aut purgare, aut victum ordinare poteris rectè, ſi morbi qualita-

tem & magnitudinem ignoraueris? At dicũt, à Chirurgo recipio. Nõne ſcriptum eſt, ſi cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadunt? Eo magis, cùm duo vel tres plerunque ſint Chirurgici etiam in maximis ciuitatibus, qui literis operam dederint, reliqui tonſores laruati, lanienam profitentur. At dicunt, morem ſequimur ciuitatis, quale illud ſexto artis curatiuæ, in fine. Sed cùm Romæ plurimùm agerem, ciuitatis morẽ ſecutus, permiſſa his quos chirurgos vocant, maxima horũ operum parte, non doctrinam, ſed manus operationem ſe oſtendit dereliquiſſe, quod ex prioribus verbis licet deprehendere.

QVOD ſi in hoc te non peccare, quod tamen haud poſsibile eſt, demonſtrares, quam tamen fidem, medice, tibi præſtabo, aut vomicam, aut ventriculi ficum, aut in hepate vlcus probè curaturum, ſi Ozenam, aut Bubonem, cui quotidie ſpecillo, aut manibus imponere medicamentum potes, ſanare neſcieris? An credam illud, quod intra eſt, leuius eſſe, quod plerũque perducit ad mortem, aut ſcientiam tuam Aſtrologo vel diuinatori cõparauerim, qui propria domus ſuæ peccata cũ ignoret, de remotis maximíſque negotiis ſe ſcire profitetur? Cum enim vlcuſculum, aut Parotidem curare neſciueris, quomodo quiſquã cogitare poteſt, quod interius eſt vlcus, aut phlegmonem te ritè curaturum?

AD medicum igitur pertinere arbitror perfectum, omne morbi genus ſcire curare, non ſolùm per dietam, medicinas, & vnguẽta, ſed etiam per man⁹ operationem, inciſionem, videlicet, vſtionẽ, terebrationem. Quod tamẽ eſt illiberale, Chirurgo permittat, opus videlicet manus: quoniam longè differunt neſcire operari, nec præcipere, ac nolle manibus exercere. Nam cùm hoc non ſit decens, reliquum tamen non ſolùm vtile, ſed etiam eſt neceſſarium. Difficiles enim bubones hoc modo curaui in triduo, ac decẽnes fiſtulas inueteratas, ac derelictos extrinſecus morbos miraculi modo, quoniam interna exterioráque adiutoria probè noueram. Itaque ſolo famulitio auxilio, prout & Galenus, indigui.

Quòd lunæ poſitiones obſeruant, vt non dent medicinas. *Cap.* XXIIII.

VIGESIMVSQVARTVS error eſt, cũ Lunæ radiationes in exhibendis medicamentis vitant. Nam cùm ducere volueris Elleborum, moue corpus, dixit Hippocratres: Cùm verò luna cum ſole coit, vel radiationem iniit, mutãtur tempora manifeſtè, 4.apho.14. quia elementa & humores agitantur. Igitur bonum eſt, tunc medicinam exhibere in coniunctione, corpus repletum purgabis, in quadrato poſt oppoſitionẽ purgabis melius, poſt venam incides.

Cvm igitur volueris rectè operari, facies illud hora aſpectuum, maxima cum vtilitate, cauebis tamen tria. Primum quòd dies illa non ſit indicatoria, vel vetita ratione naturali. Secundum, quòd æger non ſit nimiùm debilis: ne ſi moriatur alia cauſa, culpent te. Tertium cõgreſſus Lunæ cum Satutno, vel Marte. Quòd ſi hora radiationis cum Sole, Luna Ioui, vel Veneri ſocietur, optimum erit purgare, vel minuere, vt placuit Galeno.

3. de diebus decretoriis in prin.

Quòd de inutilibus quibuſcunque rebus decertant. *Cap.* XXV.

Vigesimvsqvintvs eſt, cùm de minutiſsimis rebus diſceptant, grauiora prætereunt, vt videantur diligentiſsimi medici. Memini me aliquando vidiſſe clariſsimos medicos concertantes ſuper differentia duarum drachmarum, à quatuor, ſyrupi de lupulis, qui tamen raucedinem per venæ inciſionem curare nitebantur, neſcientes illud moderniorís, Qui raucedine detentus minuitur, nunquam curatur. Meritò igitur tales non Medicos, ſed Sophiſtas optimus appellauit Auenzoar. Decimant enim Mentham, & Anethum, & grauiora legis derelinquunt. Optimum medicum decet, non ita ſubtiliter minutiſsima trutinari, quandoquidem non ſufficiet grauioribus omnibus exiſtimandis.

philonimni

1. theſi. tra. 10. cap. 8.

Quòd frictiones dimittunt frequenter.
Cap. XXVI.

VIGESIMVS SEXTVS abuſus eſt, cùm frictiones non niſi paucis morbis imperant, propter diſſuetudinem: cùm tamen cunctis, nullis exceptis, non ſolùm vtiles ſint, ſed & neceſſariæ. Vnde Celſus, Frictio cùm omnibus vertebris ſit neceſſaria, maximè tamen vtilis eſt his, quæ in collo ſunt. *lib. 4. c. 31.*

ADNOTARE lubet alium errorem in frictione excipientium pectus, & ſpinalem medullam, quoniam Galenus de ſolis cruribus & brachiis loqui videtur. Nam Celſi authoritas, & ratio dictant, neque dextrum hypochondrium fore in frictione excipiendum. In cunctis igitur morbis frictio vtilis eſt & neceſſaria, & quocunque morbi tempore, ſed pro eorundem diuerſitate varianda. *12. ingenij iuxta principium.*

Quòd roborationem ventriculi prætereunt. *Cap.* XXVII.

VIGESIMVS SEPTIMVS error eſt, cũ in omnibus morbis permutata victus ratione, neceſſe ſit ventriculum à propria fortitudine minui. Conuenit igitur ſemper ei pręſidium admouere, quod tamen negligunt. Vnde Galenus ad Glauconem, In cura tertianæ nothæ, & quotidianæ, conſuluit, tanquam magis manifeſtè ventriculo laborante, confortãtia admouere præſidia, tum per interius, *In primo.*

tum etiã per exterius.In frigidis calida: in ſiccis autem ſolam lactis pinguedinem prodeſſe inueni. In reliquis autem cauſis maxima auxiliorum copia non deeſt. Cõuenit igitur omni morbo, omníque vniuerſali eius tempore, hæc duo ſemper præ manibus habere, frictionem,& ventriculi conſeruationem.

Quòd in Bubonibus extrinſecis venam incidunt. *Cap.* XXVIII.

Ex Gal. ſentẽtia 2. ad Glauconem 2.

VIGESIMVS OCTAVVS error eſt,cùm in Bubonibus, cæteríſque abſceſsibus, quos natura foras ad loca minimè periculoſa deſtinat,ſanguinis minutionem ſalutarem decernunt, ſolúmque quòd quãtitas materiæ aufertur,conſiderant. Quòd autem modo non conuenienti, non aduertunt, decepti authoritate Galeni. Cucurbitulæ non niſi vacuato corpori conueniunt. Nam cùm medela hæc ad diuerſum trahat, periculo maximo vim naturæ,ac conatum impedit:cúmque ab extra ad intus,perniciem molitur. Duplex igitur malum eſt, naturæ impetum rationalem auferre, ac ad loca periculoſa materiam trahere.Galenus autem eo loco Cucurbitulas ſine ſcarificatiõe,non cũ inciſione damnauit.

lib de hirũdinibus.

PRSTITERIT igitur pluribus in cauſis copioſa vti ſanguinis detractione per Cucurbitulas,cum profunda inciſione. Nam ſic & conatum naturæ iuuabis,& ſanguinẽ minues,

& materiam ad locum ſalutarem deriuabis: quando autem & quibus in caſibus, docebũt te libri contradicentium medicorum, quos fecimus.

Quòd in laterali morbo minuunt ab aduerſo vel in pede. Cap. XXIX.

VIGESIMVS NONVS error eſt, in laterali phlegmone, cùm quidam ex aduerſo, alij ex eodẽ latere, alij in pede ex initio venam incidant, cùm ipſis ſit perſuaſum, Galenum, Auẽzoar, Meſue, & Raſim, ac Principem, diuerſa ſentire, nec vlla magis in medela eſſe diſcordes, cùm tamen in nullo, quod quærunt aſſequantur, dúmque omnes pariter ſtudent imitari (monſtrum nouum) nullum imitantur, eóque inſaniæ ventũ eſt, vt à Principe decepti, ſaphenam præferant, morbóque etiam procedente primam ſanguinis miſsionem ex aduerſa parte molliantur.

EGO ſanè in vera Pleureſi tantùm ſaphenæ ſectionem, Galenum & Hippocratem horruiſſe video, vti etiam in ea, quæ in inferius coſtis eſt, potius eiuſdẽ brachij, quàm pedis ſectionem prætulerint: cùm tamen ea ſanguinis detractio à loco patiente, nihil demat, niſi corde intercepto. Quomodo igitur vnquam ſalutarem ſaphenæ minutionem dixiſſet Hippocrates, aut Galenus in laterali morbo ſuperiore, binis interceptis geminationibus in-

ter venam minutam, & locum patientem? Quòd igitur ipſi habent pro familiariſsimo, neque in mēte fuit vnquam Galeno, vel Hippocrati.

Cvm morbus lateralis in initio eſt, tutius ſi paium ſanguinis ſit detrahendum, aduerſa

13. de inge. 3 cap. 3.

parte fiet. Ob hæc Arabes, oppoſitam laterali prætulerunt. Quòd ſi multus ſanguis ſit detrahendus, ex eodem latere fiat. Copioſa enim ſanguinis detractio ex latere eodem, aduerſæ, qualiſcunque fuerit, præſtantior eſt. Hæc igitur vtilior ſemper, illa quandoque ſecurior. Quòd igitur periculoſum magis, vtilius etiam eſt: quod verò ſecurius plerunque & inutile euadit.

Modvs autem ſanguinis mittendi eſt, in totum conuerſus conſuetudini medicorum.

2. reg. acut. 32. t. & circa & in cōmē. vide.

Nam Hippocrates, & Galenus præcipiunt, vt ſanguis mittatur bonus & clarus, donec incipiat apparere liuidus, aut niger. Nam tunc ſignum eſt, quòd ſanguis, qui in Phlegmone erat, minuebatur. Tunc ergo ſi virtus conſtat, etiam aliquid ex eo minuendū eſt, aliter tunc ſupprimendum, ita quòd terminus ſuppreſsionis ſecundum Galenum, eſt in ſanguine malo. Medici autem noſtri temporis, non magis in hoc, quàm in reliquis actionibus prudentes, totum oppoſitum faciunt. Nam cùm ex febre ſanguis, qui primò exit, quoquo modo niger ſit, eum tanquam noxium detrahunt;

cùm autem ſanguis probatus incipit exire, ſiſtunt, quoniam theſaurum naturæ ab Auicenna appellatum vident. Itaque totum abſceſſum intactum relinquunt, & ægrum hoc modo occidunt: habéntque in hoc authoritatem Galeni ad Glauconem, dicentis, Si ſanguis bonus eſt, ſupprimatur, quod haud in apoſtematibus dixit. Illi verò quòd de febribus dictum eſt, de apoſtematibus dictum etiã, & verum putant. Tam craſſa ergo ignorantia multiplicíque occidunt ęgros quatuor delictis. Primò, quia ex ſaphena minuunt. Secundò, quia ex aduerſo latere. Tertiò, quia nimis parum detrahunt, non expectantes, quòd ſanguis niger, aut liuidus exeat, cùm id citra multitudinem haud fieri queat. Quartò, quia terminum ſiſtendi oppoſitum rationi de directo conſtituunt, cùm bonus ſanguis exire incipit. In morbo igitur tam frequẽti tot modis peccant.

quarta primi cap. 29.

lib. 1. de cura quartanæ.

Concludo igitur, quòd in morbo laterali, in quo virtus ſteterit, & ſanguis minuendus ſit, quod omni tempore, ſiue in principio, ſiue augmento detrahendus eſt ſanguis ex latere eodem, ex brachio, ex interna vena, non ex communi, vt plerunque faciunt, donec ſanguis niger, vel liuidus apparere incipiat. Quòd ſi dolor acutiſsimus extiterit, & virtus valida, etiam ad animi vſque defectionem.

4. reg. 74.

Quòd in vrinis turbatis ſanguinem mittunt.
Cap. XXX.

TRIGESIMVS error pernicioſus eſt, cùm turbatis vrinis ad ſanguinem minuendum properant, quoniam per eam inflammationem ſedare ſperant: tales autem ſunt, quibus natura morbo perfectè dominari nõ poteſt, vnde indicatio per abſceſſus exteriores eſt expectanda. Cùm igitur minutio virtutis tenorem tollat, & ad contrariũ naturæ impetum retrahat, meritò cauſam mortis dediſſe videbitur.

OMNIBVS his in caſibus, vbi nullũ phlegmonis interioris ſignũ apparuerit, tutius per ſanguiſugas, & cucurbitulas ſanguinem auferes copioſum pro qualitate temporis, morbi, virtutis, & humorum, abſceſſuique viam cõparabis, nec ad exacerbationem bilis deduces. Conſiderandum tamen an ex feruore, an venenoſa qualitate turbentur.

Quòd in hæmoptoicorum curatione ſunt ſegnes.
Cap. XXXI.

TRIGESIMVS PRIMVS abuſus eſt, in hæmoptoicorum curationibus, quos omnes certè deſtinant morti. Nam cùm in his copioſiſsima ſanguinis minutio conueniat, ſicq́; omnes à die prima liberentur, vt Galenus teſtatur, ac repetitis exemplis demonſtrat: Medici tamen noſtri temporis non audent, ſed

5. ingenij.

reuem & interciſam detractionem faciunt, utantes, ſe Auicennæ præcepto muniri: cùm amen ſciant Hippocratis dictum: A ſanguinis ſputo, ſaniei ſputum: à ſaniei ſputo, Phthiſis: à Phthiſi autem mors. Vnde Galenus, Eorum, quos iam ſanioſum vlcus occupauit, neminem ſanatum vidi: & parum poſt, Cùm verò phlegmone inuaſit, exigua ſpes eſt ſalutis. Cur igitur cùm à latere longa tabes, ęgri cruciatus, familiæ infectio, diſpendium ampliſsimum, mors certa ſint conſtitutę, ab altero, ſi vena promptè ac ſæpius copioſéque minuatur, ſolùm mortis periculum, rariſsimúmque immineat: præeligunt tamen tantam infirmi, ac domus ſuæ iacturam periculoſa ſanitate? Vellem in hoc mihi aliquem ex his, qui ita acuti ſunt ad accuſandum cæteros, nunc reſpondere ac defendere, quoniam in propatulo eſt, ex ruptura venæ in pulmone nullum, in pectore autem rariſsimum conualeſcere. Quare in curatiua arte, Thucididis dictũ probatur, quibus alia ſalutis ratio non eſt, & quæ vnica videtur, ea dubia eſt, neceſſe eſt eos aduerſos periculis ire.

prima quarti trac. ca. 7
7. apho. 15. & 16.
5. ingenij.
lib. 10.

DEBENT igitur in hoc medici certa calamitatis iactura demonſtrata, ſi à cura abſtineant, præceptíſque ac antiquorum vſu citatis, imminentíſque periculi, habita admonitione, curam veram nõ fucatam, qualem Gal. docuit, amplecti.

Quòd in cognitione hæmoptoicorum propriè aberrant. *Cap. XXXI.*

TRIGESIMVS SECVNDVS abuſus eſt, circa eundem morbũ ferè. Nam cùm maxima interſit differẽtia inter fluorem ſanguinis, & ſputum, vnum pro alio capiũt, cùm tamen longè differant. Nam ſputum ſanguinis niſi in tabifico ſit, omnino caret periculo, fluor autem maximo ſemper periculo copulatur: vnde Hippocrates, Sanguis quidem ſupra, qualiſcunque fuerit, malum: dicitur enim fluor, vt Aurelianus refert, cùm ſub quantitate magna ſanguis expuitur, rutilans non congeſtus: ſputum verò, cùm pituitę permiſcetur, modicúmque excernitur, aut congeſtum, quale in lõgis orationibus, in reſudationibus grauedinibúſq; excerni ſolet. Vnde Plautus, Iamdudum ſpuo ſanguinem: quaſi longum, non perniciosum nominauerit morbum: apertione enim orificij venæ etiam expurgatur. Fit etiam propter eroſionem: in hoc ſalſum ſputum apparere neceſſe eſt, aut hominem tabificum fuiſſe. Hi ſunt, qui magno malo curati creduntur, cùm nullus hic morbus ſit; nulla hæc ſit ægritudo. Hæc eſt medicorum iactantia, eum curaſſe, qui nihil mali habet, eorum verò, qui verè laborant, hæmoptoica paſsione, neminem fuiſſe ſanatum. Nuper dum hæc ſcriberem, quidam aduenit, qui ſanguinem

4. apho. 25. *lib. 2. cap. 9*

In mercatore.

fluor sang. et sputu sang. quo differunt.

phlegmati permixtum ſpuebat, cùm nec ſalſum ſputum eſſet, nec homo tabidus. Iuſsi eũ nihil timere: cúmque quòd viſcus expurgaret, dediſſem, repentè ſanatus eſt. Cùm hic alias eundem affectum habuiſſet, medici dixerunt eum fore hæmoptoicum. Itaque fidem ex hoc præſtiterunt, aliquos ſine periculo, maximè minutionis poſſe liberari.

PATIENTE ſputum ſanguinis citra tabem ac ſalſedinem ad te veniente: ptiſana cũ zucaro eum cibabis, caput curabis, frigidis leuibúſque glutinantibus medicinis opitulare. Nam vel ex faucibus, aut è capite, aut aſpera arteria, aut reſudatione aliqua prouenit, ita vt omnino liberum à periculo ægrum eſſe iudices. Quòd ſi cum hoc etiam febris inuaſerit, tutiſsimum ſignum eſt, non exiſtentis fluoris. Quòd ſi cum hoc ſubniger eſt & congeſtus, tunc certum ſalutis indicium. Eſt enim ex arteria venali, in aſperam tranſitus ſpiritus, quo aër defertur. Hic ſi dilatetur, ſanguinem, qui in illa continetur, in aſperam tranſmittit abſque noxa: Non quòd oſcula venarum aperiantur, vt exiſtimat Trallianus. Ob id illud eſt aduertẽdum aphoriſticum, à ſanguinis ſputo ſaniei ſputum. Neque enim ſemper malum eſt ſanguinis ſputum, quod ex pulmone prouenit, vt Galenus dicebat, ſed ob eroſionem vel rupturam.

Quòd adminiſtrant puluerem cordialem cum cibis. Cap. XXXIII.

TRIGESIMVS TERTIVS error circa febres ac venenoſos morbos ita impudens eſt, vt non à medico fieri, ſed à vetula vix perſuaderi poſſem, cùm tamen omnes admittant. Puluerem enim cordialem (ita enim appellant) ex iacintho, cæteríſque lapidibus conſtantem, ac ſacharo (ſatis hercle iucũdum, puluerem guſtu) cibis permiſcent. In hoc omnes, vos ô medici, percũctari vellem: nam etſi vobis cõcedatur, lapides illos veras eſſe gemmas (quanquam & hoc ſuperius reprobatum ſit) primùm an ſciatis, quòd res dulces ad faciendam opilationem ſunt veloces. Vnde Serapio, & dulcia ſunt ad inflammationem hepatis parata: quod dictum Alexander à Galeno iam ſuſtulerat. 2. de alimentis. Quid autem magis hepatis inflammatione, & obſtructionibus periculoſius, cùm vtrunque patris & matris ægritudinem vicem gerat? Nam ex obſtructione putredo, à putredine morbus, ab hepatis inflammatione, tabes, febres, cordis æſtus, hydrops, cæteráque pernicioſa mala non magis alia cauſa fieri poſſunt.

Tertia primi doc. 2. c. 7. 4. breuiarÿ ca. 2. c. 61. ſec. lib.

SECVNDO, ſi alexipharmaca hæc eſſe credunt, neceſſe eſt magnã in eis vim credere. Vnde Galenus 5. ſimplicium medicaminum, Neceſſe eſt, cùm alexiteria inter humanum corpus, ac deleteria ſint cõſtituta, ęqua ratione ab

cap. 7.

ne ab vtraq; diſtare. Igitur neceſſe erit, vt copioſius ſumpta multùm corpus à naturali tẽperie mutent. Cùm igitur fortia ſint medicamenta, quomodo innoxiè cibis iungentur? Vnde diuus Auenzoar, & qui ſumpſerit theriacam vel ſmaragdum, non recipiat cibum niſi poſt ſeptẽ horas, & poſt addit rationem demonſtratiuam talis abſtinentiæ. Quid hoc clarius? Allegent mihi authorem, qui hoc cõſulat vel concedat. 1. theſi. c. 1.

Nota.

TERTIO, quia lapis hic puluis eſt, ex cibo & contrito lapide cementum fieri ſolet, quo nihil eſt durius, nihil pernicioſius, qualem putas debere obſtructionem fieri? Vtinam ego intelligerem quónam conſilio maltam ægrorum corporibus introducere velint? At ſi didiciſſent ex diſſectione, quòd venæ caui iecoris & gibbi adeo exiles ſint, vt adhuc incertum ſit an inuicem committantur, haud dubitarent, ab hoc auxilio in perpetuum abſtinere.

QVARTO, quia cùm cibus medicinæ tali permiſcetur, ſi citò tranſit, obſtructiones maximas facit, quia crudus eſt, ſi tardè, nónne auxiliari ope deſtituetur, longa coctione permutatus? Solent enim non ſolùm alexiteria, ſed & venena vim ſuam perdere, ſi diutius coquantur, vnde Auicenna, Et cùm timueris veneni exhibitionem, multoties cibi plenitudo nos ſecuros reddit, quoniam veneni virtus 6. quarti t. 1. cap. 1.

validiſsima cibo obtunditur: quid ſperandum erit de his alexipharmacis, quæ etiam per ſe propinata modicam ſui ſpem promittunt? Hæc eſt tam frequens eorum laudabilis conſuetudo.

ANNECTITVR huic nõ minor inſcitia, minore tamen iactura, cùm mixturam quandam appellatam cordialem ex floribus, bugloſi boraginíſque ac ſacharo conſtantẽ propinant dulcedine, ac craſsitate obſtruentem, adulterinam, nõ ſolùm ob pulueres vitiatos, verùm quia quòd bugloſum adhuc eſt incertum, grauem coctione, vermes alentem, qui plurimùm peſtilentibus febribus copulãtur, ventriculo hærentem, flatuoſam ac non paruum cibi tædium afferentem. Quòd autem grauis ſit ac flatuoſa, colligitur, quia tumet à calore, vt 3. de regim. à Gal. habetur.

Quòd in vermium cura dant res leues & incognitas. *Cap.* XXXIIII.

TRIGESIMVS QVARTVS error in vermium cura multiplex eſt. Nam cùm leuibus primo eos aggrediuntur, dúmque necare ſtudent, grandiores adultóſque efficiũt, quoniam inefficacia auxilia exhibent. Secundò, quia cùm incertis medicinis expellere conantur, qualia ſunt os monocerotis ab eis tãtum opportunum creditum, quantum pretioſum à nullo commẽdatum authore, ab omni

tamen medico collaudatum. Tunc enim conueniet talia incognita experiri, quando quæ manifeſta qualitate iuuare ſolent, non iuuant: qualia ſunt omnia vehementer acria, acida, amara, purgantia, dulcia, etiam copioſa quandoque diſrumpunt: verùm ſunt periculoſa. Omnia etiam acri odore prædita, vt kabrog, turbith, rhabarbarum, radix filicis, ſemina caulium, portulacæ, ſantonicum, indicum, agaricus, aloes, ſuccus citranguli, crocus, dictamus vſualis, multa etiam alia ſtrenua medicamenta. Cur ergo ea tentant, quæ fallacia non ſolũ ſunt, verùm & ratione carent? Vnde Galenus, *3.c.24.in fi.* virtutem nullam credidit, quæ à primis non deſcenderet qualitatibus, in libris ſimplicium medicamentorum: vnde in libello de lithiaſi: Nõ ſunt ſanè mihi accepta medicamina, quæ " occulta virtute agant, nec illis fidem habeo. " Tertiò peccant, cùm pulueres dulces exhibẽt incerta ſalutis ſpe: certa tamen iactura: nam ſachari vis ſatis quidem ad confirmãdos vermes manifeſta ſit, coralli autem & ſmaragdi credita. Nolim ergo incertum iuuamentum, certo damno etiam longè minori præferri. Quartò, quia eos copioſè nutriunt plus vermibus, quàm homini ipſi nutrimenti præſtãtes. Nam niſi pellantur, cibis ali non debent, cùm haudquaquam occaſio detur, niſi famelicos occidendi.

PRAESTITERIT igitur cordi vtilibus

puluetibus non dulci aqua, ſed cum vino, per plurimum tempus ante cibum vti:ita vt horę ſint non pauciores, quàm quinque, cibi verò medicinales, ac cordi proprij, vt ex croco, bugloſo malo medico, citrangulo, limunio. Cauere etiam dulcia oportet, niſi citra vermium ſuſpicionem res agatur: tunc enim prodeſſe poſſunt, ſi liquida ſint, quoniam prompta ad cor deferuntur, ſalutarémque vim ſecum ducunt.

In vermibus autem à forti auxilio initium duces. Diaturbith itaq; inter compoſita, quod cum rhabarbaro conficitur, omnium auxiliorum eſt præſtantiſsimum à drachmis tribus vel circa. Quod cum diutina experiétia comprobauerim, rationem habet etiam manifeſtam, cur cunctis aliis medicamentis præponi debeat. Nam dulcedine ſua à pueris libenter deuoratur, rhabarbaro vermes concidunt & membra confortantur, turbith ſedes illorum expellitur, reliqua non ſolùm gratiam præſtant, ſed & innoxium reddunt:ita fit, vt iucũdiſsimum, innoxium validiſsimúmque ſimul ſit, inter ſimplicia autẽ nil fortius occidit, apij ſemine: verùm, & illud ſoli in mõtibus expoſitũ natum ſit, nec tamen Epilepſiam mouet.

Quòd in febre peſtilentiali procedunt cum infrigidantibus. *Cap.* XXXV.

TRIGESIMVSQVINTVS abuſus eſt, cùm in peſtilentibus febribus, curam in-

ualidam,inanémque exercent, ac ſanguinem etiam morbo procedente minuũt,in hoc tantùm ſolo excuſati, quòd cum Galeno cæteríſque antiquis peccant. Fatetur enim Galenus medela ſua parum profeciſſe, vexillúmq; gloriæ in bolo armeno collocauit,quo ſcimus ferè nullos his temporibus ſanari.

5. artis cur. 9. ſimpl. medicamento.

IN hoc certè morbo & modum medendi permutare oportet. Nam calidis plus quàm frigidis tollitur:habet & ſua concoquentia,alia longè ratione inuenta,ac longo vſu,qualia à maioribus noſtris accepimus, quibus etiam nunquam ſimilia vidimus,de quibus etiam aliàs longo ſermone ſcripſimus. Habet enim & hoc morbi genus medelam propriam, qua omnes penè curari poſſunt,ſicut & Gallicus. Cúmque optimum ac frequens experimentum ratione certa confirmauerit, eum qui negat,ſe ſanare poſſe, iure merito deſtituemus, ſed cùm moras non patiatur, vt Gallicus, audentius modum curationis ſuæ tutantur medici,peccare ſe non arbitrantes,cùm eos ſanare nequimus, qui ab eis deſtituti ſunt, morbi malitia inducias non admittẽte, ſi quidem ex ſolo morbi initio probè auxiliamur.

Quòd pulicarem morbum,morbillum credunt. *Cap.* XXXVI.

TRIGESIMVS SEXTVS error exitialis eſt,in eo morbo, qui pulicum maculis ſi-

miles in corpore notas efficit. Nam eum nomine morbillorum appellare nituntur,nos pulicarem à ſimilitudine nominabimus: & licet dicat Raſis.18.cōtinentis cap. 8.quod blacciæ non habent eleuationem in cute, & ſunt rubeæ in ſuperficie cutis, & ita videretur hic morbus ab illo complecti,tamen dixit parum infra authoritate Gregorij,quod blacciæ ſunt aridæ & ſiccæ,variolæ humidæ.Ex quo apparet,quod eminentia eſt in vtroque, ſed differens: quia in variolis terminatur in acumen, & eſt cum ſanie,in blacciis neutrum illorum, ſed aſsimilatur igni perſico quaſi. Ex quo patet pulicarem morbum,qui nullo modo extra cutim eminet,nō eſſe vocatas blaccias à Raſi, ſed blaccias eſſe morbillos.

Existimant igitur morbillum eſſe pulicarem morbum,vnde & curam eandem eſſe neceſſe eſt. Vocatur autem Venetiis pulicaris morbus,petechie:Mediolani, ſigna:quo errore dum medici tenentur, infinitam ægrorum multitudinem peremerunt.Nunc etiam cùm nihil ex morbillorum cura profecerint, attamen inſiſtunt, exiſtimantes illud Hippocratis, *2.aphe.52.* Omnia ſecundum rationem facienti, & non euenienti,non eſt tranſeundum ad aliud: ſtante eo quod à principio viſum eſt.Nequaquam voluit Hippocrates perſiſtere in his quæ contra rationem operamur, qualia ſunt hæc:nam pulicarem non eſſe morbillum paucis accipe.

Morbilli ſunt in cute eminentes ex toto genere ſuo ſalutiferi, omnibus hominibus adueniunt, ſicut & variolæ, vt dicebat Auerrois, ſingulíſque annis ſpectatur, à rubeo rariſsimus eſt, rariſsimè niſi ſemel eidem homini aduenit, miria habet ſymptomata, ratus etiam, niſi in pueris, ac aliquibus adoleſcentibus videtur, non bubonibus peſtilentiæ ſociatur.

Pulicaris ſine eleuatione omnino eſt, ſoláque macula cutis exiſtit, genere ſuo mortiferus, nec dimidio humani generis adueniens: ſolis ſtatis temporibus non ſingulis annis ſæuit, modò cœruleus, modò viridis, frequens etiam niger eundem hominem, bis, térque, quatérque inuadit ſymptomatibus ſæuiſsimis, omni ætati etiam vſque ad extremum ſenium infeſtus, bubonibus, ac peſtilentiæ ita familiaris, vt raró ab ipſis abſcedat.

Qvae ſanè vetula eſſet, quæ iam hæreret in iudicio, quæ non diſtingueret, quæ contrariis morbis diuerſas curas opportunas non indicaret, illi pertinaces decocta ad exploden dum propinant, vt in variolis & morbillis ſolet fieri: cùm pulicaris macula ſolùm ſymptoma ſit, nec vlla materia ex eo excernitur, mor billus autem non ſolùm ſignum eſt, ſed partem delinquentis materiæ continet, ob hoc expelli deſideratur.

Nec tamen putes me blaccias velle à mor

billis differre, ſed ad eum, qui ſubterfugere poſſet, ex mala verſione ſcripta ſunt.

In hoc igitur morbo, cùm peſtiferus ſit, & non ſolùm epidemius, præſtabit curam eam, quæ peſtilenti debetur, adminiſtrare: in hoc ſolo mentem apponens, quòd cùm in ſubtili ſanguine accẽdatur, cutímque tentet natura, quæ talibus refuginm eſt vnicum, ſudorem eius veram criſim oſtendit. Quare non deficientem adiuuabis, languentem coërcebis, cordi auxilia feres, paucíque ab initio curati periclitabuntur. Liquet etiam ex hoc, eos qui aquam deſiderant, nullo meliore auxilio, quàm eius potu ſanari poſſe, ſi reliqua conſenſerint.

Quòd in morbi gallici dignotione cauſis & cura peccant. Cap. XXXVII.

TRIGESIMVS SEPTIMVS abuſus eſt, circa morbi gallici naturam qualitatémque, ac ſigna & medelam, de quo, quoniam libellum integrum ſcripſimus, ad illum te remitto.

Quòd non expectant operationem medicinarum. Cap. XXXVIII.

TRIGESIMVS OCTAVVS error eſt, cũ multitudine medicamentorũ ægrum onerant: eo dum, vt nec vnius auxilium patiantur, impediunt, nocent, debilitant, ex-

penſis inanibus ægrum exhauriunt, hócque faciunt, vt plurima ſcire videantur. Vnde qui pauciora ſcit, plurima ſemper exhibet, quoniam omnia omnibus conferre exiſtimat, decipiũtúrque quodam dicto Principis. Et cùm medicamentum non iuuerit, permuta te ad aliud, ſupple tu, tanto temporis ſpatio expectato, in quo auxiliari potuerit. Nã cùm tunc non auxiliabitur, aliud eſt quærendum medicamen. Vnde antè dixit, Caue ne à rectitudine recedas, licet videris quòd ipſarum tardetur iuuamentum. *quarta prima cap. I.*

Quòd in doloribus non vtuntur propriis. Cap. XXXIX.

TRIGESIMVS NONVS abuſus eſt, cùm in vehementiſsimis doloribus interioribus, vndecunque ſint, per enemata ſuppoſitoriáque, ac anodina medicamenta curam aggrediuntur. Quòd ſi intolerabilis omnino dolor extiterit, ad ſtupefacientia accedunt: aliter autem in primis ſubſiſtunt auxiliis, nil acopum adminiſtrant, aut ſtupefaciens, ad quód occulta poſsit virtute proficere, vt dolor mitior fiat: nam calidũ trahere, frigidum denſare, ſtupefaciens virtutem, eneruare, atque periculoſiorem morbũ reddere dictitãt.

Hoc in errore non tantùm ſicut in reliquis ſunt accuſandi, cùm ſe bene facere putẽt, licet malè faciant, illúdque canonicum cre-

dunt: in reliquis cùm aut rudi inſcitia, aut timore aſtantiũ,aut obſtinatione diuturni abuſus periclitentur.

S I igitur dolor qualiſcunque ſit, ſiue acerbus,ſiue mitis vexauerit, quomodocũque tollendus eſt, dummodo non per narcotica vocata medicamenta: Eo enim tantum in intolerabili opus eſt,ſed & tunc vltimum proponendum, qualia auxilia ſunt, cornu cerui, galanga vſu nota,piper,limaces:nam nocumentum quod ex debilitate virtutis fit,& materię attractione doloris tempore (nam dolor ſanguinis profluuium irritat, & phlegmones facit)maius eſt,nocumento condenſationis materiæ ex medicamento frigido: & ſæpe etiam maius periculo torporis membri à ſtupefaciente medicamento inducti Non ergo expectabis lenitionem in ſedando dolorem.Oportet tamen illud facere, & hoc non omittere: caue tamen ne medicamento morbi magnitudinem excedas. At dicent,vera doloris cura eſt cauſæ ablatio: fateor, aliud tamen eſt à quo cura ſit exordienda, aliud in quo finienda perficiendáque. Nam ſic conueniret in quocunque morbo ex humore conſtante radicitus à principio purgare. At, dicent, in eis prohibet cruditas. At ego dico in doloribus ſæpiſsimè, & dolor, & cruditas, & debilitas virtutis, & ſymptomata mala impediunt, vt vomitus. Hoc abuſu, quamplurimi pereunt

3.& 5. ingeny.& 2.de dif.feb.c.11 & in tech. 95.

aut contabeſcunt, qui citò alioquin ſanarentur.

Quòd in vehementib us doloribus timent mittere ſanguinem. Cap. XL.

QVADRAGESIMVS abuſus eſt, cùm in eiſdem doloribus, quanquam acutiſſimis vana ſuſpicione; ne virtus ſoluatur, detenti, ſalutarem venæ inciſionem prętermittāt, cùm tamen ex Galeni præcepto ſit, & dolorem mitiget, & nos ſecuros à phlegmonis ſuſpicione reddat, ac ex conſequenti ſemper ferè à morte: raro enim dolor occidit, niſi phlegmone concitato.

lib. de præſagiis, vbi vſque ad animi deliquiū. & prima apho. 23. & 9. de inge c. 4. dictū verò ad Glauconē 1. c. 14. loquitur de doloribus qui ſunt febrium ſymptomata.

Quòd in nephriti vtuntur diureticis cibis. Cap. XLI.

QVADRAGESIMVS PRIMVS vſus damnandus eſt, in renum calculo, cùm cibos diureticos vináque alba propinant, credētes vias apertiores reddere, cùm plurimam eo materiam coaceruent, lapidémque ac arenas aduocent. Nam quòd ſperant materiam ibi moram non ducturam, haud impetrare poſſunt, cùm mora nutriēdi cauſa ſit neceſſaria. Apertis igitur venis de materia plus accedit, cùm hoc etiā prodagram adiungunt, vnde in communi adagio ex lithiaſi podagra. Itaq; vnum volentes morbum curare, ipſum dete-

riorem reddunt,aliúmque non minùs grauem adiungunt.

Melivs eſſet igitur cibaria ventrem ſubducentia miniméque aperientia aſſumere, ſed conſtringentia, qualia ſunt quæ obſtruunt,ac vnctuoſis,vel lenientibus complicantur.

Quòd concoquentia trina faciunt.
Cap. XLII.

Qvadragesimvssecvndvs abuſus eſt,cùm concoquẽtia trino numero terminant: cum ſanguinem pondere,non virtute, non qualitate, non impetu metiuntur, eóque tantùm vſus malus creuit, vt mihi,quandoque quatuor aut quinque cõcoquentia danti, quoniam non protinus medicinam exhibebam,mulierculæ ſubmurmurarent. Quòd adiũgitur deterius eſt,cùm miſſionem ſanguinis iteratam magnæ minutionis vicem ſupplere poſſe credũt: cùmq; hoc, in vtriſq; ſinochis peccato pernicies,aut morbi longitudo ægris comparatur. *9.art.cura.*

Cogitare oportet concoctionem materiæ, vbi ægrum videre non poſsis, ratione habita,tum morbi, tum ſymptomatum iudicabis, nullíque numero famulaberis, ſed ad vltimam vſque coctionem peruenies. In ſanguinis etiam miſsione iterationẽ fugias, cùm vna copioſa ſecurè adminiſtrari poſsit. Iteratio enim Arabibus,qui in calidiſsima regione

habitant,ob ídque parum etiam ſanguinis habent,maximè placet.

Quòd in hydrope vtuntur ſoldanella. *Cap.* XLIII.

QVADRAGESIMVSTERTIVS eſt error,cum in hydrope ſoldanella vtuntur, quæ hepar debilitat, nec ſatis antiquis nota eſt,ea præſertim in cura, in qua tũ validiſsima,tum tutiſsima auxilia non deſunt. Ego ſanè eorum qui valida virtute,ac ſine hepatis ſclirosi erant, neminem mortuum vidi, cùm curam antiquorum rectè experti fuerũt, ita vt nõ difficilem genere morbum aſclitem iudicauerim.

Quòd in fluxibus cum febre dant caſſiam. *Cap.* XLIIII.

QVADRAGESIMVSQVARTVS error eſt,cùm in fluxibus purgatione vtuntur, cum caſsia etiam peſsimè, quoniã inteſtina debilitat, immemores eius quod Glauconi Galenus referebat. Cùm febris fluxui ſociatur,nõ purgabis aut adſtringes. Multos enim medicorum vidi talia faciẽtes,ægros etiam,qui non quantum oportebat, aluo deiiciebant, nihilo ſecius in grauiſsima pericula perduxiſſe. Quẽdam cognoui medicum, qui cùm morti proximus eſſet, ſeipſum occidiſſe confitebatur. Nam cùm non in ſe, quàm in

in 1. de cura febrium cũ accidẽtibus.

aliis, eſſet prudétior, in fluxu tres leniétes medicinas aſſumpſit, quibus inteſtina imbecilliora reddita, humoréſque concitari mortis cauſam dederunt. Nam cùm materia veneni particeps eſt, emendari debet: fluctuans enim ægrum interficit. Vnde etiam illud, Difficultas inteſtinorum ſi ab atra bile inceperit, letalis eſt: non dixit, ſi cum atra bile fuerit, ſed ſi inceperit. Nam emendati humores minorem noxam pariunt. Si verò praui, tutius quieſcũt, quàm moueantur, ſiue medicaméto, ſiue ſponte. Quòd ſi humores haud venenoſi ſint, concoqui debent, antequam purgentur. Eſto modò quòd nulla venenoſa qualitate ſint infecti, ſint etiam concocti: prȩſtat etiam non purgare, quoniam ſecurius pluribus quàm paucis diebus eadem humoris quãtitas eiicitur. Nullo igitur in caſu purgare, rariſsimè etiã aſtringere couenier, cùm febris fluxui aſſociabitur, nec ſcio, cùm omnes authores antiqui conſulant potius adſtringendum quàm laxandum, cur iſti lenitione opus eſſe exiſtiment. Nam licet Raſis in libro diuiſionum, in cura fluxus ab atra bile purgationem præcipiat cum epithimo, intelligit tamen cùm materia eſt concocta. Nam venæ inciſionem ante hoc præcipit, intelligítque cùm materia, quæ fluxus eſt cauſa, non excernitur. Rarò enim ſponte bilis nigra euacuari ſolet: cùm verò virtus non ferat, aut accidens ſȩuum ex fluxu vrget, tunc ſi-

4. apho. 24

ſtere paulatim melius eſt. Conſtat igitur nunquam purgandum, rarò ſiſtendum, ſed ſerum calibeatum exhibendum.

Quòd catapotia dant proximè à cœna vel ante cœnam. Cap. XLV.

QVADRAGESIMVSQVINTVS error eſt, cùm catapotia ante cœnam, vel à cœna proximè propinant: de quo ſatis libello de ſimplicibus dictum eſt: præſtat enim horis matutinis accipere. Sed de hoc conſulendus erit etiam liber contradicentium medicorum. *trac. 4. primi li. sent. 1.*

Quòd in matre puerorum cum febre dant ruthbam & caſtoreum. Cap. XLVI.

QVADRAGESIMVSSEXTVS error eſt, cùm in epilepſia ſiue conuulſione infantium vtuntur caſtoreo, rutha, mitridato, etiam circa caput aſſa fetida, & reliquis calidis medicinis: cuius ſententiæ authores celebres habẽtur: interque hos Raſis, quos malè recentiores interpretati hora caſus etiam epilepſiæ adminiſtrant, quò nihil eſſet exitiale magis. Nam lõgè plus eſt, quod trahitur de materia, quàm quod euacuetur, nec eorum cerebrum tantam vim ſuſtinere poteſt, quoniam humidiſsimum eſt. Antiquorum verò conſilium fuit, vt cerebro & corpore purgato hæc adminiſtrarẽtur: ſic enim poſ- *lib. de paſſionibus puerorum c. 7.*

aliis, eſſet prudẽtior, in fluxu tres leniẽtes medicinas aſſumpſit, quibus inteſtina imbecilliora reddita, humoréſque concitari mortis cauſam dederunt. Nam cùm materia veneni particeps eſt, emendari debet: fluctuans enim
4. apho. 24 ægrum interficit. Vnde etiam illud, Difficultas inteſtinorum ſi ab atra bile inceperit, letalis eſt: non dixit, ſi cum atra bile fuerit, ſed ſi inceperit. Nam emendati humores minorem noxam pariunt. Si verò praui, tutius quieſcũt, quàm moueantur, ſiue medicamẽto, ſiue ſponte. Quòd ſi humores haud venenoſi ſint, concoqui debent, antequam purgentur. Eſto modò quòd nulla venenoſa qualitate ſint infecti, ſint etiam concocti: pręſtat etiam non purgare, quoniam ſecurius pluribus quàm paucis diebus eadem humoris quãtitas eiicitur. Nullo igitur in caſu purgare, rariſsimè etiã aſtringere cõueniet, cùm febris fluxui aſſociabitur, nec ſcio, cùm omnes authores antiqui conſulant potius adſtringendum quàm laxandum, cur iſti lenitione opus eſſe exiſtiment. Nam licet Raſis in libro diuiſionum, in cura fluxus ab atra bile purgationem præcipiat cum epithimo, intelligit tamen cùm materia eſt concocta. Nam venæ inciſionem ante hoc præcipit, intelligítque cùm materia, quæ fluxus eſt cauſa, non excernitur. Rarò enim ſponte bilis nigra euacuari ſolet: cùm verò virtus non ferat, aut accidens ſęuum ex fluxu vrget, tunc ſi-

ſtere paulatim melius eſt. Conſtat igitur nunquam purgandum, rarò ſiſtendum, ſed ſerum calibeatum exhibendum.

Quòd catapotia dant proximè à cœna vel ante cœnam. Cap. XLV.

QVADRAGESIMVSQVINTVS error eſt, cùm catapotia ante cœnam, vel à cœna proximè propinant: de quo ſatis libello de ſimplicibus dictum eſt: præſtat enim horis matutinis accipere. Sed de hoc conſulendus erit etiam liber contradicentium medicorum. *trac. 4. primi li. cont. 1.*

Quòd in matre puerorum cum febre dant ruthàm & caſtoreum. Cap. XLVI.

QVADRAGESIMVSSEXTVS error eſt, cùm in epilepſia ſiue conuulſione infantium vtuntur caſtoreo, rutha, mitridato, etiam circa caput aſſa fetida, & reliquis calidis medicinis: cuius ſententiæ authores celebres habẽtur: interque hos Raſis, quos malè recentiores interpretati hora caſus etiam epilepſiæ adminiſtrant, quò nihil eſſet exitiale magis. Nam lõgè plus eſt, quod trahitur de materia, quàm quod euacuetur, nec eorum cerebrum tantam vim ſuſtinere poteſt, quoniam humidiſsimum eſt. Antiquorum verò conſilium fuit, vt cerebro & corpore purgato hæc adminiſtrarẽtur: ſic enim poſ- *lib. de paſſionibus puerorum c. 7.*

ſibile eſt cerebri malitiam per hæc emendari. Quòd igitur in hoc præſtat, ſi non vniuerſa di uertentia iuuerint, cucurbitulæ, ſuppoſitoria cathæretica quæ veſicatoria, frictiones, ligaturæque adhibeantur. Conſiderabis etiam, ſi ea quæ anterioribus cerebri neruis moueri ſolent, qualia os, lingua, oculi, illæſa ſint: tunc vertebræ candens ferrum imponens, vnde neruus conuulſi membri deriuatur. Quod ſi à collo infra totum corpus conuellitur à tertia ad quintam vertebram, cauterium impones. Hoc enim ſolo auxiliari ſuffragio poteris, pluréſque ſpe deſtitutos, ſanitati reſtitues. Sed illud eſt longè deterius, cùm pueris iam febrientibus huiuſmodi medicamenta exhibent contraria curationi. Nam cùm epilepſia vel ſpaſmus febri ſuccedit, humidis, curanda eſt, vt colligitur ſecunda aphor. 26. & quinta aphor. commen. primo. Ob hoc mirum eſt, quomodo circa illam curam totum contrarium faciant. Non eſt tamen mirum cur nullus infans ex hoc ſanetur, cùm mori cogātur, nec mirum eſt, cùm de nomine non conſtet apud Auicennam & Raſim curam eſſe ancipitem.

Prima tertij c. proprio de morbis puerorū c. 8.

Quòd ſæpæ derelinquunt ægros, qui poſtmodum ſanantur. *Cap.* XLVII.

QVADRAGESIMVS SEPTIMVS abuſus eſt, cum Galeni conſilio, morituros ſolis pronoſticis derelinquunt. Cùm

11. de inge.

Cùm igitur æger ad mortem tendere videtur, medicus eum deſtituit, plerunque verò aduenit vetula, vel circulator, vnde caſu auxilio fortuito æger reuocatur ad vitam: ita non ſolùm medico, ſed & medicinę infamia accedit. Primùm quidem, quod Galenus voluerit, dicendum eſt. Nam non abſolutè intelligi hoc debet, ſed primò excipiendi ſunt morituri, qui diu tamen ſuperuiuere poſſunt, quales ſunt hectici confirmati, & vlcera in interioribus membris habentes, qui quanquam tandem ſint morituri, tamen medici prudentis conſilio gubernati multo tempore poſſunt ſuperuiuere. Secundò non medicum, qui à principio ægri tutelam apprehendit, ab ægro coërcet, ſed nouiter aduenientem monet vt abſtineat, conſilium gloriæ medici vtile: qui verò à principio morbum ſuſcepit, aut curandum poſſe ſperans, aut negare nõ potens, grauato etiam vſque ad mortem ægro, eum nequaquam deſtituere debet: maximè cùm ſæpe poſtmodum, vel rupto phlegmone, vel ob latentem cauſam, vel aperto hiatu corporis, vel permutato medicamine malo, vel vltimo conatu natura experiente contingat ægrum à morte reuocari ad vitam. Cuius etiam ſentẽtiæ Princeps fuiſſe creditur. Nos autem quandoquidem in acutis nunquam ſunt omnino certa ſigna ſalutis, aut mortis neque ab ægro diſcedere conſulimus, nec in deſperatis

vide 9. cõt. quinti trac. primi lib. cõtrad. med.

4. quarti t. 2. c. 10. 2. apho. 19.

caſibus nouiter vocatum accedere debere ne gamus, modò futuri euentus aſtantes admoneas. Caue tamen ne tanquam curandum accipias: ob hæc igitur duo, maxima medicis infamia, ægris non parua iactura comparatur.

Quòd nouiter natis quædam medicinalia dant. *Cap.* XLVIII.

QVADRAGESIMVS OCTAVVS error eſt, cùm nouiter natis auxiliari ope, alij ſirupos, alij pulueres, alij aliud cõſulunt: cùm conſtet tam mollia membra nulla debere permutari qualitate, ſiue purgante, ſiue etiam aſtringente. Nam cùm etiam in morbis hoc Auicenna præcipiat, vſque ad plurimos dies abſtinendum, nutricíque exhibendum. Illud tamen longè deterius erit infanti ſano exhibere: ſiquidem corpora ſana habentes difficulter ferunt medicationes: tenella enim illa membrorum compago nihil innoxium, lacte excepto, recipere poteſt. Quòd ſi nimiùm pleni videntur, à cibo abſtineant, & vltimus terminus eſt horarum quadraginta. Quòd ſi quis hoc opportunum eſſe non credat, Galenum conſulat: non enim eſt perſuadendum eũ tantam vtilitatem præteriiſſe.

tertia primi cap. 3.

2. apho. 37.

Quòd thermarum aquas ſæpenumero dant, & malo modo. *Cap.* XLIX.

QVADRAGESIMVS NONVS abuſus eſt, cum thermarum aquas ſæpius nullo

iuuamento aliquoties etiam maximo detrimento ſuadent. Extremum etiam appellant auxilium, cùm aquæ illæ aduectæ primo ſint inefficaces,ac plerũque etiam corruptæ: quod ex praua odoris & ſaporis qualitate manifeſtum eſt. Eſto tamen quòd integræ ſint bonitatis,ita vt non ad nos aquæ,ſed nos ad aquas accedamus, cùm natura omnes aquæ metallicæ malæ ſint (vt dixit Princeps) multitudo eius magnum corpori faciet nocumentum: in magno enim quanto,magna eſt virtus. Vnde etiam idem omnes aquæ minerales vrinæ difficultatem faciunt, iuuamentum autem rarò magnum eſt: quoniam rarò contingit aquæ proprietatem exactè morbo fore cõtrariam, nec valida vis à debili poteſt ſuſtineri virtute, nec aquæ illæ admiſtionem, aut emendationẽ ſuſcipiunt. Ob hæc omnia non mirum eſt, ſi plures thermis periclitentur, quàm ſanentur: quam ob cauſam antiquis rarò vſui fuit. Diligebant enim veteres ea medicamẽta, quæ corrigi poterant: ea autem aſpernabantur quæ violenta eſſent,nec poſſent emendari. Deteriores autem ſunt thermæ validiores: vnde Porretæ aquas vitant,non quia inſalubriores, ſed quoniam erroribus detegendis medicorũ nimis ſunt promptuariæ. Noſtris autem temporibus ne quandoque gloria ſit aliena, ad aquas minerales ægros, quos ſanare neſciunt, deſtinant: ita vt rectè miſerorum refugium

2.primi.5.
prima c.26.
2.can.c.59.

appellari poſsint. Nam ſi reliqua prætermittantur, non carent omnes immodica ſiccitate.

Non ſunt igitur thermæ exhibendæ primò, niſi homine ad eas accedente: quòd ſi aliter cogat neceſsitas, vitreo vaſe non ligno deferantur, ſit autem plenum vas, non reſpiret, non aërem tangat.

Quòd in diſtillationibus ex igne cauteria exhibent. *Cap.* L.

Qvinqvagesimvs abuſus eſt, cùm in diſtillationib' ex igne cauteria exhibent, in reliquis morbis negligũt: cùm tamen inter omnia periculoſius cerebro cauterium adminiſtretur, cùm humidiſsimum ſit, & natura molliſsimum. Quot miſeros homines his cauteriis iugulari vidi? nam cùm periculum ſit vehemens, iactura certa, cruciatus magnus, opus vulgò deteſtabile, non erit capiti adminiſtrandum, niſi certa ſalutis concepta ſpe, non ambigua. Id fiet, cùm infra caput omnia membra fuerint incolumia: aliter æger certè & omnino periclitabitur. Nam tãtã eſt noxa ab igne illi membro, vt ſi vel alterius membri morbo, aut virtutis debilitati ſocietur, ægrum proculdubio producat ad mortẽ. In reliquis autem locis, excepto cordis tectorio, ſecurius fit, licet maiore cũ dolore. Vnde

faciendum conſulo ſi neceſsitas exigit: neminem enim ob hoc periiſſe vidi vſque nunc.

Quòd aloem proficuum ac ſalutarem in vitæ regimine credunt. *Cap.* LI.

QVINQVAGESIMVSPRIMVS abuſus eſt, cùm aloem & pillulas in vſu laudant pro ſanitate conſeruanda, quia ventriculo ſalutaris inuenitur, vt à Galeno: Aloes ventriculo gratũ, vt ſi quod aliud, quod dictum ſecuti Auicenna, Meſue, & reliqui, nõ animaduertentes dictum quinto continentis, aloes eſt comparatione ſoluentium medicinarum ſtomacho minus noxium, attamen & ipſum nocet, vnde Galeni dictum hoc ſonat, hæc Raſis, eius verba exponens: cui Celſus aſtipulatur, Omnis medicina ſolutiua mali ſucci eſt & ventriculo inimica: cum hoc verò aloes corpora tabefacit, & nimiùm ea exiccat, & ideo ſenibus prohibetur: & cum hoc pillulæ inducunt magnam conſumptionem, & non eſt aliqua ex his vitæ prolongationi vtilis. Fecit igitur medicos errare dictum Meſue: atque vtinam ego hoc tempeſtiuè ſciuiſſem.

6. ſimp. medic. cap. 1.

Lib. 5. cap. 1. 5. de tuenda ſanitate.

4. ad Almãſo. c. 15.

CONSVLTIVS igitur fuerit, niſi maxima vrgẽte cauſa, ab omni pillularum genere abſtinere, ac potius humidis medicamentis vti, ac cibis mollientibus.

Quòd in vere purgant, & minuunt plurimos quibus nocent. Cap. LII.

QVINQVAGESIMVS SECVNDVS error eſt, quòd iubent plurimos purgari, aut ſanguinem minuere, hoc autem maximè in vere, iuxta illud: Quibus vel minutio, vel purgatio conuenit, hos purgare vel minuere vere conueniet: immemores dicti Gal. Intemperatos autem neque minues, neque omnino purgabis: plus enim erit quod ex intemperato victu aceruabũt, quàm quòd tu medicamẽto vel minutione ſanguinis detrahes. Quod igitur ſolùm vtentibus, bono regimine conſulendum erat, omnibus conſulunt: & quod deterius eſt, libentius his, qui inordinato vtuntur regimine, quoniam in eorum corporibus veriſimilius eſt maiorẽ prauorum ſuccorum eſſe abundantiam.

6. apho. 47 ac 7. aphor. 54.

lib. de ſanguinis miſſione.

Quòd balnea crurium & manuum in febribus perſuadent. Cap. LIII.

QVINQVAGESIMVS TERTIVS abuſus eſt, quòd iubent in febribus lauari manus & pedes, ſecundum illud ad Glauconem, Balnea verò calida ex aqua fontis proſunt, tum quia aliquid vacuant delinquentis humoris, tum quia humore ac frigiditate cauſæ facienti febrem, ac ipſi febri ac eius incommodis probè aduerſantur. Non animaduertunt tamen in reliquis à tertiana pu

1. cap. 9.

ra hoc non dixiſſe:tum etiam quod iam dixerat,& ſi tibi ſigna coctionis præceſſerint, &c. Non ergo vult quòd augmenti tempore fiãt: incommoda autem plurima ſequuntur. Sed ipſi ea exhibent ad alleuiandum dolorem capitis,& quedam alia accidentia, vt proficere videantur. Non enim conſilium medicorum improborum eſt iuuaſſe, ſed videri iuuaſſe. Probi autem medici eſt quod verè non iuuat, imò nocet, licet iuuare videatur, dimittere. Vnde cùm balneum intempeſtiuè, id eſt, citra coctionis ſigna & vniuerſalem corporis innanitionem exhibetur, hæc procreat incõmoda. Primò quidem obſtructiones multas facit, & tales vt niſi ægrè curari poſsint. Secundò apoſtemata inducit. Tertiò horripilationem, vt per Raſim apparet. Quartò virtutem exoluit:& ſcias quòd Raſis credidit in hoc,quòd in tertiana liceat balneari ante cõcoctionem ſecundum Galenum vbi ſit pura, & non eſt ita.Dico igitur quòd ægri non ſunt balneandi, ſi ex putrida laborent, niſi concocta materia,& ægro exinanito, ô quoties vidi in hoc medicos errare grauiſsimè!

16.cõti.c.2. fol. 337. & 345. in 17. cõti.ca.1.fo. 345. vide.3. reg. acu. cõ. vlt.

Quòd cibant in nocte. *Cap.* LIIII.

QVINQVAGESIMVSQVARTVS error eſt, cùm cibant ægri in nocte. Reclamat magnus Hippocrates non eſſe permutandam conſuetudinem repente, *2.reg.acu.*

etiam ad meliora: quantò minus vos non permutabitis ad deteriora? At, dicunt, virtutis debilitas hoc poſtulat: quomodo igitur cibus cõcoquetur tunc, ſi tanta vrget debilitas? iuribus igitur vtaris. At, dicunt, oua & contuſa ex carnibus haud concoquuntur difficulter: at neſciunt quòd tunc mòrbus eſt in ſtatu, ſi virtus deficit, aut in declinatione, aut ſyncopalis: ſi primum, per 19. abuſum redarguti ſunt: ſi ſecundum, non contingit ægrum mori in vera declinatione morbi ex defectu virtutis ſtante cibo conſueto, vt tertio de criſi patet: ſi vltimum, ſyncopalis rara eſt, nec in omni etiam cibandus eſt æger, vt primo ad Glauconem habetur. Rariſsimum igitur erit quod in nocte cibum dare cogat. At medici in cunctis validis morbis hoc faciunt, nocentes validè. Si ergo morbus non fuerit ſyncopalis ex debilitate ventriculi, cum acceſsione nocturna, nunquam æger in nocte cibandus eſt.

Quòd vitant creticos, qui non ſunt dies cretici. Cap. LV.

QVINQVAGESIMVSQVINTVS error eſt, in diebus creticis. Nam vitant ſeptimam in purgando, in quo dupliciter errant: nam in pluribus morbis ſeptima, nec eſt cretica, nec indicatiua. Hac de cauſa ſuſcitaui morientem filium Antonij Corbitræ infantem, quoniam credidit medicus, quòd in

ſeptima non oportuit quicquam facere: dixi ego, quòd ſeptima non eſt cretica ratione illius ægritudinis: cucurbitulas igitur apponés, ſanguinem detraxi, & ſubito euaſit à morte, hoc ſæpe mihi accidit. Secundus error eſt, poſito quòd eſſet dies cretica aut indicatiua, licet etiam purgare ob tres cauſas, vel quia natura tentat, & nō poteſt mouere: vel quia morbus eſt fortis, & materia turget, non expectās rationem purgandi à natura: vel tertiò quia ipſa mouet motu non conuenienti, vtpote faciens criſim per ſynanchem vel morbum lateralem. Manifeſtum eſt igitur, quòd frequentius poſſumus operari in ſeptima, quàm non operari. Ipſi tamen ex quodam inſtituto ſemper quieſcunt morti ægri conſulentes.

Quòd purgant in morbis iunſturarum. *Cap.* LVI.

QVINQVAGESIMVS SEXTVS error eſt, in morbis iūcturarum in quibus purgant aſsiduè, & etiam cum caſsia, quod deterius eſt, cùm ipſa vehemēter noceat iuncturis & neruis, vt etiam dixit Meſue: & cum hoc ipſi non habent conſiderationem etiam, quòd non habent verum hermodactilum, & ideo purgant, & non poſſunt auferre præparationem, & dilatant vias iuncturarum, & ita ex podagra parua faciunt attritim maximam: ideo ſapiens Raſis dabat oleum ſolatri ſilue- *ca proprio.* *12. conti. c. 1.* *fol. 254.*

ſtris,cum modico olei amigdalini dulcis & ſacharo:& Scipio noſter curauit ſe diæta tenui. Dico iſtis duobus ſolis auxiliis, ſi quis rectè vſus fuerit,curabitur omnis podagra,quę non fuerit confirmata, & aliqua etiam confirmata. Cura autem medicorum noſtri temporis, non ſolùm eſt inanis,ſed pernicioſa:vnde aliqui audēt ſupra diarob cum turbith,& alij ſupra medicinas fortes, & aliqui dant ariſtologiam.

Quòd vtuntur temperatis in complicatis affectibus. Cap. LVII.

QVINQVAGESIMVS SEPTIMVS error eſt, cùm in complicatis contrariiſq; affectibus,ſiue membri eiuſdem,ſiue diuerſorum vtuntur medicinis & cibis temperatis: credúntque quod res temperata cuilibet exceſſui ſit contraria:& accidit ſæpe,vt in quotidiana quòd cauſa eſt frigida, & morbus calidus. Plerunque etiam ventriculus eſt frigidus, cum hepate calido, & vt in hydrope frigida,cũ febre & talibus. Hoc eſt igitur argumentum eorum vt medicina ſit temperāta, vel cibus: nam medium vtriq; extremo eſt contrariũ:cura autem fit per contraria: igitur temperatum conuenit diſpoſitionibus cõtrariis.Item calidum auget vnã diſpoſitionem,& frigidum auget aliam:igitur temperatum eſt eligendum, ſaltem cauſa neceſsitatis,

ſi non alterius. Item calidum remittitur à temperato, ſicut apparet de aqua feruente iuncta tepidæ, & pari ratione iuncta congelatæ tepida, fit mixtio temperata: igitur competit tanquam contrarium. Item quia medicina calida permixta tẽperatæ remittitur à medico: igitur & pari ratione morbus calidus à cibo & medicina temperatis. Item cibus & medicina aſsimilant ſibi corpus: igitur cùm temperatum aſsimilat facit temperatum. Sed reductio ad temperatum eſt ſanitas: igitur talis cibus inducit ſanitatem in vtraque diſpoſitione ſimul: patet antecedens ratione reactionis. Item cibus temperatus conuenit in vna diſpoſitione tantùm: igitur à validiori in cõtrariis: cùm in vna diſpoſitione detur locus contrario exhibendo. Antecedens patet, de ouis carnibus per Galenum, inde cura ardentis febris, & tertianæ ad Glauconem & alibi, & Principem & alios. Item ſi cibus & medicina temperata non conueniunt in hoc, multò minus in reliquis diſpoſitionibus: igitur erunt ſuperflua & nunquam adminiſtranda. Patet inductio, nam in ſimplici diſpoſitione multò minus conueniẽt, cùm locus detur cõtrario, nec per te in diſpoſitione cõtraria, nec etiam in ſanitate, quia ſanitas medicina non indiget, nec ægritudine temperata, quia ſic primò non eſſet ægritudo, cùm ægritudo ſit intemperies, tum etiam quia ea poſita ſolue-

retur morbus à conſimili medicina & cibo & non iuuaretur: igitur nulli competerent. His igitur argumentis medici perſuaſi, cibum & medicinam temperatam exhibent in contrariis affectibus, putantes vtrique diſpoſitioni prodeſſe, cùm ſtrenuè noceant. Nam cùm quadruplex ſit modus in contrariis affectibus curandi. Primus eſt hic, vt per temperata curemus tanquam contraria vtrique diſpoſitioni. Secundus, vt per commixta ex calidis frigidíſue. Tertius, vt caput vnum ſtatuamus curationis eíq; intendamus altero nó neglecto. Quartus, vt viciſsim curare tentemus, modò calidioribus obſtãtes frigiditati, modò frigidioribus caliditati. Non videtur quemquam ex his Galenus, prætermiſiſſe modum præter primum, vt quòd in cæteris abuſibus obſeruatum eſt, ne obiter medicos peccaſſe credas, ſed tanquam ad humani generis perniciem concitatos, illud primum elegiſſe, quod & à veterum ſententia abhorreret, & cum nulla vtilitate maximam afferret calamitatem. Vnde.11.artis curatiuæ. nunquam tamen præceptum illud, quòd contraria contrariis curantur, aliquando verum, aliquando falſum erit, ſed ſemper verum, licet ex vſu contingat, quandoque cum aliis copulantur morbis, ante illa procuranda ſanandáque eſſe. Hîc tertium modum curandi attigiſſe videtur. Rurſus autem ibidem, Quum verò etiam materiæ, quę

hæc efficiant, calidæ ſint, neceſſarium eſt interea, tum putredinem, tum etiam febrem augeri: quare quoad licet id agendum, vt quę minus calefaciat, materia deligatur. & poſt. Quod verò febris ipſius iam accenſum, refrigerabimus. Modum hic quartum eligere videtur non ſine tertij comiſtione: nam apertionem caput intentionis curandi ſtatuit, & licet prima fronte videatur in eiuſmodi auxilio temperata poſtulare, atque pro illis ſentire, nequaquam tamen eſt: cùm auxilium non in temperatura quærat, ſed in vi quę extenuatoria eſt & diaphoretica. Manifeſtum autem talia minus calida propter febrem deſiderari. At non quia temperata, ſed frigidiora eligerentur: cùm autem talia nedum eſſe poſsint temperata, ſed omnia calida, multò minus frigida quærẽda erunt. Ob hæc Galenus ſapienter proxima temperamẽto eligit ea, quæ nuſquam frigida eſſe poſſunt. Non ergo prima facies ſermonis te decipiat, cùm cuilibet erudito ſatis hæc ſint manifeſta. Item ad Glauconem primo, dat in complicata diſpoſitione ex bile & pituita, ptiſanam cum pipere, vel cũ mulſa hyſopum vel origanũ, ita vt ſimul ſiccet & humectet, calefaciat & refrigeret, in victus ratione: comam verò abſinthij concocta materia vtilem exiſtimat, tanquam ſymptomati contrariam ac principali morbo: itaque in hoc videtur ſecundum modum & tertium

In la cura tertiana notha.

amplexari: in ſexto etiam de tuenda ſanitate, nónne calidis frigida conuenire omnino putat? Quòd ſi omnino diſiungi nequeant aliquando oximel cum diatrion pipereon propinat, vt cùm hepar obſtructum, ventriculus autem non concoquit, ita vt alterum viſcus caliditatem, alterum frigiditatem contraxerit: pari ratione oximele detergit eos, quos caput frigiditas vẽtriculum caliditas detinet. Nimirum in arte etiam parua non ſeiungit hanc ab illa intentionem: nullibi media collaudat tanquam vtrique extremo contraria, ſed prius extenuantibus, mox expurgantibus opitulatur, ita Galeni ſenſum ab hac opinione alienum eſſe, quod etiam ratio detrectat, perſuademur. Nam cùm curatio per contraria in gradu fiat, vt ſæpe in arte curatiua Galenus replicat, non poteſt cibis temperatis aut medicinis res tranſigi: quandoquidem nullum temperatum diſtemperato in æquali gradu eſt contrarium. Præterea ſi ita eſſet, nulla iam alia eſſet medicina, aut cibus exquirẽdus: nam omni diſtemperato, temperatum contrarium eſt. Præterea cùm cibum aut medicinam temperatam calido exhibet, ſubitò calefit: non ergo amplius, niſi per inſtans, manet contrarium, ſimile etiam ſimili furere facit. Quòd ſi omnis medicina remiſsior, aut cibus competit, non erit mulſa in cauſonide refellenda, à qua tamen Hippocrates abſtinuit, vt etiam

cap. 95.

3. de inge. in fine ac in microtechni cap. 79.

colligitur ab Auerroe. Mirúmque eſt non ſolùm abſolutè contraria, ſed in gradu æqualia deſideranti, velle tẽperata exhibere. At, dicẽt, lac quod temperatũ eſt hecticis calidioribus, & oua competunt: hoc quidem temperamenti cauſa non eſt, cùm & teſticulos gallinaceos laudet Auẽzoar, qui cùm calidi ſunt, lac etiam frigidum eſt: itaque facilitatem concoctionis, velocitatem tranſitus, bonitatem alimenti, & paucitatem excrementorum in eo conſiderat, non ratione temperamenti. Nam ſic iure ptiſana pręponitur: ob quæ iure datur cremor ex hordeo cum cancris & caphura, & trociſci de ſpodio. Videmus autem Auerroim reprenſorem Galeni in compoſitione medicamentorum in diuerſitate materiæ peccantis, & membrorum oppoſitione: quoniam exiſtimauit Galenus quòd hepar calidũ attrahit quod frigidum eſt de medicina, & matrix frigida, quod calidum eſt: igitur Auerrois in cura dat piper & hyſopũ cum oximelite & aqua hordei, ſicut præcepit Galenus. Verùm diuerſitas oppoſitionis non eſt ſecundũ duo loca ſimul, & cùm dat carnes pulli, manifeſtũ eſt, quòd non ſunt temperatæ, ſed calidæ in ſecundo gradu, & permutare iura cum liquiritia & hordeo non eſt malum, & ita videmus quòd iuuamentum verum eſt in cibo & medicina cõtrariis febri, aut cauſæ febrem facienti, & correctis, & non in ſimplici cibo & tẽperato vel

3.reg.acute. iuxta medium 5.col. 57.

3.theſ.

3.col.c.13.

propinquo:& propter hoc videmus quòd A-
lib.3.t.1.c.7 uenzoar in cura febris compoſitæ dat pullos
cũ omphacio coctos,aut aceto · & vtitur me-
dicina frigida abſterſiua compoſita ex con-
trariis partibus, licet videatur mihi compoſi-
tio illa calida,attamen omnino conſtat ex cõ-
trác.6.c.16 trariis : & licet Serapio in cura hemitritei di-
cat,quòd ſi æqualiter vincãt phlegma & cho-
lera , tunc curamus temperatis , intellexit per
temperata æqualiter ex cõtrariis mixta: quod
apparet ex vltimis verbis capituli, Cúmque
fuerint æquales, miſcemus ea æqualiter : itaq;
non eſt eius ſententia ab hac differẽs cùm to-
tam ſeriem verborum contemplatus fueris:
10.ad Al- & in hoc etiam cõſentire videtur Raſis cùm
mã.c.17.ac dixit,quòd compoſitæ febris ſit cura compo-
lib. diuiſio- ſita,& licet alibi videatur ſentire de remiſsio-
nũ.ca.156. ne medicinę intelligit refractionem,aliter eſ-
prima quar ſet in contrario ſenſu: & hãc ſententiam de-
ti cap.pen. fendit Auicenna contra Auerroim in cura he-
mitritei volens,quòd ſi natura non poteſt di-
ſcernere,ægritudo eſt incurabilis: & hoc mo-
tus fundamento componit medicamentum
ex croco,ſpica,rhabarbaro, & caphura, & ſe-
minibus frigidis,& berberis,& ſpodio, & xi-
quarta fen. loaloes . Conſtat itaque, quòd medicinis vti-
cap.1. tur cõpoſitis, & cibis ſimiliter , & hoc voluit
cùm dixit in primo. Ex rebus quoq;,in quorũ
medicatione ſubtile eſt,adhibendum ſtudium
eſt:cùm in vna coniũguntur ægritudine duo,
quæ

quæ fieri debent contraria, quia oportet, verbi gratia, vt ægritudo infrigidetur, & eius cauſa calefiat: quæro ſi per temperata hoc fieri poſſet, quódnam ſubtile ſtudium eſſet adhibendum? nam faciliter ſoluerentur huiuſmodi morbi. Altior ergo ſenſus in hoc Auicennæ fuit etiam quàm Gentilis expoſuerit, de quo inferius dicam. Aeginetam etiam in eandem ſententiam ſubſcripſiſſe video ac Haliabbatē, quo nullus clarior in hac ſententia fuit. Vnde de hemitriteo loquens, cum tertianæ acceſſio imminet, lactucas attriplices, cucurbitas, & aquam granatorū, altera verò die, qua amphimerina premit, pullis, & hyſphidabego, & zirabago: itaque alternatum victum exhibet quartum curationis modum complexus. *lib. 2. c. 34.* *3. prac. c. 17.*

CAVSAM huius erroris recentiores dedere Montagnana, Marſilius Ficinus, Platearius, ac alij qui non ſolùm Galenum, quem flocci faciunt, non intelligunt, ſed nec eum quem maximè obſeruant Auicennam. Turpe enim cùm ſit optimum virum derelinquere, vt expoſitori innitaris, illud verò turpiſsimū eſt, nec eum, quem vis ſequi, intelligere. Cùm igitur morbi contrarij quadrifariam diſtinguantur, aut enim diſtant loco, vt calidiſsimū hepar cum ventriculo frigidiore: aut loco diſtant, & tempore modico, veluti cùm diaria à bile lienteriæ iungitur: aut ſunt loco quidem non proportionata, ſed tamen ſeiuncta cor-

pore, vt in hemitriteo, plurimùm enim eius locum habet ſeiunctum: ſunt enim in venis quædam, & quædam extra: aut omnino iuncta ſunt, vt in febre tertiana notha. Hi ſunt modi cõtrarietatis in quibus oportet ſemper, vt obſerues quod dicitur quarta primi capite vltimo, an vna diſpoſitio ſit alterius cauſa, an vna ſine alia ſanari nequeat, an vna ſit alia periculoſior: & hæc eſt ſententia Galeni. vt igitur in his rem experimento conformem à ratione non alienam dictis Galeni conſentientem mediteris, hæc obſerua. Primùm cùm diſpares cauſæ fuerint, ſiue quòd vna ſit alterius cauſa, ſiue quòd ſine ea reliqua ſanari nõ poſſit, ſiue quòd validior ſit affectus, ſiue quòd periculoſior, aut omnino ſymptomati ſæuiori complicatus, illius, quod magis vrget, curã per contraria in gradu molieris. Eſto autem quòd pares ſint cauſæ, quod vix credi poteſt à Galeno: ſit igitur calidiſsimum iecur, & frigidiſsimus ventriculus, obſeruandum eſt diligenter ne vnius medicina alteri ſit impedimẽto. Hoc autem vel ratione applicationis, vel ratione moræ, vel ratione impedimenti, vel ratione proprietatis. Primum eſt, vt inungas hepar ex oleo ſandalino, & roſaceo, & ventriculum ex oleo maſticino & de abſinthio: ratione autem moræ dabis calida ſine potu & quieſcere facies, & dabis cum craſſa ſubſtantia, veluti diatrion pipereon faciens quieſce-

7. de ingen. in fi.

re,& electuarium de ſeminibus,& ſanthalos, & caphuram cum aqua endiuiæ miſta cum vino albo & facies ambulare. Dabis etiã hoc à ieiunio,illud quãdoque à cibo aſſumpto, ratione impedimenti: dabis piper contritum groſſo modo vt calefaciat ſtomachum, nec eius ſubſtantia tranſire poteſt ad hepar, & ſemina frigida exactè contrita.Hęc eſt cauſa cur diaſpoliticon non contriuit niſi modo craſſo; ſexto de tuẽda ſanitate Galen.Ratione autem ꝓprietatis,quia endiuia eſt frigida, & cõuenit hepati, & res etiam dulcis citò ab hepate trahitur,& abſinthium, & piper manent in ſtomacho, & ea non appetit hepar, igitur ſi vel diuerſo tempore vel eodem commiſta dederis, ſimul ſtrenuè calefacies ventriculum & hepar infrigidabis. In cibis verò non tantùm qualitas, ſed & ſucci bonitas attendenda eſt. dabis carnes pulli, & cum pipere confracto *Platina li. 6. cap. 141. & 179.* conditas: poſt cibum autem per horas duas vinum album dilutum.ita iuuant cibaria quæ piperata,& ius conſumptum dicuntur. Cùm verò morbus loco & tempore differt,curabis opportunis temporibus cõtraria adminiſtrare, & hoc fit vt ante bilis acceſsiones vinum demus granatorum, lienteriam verò non ſolùm exterioribus fomentis ex mẽta iuuemus, ſed ante cibũ aliquid ex citonio cum pipere condito adminiſtremus, paulatim infrigidantes hepar, quia membrorum principalium in-

frigidatio moderari debet:poſt vtemur compoſitis contrariæ factionis, qualia ex pipere, abſinthio,intibo,ſanthalis, melonum ſeminibus,hæc multùm, illa minimùm contundentes: qualia etiam inueniuntur ab Auicenna in ſuo antidotario quamplurima laudabiliter deſcripta.

Cvm verò materia fuerit veluti quoquomodo diſiuncta,vt in hemitriteo (quanquam & febrium talium,nec numerus ſit,nec ordo) maior intẽtio eſt in cõcoctione & euacuatione, in quibus ſanitas potius conſiſtere videtur.Nam cùm ad intentionem peccantis qualitatis intendimus, cibis calidioribus frigidiora permiſcemus:plus enim vnaquæq; res ſuo contrario deſtruitur,quàm à conſimili foueatur. Omphacium igitur, & pruna,& acetum, & piper, carnibus volatilium miſcebimus, ita tamen vt meminerimus cibos nos præparare, non medicinas. Nam eiuſmodi nullam cibi rationem, ſed condimenti obtinet: ita etiam ptiſanam, pipere modico, paſſeres, ſeminibus albis condiemus:atque ita in medicinis calida frigidis permiſcebimus, nõ abſolutè quidem (hic enim eſt error medicorum noſtri temporis)ſed eo in gradu,vt viciſsim morbis opponantur. Hæc fuit illa antiquorum nunquã ſatis laudata ſolertia, à noſtris autem non intellecta atque neglecta, componentium philonia, cæteráſque opiatas medicinas, in qui-

bus vtriuſque contrarietatis extrema copulauerant, opium, hyoſciamum, mandragoram, atque ex oppoſito, piper, caſtoreum, euforbium, quædam etiam aromatica, non ſolùm ad vires membrorum roborãdas, ac abhominationem tollendam, ſed vt extremum extremo tanquam per medium conuenientius iungeretur ad tollendas extremorum morborum, ac etiam contrariorum diſpoſitiones. Sic enim ſimul & cholicam tollunt, & pituitam calefaciunt, & febrem auferunt. His medicinis ſanè nullam, ſi rectè operatus fueris, vtilitate comparaueris. Si igitur quiſquam notha tertiana detinetur, non habebis hîc tẽporum viciſsitudinem nec membrorum, ſed quantum in ipſa eſt, tentabis, quæ de hemitriteo dicta ſunt, permiſcere, nullam diſiunctionis occaſionem expectans, vt in reliquis. Verùm caue, ne cum ſuperfluo experiaris, ſed in omnibus oppoſitarum vitium commodè pro ratione temporis, morbi, naturæ, & reliquarum indicationum medicinas temperabis. Reliquum igitur eſt, vt obiecta diſſoluamus, & primò quæ à iunioribus indicta ſunt. Nam quòd medium quoquomodo contrarium ſit extremis tanquam oppoſitum, vt accepit Ariſtoteles, ſatis concedi poteſt. At quòd eo modo contrariũ, vt æqualiter à medio diſtet, quantum morbus ab oppoſito, id nec tu conaberis probare. Tale autem eſt quod quæri-

tur, vt dictum à Galeno ſæpius.

Ad ſecundum dictum eſt, primò, quòd diffe rētia eſt quadruplex in exhibitione: quoquomodo calidum membro frigido non calido copuletur, vt piper ventriculo & non hepati. Præter hoc etiam plus calefit frigidum membrum à calido, quàm infrigidatur à frigido, ſi ambo applicentur. Cuius experimentum eſt in tabula ignita & ad ignem poſita, cui perpetuò aqua frigida ſuperfundatur: non enim ignita, ſed temperata euadet tandem: cùm tamen maior ſit caliditas ignis, frigiditate aquæ: maior enim eſt virtus deſtruendi, quàm conſeruandi, vt etiam in rebus, quas agimus, experimur. Oppugnatores enim validos, imbelles defenſores eſſe vides: ita etiam natura vnumquodque ad deſtruendum paratum eſt. Non eſt igitur in tot cauſis vlla neceſsitas tēperati.

Ad tertium, illud quidem fiet in inanimatis. Cæterùm animata non eodem modo ſe habent, ſed ſi fiat, ita tardè conueniet, vt morbo mora potius ſit deprecanda, quàm auferenda. Nam in igne experimur non extingui, niſi contrario etiam valido, nuſquam autem temperato, niſi non propria cauſa ſublato fomite.

Ad quartū, dubitat quomodo id fiat Auerrois. Sed cùm ita ſit, nō negabimus quod quotidie experimur, & ſi parùm remittatur iam, tamen ratio ſubeſt, vt aliud ſit compoſitio,

aliud permutatio. Commiſtio enim ſemper quoddam medium poſsidet. Verùm cùm aliqua qualitàs etiam aduerſantibus, tum medicinis, tum cibis ſupra modum ſeipſam tollat, minimè ſecurum duco eam intermediis auxiliis fouere, quam delere cupiamus.

Ad quintum, aſsimilatur quod non eſt extraneũ, aut quod modicè vrget. Hoc eſt, quod dixit Princeps, imo ſępe ſufficit multa regiminis bonitas. Quod autem rarum eſt & paruæ vtilitatis, non debet pro norma medendi in omnibus recipi. Nam dum hoc expectatur, æger moritur: vltra id quod non prodeſt quicquam. *quarta primi c.1. in fi.*

Ad ſextum, aliud eſt conſulere ratione alterius conditionis, aliud emendandæ temperaturæ cauſa. Nam cùm lac vel oua hectico propinamus, facimus hoc, ne laboret in concoquendo cibum, & vt ſit boni alimẽti, & vt paucarum ſuperfluitatum, & vt velox ad tranſitum. Nam cùm non nutritur, ipſe becticus in deterius agitur ſubitò. Nam virtus nutritiua non poteſt quieſcere per inſtans, vt oſtendi in libro de morte. Adde quòd ouum & lac ſunt frigida, & etiam quia frigiditatem operamur aliis ingeniis, balneo & trociſcis, caphura, & cum aqua hordei & ptiſana, & reliquis, pari ratione non eſt inconueniens vti glyciriza ratione extinguendæ ſitis: quãquam non ſit ita frigida, ſicut eſt morbus calidus, &

ita radice feniculi in aperiendo, quanquam nō ſit calida pro facultate morbi frigidi: quia non deſideramus apertionem fortiorem in principio morbi, ne materia magis cogatur quàm diſſoluatur. Itaq; non eſt inconueniens vti medicina temperata ratione alterius iuuamenti, ſed eam eligere ad emendandam inæqualem intemperiem, non ſolùm imperiti, ſed rudis ingenij eſt.

Ad ſeptimum, ipſa eſt vtilis: Primò ratione alterius annexæ virtutis, vt capillus veneris ad aperiendum, caſsia fiſtula ad leniēdum. Secundò ad temperandum excedentem medicinam, vt terminos non excedat præſtitutæ qualitatis. Tertiò vt corrigantur leues intemperaturæ, de quibus ab Auicenna ſuperius dictum eſt. Quartò ratione complicis facultatis nutritiuæ. Nam pleraque cibaria boni ſucci, aut temperata ſunt, aut non valde remota ab humana temperie, ſecundum quam à Galeno temperatum dicitur.

At, dicet quiſpiam, quomodo remittetur qualitas aucta, ſi impermiſtę virtutes ad membra deferuntur? Satis quidem eſt differentiæ, dicere: quod iam remiſſum eſt in miſtione, obeſſe non poteſt, & virtus permiſta ad alienum membrum defertur. Nam, vt oſtenſum eſt ſecundo virtutum naturalium, trahente membro quod ſibi cōueniens eſt, caſtoreum ab opio ſatis diſcernit, nec ſubſtātiam opij tra

het. Quòd verò remiſſum eſt in miſtione caloris, quoniam non eſt, amplius trahi non poteſt: non igitur ſupercalefieri poteſt vltra id, quod ex miſtionis beneficio relictum eſt.

ERAT nobis conſilium reliqua errata diligenti trutina perpendere, ſicut & in hoc fecimus: ſed prætermiſimus breuitatis amore, tum quòd non, vt quorundam moris eſt, ex libro in librum tranſcribere voluntas fuerat, cùm ſoleamus ex integro res intactas aggredi, qualis hæc eſt, quam nulli propter difficultatem attigerunt, alij quoniam, inter hoc & illud nihil intereſſe putant. Quam ob cauſam diuerſæ intemperiei & oppoſitæ membrorum, neminem meo tempore curatum plenè vidi, ſed prophilacticæ potius eſſe conſultum.

Quòd aurum imponunt coquinæ. Cap. LVIII.

QVINQVAGESIMVS OCTAVVS abuſus eſt, cùm aurum conſumptis iuribus imponunt tanquam aliquid facturi: ita omne conſilium medicorum eſt potius videri probos, quàm eſſe. Nam quòd aliquis malè agat, turpe eſt: ſed cùm & illud, quod malè agit, inutiliter ac peruerſè facit, id turpiſsimum eſt. Primùm enim, cùm mali viri ſit, aut omnino rudis, alterum eſt non ſolùm imprudẽtis, ſed omnino excordis. Quid enim aurum in aqua decoctum imprimere poteſt, quod nec validiſsimo igne ſoluitur, *Ex præcepto Zoar 1. theiſir. ca. 1.*

nec odorem, nec ſaporem viribus adiicit, nec ipſum minuitur? Sed concedatur, nónne cùm lebeti imponitur, ad fundum deſcendit? Vbi etiam feruente aqua, quæ in imo cacabi reſidet, frigida eſt, vt quilibet experiri poteſt. rogo, quam volunt in frigida aqua impreſsionem fieri? Alij pullo concludunt, vt quod internum eſt, nondum calidum ſatis ſit, etiam aurum craſſum imponunt. Quòd ſi tandem conſilium eſt experiri, an auro aliqua ſit vis eorũ admirationi conformis, cur auri folia in ſommo lebetis, vbi feruentiſsima ebullitionis vis perſpicitur, non ſuſpendunt? Etenim fortè ita fieri poſſet, vt aliquid virium, quanquã
lib.29.c.4. exiguum, tranſmitteretur, niſi illud Plinij credere malunt, eſſe in carnibus pulli vim auri comminuendi, quódque tranſmutetur, quãquam hoc fabuloſum ſit. At ſi verum, de auro liquefacto illud docet, nõ de ſolido. Igitur præſtantiſsimum potius arbitror, auri fruſta ignita, iure extinguere: nam hoc non modicam habere vim poteſt, quandoquidem cauterium ex auro innoxium magis ſit, quàm ex ferro, teſtante Principe. Quanquam & illud ad ignis ſubſtantiam leuiorem pertinere poſſet, & licet, quòd oculis conferat, argumentum egregię ac propriæ cuiuſdam virtutis ſit, non eius, quæ ex igne, mollitiei tantùm. Itaque ſi quoquomodo auxilium in auro exiſtimatis, ea facite ſaltem, quæ ſi probare non

quarta primi c.29.& 2.can.c.78

poteſtis, attamen reprehendi nequeant. Memini,cùm hæc ſcriberem, ex frequẽti igniti auri extinctione in albo vino, ſaporis quandam gratiam ſenſiſſe, quæ non ex igne,ſed ex auri ſubſtantia pendere videbatur: perceperunt & alij,quibus hoc conſulueram vtile futurum.

Quòd non obſeruant momentaneam concoctionem. *Cap.* LIX.

QVINQVAGESIMVS NONVS abuſus eſt,in momentanea concoctione, in qua maximè peccatur. Nam cùm fluxio ex alieno loco fuerit,veluti in diſtillationibus, nõ poteſt excerni permiſta incocta materia: vnde Galenus momentaneam concoctionem, vbi oportet,aucupari docet:quam noſtri medici nec animaduertentes,nec minus quid faciendum ſcientes, in infinitos morbos homines perducunt. *3.reg.acut. cõ.13.*

PRAESTAT in his vna concoctione viſa ſubitò eadem die ac hora euacuare, ac iterum concoquere. Sic enim breui finietur morbus, nunquam aliàs finem habiturus, cùm coctæ vrinæ ſequenti die, alia non concocta ſubſecutura ſit ad multos dies permanſura.

Quòd accidentibus curam exhibent. *Cap.* LX.

SEXAGESIMVS abuſus eſt,cùm accidentibus curam exhibẽt: cùm tamen acciden-

12. *de inge. in princip.* tia nullam habeant intentionem curatiuam prorſus, ſecundum Galenum. At, dicent, in libro ad Glauconem curat. Facilis reſpōſio eſt, accidentia, vt accidentia ſunt, nullam curam poſtulant: vt verò in cauſam ægritudinis addunt, non vt accidētia, ſed vt morbi cauſa medelam deſiderant, qualia ſunt inſomnietas, vehemens dolor, & nauſea. Nam primum humores acuit & robur exoluit: ſecundum, virtutem dirimit: tertium, cibum prohibet: itaq; accidentibus cura nulla debetur. Medici plus de gloria ſua, quàm de infirmi ſalute ſolliciti, illud primùm ſtatuunt, vt accidentibus obuiā eant, plurimúmque fit, vt eadem cura ſymptomata tollant, & morbi cauſam vſque ad perniciem augeāt. Accidentia igitur, quæ cauſam morbi non augent, curanda non ſunt, veluti leuis dolor, ſitis in corpore humido, ſternutatio, oris amarulētia, inquietudo, ſanguinis fluxus non ſuperfluus, impatientia luminis, & talia, quæ ſolent & infirmos perturbare, & aſtātes terrefacere, medicum autem egregium nullo modo mouere debēt. Sed in hac ſaltem admonitione me operam perdidiſſe ſcio, cùm prius medici lucri deſiderium poſthabituri ſint, quàm huic conſilio obtemperaturi, quo nullum ſibi præſidium apud vulgares ambitioſius habeant.

Quòd vitant hyemem in detrahendo ſanguinem. Cap. LXI.

SEXAGESIMVS PRIMVS abuſus eſt, in ſanguinis minutione, in quo ex temporibus errant. Ná cùm Princeps & Galenus ad Glauconem velint, vt ſuperfluum caloris & frigoris deuitemus, primùm quidem frigus, plus quàm expediat, vitant, calorem autem minus: vnde nono artis curatiuæ cùm cauſas dehortantes à ſanguinis miſsione diſtingueret, nequaquam frigus, ſed calorem immodicum adnumerauit, tanquam exoluentem & ſiccãtem nimis: frigoris autem nullam mentioné prorſus fecit, vtpote quod ad negandam indicationem miſsionis ſanguinis nullam præferret vim. Quod verò ad quantitatis rationem pertinere videbatur, ad vniuerſalem methodum detrahendi Princeps & moderni recipiunt. Vnde in libro de ſanguinis miſsione. Quòd attinet ad indicationem non detrahendi ſanguinis, aut omnino pauci, eſt ex ætatibus pueritia, ex colore hominum candidus ſupermiſtus, ex tempore anni canis. Cæterùm, quæ his contraria ſunt, aliam rationem non multi ſanguinis detrahendi habẽt, vnde in maximis frigoribus à larga ſanguinis miſsione cauẽdum eſt, hæc Galenus: quid clarius? In ſiccis igitur temporibus omnimodam ſanguinis minutionem cauere docet: in frigoribus largam & exuberantem. Præſtiterit igitur, quantùm fieri

4. primi c.20. lib.1.

poteſt,caniculæ temporibus,ſanguinis vitaſſe
ad Glau.1. eductionem. Vnde Galenus ibidē, quotquot ſanguinem miſerant his temporibus, mortui ſunt. In hyeme autem nunquam,temporis habita ratione, ab ea abſtinendum, ſed parcius ſubtrahendum. Præcipuè vbi extremæ hyemi & regio, & temperatura frigidiſsima copulata fuerit.

Quòd dant caſsiam poſt inciſionem venæ: *Cap.* LXII.

SEXAGESIMVS SECVNDVS abuſus eſt, quoniam ipſi dant caſsiam poſt ſectionem venæ,& in hoc vidētur vti duobus motibus contrariis non ſecundum vnam rationem. Quare natura impeditur & debilitatur: ideo periculoſa eſt hæc operatio,damnoſa, & ab antiquorum mente aliena. In tam celebri tamen vſu eam videmus, vt nihil frequentius inueniatur:& licet Galenus poſt venæ ſectio-
9.de inge. nem vētrem moueri concedat, attamen illud eſt per accidens in deliquio: non enim aliquid propinauit: vnde ſuper aphoriſmo illo
29.ſecundæ particulæ, quarta primi c.4. (Cùm morbi inchoant) vult Galenus quādoque vnum auxilium,quandoque alterum,nequaquam tamen ambo ſimul vnquam eſſe neceſſaria: & Princeps, cùm autem vnus humor ſuperabundat,tunc magis eſt neceſſaria purgatio:cùm omnes,inciſio venæ. Igitur ex

diuiſione patet, quòd nunquam ſimul ſunt opportuna: & alibi, Balneum non eſt vtile, eò quòd trahit materiam ad extra tempore pharmaci: pari ratione nec ſanguinis miſsio, cùm materiam ad venas magnas trahat, Purgatio verò contra. Vnde in aphoriſmis, æquales humores ſectione venæ euacuabis: inæquales medicamento. *quarta primi c.5.* *2. par. aphoriſimo 8.*

Quòd fluentibus menſibus timent venam incidere. *Cap.* LXIII.

SEXAGESIMVSTERTIVS error eſt, quoniam fluentibus mẽſtruis, timent quoquomodo ſanguinem ſubducere in eo tempore. At Galenus totum oppoſitum facit: nam cùm diminuti fuerint menſes, eo tempore Galenus ſupplet defectum per venæ inciſionem, ſecundum quantitatem qua defecerunt. Animaduertere autem oportet, quòd ratione ægritudinis poteſt ſanguis detrahi à brachio etiam. Verùm ratione menſium deducitur à pedibus. Cùm ergo conuenerit ſectio venæ ſecundum pedem, non dubitabis. In ea verò, in qua iam multo tempore defecerunt menſes, cubiti interior vena ſecanda eſt. In hoc genere frequentiſsimos inuenies aberrantes, ob quæ dimittẽtes ſanguinis miſsionem, ægrum occidunt. *9. artis curā.*

Quòd non audent ſcalpere in cucurbitulis abſque purgatione. *Cap.* LXIIII.

SEXAGESIMVS QVARTVS error eſt, quoniam ipſi non audent ſcalpere in cucurbitulis abſque purgatione, & in hoc peccant grauiter. Nam dictum Galeni de cucurbitulis intelligitur in non inciſis: ipſi autem traducũt ad ſcalpturam. Nam cùm poſuerit capitulum generale de ipſis, vt ſunt tantùm auertentes & calefactiuæ, ſubiungit de ſanguiſugis & ſcalptura, ita quòd intellectus illius loci eſt periculoſus, & malus. Diſtinguendum eſt igitur hoc modo: Cucurbitulæ, quæ apponi debent ad diſtrahendũ, præſupponunt corpus mundũm: quæ verò ad corrigendum temperaturã, nequaquam: quæ verò inducitur, vel debent poni in cauſa emendãdi ſanguinis cum extractione per inciſionem, & ſic inciſio præcedere debet: aut abſolutè, & ſic non præſupponunt. Breuiter nihil voluit Galenus ibi niſi duo. Primum, quòd vbi ſcalptura debeat fieri cum purgatione ventris, aut venæ ſectione, talia debent pręcedere ſcalpturam, non conuerſo modo, non quòd abſolutè præcedere debeat, ſed vbi duo ſimul oporteat fieri. Secundum, quòd cucurbitula ſine ſcarificatione non debet apponi, quantùm ad reſoluendum diſpoſitionem, niſi corpore expurgato. Tertium verò alibi addit, in ægritudinibus cutis cucurbitula non debet apponi niſi expurgato corpore:

lib. de cucurbitulis & 13. de inge. vbi docet extrahere tumores ſchiroſos & collectiones.

14. de inge.

corpore: nam ſic plus trahit quàm reſoluat, ſiue cum ſcalptura ſeu ἐγχαράξῃ, ſeu non.

Quòd curant phthiſicos fucoſa cura.
Cap. LXV.

SEXAGESIMVSQVINTVS error eſt, quia in empicis & phthiſicis perdiderunt curam veram: & eſt, quòd ſi ſanies ſit alba, iuuat incidere ac exurere ſecundum pectus in loco in quo velocius petia exiccatur. Et licet Albucaſis capite, 31. partis primę, videatur hoc quaſi ignoraſſe: attamen inuenimus nos Hippocratem ſuper hoc conuenienter auſum, & ratio teſtificatur ſuper hoc, quandoquidem nulla alia ſalutis ſpes inuenitur, & quòd fit in exterioribus licet periculoſius, neceſſariò tamē magis fit in interioribus: & hoc eſt primū in quo plurimi moriuntur, qui ſanari integrè poſſent. 6.apho.27.

SECVNDVS error circa hoc eſt, quòd ipſi vtuntur propter conſtrictionem pectoris & febrem hecticam & accidētia eius, & febrem putridam, cura humectatiua, & neſciunt illud quod dicebat Galenus ſecundo artis curatiuæ, quòd cura vlcerum eſt exiccatio. Et ita dum augent cauſam principalem & curant ramos, faciunt curam palliatam producendo ægrum ad mortem miſerabiliter, & decipiendo & malefaciendo.

INSTRVENDO igitur vnam curam in

hoc caſu, vt hæc ſit argumentum aliarum, ponamus quòd cuidam ſit phthiſis ex vlcere pectoris, & nondum peruenerit ad vlcus pulmonis. *Cura prima* In primis quidem dabis ptiſanam hordei & mulſam cum hordeo expurgans, & in ptiſana pones bolum armenum, & facies eam ex aqua decoctionis mirti, aliquando corticis mediani fraxini, aliquando ex decocto apij, aliquando oliuellæ, aliquando caulium: ita tamen, ne multa virtus eorum ingratum cibum faciat. Dabis interim hoc ad expurgandum mirabile decoctum.

Ad Phthiſim, remedia Authoris optima.

℞. radicum iridis & cari agreſtis, & aſſari, & myrrhæ, naſturtij, amigdalarum amararum, ſerapini, hyſopi, praſsij, radicum apij, foliorũ oliuellæ, radicũ gariofilatæ, glyciriżæ, añ. ʒ. i. capillorum veneris viridium p. i. coquantur in libris. ii. aquæ ad conſumptionem medietatis, cui collatæ addantur pro qualibet medietate ſingulis vicibus ſucci raphani an. ʒ. ii. vſque ad. ʒ. v. ſecundum tolerantiã, ſachari. ʒ. iii. bibat tepidum in aurora: hoc ſolo poſſunt ſanari medicamine.

Cura ſecunda. Quòd ſi non omnino ſanantur, ſed tantùm expurgantur, ſiccato vlcere ab exteriori pure, detur boli armeni infuſio. ʒ. ii. in aqua oliuellæ vel gariofilatæ, cum ℥. ß. vini albi, & hoc bis in die: comedat etiam carnẽ ericij. Quòd

ſi cum hoc remanſerit caliditas, detur.ʒ.i.trociſcorum de caphura omni die cum aqua geranij. Quòd ſi nec per hoc ſanatur, poſt primum decoctum detur hoc.

℞. hordei ℥. ii. coquātur in libris. ii. aquæ ad ruptionem perfectam, poſtmodum imponantur cancrorum fluuialium carnes, videlicet caudæ, & coquantur ad perfectam diſſolutionem,& in hoc diſſoluantur trociſcorum de luto armeno.ʒ.i.ß.pro ſingulis vicibus: interim exhibeatur ouum cum hoc. *Cura tertia*

℞. pulmonis vulpis, boli armeni. an̄. ʒ. ß. capiat cùm luteo oui, & vtatur etiam ℥. i. ß. ſyrupi mirtini cum. ʒ. ß. myrrhæ &. ʒ. ß. trociſcorum de caphura, & de bolo armeno, & vtatur ante cœnā ſacharo roſato ex ℥. ß. vſq; ad.ii.ſecundum tolerantiam cū luto armeno.

Quòd ſi per hoc non ſanatur, diſtilletur lutum armenum ex lib.iiii. & de aqua illa detur per horas ſeptē ante cibum. ʒ. i. cum ℥. i. aquæ pimpinellæ: & ſunt aliqui, qui cum ipſa exhibent aquam ſanguinis humani & ſanant: & vtilior medicina eſt vſus aquæ boli armeni, vt dixi, per dies quadraginta. Et ſi hoc non contulerit. *quarta curá*

℞. radicum apij, foliorum oliuellæ, an̄. ℥. ß. raphani ℥. i. ß. infundantur cum ℥. ii. boli armeni, & fiat, ſicut dixit in libello de aqua ligni, & capiat quadraginta diebus, & ſanabitur. *quinta curá*

6. *cura.* Quidam bibit oleum vitrioli cum aqua capillorum veneris, vel caulium, & ſanatus eſt.
7. *cura.* Et aliqui dant aquam vitæ cum bolo armeno, deinde ſacharum roſatum, & vtuntur aliquando cicere excorticato, & aliquando aqua limaciarum cum hæmatite, & omnia hæc ſunt mirabilis iuuamenti.
8. *cura.* Sed modò ponamus tot auxiliis,
9. *cura.* vt plerunque accidit, ægrum non iuuari: ſi poſſet tranſmitti ad habitandum in ſiluis piceæ, plus iuuabit, quàm ſi habitaret in Ægypto.
10. *cura vſualis.* Et ex his, quæ multùm iuuant, eſt vti terebentina frequenti cum ouo, diminuendo quantitatem oui & eſt ſingulare: & cùm pauca eſt materia retenta, & ſputum ſatis facile, & reliqua difficilia, tunc ſachari roſati quantitas perpetuò aſſumpta cum pane recenti ſæpenumero conſolidat, & puluis herbæ ſiculæ ad hoc eſt mirabilis: nos verò ſic ſanauimus multos.

11. *cura per cauterium in fine.* CVM verò æger cum hoc tendit ad malum, faciemus curam, quam præcepit Hippocrates in tertio de morbis, hoc modo, Cùm quis purulenta ſpuit, tunc ægrum in ſede ponito ieiunum, ac alius eum humeris concutiat, mouendo fortiter & velociter, ac aurem admoue pectori, qua parte ſonitus exauditur, ea pus collectum eſt. Quòd ſi non ſonet, nihilominus ſtante tuſsi & difficultate ſpirandi cum tumore pedum empima eſt, ſiue collectio ſanici. Tunc igitur terram creticam madefactam, vel

cretam ſuperimpone, ac ſiccatam denuo madefacito, donec cognoſcas eo latere ſaniem contineri, quo prius pus ſiccatum eſt: cognito latere ſecabis ea parte, qua ſanies redũdat, iuxta præcordia, ab horáque ſectionis exures, non ſolùm locum inciſionis, ſed & patientem locum, donec poſsit coaleſcere, nec ſanguis aut pus amplius effluat: poſt quotidie bis à ieiunio, linamento crudo, videlicet ſicco introducto, ſaniem extrahes, ita vt duodecima die totum effluxerit: atque ita exiccato toto thoracis ventre curabis, vt iniecta mulſa tuſsiat, ſanabíſque interius vlcus per medicamenta, demùm eum curabis completè. Quòd autem non hoc ſolùm de empicis dixerit, ſed de verè phthiſicis, patet, cùm ſubiunxit (ſic etiam «
ſuppurationes ex vulneribus, pulmonis vitio «
magnis obſeruationibus obſeruato curatóq;) «
Signum autẽ mundi pectoris eſt, mulſa munda regrediens per os vulneris, pulſa per tuſſim: cùm verò conualuerint, lac aſinæ potandum dabis, donec ab hectica fuerint liberati, ac trociſcos, ſi libet, de caphura. Hæc eſt vera ratio curandæ phthiſis, quæ vlcere ſpiritualiũ facta eſt: quanquam illa, quæ pulmonis vitio eſt, vix curari poſsit. Si autem pus ſaniéſque, quas expuunt, non ſint probatæ qualitatis; ab hac cura penitus abſtinebis, ſecundum Hippocratis Galeníque ſententiam. Manifeſtum eſt autem & hac cura empicos ſanari maximè.

Valeant ergo, qui curam exercentes, blandientem ęgrum occidunt. Nam iſta operatio multò minus periculoſa eſt ablatione lapidis ex veſica. Eorum verò, qui in pulmone vlcus habuerunt, cùm pus bonum erat, nos aliquos ſanauimus.

Quòd exturbant ægros à ſomno.
Cap. LXVI.

SEXAGESIMVS SEXTVS abuſus eſt, cũ ægros aut ſyruporum aut medicinarum propinandarum cauſa à ſomno exturbant, plus incommodi ex ſomni interruptione ferentes, quàm vtilitatis ex pharmaco. Nã ſomnus ſemper bonus, niſi in principio & in augmento acceſionis: quibus temporibus medicina etiam eſt inutilis. Nunquam igitur æger ſolius potionis cauſa à ſomno erit expergiſcẽdus. In quo etiam errore accidit, vt ſomnũ cõcedant poſt medicinã leuẽ: in quo cõtradicunt ſuo Auicennæ: & etiã, quòd dant vnum tantum ſyrupũ in die, & cibum duplicant aut triplicant: cùm intentio Hippo. in libro regiminis acutorum fuerit, vt cõcoctio fieret toties, quoties cibus dabatur. Ob hoc oximel dedit, quandoque pro cibo, interdum pro potu. Melius igitur eſt, vt in acutis ſaltem ſyrupi duplicentur, & frequenter ſyrupus acetoſus pro potu confert. O quàm in hoc medici noſtri temporis ſunt ſecordes!

2. apho. cõ. 1

quarta primi ca. 5.

2. & 3.

Quòd inungunt renes ex vnguento Galeni. *Cap.* LXVII.

SEXAGESIMVS SEPTIMVS abuſus eſt, in vnctione renum ex vnguẽto Galeni infrigidante: in quo toties peccant, quoties cogitant. Nam primò dant infrigidandi cauſa, & oleum iam ſui natura calidum eſt, & oleum roſatum eſt ferè medicina temperata: nam roſa ibi eſt ſecundum virtutem, & oleum ſecundum ſubſtantiam: elaboratio ergo illa licet refrigeret aliquatenus, non eſt tamen ſufficiens. At, dicunt, aperit poros, & ex hoc ſoluit calorem febrilem. Ego inuenio, quòd confert in apoſtematibus, quia confortat partes in principio, conſtringendo eas ne recipiant: ſed hęc defendantur licet, malus tamen vſus eius in principio, quia repercutit materiã adintra, nec habet vim refrigerandi quoquomodo illud, quod eſt in venis, multò minus, quod eſt in arteriis, & in concauitatibus. Secundò, quia ipſi perpetuò inungunt ſine aliqua ablutione, & in hoc faciunt totum contrarium quæſiti. Nã pinguedo olei obturat poros, & quod eſt terreum, reſidet in eis, & facit nocumentum magnum. Tertiò, quia inungunt ex eo calido, & iam præceptũ Galeni eſt, quòd niſi aliud obſit, actus medicinæ debet eſſe conformis potentiæ, vnde ceruſa debet imponi frigida, & oxicroceum calidũ. Quartò, quia dixit Auenzoar, quòd omne oleum exterius appoſitum *3. de tẽperamẽtis in fi.* *1. theiſi. t. 1. ca. 7.*

nocet in ægritudine ex bile, & ratio eſt cum eo: quia nihil eſt inter liquores, quod facilius inflammetur. Nec inuenimus Galenum vti, in cura putridarum, inunctione olei alicuius, niſi ad maturandum, vt in ventre cum camomillino, etiã ſi ſani eo tempore propter vſum balnei aſsiduè vngerẽtur: quantò minus nũc? Et ex hoc patet error illorum, qui etiam heriſipelata inungunt oleo roſato. Nã cùm morbus eſt vehementis inflammationis, debemus vti aqua cum caphura, & vidi propter hoc aliquos malè terminari.

Dico igitur, quòd primò talis inunctio nõ conuenit, niſi factis euacuationibus. Secundò, quòd debet fieri, quando competit, ex oleo frigido in actu, non calido. Tertiò, quòd poſt horam diligenter debent detergi renes cum vino albo, antequam iterum vngantur.

Quòd quandoque præponunt medicamentum ſectioni venæ Cap. LXVIII.

SEXAGESIMVS OCTAVVS abuſus eſt, quoniam propter dictum Auicennæ faciũt quandoque vt pharmacia præcedat inciſionem venæ, & quidam dant caſsiam ante: & intentio in quarto regiminis acutorum eſt, quòd illud, quod dixit author illius libri, ſiue Hippoc. ſiue eius diſcipulus, ſit verum, & eſt, quòd ſanguinis minutio, non ſolùm omnem medicinam, ſed & cliſmata debeat antece-

quarta pri-mi, cap. 4.

dere. Itaque valde peccant, qui caſsiam vel etiam enemata preponunt inciſioni venę, ſed deterius valde, qui alio vtuntur medicamine. Quòd ſi dicant, Caue ne faſtidium phlebotomes ex Principe, nam & illud voluit Hippocrates & Gal. Reſpondeo, quòd faſtidium non tollitur per caſsiam, nec per medicinas niſi violentas, aut per inediam: quomodo igitur anteponent quidquam? *quarta primi ca.20.* *1.reg.acuto.*

VTILIVS igitur exiſtimo ab ipſa inchoare venæ ſectione, nec lenitionem ventris præmittere, & ſi Principi placeat: & multò minus purgationem, & ratio ſuper hoc eſt, quòd ſectio venæ trahit, quod eſt de propinquo cordi ad extremum, & lenitio, quod eſt propinquum hepati: melius autem eſt, vt materia, quæ eſt iuxta cor, declinet ad hepar, quàm econuerſo. Igitur minutio præcedet, nec humores in venis ſuperabundantes alio modo melius ſoluuntur, quàm venæ ſectione. Non igitur purgatione, nec quod eſt in concauitatibus, trahetur ad venas magnas per ſolam minutionem, nec hoc contradicit ei, quod dictum eſt in decimoſeptimo abuſu. Nam tunc nulla eſt intentio ſubducendi ſanguinem merito morbi, & ſi fortè aliquando merito quantitatis vel alterius cauſæ: ad authoritatem tamen Raſis aliàs dicam.

Quòd vtuntur iuribus in confortando ventriculum. *Cap.* LXIX.

SEXAGESIMVSNONVS abuſus eſt,quoniam vtuntur iuribus artificioſis in confortando ventriculum, & neſciunt primò, quòd omne pingue laxat & mollit: ſecundò, quòd talia ſunt humida in actu, etiam qùòd eſſent ſicca in potentia, & ideo non poſſunt iuuare in tali diſpoſitione. Nam forma plus facit, quàm virtus. corrugatio enim & incriſpatio ſunt, quæ confortant ventriculum, & iura actu diſtendunt & relaxant maximè in plurima quantitate. Igitur cura vera eſt cum electuariis de ſacharo,ſolutis tamen, & cum trociſcis & ſimilibus.

5. de ſimpl. medi. facul. cap. 11.

Quòd in hectica dant medicinas. *Cap.* LXX.

SEPTVAGESIMVS abuſus eſt,ꝙ in hectica dant medicinas: de qua poſito quòd ſit curabilis, nihil adhuc eſt deterius. Et ego pono ratioñe:nam laxãtes calefaciunt & exiccant,etiam quòd eſſent violæ,& addunt in caliditate & ſiccitate. Reliquæ medicinæ, etiam quòd non leniant, nocent tamen, & ponamus de caphura,quę ſecundum rationem Galeni iuuare debet, maximè ſecundum authoritatem Raſis, & ponamus radicem dulcem, & manifeſtum eſt, quòd in ſanatione hectici oportet ſanguinem arterialem refrigerari, ac

6. cõti. ca. 1. fo. 118. col. 4.

17. cõti. c. 7. fol. 362.

ſimiliter arteriam. Sed in ſanguinem arterialem nihil tranſit niſi ſanguis venalis. Igitur oportet medicamentum factum iam eſſe ſanguinem venalem, ac virtutem illam remiſiſſe: omitto rationem, quòd exigua quantitas contra tantam multitudinem, renitente corde & arteriis, nihil proficiet, & hoc ſaluo caſu in quo etiam venalis efferbuerit, ſed tunc ſpes nulla eſt ſalutis. Fortè poſſunt dare, ne corrumpatur venalis ab arteriali, tamen relinquitur intentum, quòd nullus hecticus conueniẽter poteſt curari per medicinam aliquam, & quòd in vno ſolo caſu poſſunt exhiberi, quæ nullo modo ventrem mouent, quæ autem leniunt nunquam. Igitur in hectica omnino ſunt fugiendæ medicinæ. Quòd ſi dicãt, cùm complicantur putridæ, dabimus propter putridam: & ego dico, quòd tunc ſolùm ſufficiunt conquoquentia, & nocumentum medicinæ attractiuæ hecticæ eſt maius iuuamento, quod facit in putrida, & in rei veritate tũc remanet aliqualis ambiguitas, & etiam de principio curæ, de quo dixi in libello floridorum. pro nunc ſatis ſit intelligere, quòd medicina in hectica, quæ fit ex vlcere pulmonis & apoſtemate renum, poſſet prodeſſe, vbi talis cauſa eſſet curabilis: ſed cauſæ eſſentiales morbificæ membrorum, quæ ſufficiunt ad generationem hecticæ, ſunt inſanabiles. Igitur nunquam medicina conueniet. Conſultum

eſt igitur prudēter in lacte & in balneo aquæ frigidæ, in quibus duobus auxiliis eſt omnis ſpes, & in aliquo caſu trociſci frigidi laudantur potius prophilacticæ, quàm curatiuæ parti conſulendo, cùm videmus hepar inflammari & corpus ad febres parari.

Quòd derelinquerunt vſum inciſionis arteriarum. *Cap.* LXXI.

SEPTVAGESIMVS PRIMVS abuſus eſt, quoniam ipſi derelinquerunt vſum inciſionis arteriarum, & incidūt ſolas venas. Scio, reclamabunt quòd hic error eſt in non faciendo, quaſi non ſit error niſi in faciendo. Fateor maiorem in faciendo errorem eſſe, at in non faciendo imperiti medici eſt omnino. Vnde ſciendum quòd, vt in libro floridorum dixi, in febribus putridis ſoluendæ oppilationis cauſa vena inciditur, ideo nunquam arteria, quia in ea non cadit oppilatio: attamen in 15. côti. c. vl. omni dolore pulſatili, vt habetur à Raſi, debet arteria incidi. Ideo in pleureſi non inciditur, quia non eſt dolor pulſatilis, & hoc bene *ca. de ſignis pleureſis.* animaduertit Princeps decimo tertij. Ideo Galenus etiam monitu ſomnij ſe curauit à dolore lateris ſine febre: nam, vt viſum eſt ibi, omnis dolor pulſatilis eſt per ſe ſine febre putrida, ſed coniungitur ephimeræ: declaraui hoc ibidem. Oportet autem vt ſit dolor vehemētis pulſationis, in principio etiam: nam cùm

iam apoſtema magnificatur, fit dolor pulſatilis ratione compreſſæ arteriæ, de quo dolore non dico.

Cvm igitur dolor aliquis vehemẽs & pulſatilis à principio ægrum infeſtauerit, arteriã, quæ in directo eſt, incide, & multum permitte fluere ſanguinem, donec in ipſa operatione dolor ceſſauerit.

Quòd prohibent aerem liberum ab ægris. *Cap.* LXXII.

Septvagesimvssecvndvs abuſus eſt, cùm ipſi includunt miſeros ægros cameris prohibentes ab eis aërem liberum, tanquam aër liber ad ſalutem non ſit vtiliſsimus. Vnde aër perflatus emẽdat malam temperaturam cordis & ſpiritus, & reuocat calorem naturalem, & exhilarat animum, & tollit malos vapores. Vtilis autẽ eſt omnibus morbis, exceptis læſionibus capitis, maximè vulneribus & contuſionibus. Secundò, quando aër eſt corruptus, vt tẽpore peſtilentiæ, quamuis tamen Zoar altas, Raſis perflatas cameras conſulant, defendi poſſunt aëre nõ corrupto. At in omnibus aliis debent teneri feneſtræ apertæ, niſi ſol noceat nimia caliditate: maximè autem eſt hoc vtile in febre peſtilentiali & phthiſi ac ſimilibus, & hoc niſi in horis conciliandi ſomnum. *3. theiſi. t. 3. ca. 1. & 10. ad Almã, cap. 16.*

Quòd exercitationem à cibo noxiam exiſtimant.
Cap. LXXIII.

SEPTVAGESIMVSTERTIVS error eſt, cùm exercitationem à cibo noxiam eſſe credunt: & quanquam non in re ipſa ſemper decipiātur, in cauſa tamen errant primò, quòd generale præceptum eſſe putent. Cauſam igitur credunt eſſe, quòd cibus non concoquatur, crudúſque exeat è ventriculo: ſed nec in hoc aberrant. Plerunque enim hoc contingit: ſed cur deſcendat, in hoc decipiuntur. Nam exiſtimant ob id, quòd os ventriculi ſit in fundo. At verò ſi quis alius error, hic certè eſt tolerabilis. Nam Galenus hoc credidit: inquit enim in anatomicis, à gibbo ventriculi incipiens, vſque ad imum ipſius terminum, quem Græci pyloron vocant, inteſtinorum origo eſt. Quamobrem ſi ſic ſe haberet, etiam leuis deambulatio periculoſa eſſet, & non lateret nos, cur à cibo exercitari minimè conueniat. Verùm Galenus, quòd exercitium noceat, nimis planè docuit, ſicque plerunque res ſe habet: cur autem hoc fiat, nemo adhuc explicat, niſi ex falſa ſuppoſitione. Conſtat enim ventriculi os inferius in ſuprema parte eſſe totius amplioris capacitatis, ex dextro latere, ab illius fundo in perfectis hominibus palmo fermè diſtans. Quò fit, vt niſi admodum quis ſe repleat, tum maximè potu, etiam ſi pylorus apertus ſit, nihil efflu-

lib. 6. & 4 de tuen. ſan. in fine.

xurum. Ergo exercitium hac de cauſa,niſi ſaltitet homo, obeſſe non poteſt, & tamen nocet: Quid igitur in cauſa eſt? porrò nō ſolùm in prima,ſed etiam ſecunda concoctione obeſt,nec tamē pylorus alter eſt in iecore. Quid igitur?Reor duabus de cauſis concoctioni nocere exercitationem. Primùm quòd iecur ac membra excalefaciat, quæ exinanita prius, quàm abſoluta ſit coctio prima, cibum ad ſe trahunt. Secundò quòd perturbentur ea,quæ in ventriculo ſunt. Si enim tantum obeſt varietas ciborum, quia difficulter concoquuntur:tum verò malus ordo magis. Neceſſe eſt eum, qui à cibo exercitatur,vtriuſque exemplū prçſtare,varietatis ſcilicet ac mali ordinis. Quare quæ ventriculo inſunt, partim cocta partim cruda,alia etiā ſemicocta erunt.Manifeſtum eſt igitur, cur exercitatio noceat.Aderit & prolixa ſpirituum à loco reuulſio tum reſolutio, ſi violenta fuerit. Quare à cibo leuis inambulatio ac breuis confert. Si quiſpiā etiam exerceri neceſſe habet,à potu caueat,& tenax ſubſtantia vi ſuſcipiat nutrimentū, quale eſt panis:& ſi aliud placet,mel,aut amigdalæ. Ex hoc verò manifeſtum equitationem exercitatione paulò minus obeſſe, niſi in aſturconibus leuiſsima ac breuis peragatur. Cùm tamen non caleſcat in illa corpus,ab excitatione in multis, longo relinquitur in nocendo interuallo.

Quòd dant in articulari morbo & podagra decocta cum vino. *Cap.* LXXIIII.

SEPTVAGESIMVSQVARTVS abuſus eſt, cùm in articularibus morbis tum podagra chiragráque decoctum in prandio & cœna pro potu exhibent, ex cinamomo & radice dulci, ac corianni ſeu coriandri ſemine, eodem tempore vinum concedunt. Quin etiam in prandio dant vinum, à prandio decoctum: alij etiam deterius conſulunt, vt vino decoctũ immiſceant. Hæc eſt illa egregia medicina noſtrorum temporum: in qua nulli rei conſulitur, niſi vt nouum aliquod commentum excogitetur: tum verò vt alios imitemur nõ qui profecerunt, ſed qui callidè artem exercuiſſe videtur. Nihil habent pro ſe in hac cauſa, niſi quòd cibi laborãtium his morbis, tamen aliis diuturnis medica virtute carere non debent. Verùm, vt ex initio rem aggrediar, alius primò victus aliúſque potus ei, quæ ex bile fit, alius ei, quæ ex pituita, debetur. Nam in hac vi-
cap.23. num concedit Aetius libro duodecimo, & cibos calidiores, cùm in biliosa non concedat. An igitur hoc erit medicamentum circulatorum, quod omnibus ferunt conuenire mor-
cap.26. bis? Summum verò Græcorum in hoc conſi-
lib.4.c.1. lium eſt Alexandri, tùm etiam Aetij ac Pauli,
lib.12.c.16 & 25. Galeníque ac Arabum omnium, vt cibis parùm nutrientibus alantur. At vinum confertim nutrit, maximè rubrum, quod præferunt cæteris.

cæteris. Demonſtrauimus etiam nos in contradictore noſtro, vinum hoc habere præcipuum vt nutrimenti aſſumpti maximam partem in ſanguinem tranſmutet. Ipſum etiam decoctũ plurimæ nutritionis eſt cauſa. verùm hæc tolerari quandoque poſſent cum cæteris erroribus: at diuerſos potus miſcere malum eſt. Nam varietas cibi concoctionem impedit, at nec minus potus. Pars enim iecori dilecta trahitur ac ſecum rapit, quod noxium eſt: imò & Aetius vinum cùm exhibet, paucum, ſyncerum, fuluum ac ſubtile dat, non autem cum aqua permixtum. Eſt etiam vino peculiare, vt decocto iunctum aceſcat. Vnde etiam cum aqua hordei dare ſyrupum acetoſum vetuit Princeps: & quanquam hoc dixerit de aqua hordei cum ſyrupo acetoſo, oſtendit tamen illud eſſe verum, etiam ſi ſumatur cum vino, vt declarat experimentum: vtrunque enim corrumpitur. Cauſam corruptionis eſſe calorem, non hordeum, ſatis declarat Columella, vbi eum redimere docet. Ignea enim vis vt muſto addita, pręſeruat ne acidum fiat: ſic ad permutandum vinum egregiam habet facultatem. Optimum præterea eſt conſilium Græcorum, vt cibi omnes ventrem lenem faciant, coriannum, cinamomum, & radix dulcis aſtringunt non parum. Hæc etiam medica vis nimis ventriculum offendit ac iecur. Imò nullus eorum, qui hoc potu cum vino vtun-

li.1.t. &c.2. con.7.

prima quarti trac. 2. cap.9.

lib.12.c.30.

tur,ad ſenectam perueniét. Habet enim præcipuam in ſe noxam exurendi iecur, & hecticam aut hydropem conciliabit. Eadem enim eſt ratio, quæ in calida aqua dicta à Principe. Vtinam tantùm ſtuderent medicorum libris, vt ambitioni & auaritiæ ac dolis: dormitanté, quæ paſsim iacet, in omni podagra & chiragra, in qua articuli nondum excuſsi ſunt aut tophum habent, curam exactam inuenirent: quam ego ad hanc vſque diem nõ docui, cùm occaſionem expectem. Adeò enim quidam mente capti ſunt, vt non tam ſanari cupiant, quàm hæc immeritis oſtendere. Veruntamen aliàs, in contradictore ſuo loco, omnia, quæ ad negotium hoc pertinent, edocebimus.

ſecũda primi doc. 2.c. 16. in fine.

MELIVS igitur eſſet vinum aqua calibeata diluere, atriplices ex garo ante cibum ſumendo: ſi autem aqua bona ſit, ex cartami ſeminis, aut cnico (idem enim eſt) ſumatur paſsis vuis additis. Hoc optimum, hoc ſalutare præſidiũ, quod illi proportione reſpondet.

Quòd in capitis vulneribus oſsis terebrationẽ fruſtra molliuntur. Cap. LXXV.

SEEPTVAGESIMVSQVINTVS abuſus eſt, quem olim Conciliator explodere nixus eſt. Sed auaritia peſsima chirurgorũ eum denuo redemit. Duplici autẽ modo peccant, & quòd fruſtra terebrãt nõ ſine magno vitę diſcrimine, & quòd vnguenta pus trahẽ-

tia nunc ſine diligentia hac freti ſecuritate cõficiũt. Tõſores videas in omni capitis vulnere os capitis detrahere, tãquam cerebrũ artocrea ſit. At illud, præter periculum, accedit, quòd ſanati debili capite, atque omnibus cauſis obnoxio ſuperuiuunt. At illi rem magnam aſtãtibus feciſſe videntur, ac ſimul ægrum ingenti periculo liberaſſe: & hercle id agunt, ſed periculi ipſi authores fiũt. Interim ne aliis minus audacibus, quos exiſtimari volunt imperitos, credamus, impetrare à nobis ſolent. Scio quẽdam, cùm ceratum cõfeciſſet, quo oſſa ac pus non ſecus ac forcipe & cotto detraheret, bis veneno ob inuidiam expetitum, ab aliis chirurgis: Marcus ab Vrſa dicebatur. Timẽt enim illi, ne ſic nimio plus ars ipſa vileſcat. Exemplum ſequentes, vt fertur, Chiorum. Vt enim lachrima lentiſci ſuperabundauerit, mergunt quod ſupereſt, ne pretio ſolito decedat: ſic illi malunt ligurica liberalitate defungi, quàm quicquam ſupereſſe aptum vſibus hominum. Sed ad rem redeo. Cùm in vulnere non ſcinditur os vllo modo nec confringitur, iam omnino terebra fruſtra admouetur: ſi verò os quidem ex ſuperficie vulneratur, nec ſic terebrare os oportet, cùm ſanies ingreſſum non habeat, ad membranam duram. Si etiam diuiditur ac oſsis pars, donec membrana detegatur, aufertur, iam nec ſic opus habemus ferro, cùm exitus puris pateat. Rurſus ſi fran

gitur & concidit, iam terebra opus non eſt, ſufficit enim partem fractam iam auferre. Quòd ſi nō concidit, æger tamen habet mortis ſigna, in opere ipſo morietur. Declarauimus etenim, quòd his, qui nihilo ſecius melius ſunt habituri, admouēda manus non eſt. At ſi ſpes ſit, os autem ſub percuſſo loco rimam non habet, ſed alio, quid proficies, ſi in loco vulneris os terebraueris? Neque etiam cùm vincula pericranei & duræ membranæ ſuturis ſerratis colliduntur: cùm non ſit vitium hoc in directo vulneris, ſed ſub cute in latente parte: vt incertus ſit omnino illius lo-
6. art. cura. cus. Sed nec vbi rima in oſſe temporis. Galenus enim hoc euitauit. Vbi etiam ſuturæ propinqua terebra mortem infert, quòd pericranei & duræ membranæ vincula ſoluantur. Sit verò aliquis non vulneratus, ſed percuſſus in oſſe ſupremo, & ſecundum vtranque tabulam capitis os rimā à ſutura procul adeò exilem contraxerit, vt ſanies ipſa egredi nequeat: iam vide ex terebra, quot ſequantur incōmmoda. Primùm quidem dolor vehemens ob adiacentes vtriuſque mēbranæ propagines. Cerebrum etiam concutitur: vnde cottum auribus immittere ſolent, qui flagitiū hoc ſatis ſcitè exercent. Læditur verò grauiter ex ſuperueniente aëre, non ſolùm membrana dura, ſed & interior & totum ipſum cerebrum. Hæc autem certa non erranti detri-

menta. At quot ex errore, vt Galenus inquit? *2. de loc. c. 9*
nam ſi vel comprimatur cerebrum, vel concutiatur, attonitus morbus illico aduenit. Sũt quibus profluuium ſanguinis mortem afferat: aliis phlegmon ſuperueniens, aliis labor operis accendit febrem, ex qua moriuntur. Cùm & victus tenuiſsimus ibi ſit neceſſarius, tantus labor minimè conuenit. At, dicent, hoc neceſſarium eſt, ſaltem hoc in caſu, quanuis nõ parum periculoſum: cùm aliter ſanies egredi nequeat. At ſi per os ſolidum non eſt naturæ impoſsibile peccantem humorem expellere, quantò minus rima iam fatiſcente? Optarem igitur, quando etiam ſic ſanati plurimum detrimenti in vitæ meta ſuſcipiunt, obnoxij etiã temporum mutationibus ac grauedinibus, vt ab hoc opere abſtinerent. Sed ſi non perſuadeo his, quibus nihil turpe videtur præter paupertatem, ſaltem phyſicis hoc notum erit. Illi enim chirurgis, in alieno ſumptu liberaliores erunt. Porrò elapſo anno docuimus, quantùm cerati noſtri vis poſſet, cùm os inſeparabile octoginta tribus diebus adhæſiſſet, chirurgo fideliter rem tractante. Nam nulla vi ferri cõcutiebatur, quod octo diebus auulſum eſt. *7. aphor. 55. & 14. tertij trac. 4. c. 5. iuxta finẽ.*

EADEM ratio nos doceat ab his abſtinere, qui ſe incantatione mederi perſuadent. Nam nihil plus habent, quàm quod in medicamento cõtinetur. Diximus de hoc in libro de ani-

mi immortalitate. Plures enim fruſtra pereũt etiam leuiſsimis ex vulneribus. Sed quid attinet impoſtores laceſſere, qui vulgo iam fermè noti ſunt? adeò tamen præualet inſanus pecuniæ amor, vt ob inuidiam, lapidis veſicæ exciſores mutuis venenis ſe petant. Quid putas facturos, ſi quiſpiam artem frangendi illos abſque ferro inueniat? Tantùm poteſt pretium, vt ſalutis authores non ſolùm, ſed & artem ipſam odiſſe cogat.

Ceratis igitur innitendum, auellendúmque quod iam dimotum eſt, eradendum quod corruptum. Antiquorum autem ſententiis in contradictore libro reſponſum eſt.

Quòd in renum lapide à præcipuis abſtinent auxiliis venæ ſectione & purgatione.

Cap. LXXVI.

Septvagesimvssextvs abuſus eſt, cùm in renum lapillo, cùm maximè excruciat, purgationem ac venæ ſectionem prætermittunt: cùm dicat Hippocr. Iuuenes veratro purgare, venam in poplite incidere. Memini anno quodam, cùm plures calculo vexarẽtur, quibuſcunque venæ ſectio, deinde purgatio exhibita fuit, his ſalus etiam reddita eſt. Eorũ, qui his auxiliis cauerunt, nemo niſi difficulter ſanatus eſt ac tardè, cum aliqui etiam obierint. Nam ſectio venæ dolorem minuit, & periculum phlegmonis tollit, ac etiam ardentis

6. epidem. 1.
1. aphor. 6.

febris,quibus ſublatis, rarò aut nunquam celeriter æger moritur. At violenta purgatio humores à loco reuellit, vt non facilè in vrinæ incidāt difficultatem. Impellit etiam lapidem deorſum,quaſi vecte inferius illum trudente: & ſi dicant,quod Auicenna non imperat niſi *18.tertij tra*
purgationem ſine venæ ſectione:ſed nec Pau *ctā.1.2.ca 18*
lus nec Alexander illam cōſulunt, imò neque *lib.3.ca.45.*
purgationem. Solus Aetius vtrunque auxiliū *lib.3.ca.34.*
commemorat, diuiſim tamen, vt in reliquis fieri ſolet. Sed haud obſcurum eſt, Galenum illum non vidiſſe,cùm è cubito,non è poplite ſanguinem auferat. Verùm hic locus non eſt vanas opiniones refellendi: vnus tantùm Ae- *lib.11.ca.51*
tius rationem quaſi ducem ſecutus eſt. Igitur in hoc errore excuſari,qui aberrāt, merentur, cùm hic error ſit veterum. Sed nos non ſinemus vtcunque, rationem placitis medicorum cedere, præſertim Hippocrate & Galeno ducibus. Quid igitur agendum ſit, breuiter accipe.

Cvm ſigna calculi apparuerint in renibus, niſi ægritudo conſueta ſit (Nam Paulus Canobius patritius Mediolanenſis non aliter eos excernere ſolet, quàm pueri multi ſuos vermes) ſi plenitudo adeſt ex ſanguine, ſanguis primò ex cubito, inde ex poplite auferatur: ſi autem humor vnus abundat, detrahendus erit. Cùm verò humores æqualiter augentur, mittatur ſanguis è poplite: poſt at-

tenuantia impellentia mollientiáque exhibeantur. Iam enim plus dimidio curæ peregiſſe te exiſtima. Victus ex oleribus attenuantibus ac melle: tum in acerbiſsimis doloribus tutò balnea emplaſtráque adminiſtrabis. Cóſtat autem nos inueniſſe auxilium, quod iam duos ægros in vna hora liberauit: cùm iam diebus fermè viginti quidam medici glorioſi circa eos fruſtra laboraſſent. At ego etiam in illorum altero quanquam debili, haud veritus ſum ſanguinem detrahere, cogente neceſſitate. Neque enim tutum foret, abſque purgatione aut venæ ſectione, tali præſidio vti.

Quòd medicamenta venenum continentia refugiunt. Cap. LXXVII.

SEPTVAGESIMVS SEPTIMVS error haud abſimilis mihi videtur incuriæ grammaticorum. Nam hi verba omnia barbara & iure merito refugiũt. At ex latinis nec omnia placent, ſed quæ ex Cicerone ſolùm ſumuntur. Rurſus & in his delectum habent. Nam quæ vetuſtate obſoleuerunt, negliguntur: atq; ſic coarctata adeo eſt latina locutio, vt vix cómodè mentem tuam poſsis exprimere, cùm præſertim de re aliqua, quæ à foro abhorreat, ſermonem ſumus habituri. Sic horum ſtudiũ, cùm locupletādi linguam eſſe deberet, in anguſtum eam redigit. Sed hoc longè minus vitioſum, cum moram patiatur hæc ſuperſtitio:

& error inanitatis illorum, perniciem ægti nõ pariat. Sic igitur nobis refugientibus medicamenta quęque, adulterina, vitiata, dubia, incognita, tum ex notiſsimis exeſa, antiqua, corrupta, pauca relinquuntur, quibus commodè vti liceat. Ab his ſi etiam venenoſa omnia prædita facultate ſubtraxeris, duo non leuia ſequuntur incommoda. Primum, vt morbis multis propria prædia deſint. Secundum, vt fermè nunquam æque valida ſint illa, viribus affectuum. Memini me hoc dixiſſe iam de medicamentis purgantibus. At in eis moles, pro virtute, ſatisfacere poteſt: cùm in his fruſtra hoc quærere liceat. Et ne omnino in incertis rebus moram trahere videar, exempla quędam proferam. Commemorat Alexander Epithema ex auripigmento robur addens lieni. & quanquam ad lienem auxilia non deſint, haud non facile eſt inuenire, quod adeò præſentis ſit iuuamenti: quódque cum hoc illum confirmare poſsit. Sic in paſtillo Marcelli ad dyſintericos quem vt præclarũ idem collaudat, cùm quinque venena recipiat, ſandaracham, lachrimam nigri papaueris, æris ſquammam, æs combuſtum & auripigmentum: & tamen hoc medicamentum etiam immittitur per inferna. Sic in Fauſtini paſtillo etiam pręter ſandaracham & auripigmentum calx non extincta ingreditur, ad eundem vſum. Sic ad gallicã luem quid compar inuenies ſuccis aconiti præparatis?

lib.3.ca.27.

cap.21.

Alij,quod nos etiam fecimus ſæpe, argentum viuum igne elaboratũ in catapotiis exhibent, quod & aliàs diximus. Nónne argẽto viuo inter vnguenta aut ſuffumigia peſtis illa abolетur? & Auicenna ipſe retulit medicamentum ex veneno ad lepram, & quidam interpretantur Albes pro aconito: tum maximè cùm dicat diamuſcum illius eſſe alexipharmacum: & expoſitores Arabicarum dictionum per Bels album idem expoſuerũt. Præcepta etiam præcauendi, dum teritur venenum, ab illo commonſtrata idem docent. Galenus etiam commemorat egregia iuuamenta carnis viperæ ad eundem morbum. Sunt qui ad podagricos ingentem illatum operam polliceantur: Alij ad tardandos canos, ac ſenectutẽ remorandã: Alij ad viſus aciem encomiis præferant. Certum eſt Anacardinam compoſitionem ex veneno conſtare, & tamen in frigidis morbis nulla antecedit: cuius etiam meminit Aetius. Philagrij quoque antidotus ad diuturnas febres ex eodem, conſtat ſulphure & hyoſciamo & in elephantiaſi, quam clarum eſt eſſe Auicennæ lepram, vulturis medicamento addit euforbium: ſed id tamen exterius applicatur. Ergo & cantharidarum ſuus vſus eſt, & bufonibus: quibus omni ſalutare magis, emplaſtrum conficitur ad ſynãchem illam à Galeno deploratam, cùm muſculi interiores laryngis ſunt inflammati. Memini me aliquãdo

tertia quarti trac.3, c.3

11. de ſimpl. medic. ca. 2.

lib.13. c.112

cap.110.

cap.124.

iam incenſis funibus liberaſſe eo emplaſtro Rivoltellam lignarium fabrum, cùm vix tempus liceret ſumere ad conficiendum medicamentum. Ferunt etiam illi in Aſcite præclaram eſſe virtutem, quam nondum mihi licuit explorare. *Varignana*

IGITVR cùm morbus magnus eſt, cùm tentata ſunt cõmunia auxilia, nec proſunt, ad venena etiam confugiendũ eſt. Sic tamen, vt vel emendata, venena eſſe deſinant aut exterius applicentur. Nec credas tantum virium theriacæ ineſſe, reliquis autem nihil.

Quòd purgationem venæ ſectioni præferunt.
Cap. LXXVIII.

SEPTVAGESIMVS OCTAVVS abuſus eſt, cùm purgationem, venæ ſectioni præferunt. Non ignoro me in alio loco rem hãc quaſi attigiſſe. Verùm multùm intereſt dicere, quando venæ ſectio ſit adminiſtranda, & medicamentum illi comparare. Nunc tibi tanquam exemplar medendi referam pro formula. Tum Mediolani, tum Venetiis olim, ſed & id commune exiſtimo vbique, nam nulla communior herba eſt vrtica: naſcitur in Æthiopia & Germania Italiáq;, cultis ac aſpetis locis, ſepulchris etiam ac in humidis paludibus. Exhibent igitur ex indica ſiliqua globũ admixto ex turbith ſuo trociſco: inde altera die venæ ſectio adminiſtratur: atque ſic opti- *abuſu.17.*

mè ægro, tanquam ex typo conſultum exiſtimant. At non aduertunt (nunc etenim cùm aliàs de febribus tractaremus, de morbis abſque febre loquor) hæc verba à Galeno prolata. Ad huiuſmodi autem morbòs veratro vtimur: venam autem ſecare, cùm multus aut craſſus ſanguis abundauerit in venis. Quòd ſi vtroque auxilio homo indigeat, à venę ſectione incipiendum eſſe, notiſsimum eſt.

1. ſuper ſextũ epide. ſ. 6

At, ſcio, reclamabunt habere, quem ſequãtur, Principem: Cùm humor abundat, humores prius æqua: pòſt venam incide. Hoc igitur ad contradictionem reuocandum eſt. Ratio ipſa pro nunc ſufficiat in tam pernicioſo ac execrabili errore. Sectio venæ debetur multitudini omnium humorum, purgatio ſuperabundanti: vbi vtrunque auxilium eſt neceſſarium, ibi vtraque vrget cauſa. Quare cùm cogimur ſanguinem mittere ac purgare, abũdant omnes humores: atque inter eos vnus ſuper reliquos. Si igitur prius moliamur purgationem, periculum eſt, ne ſtante plenitudine, febris accendatur, vel humores in locum aliquem decũbant, vel obſtructio ingens fiat.

At ſi prius venæ ſectione abundantia omnis tollatur, ſolùm relinquitur vnus humor, qui tunc commodiſsimè educitur. Alia ratio eſt, quòd proprium eductionis ſanguinis eſt, virtutem attenuare, eductionis per medicamentum, calefacere. Igitur ſectio venæ non

commodè adminiſtratur à purgatione, cùm iam virtus ex inedia debilior reddita eſt: ſed medicina à venæ ſectione. Ergo vbi vtroque præſidio opus eſt, ſemper præmittenda venæ ſectio erit. Hinc patet illum, qui nobis quondam propoſuit, an ſtante æquali neceſsitate medicamenti & ſectionis venæ, præponenda eſſet ipſa venæ ſectio, nihil interrogaſſe, cùm eſſet definita iam à Galeno.

Quòd inſtrumenta plurima ad chirurgiam neceſſaria ignorant. *Cap.* LXXIX.

SEPTVAGESIMVS NONVS abuſus eſt, cùm tot inſtrumenta reliquerũt, olim excidendo, terebrando, reponendo, reſtaurando, adurendo, extrahendo, confirmandóue neceſſaria: cùm tamen omnia diligenter Hippocrates, Galenus, atque Albucaſis edoceãt. Verùm præcipua duo pro luxatis ac fractis: alterum, cui nomẽ eſt Gloſſocomon pro cruribus & vtile & neceſſarium: neceſſarium quidem ad rectam repoſitionem etiam dorſi vertebrarum: vtile autem, vt qui laborant etiam, mouere ſe poſsint, vt Hippocrates inquit. Toties cum Galenus deſcripſit, tantus illius vſus, nos illud penè neſcimus. At rectè ſciunt, inquam, maledicere, ambire, præferre quandam authoritatẽ. O miſeri mortales qui mala malè tantùm ſapitis! An vos non pudet partem illius veſtri ingenij, quod nec cum

2. de fracturis tex. 64. & in commẽto & 7. de vſu c. 14

Archimede, ſi viuat, eſtis commutaturi, partem prudentiæ, quam nõ cum Ariſtotele, aut eruditionis in arte, quam non cum Galeno ſi reuiuiſcat, pauculáſque horas ex tot, quas maledicẽdo, quas ſtruendis perditis inſidiis, mortalium tandem cõmodis qui vos fruſtra alũt, impendere? Galeazius Capra, cuius aliàs in exemplis geniturarum meminimus, excuſſa coxæ vertebra etiam nunc viueret, ſi non manibus, ſed gloſſocomo cruris os fuiſſet reſtitutum. Nota iam eſt illius, quam ibi recitauĩmus, hiſtoria. Pari ratione alterius meminit Hippocrates inſtrumenti non adeo fama cogniti, ſed tamen ſingularis vtilitatis, ad reponendum luxatum brachium. Non eſt inſtituti hîc noſtri omnia, quæ deſunt, referre: in libris regularum medicinę etenim à nobis hæc ſunt explicata. Satis pro nunc ſit admonuiſſe, Albucaſim non malè in hac materia poſt Hippocratem & Galenum multa ſcripſiſſe. Verùm huius erroris, Auicẽnam hac in parte negligentiſsimum, authorem habent.

lib. 1. de articulis tex. 20 & ſequẽtis.

Quòd in febribus peſtilentibus victus tenuitatem perperam imperant. *Cap.* LXXX.

OCTVAGESIMVS error eſt, cùm in peſtilentibus febribus pernicioſè, quaſi febrem ex pituita curaturi, exquiſitam inediam imperant: illud non animaduertentes, quòd

Princeps dicebat. Nam plurimi eorũ qui viriliter agunt, & comedunt violẽter, euadunt ac viuunt. Raſis etiam idem affirmat ex Galeni authoritate in epidemiis, quæ authoritas habetur his verbis. Fortiſsimi ergo, qui vim ſibi ipſi adferentes, cibum oblatum aſſumpſerunt, omnes ferè ſuperſtites euaſerunt. Quare omnium conſenſu victus tenuis in his non ſolùm non iuuat, verùm vehementer etiam nocet. Et cauſa huius eſt, quòd cùm materia concoctioni apta non ſit, neceſſe eſt vt vel homo moriatur, vel vt cruda expellatur. Sed ad hoc requiruntur vires validæ, & propter hoc cibus iuuat plurimùm in hoc febriũ genere, & non in aliis: & ſic patet etiam ratio, cur non ſit mittendus ſanguis in hoc morbo, & hoc iam diximus aliàs, & quòd eſſet de mẽte Galeni. Medici verò noſtri temporis quodam fato omnes occidunt, partim ſectione venæ, & partim victus tenuitate. Itaque conſulo,

prima quarti trac. 4. ca. 4.
lib. 16. cont. cap. 6 folio. 358. col. 1.
3. ſuper tertiũ epid. 59.
in 1. cõtradicen. med.

QVÒD laborante febre peſtilentiali ſanguis nullo modo mittatur, nec victus tenuis adminiſtretur: ſed dentur cibi, qui reſiſtant putredini, iucundi guſtu, & odore grati. Licet tamen ſanguinem minuere ratione materiæ præparatæ non corruptę, cùm laborãs à multitudine ſuffocatur. Nam in hoc caſu virtus nullo modo debilior redditur.

Quòd in doloribus partis, quæ ad ventrem attinet, enemata intempeſtiuè exhibent.

Cap. LXXXI.

OCTVAGESIMVS PRIMVS abuſus eſt in renum & inteſtinorum doloribus, vbi nulla data mora, ſæuiẽte dolore, frequentibus enematibus laceſſunt ægrum nondum concocto cibo: maiórque eſt longè iactura cruditatis, quàm vtilitas ex alleuiatione dolóris. Peccatur autem tripliciter: in tẽpore, cùm fit à cibo: in additione attrahentium, cùm fit cum medicamentis expurgantibus diaphinicone, vt dicunt, & ieralogodion: in appoſitione calidorum, cùm additur, vt moris fuit Venetiis Paduæque, electuarium de baccis lauri.

HIC mos ab aſtantium ſolicitudine primá duxit originem. Namque illi videntes iuuari ægros ab eruditis medicis enematibus opportunè adhibitis, ipſi intempeſtiuè ea admouent. Inde medici imperiti aut perfidi, ne quicquam prætermiſiſſe videantur, tantum admittunt errorem: ex quo periclitatur perſępe æger: aliis autem qui ſeruantur, morbus neceſſariò longus euadit, aut reuerſionem habet, ſi celeriter finiatur. At facilius illi pecuniam odio habebunt, quàm mihi in hac cauſa ſint obtemperaturi. Nimis enim infamiam timent. Namque & in hoc, & in electuario illo, & in fomentis calidis primò æger iuuari videtur: ſed poſtmodũ grauior morbus redit.

Vnde

Vnde Aetius, In cholica, quæ ſit ab humorib⁹ craſsis, fomenta quidem calida ab initio iuuare videntur: ſed poſt, morbus grauior reuertitur. Vnde ſubiungit de his, quæ aſſumuntur, loquens. Intentio igitur in his eſt, concoquere ac diuidere humorem ſine caliditate excedente. Itaque diſcutientia & digerentia medicamenta ab initio exhibita morbum reddunt incurabilem. Accedit, quòd ſpem omnem in expurgantibus per inferna ponunt, cùm tamen perſæpe vomitus ſit magis neceſſarius, vt dicebat Aetius. Quòd verò ad expurgantia attinet medicamenta, vbi humor craſſus ſit ac lentus, plus attrahet ad locum ex iecore & vicinis regionibus, quàm educere poſsit, etiá quòd per inferius immittatur. Alij verò, ne cogar repetere, enemata ſuper enemata infundunt: ea verò ſæpius intrò refrigerãtur, & dolorem adeo vehementem concitant, vt etiam occidant: alij medicamentum exhibent nondum aluo emollita: vnde quidam medicus, quem ego noui, duos hac de cauſá ægros prima die morbi peremit. Contigit autem mihi, cùm tũc iuuenis eſſem (agitur enim annus ab hinc vigeſimus) vt vocatus ſine pulſu vnũ ex his inuenerim, mortémq; prædixerim, quæ infra duas horas ſubſecuta eſt. Prætor tamen timens ne peſte ille mortuus eſſet, medico illi ac mihi interdixit, ne cum oppidanis verſaremur, me offerente conditionẽ ſectionis mor-

lib.9.ca.30

lib.9.ca.29 in principio

tui,ex qua oſtenſurum pollicebar imam partem ilei inteſtini diſruptã fuiſſe. Verùm cùm non annuiſſet,celeriter tamen me liberauit.

Est igitur obſeruandum,vt ab initio euacuantia fortia omnia, item calida deuites etiã exterius appoſita. Enematum etiam impoſitionem non niſi quinta exacta hora à cibo leui,vel ſeptima à mediocri admittas, niſi à flatu morbus ſit,aut à diuturna fecum retentione. Enematibus autem non deſcendentibus, glandula ſupponatur ne venter impleatur. Motus in hoc plurimùm iuuat. In crudis autem humoribus coctionem vt expurges, expectabis.

Quòd in cholica oleis exterius ac pinguedine vtuntur. *Cap.* LXXXII.

OCTVAGESIMVS SECVNDVS abuſus eſt,cùm in cholica olea exterius tãtùm emollientia ac pinguedines affatim exhibent, exiſtimantes ſe non parùm prodeſſe,cùm noceant. Nam virtus inteſtinorum maximè conſtat in expellendo:imò vera cura morborum cauſam habentium eſt,vt cauſa tollatur, inteſtinorum autem compoſitio eſt ex villis qui ſunt ſecundum latitudinem,fermè tota. Nam in coli initio & fine ac recto apparent longi. Opus enim inteſtinorum proprium eſt,ſecũdum virtutem animæ ſentientis, expellere,vt vult Galenus:ſed expulſio iuuatur à ſicco Ga-

3. de facult. natur.c.8. iuxta prin.

lectio teſte,& ratio ad hoc clara eſt. Laxatæ enim tunicæ ab oleo exterius impoſito, quónam pacto vehementer extrudere feces duriores poterunt? Et ſi dicant, quòd virtus contētiua debilis redditur ab humido, Galeno eodem loco teſte, dico quòd humor laxans, vtrāque virtutem debilitat. Sed cùm in fecibus duris, aut tenacibus humoribus expellendis validiſsimo inſtrumento indigeamus, nō poſſunt relaxantia in hoc conferre. Et ſi dicas, quòd molliunt feces, dico quòd non priuſquam ſubſtantiam inteſtinorum. Neceſſe eſt enim, vt primò trāſeant per membranam carnoſam, & cutim, & pinguedinem & muſculos & peritoneū, & vtrāque tunicam inteſtinorum. Quare eadem ratione nocent laxando peritoneum & muſculos ventris, & non ſolùm inteſtinorum tunicas. Ergo detrimentum hoc aut magnum erit, aut leue, ſed omnino ſine iuuamento. Et ſi dicant, quòd calidi eſt attrahere & expellere: dico quòd eſt verū de calore naturali: præternaturalis autem nō expellit, ſed attrahit tantùm. Quare olea & pinguedines trahent materiam ad locum, & cum hoc nihil expellent. Et ſi dicas, quare ægri ergo dolore leuantur? Reſpondeo, quia membra ab humido diſtenduntur & fiunt magis ampla, & ſic non torquentur. Sed cùm hęc extenſio poſtmodum finem habeat, homo poſtmodum læditur abſque iuuamento. Iu-

2. aphoriſ. com. 20.

uantur etiam alij ob auxilia iuncta opportuna, vt enemata & medicinæ, & aliquãdo ſi ſit humor crudus, à concoquentibus.

IGITVR in hoc caſu conuenit vti fomentis ac emplaſtris cum vino exiccantibus non actu quidem, ne feces exiccentur, ſed virtute: & hoc eſt quod dixit Princeps. Et ad vltimum nullo modo indiget expulſiua quiete: ſed motu & condenſatione modica, quæ ad exprimendum & ad expellendum tali adiuuet menſura, quòd inſtrumentum retineat figuram aptam cõſtrictioni atque expreſsioni.

prima primi doc. 6. ca. 3.

Quòd exhibent album cibum ægris, deinde obſeruãt res nullius momenti. *Cap.* LXXXIII.

OCTVAGESIMVS TERTIVS error eſt, cùm album cibum dant ægris. Inuexit hanc conſuetudinem medicus exterus Picentinus Campanúſue, vt ſatis intelligas dolo non errore noſtros peccare medicos. Nam cùm nihil in hoc vtilitatis eſſe viderent, rem tamen tanquam lucroſam illico amplexati ſunt. Conſtat is cibus farina orizi, ſacharo, iure pulli, ſucco limunnij, pulpa pulli. Sunt qui diligentius attendentes, farinam amidi loco orizi ſupponant: cúmque multis aliis etiam modis euarient, paululum ab hac tamen norma deflectunt. At primùm, quàm prauus ſit hic cibus, imò etiam peſsimus, nemo, qui non omnino ſit mente cæcus, non videt. Nã

cùm cibariis prauis vnum ex tribus malis neceſſariò adſit,in hoc ſolo omnia certè inſunt. Sunt autem tria mala ex his, ex componentibus, ex compoſitione, & ex modo componendi. Primùm igitur aggrediamur. Carnes nemo ignorat, quãtum plerũque obſint,tum maximè in febribus. Docuimus & quòd multis modis ſacharum noceat. De orizo dicebat Dioſcorides,quòd aluum ſupprimit. Galenus autem addidit, quòd ægrius concoquitur, quàm alica. Dixerat autem iam de alica,quòd eſſet validi nutrimenti: quódque niſi diutius coqueretur, & in multa aqua, ob concoctionis difficultatem & alimentum tenax imponeret ægris. Sed quando hæc ita ſunt, in plane abſoluta coctione, nónne, ſi viueret prorſus Galenus,exclamaret? O medici,qui me ſectari dicitis, nolite tanquam infamiam mihi conciliare, vt etiam iuguletis ægros his cibis penè crudis:quæ ego vix percocta ſanis eſſem conceſſurus. Nónne cruditates, nónne obſtructiones,nónne inflammationes etiam ex hoc veſtro nectareo cibo protinus conſurgent? Quid agitis? Nónne vera dicent qui ſe Auicennam ſequi profitentur ſeniculi iſti, ac nullius ſcientiæ viri? multò tamen plures ægros ſanari ab his,quàm à vobis, qui me ſolo nomine ſequi iactatis. Sed ad limunij ſuccum accedamus. Nulli dubium eſſe debet, caliditatem carnis illum obtundere, tamen etiam

abuſu.4.

abuſu.33.

lib.2.c. 86.

2.de alimẽtis cap.17.

ca.6.

prohibere putredinem: ſed ſi quantùm ventriculo obſit, quis expendat, non facilè vnquã eius ſuccum loco cibi ſit conceſſurus. Etenim Galenus citrij ſuccum non cibis aptum, ſed carnem tãtum aut corticem, declarat in libro de alimentis: cùm tamen haud tam grauis ſit

2.cap.37. hic ſuccus, vt limunij: & Auenzoar dixit, quòd acetũ eſt adeo difficile ventriculo, quòd niſi eſſet vſus, natura nõ ferret ipſum: & ideo dixit, quòd vterus non tolerat vllo modo il-

1.reg.acu. 18. lius vſum. Et ideo etiã dicebat Galenus, Quæ exaſperant, ſunt acida, acria & aſtringẽtia: ſed in aſtringentibus eſt vtilitas non leuis ad confirmandum membrum: acida neruoſæ parti

13. tertij tracta.1.ca. vl. ſunt inimiciſsima. Et Princeps etiã, Quæ ventriculo maximè ſunt inimica, acida ſunt. Sed ad compoſitionem deueniamus. Certum eſt, quòd cibi ſimplices facilius cõcoquuntur: &

13. tertij tracta.3.ca.2. ideo Princeps numerat compoſitionem ex multis, inter cauſas difficilis concoctionis: &

fen 3. doc.2 ca.7.iuxta finem. maximè in primo. Quod & ſumpſit ex Gale. manifeſtè, vbi dixit, & qui ſcripſerunt de cibis illorum varietatem damnauerunt: tum verò magis, cùm ex contrariis facultatibus conſtant. At verò & hîc tertia hæc cauſa non deeſt. Nam calida hîc frigidiſsimis, duriſsima

1.re.acu.18 iuxta med. mediocribus immiſcentur. Nam amylum ſi loco etiam orizi ponatur, cùm facilè conco-

1.de alimẽt. quatur, iuxta Galeni ſententiam, non conue-

t.8.cap.8. niet cum carnibus. Miſcere etiam dulcia poſt-

modum his, quæ difficillimè concoquuntur, adeo prauum eſt vt nihil poſsit eſſe deterius: quandoquidem dulcia celerrimè trahuntur à iecore, & cum his duriſsima quæq; ac cruda. Ob id tandem cogimur dicere hunc abuſum omnem etiam in ſanorũ victu euertere rationem, in ægris verò perniciem præſentaneam afferre, ſi grauiter langueant: in leuiſsimis etiã morbis reuerſiones & longitudinem accerſit. Quòd ſi quis incredulus ad hæc ſit, quãquam valido ventriculo. & ſanus experiatur hunc cibi vſum, videbit nec octo diebus poſſe citra manifeſtum ferre incommodum. Et mallem illos pro ægrorum ſalute artocream concedere communem, quæ conſtat herbis, ouis, butyro, caſeo & pipere. Nam hæc longè minus mala eſt, tum magis, quòd ſolet exquiſitè in furno concoqui. Sed quia hic eſt ſanorum cibus, illum reformidant. Satis enim ducunt, vt ægri cibus conueniens eſſe exiſtimetur, ſi ſanis ſit inconſuetus. O admirabilem illorum ſapientiã! Cur non dant etiam ægris carnes canum & equorum, quia nec ex his ſolent, qui rectè valent, quicquam eſitare. At, dicent, non par eſt exemplum, cùm nemo edat hæc vel cruda vel cocta ſeorſum, vel etiam mixta. At verò orizum, caro, amylum, ſacharum, ius, ſuccus limunij ſingula ex his inter cibos habẽtur, ſuntque in perpetuo vſu. Hæc ratio nulla eſt, cùm ſuccus limunij cibus non ſit vllo mo-

do,nec orizum niſi admodum coctum. At verò ſi coquantur validius, hic cibus omnem, quod prorſus ab inſtituto ſuo abhorret, gratiam amittet. Hi igitur ſunt tam ſolertes in arte, qui maxima hæc admittũt in minimis adeo ſagaces. Nam in vrinis arenulas damnãt, cùm tamen in omnibus fermè ſanis illas lõgo ego vſu obſeruauerim nihil mali prorſus portendentes. Sunt enim in ſanis exercentium, in ægris caloris lectuli notæ. Similiter & quam vocant pituitam, in alui deiectionibus fruſtrà obſeruant aberrantes tota via. Exiſtimãt enim illum eſſe humorem in venis cõtentum: cùm digni ſint riſu, vt quos forſitan videas bis vel ter ligno lentum illud gluten trahentes, admirantes, & laudantes etiam medicamenti vim. O egregios viros, qui neſciant nullo medicamẽto primùm talem materiam ex venis poſſe educi etiam validiſsimo: cùm tenax neceſſariò prius diuidi debeat: nec etiam nouerint illum non propriè eſſe humorem, ſed mucum vel à cerebro deſtillantem in vẽtriculum, vel viſcidum quiddam inteſtinis ſalutis gratia hærens. Hæc eſt illa nobilis noſtrorum medicorum, qui in angulis cũ inſciis tot deblatterant, ſapientia. Vbi cùm videas in maximis aberrare, minima quæque tã ſupina ignorantia poſtmodum obſeruare, iurè dicas, plus longè ab his offenſæ quàm vtilitatis prodire. Porrò vnum illud non eſt obiter prætereundum, ni-

hil ad podagram prouocandam aut attritim magis facere albi huius clariſsimi cibi vſu. Quamobrem non ægros, ſed ipſos medicos adeo ignauos ſumere oporteret generoſum hoc ſuum ferculum:hoc eſt,quod faciendum in hac cauſa conſulo.

Quòd rhabarbarum in cholica,in aſclite,in podagra & ſiccis temperaturis nocet.
Cap. LXXXIIII.

OCTVAGESIMVS QVARTVS abuſus eſt, cum rhabarbarum exhibent in omnibus fermè morbis. Nec nunc attingo, quod aliàs dixi,illos perperam non niſi medicamentis innoxiis vti: nam alia nunc eſt ratio. Hoc enim volumus docere,precipuum ex illis non ſolùm inefficax eſſe plerũque, ſed etiam validè nocere: vt ex hoc ad cætera eiuſdem innocẽtiæ tranſire poſsis, velut & in antecedente abuſu,ex albo cibo ad reliquos abſque ratione compoſitos cibos reiiciendos tranſire te velim.Quæ enim his capitibus traduntur,ſunt pro exemplo tantùm,vt ex his in alia deflectere liceat: vt ex melonibus in cucumeres,& quas vocant anguries, in fragra: ex aloes vſu damnato, ſenæ vſum,ac catapotionum omnium.Sic non leuis ex hoc libello vtilitas haberi poterit. Nimis enim ſimplicem rationem me iniiſſe credas, ſi damnandi tantùm ea, que hîc ſcribuntur,calamum ſum-

abuſu.21. *abuſu.7.* *abuſu 51.*

pſiſſe me in manibus perſuadeas. Sed ad rem venio: Rhabarbarum in hydrope, aſclite, tympanite non conuenit: quia omne medicamentum expurgans, & non materiam facientem morbum, commouet materias ad ventrem, & facit illum tumeſcere, & virtutem proſternit. At rhabarbarum hoc facit: nam ſecundum Meſuem, ſolùm purgat bilem & pituitam, & ſimiliter Auerroes non tribuit hoc illi: & etiã, quia rhabarbarum purgat bilem magis quàm pituitam, & ſic refrigerat iecur. Sed hæc ratio eſt nulla, quia ſolùm expurgat bilem, quæ eſt jam ſeparata & inutilis: ſed illa non addit in calore naturali rem, de qua ſit curandum. & ante poſita propoſitio eſt nota ratione & experimento. Authoritate etiam Aetij hoc clarum eſt, qui libro decimo, cùm hanc curam deſcriberet, nullum omnino exhibet medicamentum, quod aquam non purget. Idem quoque ſentit Alexander & Paulus, tum magis quòd lathyrim dãt & euphorbiũ & ſquãmam æris, quæ omnino non conuenirent, cùm ſint venenoſa & plena periculi, ſi rhabarbarum aut alia ſimilis medicina prodeſſe poſſet. Eadem etiam eſt ſententia Principis in ea cura. Nullo enim medicamento vtitur, quod aquam non educat. Similiter & Auézoar hoc docuit: neque enim vtitur cõſimilibus. Quare manifeſtum eſt, quòd non expedit dare hoc in morbo. Et ſi dicas, quòd Auerroes laudat

cap. proprio. *5. collectane. cap. 4.* *cap. 21. 25. & 26.* *lib. 3. ca. 31.* *lib. 3. ca. 47* *lib. 1. tra. 13 cap. 1.*

cum,quia confortat iecur,& ita poſſumus dare hac de cauſa:reſpondeo quòd cùm nõ poſſit abſolui ab expurgante virtute, cur debemus dare medicamẽtum noxium? cùm liceat exhibere diacurcumam,dialacam & talia,quæ nullo modo nocent & iuuant tamen. Si dicas, quòd Meſue dicit conferre hydropiſi: dico quòd oſtendit modum confirmando iecur,& aperiendo obſtructiones. Quare confert hydropiſi ſubtercuti ſeu anaſarcæ: & ſimiliter conuenit in præparatis ad aſcitem & tympanitem, antequam inuaſerit eos morbus. Sed neque in cholica propter duas cauſas, primò, quia habet virtutem aſtringentem: ſecundò, quia educit ſubtile,& relinquit quod eſt craſſum. Circa quod notãda eſt regula,quòd omne medicamentum educens duos humores tantùm,educit ex vno eorum,quod eſt ſimile alteri: velut rhabarbarum educit bilem flauã & pituitam,educet de pituita partem ſubtiliorem tantùm: & polipodium educit atram bilem & pituitam, & ideo educet craſſam pituitam. Aduerte tamen regulam Galeni,quòd ſi educit craſſam, prius educet etiam ſubtilem. *16. tertij tra ctã. 4. ca. 1.* Tertia cauſa eſt, quia trahit materias ad inteſtina,& ideo dicebat Princeps, Et caue ne trahas materias malas ad inteſtina, & ſequatur excoriatio,& ſic patiatur poſtmodum vtrunque, cholicã ſcilicet & excoriationem. Poſſet etiã addi, quòd calefacit & ita exiccat pituitã

Not m.

in ipſis inteſtinis exiſtentem. Propterea videmus, quòd Galenus dat hieram ad detergendum, & colloquintidã ac talia. Si dicas, quòd aufert punctionem in inteſtinis, reſpondeo quòd intelligitur & eſt verũ de illa, quæ oritur ex flaua bile quãquam nec hoc omnino ſit tutũ. Sed in podagra & chiragra eſt illius nocumentum manifeſtum: eo quòd aperit vias, & ſua ſubtilitate ac caliditate cum ſiccitate iũcta humores facit penetrare: & hoc iã eſt declaratum ſuperius. Et ſi dicas, quòd habet virtutem aſtringentem, reſpondeo, quòd verum eſt, ſed non meritò iuncturarum, quia eſt res omnino leuis, & etiam quia virtus eius, non perducitur ad iuncturas: & ideo eſt omnino inutile reſpectu earum. Quòd verò noceat temperaturis ſiccis, patet, cùm ſit calidum & ſiccum in ſecundo. Ideo etiam noxium eſt febrientibus, tum maximè vbi eſt ſuſpicio hecticæ: & propter vim aſtringentem adducit tabem, tum quia eſt tardæ operationis in educendo. Omne enim medicamentum calidum & ſiccum vim habens aſtringentem conſumit corpus nimis.

Meſue ca. proprio.

CONSILIVM eſt igitur, vt non exhibeatur vllo modo, vbi eſt ſuſpicio tranſitus ad hecticam, non podagroſis, non in hydrope, aſcite vel tympanite: non in cholica niſi facta ex bile pura.

Quòd ægris & ſanis conſulunt, vt ſuper plumam dormiant. Cap. LXXXV.

OCTVAGESIMVS QVINTVS abuſus eſt, cùm conſulunt vt ſani ac ægri ſuper plumam dormiant. Olim in lectulis ex frondibus, quos ſtibades, aut phyllada etiam vocabant, dormiebant, vt Atheneus & in Philoctete author eſt Sophocles. Galenus lectulorum & ſi meminerit, non videtur eius compoſitionem declaraſſe. Martialis tamen hoc docuiſſe videtur cùm dixit, 10.art.cur. ca.10.& 11

Laſſus Amyclea poteris requieſcere pluma.

Et Iuuenalis:

Penſilibus plumis.

Sed tamen cùm ſpina dorſi, tum renes ac arteria magna & vena eodem loco iaceant in dorſo, lapis gignitur frequens, accenditúrque corpus, & humores ebulliunt: aſſuetis verò ſic, nullum eſt in ſenectute imbecillitati præſidium. His verò qui febre laborant, maior caloris æſtus ſuperadditur, & ideo pluma nõ parùm nocet.

CONSVLO igitur, vt qui calido ſunt temperamento, & qui lithiaſi laborant, & qui imbecilli ceruice, & qui febre detinentur, dum ſunt iuuenes, à pluma ſemper abſtineant: dum vero ſeneſcunt, modicè vtantur, febrientes nunquam. In hoc tamen debent excuſari medici, quia antiqui de hoc parùm locuti ſunt, cùm tamẽ res eſſet neceſſaria: & forſan, quòd

in ſanis non præparatis ad lapidem,longa cõſuetũdo vincit vtilitatem ſtrati ſalubrioris.
5.ad Almãſorẽ 24. Eſt autem calidiſsimum omnium pluma tum anſerina ſubtilis præſertim, pòſt lana,inde cottum,poſt ſericum,inde linum cum palea.Ego autem ſerico in lino contento vtor:cùm tamen ille damnet in veſtimentis hæc, quæ calefaciunt, videtur & idem iudicium de pluma facere.

Quòd ſal & acetaria ab ægris remouent. *Cap.* LXXXVI.

OCTVAGESIMVS SEXTVS abuſus eſt in ſale & acetariis, quæ ab ægrorum maximè febrientium cibis amouent, cogũtque inſipidos illos cibos ſumere ſiccitatem & caliditatem ſatis damnantes:adeo ſemper, dum in rebus nullius momenti ſtudent,
5.aphor.38 aberrant. Nam clarum eſt, quòd parùm deterior cibus aut potus melioribus quidem, ſed minus ſuauibus eſt præferẽdus. Hoc vel ſolo, ſi ſal non arbitrantur venenum, laborantibus tamen maximè cibi tædio affectis illud in cibis addere debent. At forſan dices, quòd victùs humidus febricitantibus omnibus confert: & ſi intelligatur de tali virtute, non ſubſtantia,vt multi volunt, non tamen mica ſalis ſiccum cibum efficere poterit. Nõ tamen vtaris plurimo,ne te dicas læſum cõſilio meo, iudicio etiam ægri. Sed minus adhibe, quàm

ſanitatis tempore. Nam calida & ſicca temperies præter naturam cibum amat frigidum & humidum. Salis etiam natura reſiſtit putredini. Declarant autem Galenus & Raſis tria illius iuuamenta, craſſa colliquare attenuaréque, cibi tædium auferre, & appetendi excitare vim, tum putredini reſiſtere. Mouent & aluum ſalſa, vt Galenus ſecundo de alimentis docet. Acetaria verò adhuc vtiliora videntur ſale. Acetum enim appetendi vim excitat, putredini reſiſtit, diuidit tenaces humores, obſtructiones aperit. Iam verò declarauimus, quòd antiqui dabant cum cibo concoquentia ſeu, vt verius dicam, præparantia. Galenus verò dabat lactucas non ſolùm, ſed attriplex, maluam, blitum, lapatium: cùm verò daret oximel, aceti non meminit. Sed & in quartanæ cura ſalſa dabat & ſinapium. Nunc verò nihil audent, & tamen nimis plerunque. Olei tamen modicum acetariis addes, quia in febribus leuiter accenditur. Ergo & ſal cibis addendum, & his acetariis vtendum. Habent olera, vt parùm nutriant, vt plerunque humida frigida ſint, & appetendi vim excitent.

3. de alimēt. 41. 3. ad Almā. 17.

1. ad Glauco. 9. & 10.

Quòd vinum in exhibitione ligni indi coquunt. *Cap.* LXXXVII.

OCTVAGESIMVS SEPTIMVS error eſt, cùm in cura morbi gallici lignū cum vino coquunt. Hic error ad aliam perti-

net à nobis ſcriptam tractationem. Sed tamẽ quia & multa alia vino incoqui per errorem poſſent, non ignorandum eſt, quam qualitatem vinum feruendo acquirat.

4. de ſimpl. med. cap. 14

12 de re ruſt. ca. 26.

ca. 16. & 17.

Cvm igitur vinum leuem habet ſubſtantiam, ab igne corrumpitur & aceſcit, vt Galenus author eſt. Cùm verò potens, ſi coctum non ſit, igne perficitur: vt muſtum, ex quo defruttum, & ſapa ac vina, quæ non aceſcunt, vt apud Columellam. Quæcunque autem vina iam ſunt perfecta, proprium amittunt calorem accedente igne. Aceſcunt igitur vina & ſicciora fiunt, vt etiam poſterius declarabat Galenus. Quare vina, quæ coquuntur, infirmiora frigidioráque & ſicciora euadunt. Cõtrahere verò illa calorẽ aſcititium, etiam oſtẽdit argentum viuum, quod igne elaboratur. Quamobrem corrumpi vinum hac de cauſa neceſſarium eſt. Corrumpitur etiam alia ſibi & oleo communi tantùm: nam quòd diximus, etiam melli conuenit: quoniam quò facillimè exuritur, in igneam trãſit qualitatem, cùm iuxta ignem apponitur. Non enim aliter inflammari poſſet proprius admoto igne, niſi ſenſim ad ignis naturam, cùm prope fuerit, accederet. Ac vinum ardere cuiuis poteſt eſſe conſpicuum. Quare vinum, cùm coquitur, corrumpitur: atque ſic iecur ipſum exurit.

Consvltivs igitur fuerit, aquæ hæc incoquere, partem vino infundere atque miſcere,

ſcere, non ſolùm in his, verùm etiam aliis. Quòd ſi cogamur, vt in oleo, aquæ partem adiiciemus.

Quòd expurgantia medicamenta ex diuerſorum purgantium natura conficiunt.
Cap. LXXXVIII.

OCTVAGESIMVS OCTAVVS abuſus eſt, cùm incerti quid agant, omnia ſimul miſcēt compoſita ſimpliciáque diuerſarum facultatum: diaphiniconem ſeu cōpoſitum medicamentum ex palmæ fructibus: diacatholiconem, ſiliquam indam, ſyrupū roſatum laxans, rhabarbarum, agaricum, taliáque ſine ſenſu, ſine ratione. Nec mihi ſecus facere videntur, quàm Iudæus quidam apud Philippum vicecomitem morem trahens. Laborabat aulicus vlcere cruris malo: hunc medici, vt ſæpe accidit, ſanare non ſolùm nequibant, ſed in deterius agebant periculum. Tunc Iudæus principi inquit, Si illum mihi tradideris, ô Dux, ſpero firmiter me eum curaturū. Subriſit ille, tum demum, ſi eum ſuſpicias curandum, cùm nihil ex arte medica ſcias, quid tandem acturus es, inquit? At Iudæus, emplaſtrū ex fœno illi ſuperimponam: quòd fieri vix poſſit, vt cùm ex tot herbis fœnum conſtet, ne illa ſit præſens, quæ morbum hunc curare perfectè poſsit. O quot Iudæi illius exemplum imitantur! etiam in grauioribus morbis: habéntque hoc pro Galeni librorum ſtudio. Sed

num aduertunt primò, quòd in multis medicamentis multa ſunt incommoda: commodũ verò vix vnũ eſt. Deinde, quòd Galenus ipſe, quem in ore tantum habent, hoc nuſquam agit, vt multa medicamenta miſceat, niſi temporis beneficio iuncta in vnum coaleſcant, vt in catapotiis pleriſque & hiera ac talibus. Eſt etiam præceptum commune, ne medicamenta purgantia non longa compoſitione edomita miſceamus. Nam vnum celeriter ſoluet, & aliud tardè. Nec video cauſam fermẽtandi hieras ac catapotia, ſi miſceri poſſunt medicamenta diuerſorum generum. Nec hoc facit quin, vt inquit Meſue, non inçoquamus ſcamonem ſyrupo, gratia exempli, roſato: quia virtus illa non habet ſubiectum diſtinctum à ſyrupo: & ideo non fiũt operationes diuerſæ, ſed ſola vis ſyrupi augetur. Nec aliud puto voluiſſe Galenũ, cùm dixit ſe ſcripturũ in libro de compoſitione purgãtium medicamentorũ cauſam, cur deſierit vti catapotiis Quinti.

1. de med. ſecund. locos cap. 2.

QVARE dico, quòd vbi opus fuerit, debemus expurgare quæ noxia ſunt, vel vno tantũ medicamento ſimplici emendato, vel catapotiis aut hieris fermentatis, vel medicamentis, quæ virtutem quaſi ſimilem habent.

Quòd raro & oſcitanter adminiſtrationem exercent anatomicam. Cap. LXXXIX.

OCTVAGESIMVS NONVS abuſus prauus & noxius originem præbens multis

aliis, eſt, cùm vix ſemel vident hominis viſcera: nec etiam curant animalium aliorum videre. Sed in hoc ſententiam meam dicam audacter. Non mihi videtur belluarum anatomia multùm vtilis, imò nec parum forſitan. Adeo euariant membra hominis etiam ab illius ſimillima ſimia. Solùm videntur mihi hæ diſſectiones in tribus vtiles. Primò in videndo operationem: vt ſi velimus videre quomodo muſculus à latere, erigẽdo ſe brachium extendat. Secundò pro viuentium experientia: ſecare enim hominem vt illius interiora membra inſpicias, inhumanum prorſus eſt, & anthropophago dignum opus. Tertiò, pro his, qui nunquam viderunt, introducendis. Nam confuſa doctrina ſenſitiua paratum facit ac docilem ad exquiſitam capeſſendam. Cæterùm ſi diligenter tractanda res eſt, plurimùm membra hominis à reliquis animalibus diſcrepant, ſitu, forma, ſubſtantia, numero, magnitudine. Vt autem in quibus euariat, breuiter colligam, magis neceſſaria hîc ſubnectere libet. Nec te moueat Galeni anthoritas: naturæ & oculis credendum eſt, non Galeno: atque ob id Galenus non tam iuſtè à Veſſalio damnatur, quàm negligentiam veſtram reprehendo, ô medici. Hæc igitur ſic ſe habent, quę vel à Galeno ſunt prætermiſſa, vel in quibus homo à reliquis differt animalibus. In iuncturis omnibus cartilaginem quandam habet, cui

ligamenta inhærent, aliam longè ab ea, quæ oſsi obducitur. In vtero cornua nulla ſunt verè, ſed quædam prominentiæ tantùm à lateribus extuberantes, quæ vaſa excipiunt ſeminaria: cum tamen hæc in bobus ſeu vaccis appareãt. Nullus etiam eſt lobus in pulmone, qui cauæ ſubiaceat, cùm quatuor tantum habeat: in canibus tamẽ adeſt. Nec vllum monoculum effatu dignum, ſed veſtigium tãtùm, exile breuéque, ac inane: cùm in ſuibus magnum ſit ac plerunque plenum. Inuolucrum etiam cordis dextro latere & mucrone ipſo ſepto tranſuerſo adnaſcitur: cùm in canibus non parùm alterum ab altero diſtet. Iecur etiam canibus & ſuibus diuiſum in lobos: homini nequaquam, ſed tantùm in ambitu paululùm excauatur. In vertebris ſeptem habet proceſſus, cùm ſimia nouem: caret enim homo his, qui deorſum inflectuntur duobus poſtremis, cùm duos tãtùm tales habeat, ſimia quatuor. Ventriculus etiam ſiniſtra elatior eſt, quàm dextra, cùm illis ſeptũ attingat dextra iecur: & magis ſiniſtra poſterius exporrigitur, ac cauitatem ibi habet. Vnde debilibus ibi cõcutitur, dum obequitant. At de pyloro, quòd in ſuprema illius parte ſit, quódque glãdes duas carneas habeat, iam diximus aliàs. In omẽtum quoque venæ deductæ omnes ex porta, ex caua nulla defertur: cùm tamen oppoſitum Galenus cenſuerit: atque ideo nec ex ſanguine

cauæ ventriculi fundus nutritur, cùm nullum ex ea truncum is ſuſcipiat. Sed nec ventriculi os ſeu gula ſeu ſtomachus ſeptum tranſuerſum cum arteria magna vno & eodem loco terebrat: ſed quà perforat ſtomachus illud, pars abſcedit ad anteriora, non obſcuro interuallo. Sub cutis verò pinguedine ſuper vētris octo muſculos, membrana carnea coextenditur: quæ non ex muſculorum contexitur fibris, cùm cōmunis ſit vniuerſo corpori. Hác Mirach Arabes vocant, quandoque ea voce omnia quæ illi ſuperimponuntur cum muſculis intelligentes. Nexum verum illum mirabilem in cerebro boum inuentum, neutiquam eſt in homine cōſpicere, rem adeo famoſam. Aberrat etiam Galenus in motu capitis ad latera ſuper vertebram atlāticam: cùm vel momento ab illa nequeat abſcedere. Sed neque bene ſentit, cùm per olfactus inſtrumenta, pituitam excerni putat. Nam & ſi vtrunque à cornibus ventriculorum inferioribus originē ducat, loco tamen abundè differunt. Neque etiam anteriores à poſtremis diſtinguuntur ac mediis, ſed vtrinque vnus ab anteriore parte ad poſteriorem extenditur. Quot verò in neruis differentiæ? quot in muſculis? quot in oſsibus? longum nimis ſit, præcipuè quæ ad interna membra pertinent, ſi cūcta dicere voluero. Sed non eſt hoc præſentis inſtituti: in ſexto enim libro contradicentium medicorū

hæc docuimus, atque alia omnia quæ ad diſſectionem pertinent.

Nvnc verò ſatis ſit monuiſſe, debere medicos ſingulis annis corpora hominum diſſecare, qui ex morbo in xenobiis mortem oppetunt. Nec in illis cùm difficulter hoc fiat, abſolutam totius quęrere diſſectionem, ſed mẽbri propriè, quod morbo affectum creditur, in laterali morbo pectoris: in coli dolore inteſtinorum: in phthoe tabéque pulmonum: duo enim potius ſunt quàm vnus. Nam & hoc addendum in narratione ipſa fuerat, in febribus cordis ac iecoris, in attonito morbo cerebrum cum corde, in aſclite renes, omentum, iecur, peritoneon. Nanque alia ſunt vt principia, alia autem ex morbo oblæduntur: In arcuato fel & ſima ſeu caua iecoris: in mala concoctione ventriculus: at in doloribus ſatis manifeſta eſt ratio, dicente Hippocrate, quòd vbi dolor, ibi eſt morbus.

Quòd laſerpitij ſuccum ignorant: præcipuis verò carent auxiliis. Cap. XC.

Nonagesimvs abuſus eſt, cùm laſerpitium ignorant ſuccúmque eius: hic ab aliis ſuccus Cyrenaicus vocatur. Iam verò ſæpe dixi me vnius tantum pro exemplo ſolere mentionem facere: cùm alia innumera ſimili lapſu reprehendere velim. Igitur opos cyre-
lib.3.ca.85. naicus, qui & laſer, à Dioſcoride his notis de-

ſcribitur. Odorem myrrhæ habet, color quaſi ſubrufus, optimúſque qui tranſlucidus. Nota verò plantæ eſt, quòd caulis ferulæ, folia apij, ſemen latum. Theophraſtus verò aſſerit folium ſuaue, fructum verò illius & mollem & acrem, ſemen autem vt attriplicis foliatum latúmque. Radix eius ad magnitudinem cubiti aſcendit, extuberátque ſuprema parte: totáque vis huius in radice fermè eſt. Manditur autem recens reciſa radix ex aceto: color autem folij aureus eſt: ſuccus acris, excipitur autem ſic. Radices inciduntur ac ſoli exponuntur: nam qui defluit liquor, ſiccatur à feruore ſolis: cum farina excipitur quatitúrque ac ſic ſeruatur. Excipitur & ex caule alius non adeo probatus: nihil autem antiquis adeo familiare ac in vſu: & meritò, vt docebimus, Silphium plantam eius Græci vocabant. Inquit autem in quarto libro, Cyrenenſis regio plurimum affert laſerpitium odoréque ſuauiſsimum. Refert verò inter odorantes plantas illud: nec pigebit referre, quanquam obiter, quæ ille ſcripſerit de eius ortu miraculo ſimilia. Refert enim in Africa, imbre craſſo ac piceo, ſyluam enatam laſerpitij ante Cyrenem cõditam annis ſeptem: iucundum in cibis odore ſuo eius ſuccum eſſe refert, non ſolùm Theophraſtus, ſed & Plinius. Quin & qui ſcripſit de honeſta voluptate, quamuis iunior, illud miſcet omnibus eduliis, quæ odore vult nobis com-

lib. 6. ca. 18. de cauſis plãta. & lib. 7 de hiſt. c. 2. & li. 1. c. 11. & lib. 6. c. 3 & li. 9. c. 1. & 6. de cauſis 6 17. ca. 3. de hiſto. lib. etiã codẽ ca. 6. de cauſis plãta. ca. 5.

mendare. Tanta verò illi vis ineſt, Dioſcoride authore, vt in ore contentus ſuccus toto corpore, breui quandam ſudoris imaginem effundat. Quò fit vt minimè obſcuræ aut mediocres illius vires eſſe poſsint. Cæterùm præter id, quòd pecora perſanat & expurgat, iucundúmque carnium illarum odorem efficit: ad hominis vſum ſeptem præbet auxilia præſtantiſsima. Primum quidem, quod à Theophraſto enarratur, concoquẽdi: atque in hoc prætereo quanta medicamentorum inopia laboremus: hoc autem ſingulare etiam eſt. Nũc autem de vera concoctione ſermonem habeo, non autẽ de præparatione: inde in morbis præcipuè frigidis & in ſanis vtilis, innatũ enim calorem fouet. Inde præcipua ei ſecunda laus. Nam cibos iucundos odore efficit ac guſtu, alioquin toti corpori ſalutaris. Tum verò & tertia illi gratia eſt in repellendis venenis, vt Dioſcorides enarrat, quo nil poteſt eſſe vtilius in quotidiano præſertim vſu. Non ſolùm autem in his cauſis confert, ſed & in extremis venenis, vt carnis rabidi morſu, itémque ſpontaneis carbunculis anthracibúſque. Quartum vſum in pectoris, collumellæque vitiis affert, quibus quiſque fermè laborat: atque eo ego ſæpe vtor. Vocem autem lenit totíque parti, quæ ſpiritum continet, non leuẽ præbet vtilitatem. Commendatur & quintò in omnibus cutis affectibus, qui colorem vi-

tiant,nec ſolùm in his,ſed etiam clarius, cancrenis,ac verrucis, omnibúſque,quæ vitio frigidioris humoris externas partes affligunt. Sexta laus eſt in febrium rigoribus, ac cõuulſis rigentibúſque. vltima eſt in dentium doloribus, ac etiam eroſionibus. Habet & præter hæc alia plura,ſed nõ adeo præcipua, vt quòd arcuatos curet,ac colorem optimum efficiat, vt pro fuco mulieribus conſtet. Tanta vis vni rei eſt, quam nec à pluribus expeteremus: & tamen cùm nihil diſsimile habeat, notiſsima excidit res in morbis ſalutaris, vſu iucunda, ſanis vtilis. Quid igitur in aliis ſperandum eſt? Haud dubium eſt nunc Belzoi vocari ſuccum Cyrenaicum: nunc ſolis pigmentariis in vſu eſt. Plantam,qui ex India veniunt,eiſdem notis efferunt, quibus ſilphium deſcriptum eſt. Idem odor, idem ſapor,idem vſus: ad eadem enim præſtat,ad quæ ille antiquorum. Habet & quædam propria, quorũ haud intereſt meminiſſe, cùm nec authoritate conſtent, nec retuliſſe ex vſu fuerit. Simili incuria negligũt omnia medicamenta morbis propria: atque ſi habent,talia habent,quæ melius ſit non habere. Vbi enim Titimali vſus in aſclite? vbi theriaca vera, pluribus morbis ac validis ſimu propria? Quis audet elleboro atram purgare bilem? ſed purgant, imò exagitant. Vbi ad vẽtriculum humidum, chærefolium, quod mihi præſenti anno commodum inueni? ad

deiectionem appetentiæ cibi, menta, ad imbecillitatem verò abſinthiũ. Vbi parietariæ vſus ad lapidem, niſi exterius conterendum? Vbi bubonion ſeu inguinalis herba ad tumores? Vbi auxilium concoquens? Nam quæ habent, præparant, haud concoquunt: vix vnum habent ſalutare, ac præcipuum auxilium, in gallica lue. At nos his contradixiſſe aliàs videmur: ſed in his quæ expurgant tantùm, cùm emendata non ſunt. Sed huic etiam è directo iam repugnauimus: non hercle, nam non omnia omnibus miſceri debent. Nunquam tamen ſimplicia optima ſunt: quæ etiam non purgãt, rarò noxa carent. Ob id tutius aliis emendantur: at propria tamen non ignoraſſe expediet. Sic ex vitio vitium oritur, cum rationẽ exercitationis ignoramus. Eſſe autẽ propria vniuſcuiuſque morbi auxilia, iã oſtenſum eſt, atque efficaciſsima, de quibus Galenus ſcripturum ſe librum pollicetur. Sed non quæ ab antiquis tradita ſunt, ſolùm oportet inſpicere, verùm quæ experimento reſpondent. Tantùm verò tribuerunt veteres experientiæ, vt etiam amuleta inter ſtrenua auxilia collocarint. Sic Iaſpidem viridem Galenus in ventriculi affectibus, Alexander & Aetius in aliis alia atque alia permulta ſcripſere.

Abuſu.13. & lib. proprio.

abuſu.88.

OPTIMVM igitur eſt poſt lenitiones, pręparationes, coctiones, purgationes, ac talia, pręcipuũ in vnoquoque morbi genere habe-

re auxilium, vt de podagra & phthoe diximus.

Quòd loco ſectionis ac cauterij, eſcharoticis exemplis vtuntur. Cap. XCI.

NONAGESIMVS PRIMVS abuſus eſt, cùm in ſectionibus ac cauteriis adminiſtrandis ob ignorantiam muſculorum, venarum, ac arteriarum eſcharoticis medicamentis (potentialia vocant illi cauteria, vel ruptoria) adminiſtrant. Peccant autem multis modis: primò, quia diutius hominem torquent augentes febrem & vigilias, vnde quandoque in hecticam hac ex cauſa tranſeunt. Interim etiã aliquando ſanies intra penetrat, fitque morbus inſanabilis: nã operatio hęc non niſi tardè perficitur, vt aliquando etiam diem quartum aut quintum attingat. Hoc autem dicebat Albucaſis, horum tarditatem incuſans. Tertium incommodum eſt, quòd loco ſalutaris impreſſionis, quæ ab igne fit, venenoſa qualitas iniungitur. Fiunt enim hæc medicamenta aliquando ex cantharidibus: quanquam leniora ſint, quàm vt profundius penetrent: quandoque verò ex calce ac capitello. Fiũt & ex præcipitato: eſt autem hoc genus argẽti viui iam igne extincti, inde æreo vaſe tandiu confricato, donec rubeſcat: omnia autem hæc venena ſunt. Dicebat autem Princeps, Iuuamenta cauterij quatuor ſunt, prohibere vlcus ne ſerpat, *quarta primi cap. 29.*

ſanguinem conſtringere, materiam corruptã finire & frigidam malam qualitatem tollere: quanquam & in calida non parùm iuuet, ſi Albucaſi credimus. Horum nullũ ineſt auxiliorum eſcharotico medicamento. Ideo dicebat bene Gentilis ibi exponens, quòd quando Auicenna dixerat (Melius eſt vt cũ medicamento tollatur caro corrupta, quàm cum ferro in malis vlceribus, ob periculum muſculorũ, ne lædantur, vel ob atterias aut venas) intelligendum eſſe hoc comparando eſcharotica ſolùm inciſioni, non autẽ cauterio ex igne. Paulus in libro ſexto innumeras commemorat operationes, quæ vel igne aut ferro adminiſtrantur; paucula in ſeptimo emplaſtra ad rumpendum abſceſſus, vt ex fermento, & ſmilion, quod robuſtiſsimum ex eo genere eſt. Adde quòd membra aliqua omnino id genus medicamenti non ſuſtinent, vt de oculis dicebat, quanquam adhibeat palpebris. Sunt & genera morborum, quæ eſcharotica abhorrent: irritantur enim non parùm, vt carcinoma: ideo cauterio curabat Paulus. Sed obiiciũt ætatem ac ſexum: tum verò quòd cruſta ipſa ex medicamento diutius inhæret, quàm ſi igne obducatur, tum quòd vbi incerta eſt meta magnitudinis abſceſſus, tutius negotium medicamento, quàm igne peragitur, tum etiã quòd in canceroſis vlceribus, vbi carcinoma exquiſitum non eſt, ferrum nõ tutò agit: cauterium

quarta primi cap. 27.

lib. 6. ca. 9.

cap. 45.

autem ſanas etiam partes afficit. Indicio eſſe emplaſtra excogitata, aliàs nullius futuri vſus.

Sed hæc parum ad rem. Nam quod ad ætatem & ſexum pertinet, occultè plerunque peragitur, celeriúſq; abſoluitur dolore, quàm metuere diſcat. At verò cauteria hæc, quæ adeo in vſu ſunt aliis in cruribus, aliis autem in brachiis nunc, antiquo tempore vix ea nota fuiſſe exiſtimo: & ſignum huius etiam eſt, quòd Rinaldus in ſuis parabolis & Nicolaus Florentinus, qui diffuſius hanc tractarunt materiam, nullius antiquorum meminerint, qui dixerit locum eum, qui cauterio ſit vexatus, apertum tenendum eſſe, permittendúmque vt ſanies fluat. Nihil tamen crebrius his temporibus conſpicere licet, quàm ramicoſos hos miſeros monachos ob clamorem aſsiduum, & cauteriis perpetuis obligatos ob medicorum imperitiam. Philoſophus in problematibus inquit, Quæ ſub alis & iuxta inguina erumpunt in abſceſſus, medicamento rumpenda ſunt: qui autem lati ſunt abſceſſus alibi, igne, acuti ferro. Cenſet ſub alis & iuxta inguina periculum ex ferro accedere: cauterium autem & ſectionem ex ære fieri conſulit potius, quàm ex ferro, quòd celerius ſaneſcant, quæ vruntur pertunduntúrue.

lib. 7. ſum. cap. 19.

par. prima problem. 34 & 63. & 35.

Dixerim igitur in carcinomate ac talibus, quæ acuto conſtant humore, explodendum eſſe vſum eſcharoticorum. In omnibus

etiam nondum vlceratis locis opus eſſe ferro vel ære ignéue, tum etiam in membris nobilibus: in fiſtulis quoque ſeu malignis ac difficulter ſanabilibus ſimilibus: in omnibus etiam febrientibus, in omnibus debilibus, in omnibus macilentis, in his quibus opus eſt celeritate, in locis propinquis membris principalibus, ſeu vbi fluxus humorum timeatur, ignis aus æris vſus eſt neceſſarius: emplaſtrum autem fugiendum. Memini vidiſſe nobilem virum, qui cùm nihil mali pateretur, dum ædema curare nituntur, ob inſcitiam emplaſtro eſcharotico in incurabilem ſinum, egregios noſtros huius temporis medicos chirurgos ac etiam phyſicos cõmuni ſententia traduxiſſe.

Quòd ſæpius in febrium fine balnea prætermittunt.
Cap. XCII.

NONAGESIMVS SECVNDVS abuſus eſt, cùm balnea in febrium fine prætermittunt. Videntur autem non minus peccare ex hoc præpoſtero ordine, quàm cùm adhibent ante coctionem, vt ſuperius diximus. *Abuſu.53.* Eſt autem febris proprium tria facere: membra ad ſiccam & calidam intemperiem traducere: corpus arefacere: & cutim condenſare, cùm ob ſiccitatem cutis trahatur immodicè. At verò balneum hæc omnia appoſitiſsimè ſoluit. Nam cutim rarefacit, humectat corpus, atque infrigidat, & impinguat. Febribus

ephemeris conuenire ob hæc creditur, conuenit & hecticis. Verùm in putridis neceſſariò ſpirituum inflammatio ac diurnæ febris modus quidam neceſſariò copulatur: de quo haud ſine cauſa mihi in libro contradictoris dicendum fuit. Nunc hercle ſatis erit, ſi oſtẽderimus id eſſe ex antiquorum omnium ſententia, quod ab omnibus negligitur.

IGITVR in decimo artis curatiuæ, dum ad curam eius laborantis vocatus eſſet, qui ex inedia fermè perierat, die decimo quarto eũ lauit, ac rurſus decimo ſexto: ſed & hoc ſtante etiam febre. Inquit enim, Cùm dici decimi tertij acceſsionem facilè tolerare vidiſſem. At num in diaria febre vna lauatione contenti erimus, aut expectabimus ſolutionem? cùm ter lauaret, octauo artis curatiuæ, iuuenem in die. Et rurſus ſub fine inquit: Iam & alium ſic curauimus mirantem, quomodo frictione, & vnica lauatione multorum dierum inæqualitatem diſſoluerimus. Ac rurſus: Non ſemel aut bis lauare aut ter, verùm ſæpius quàm poſſumus: in primo ſtatim die ad veſperam eos, qui diaria febre laborarunt, tum magis in ſecundo ac etiam in tertio lauaſſe ægros. At verò in putridis, vt ad rem dubiam illis, non exploratam quorundam more traducam ſermonem, iam mihi eſt inſiſtendũ. Nemo enim tam abſurdus eſt medicus ſeu Arabs, ſeu Græcus, ſeu etiam Latinus, qui ephemeras balneo

cap.3.
cap.2.
cap.3.

non curet: quanquam & illud hi noſtri Æſculapij negligant, vt omni conatu, quantùm in illis eſt, conſilio ex paruis magnos, inde errore ex illis rurſus morbos letales reddant. Galenus igitur (poſtquam niſi Galenum hi ſciũt, nullíque alij credunt, quin etiam Galeniſtas ſeſe vltrò vocant, habeántque) in nono artis
cap. 4. curatiuæ, cùm iuuenem ſanguinea laborãtem febre, ſectione venæ vſque ad animi defectionem curaſſet, etiam ſudore ſuperueniente, in tertio nihilo minus hominem lauit, ab eo cõputando, quo ſanguinem detraxerat.

cap. 10. At quid opus eſt tot exemplis? Ex decimo eiuſdem, ſententia totius rei colligatur. Inquit enim, Rationabilius fuerit nec in principio febrium aut incremento homines lauiſſe. Quippe tunc denſata ac coarctata non ſolùm eſt cutis, ſed etiam, quæ ſub illa eſt, caro. At in febris inclinatione, vel incipiente vel procedente, vel etiam amplius progreſſa, & nos ſæpe, & alij quidam medici multis ægris balneum adhibentes, non parùm frequenter cõtulimus. Inde poſt pauca ſubiicit. Itaque ex omnibus, quæ de balneis retulimus, vna ſumma colligitur. Euacuari per ipſum ſi quidem, quicquid in corpore fumidum aut fuliginoſum fuerit: conſiſtúntque per ipſum in naturali ſymmetria tum caro ipſa, tum cutis, ſolidarúmque partium ariditas corrigitur: & calor ille non modò qui ex lauacro acceſsit, ſed etiam

etiam qui prius aſſuerat ex frigidæ lauatione ſummouetur.

At ne aliquid prætermittam, in hecticis ſi quid eſt præſidij relictum, in hoc vno vel ſolùm conſiſtit auxilio. Sed rurſus ad putridas febres orationem ipſam deflectamus. Hic idē in 11. libro inquit, Itaque eos cum fiducia lauamus in balneo, aut medicamentis raram cutē facientibus vtimur, aut vinum vel aquā frigidam damus, vbi concoctorum humorum ſigna apparuerint. Ætius etiam libro 5. dum de cura agit putridarum in generali per res nō naturales, balneum, concoctione apparente in omnibus conuenire exiſtimat febribus. Idem in ſequentibus etiam conſulit, dum peculiariter de ardentibus tractat. Quinimo & frigidæ vſum quandoque in his ſuadet. Nunc autem non eſt præſentis inſtituti ea commemorare, quę aliorum errore poſſent nobis imputari. Idem Paulus dum putridarum febrium curam edocet: Omnes concoctam iam materiam repoſcunt. Idem Alexander, quamuis ſolus ex Græcis materiam haud concoctam etiā lentam, aut craſſam expurgare cōſulat, ſi modò moleſtè, contra omnium aliorum ſententiam: nobiſcum tamen & in tēpore & in modo, hac vna in re conſentit. Et Princeps in prima quarti ſui libri frequenter exhibet, vt in cura Cauſonidis & tertianæ puræ. Hoc autem non eſt omnino, in quo diſputamus, quamuis

cap. 9.

cap. 76.

cap. 78.

lib. 2. ca. 18.
lib. 5. cap. 4. in fine.

t. 2. cap. 38. & 42.

eius verba generalem balnei in febribus vtilitatem declarent. Hali etiam libro tertio cùm tradidiſſet curam febris cõtinuæ, inquit: Poſtquam reliquerit eum febris, vtatur regimine conualeſcentium iam ſupra dicto. Dixerat autem hoc in primo libro, cùm inquit: Et vtantur calefactione in media balnei domo cum aqua dulci temperata. Raſis etiam in decimooctauo continentiũ tum Galeni authoritate, tum ſua inquit: Conualeſcens cùm debilis fuerit, balneo cibis ac vino fouendus eſt. Refert autem hoc quibuſdam in locis ex artis curatiuæ libris, tum verò melius ex arte medicinali in fine, vbi Galenus enumerãs ea, per quæ reficitur conualeſcens, balnea connumerat. Atque ſi ea ad generalem virium recuperationẽ commendantur ex quocunque morbo debilitatis, quid in febribus, vbi vel maxima pars curæ hoc auxilio, vel etiam tota cura perficitur? Cornelius quoque Celſus libro tertio inquit, dum de febrium curatione in generali ageret. Vtile eſt etiã in balneum ducere: prius demittere in ſolium: poſt vngere: iterúmque ad ſoliũ redire: multáque aqua fouere inguina. Dies me deficiet, ſi omnes in medium adducere voluero. Sed reclamabunt protinus inſequendam conſuetudinem: olim fuiſſe pauperibus ac diuitibus ex æquo balnea in vſu: nunc verò ſolis Germaniæ populis, atque his qui lupanar frequentant. Indicio eſt, quòd in

cap.16. *ca.25.* *cap.10. folio 385. col.4. & 387. col. 3.* *lib.3. ca. vlt.* *cap. 6.*

Italia Thermæ iuxta id ſunt. At non mehercle videntur Hippocratem aut Galenum vidiſſe, qui libro de victus regimine inquit: Quamuis balnei vſus paucis conſuetus ſit, nihil minus ægrotantes ad ipſum deducendi ſunt, quàm fieri poteſt commodiſsimè. At nō ſolùm in febribus, ſed etiam in peripneumoniis cæteriſque morbis phlegmonem habentibus conuenire ibi docet: nec non qualiter & quomodo concocta ſit quidem materia. Nam in ardenti febre, vbi ſola bilis abundat, non viſcida, nec craſſa, nec cum phlegmone iūcta, etiam ante coctionem conuenit. ſed hoc periculoſum. Docet inquam & Galenus non ſolùm balneum, ſed & olei inunctionem tepidioris à balneo conuenire, eiſdem, quibus etiā ipſa lauatio, cauſis. 3. textu. & comen. 44. tex. & c. 58 tex. & cō. vlt. ca. 62.

QVAMOBREM hæc vna ſit regula. In omnibus ephemeris ac hecticis balneum ſemper conuenit. Quòd autem de balneo dico, idem de olei inunctione conſulo. In putridis autem in quibus neque phlegmon, nec humor adeſt craſſus, aut glutinoſus, aut obſtructio, aut nimia repletio, fuerítque ardēs febris, balneum etiam conuenit ante coctionem. In cæteris, ſi materia peccans fuerit calida, concocta materia, manente etiam febre, ſeu phlegmone adſit ſeu non, adhuc conuenit. Et rurſus in omnibus verè conualeſcentibus ſeu ex febre ab

humore calido, ſeu frigido, ſeu etiã cum phlegmone, ſeu etiam à morbo non febrili.

Quòd in capitis & ſuperiorum membrorum percuſsionibus ac vulneribus, non purgant validis medicamentis.

Cap. XCIII.

NONAGESIMVSTERTIVS abuſus eſt, cùm in capitis ac ſuperiorũ partium vulneribus ac percuſsionibus inualidis purgant medicamentis hominem, beatam caſsiam exhibentes. Cur ego illos grandes medicos non accuſem, ad omne genus erroris armatos vt ægros perimant. Erat ſpes in febribus ſaltem, quas quotidie tractant, eos aliquid ſcire: ſed quot modis, quámque pernicioſè in illis aberrent, iam in præcedentibus oſtendi, vt ſi vel conſultò vellent delinquere, vix hanc attingerent metam. Quanquam non pauci conſultò aberrent, vt morbos in diuitibus procraſtinent: inde tranſit conſilium in vſum ac naturam. Dum verò ratiora tractant, nihil omnino norunt. Appello autem rara vertiginẽ, attonitum morbum, ſybillum, vulnera ac phlegmones, hydropem, vrinæ fluxum, quem frigidis ad perniciem curant, alioquin facilè ceſſurum medicamentis. Semel enim Diabetes in Italia à Matthæo Ferrario pro miraculo viſa eſt, bis à Galeno in calidioribus etiam regionibus, cùm frequentiſsimus ſit vri-

næ fluxus, ille morbus acutus ac pernicioſus, hic leuis & diuturnus. Sed cùm de hoc aliàs dixerim, ad rem ab initio propoſitam reuertor. Periculum eſt in vulneribus his ne phlegmone excitetur: atque id maximũ igitur vt diuertamus materiam, quæ id facere poteſt ac expurgemus. Videtur autem vna ratio hæc atq; turgentis materiæ, in qua ſecundo regim. acut. purgat Hippocr. cum phlegmonem minatur. Nec video ſalutarius auxilium. At cucurbitulas apponunt non expurgato corpore non ſolùm in his, ſed incipientibus quibuſlibet morbis, angina, animi deliquio, percuſsionibus, terroribus, capitis dolore, cum hoc prohibeat. Galenus in libello huic tractationi dicato. Vnde ſubiicit, Vbi magis conuenire videatur, in cerebri phlegmone fluente materia non conuenire, niſi prius expurgato corpore, ſedatáque fluxione. Igitur huius erroris cauſa eſt ex àlio tranſitus, cùm ſoleant tonſores in vulneribus adhibere, cùm ex errore in errorẽ migrent, Sed denuo ad rem reuertar: prędixi enim futurum, vt rem aggrediar infinitam, ſi ſingula, in quibus grauiſsimè peccant medici, per capita tractare voluero. In genere igitur mihi dicendum eſt, vt paucisſimis veritatis amatoribus, cuius ego pertinaci defenſione totus fermè periclitatus ſum, tótque gratuitò ſuſcepi inimicitias, ſatisfaciam. Sed me huius ꝓpoſiti haud piget, nec ſolùm in ipſa ſummã

tex.10.

cap.3.

capio voluptatẽ, ſed etiam in ſenſu huius pertinaciſsimæ voluntatis. Ergo quòd in vulneribus hîc medicamento valido vtendum ſit, ratione ipſa oſtẽdi. Scio quàm multa hîc atque alibi obiici poſsint tum in aliis: ſed iam ſæpius illos, ad libros contradicentium medicorum reieci. Neque enim in tam abſoluto ac breui, quale hoc eſt, opere, talia poſſunt declarari. Quamobrem ad authoritates me conuertam. Non enim ignoro, non turgere hîc materiam dicturos: imò turget, cùm præ dolore ad vulneris locum raptim deferatur. nec coctio vlla expectanda, cùm febris non adſit, nec præparatio materiæ, cùm alioquin corpus ductum ſanum eſſet, nec motus ille medicamenti, agitare illam meritò dici poteſt, cùm iam abſque eo illa in motu ſit, ac rurſus ad contrarium eius loci, ad quem cum periculo defertur, reuellat & euacuet. Ætius
cap. 27. namque libro decimoquarto docet, in vulneribus neruorum ſi corpus ſit plenum prauis humoribus, medicamento vtendum eſſe. Et
quarta primi tra. 3. c. 1 hoc intellexit Princeps, cùm dixit de genu loquens: Et vt feſtines in illius apoſtematibus, vulneribus, ac vlceribus, cum ſectione venæ & purgatione. Sed quid clarius Hippocratis
cap. 6. ſententia ex libro de vlceribus quarto de morbis curãdis ſcripta? Inquit enim, Purgatio per aluum plurimis vlcerum prodeſt. Præterea vulneribus, quæ in capite ſunt accepta: item

quæ in ventre & articulis: ad hæc his, quibus oſsi caries impendent: præterea quæ ſuuntur, & que exeduntur, & herpetibus, & reliquis, quæ vlcera diuturna reddunt: etiam quæcunque deliganda ſunt, per aluum purgãda ſunt: in omni etiam vlcere, cui eryſipelas ſuperuenit, purgari oportet corpus, qua parte vlceri maximè conducit, ſeu per ſuperna, ſeu per inferna conueniat. Igitur cùm morbus magnus tribus modis euadat, potiſsimè autem vulnus, inquit Galenus, ſeu ob membri læſi nobilitatem, vt cùm in pectore, capite, ventréque acceptum eſt: ſeu ob prauam loci conditionem, vt in cubito, genu, capitibúſque muſculorum: ſeu ob magnitudinem affectus, vt cùm ſutura vel ligatura indiget, in his omnibus purgatione corpus indiget. Quòd autem per purgationem non intelligat lenitionem, ſed validam humorum deiectionem apparet cuicunque, qui citra affectum, Hippocratis requirat conſuetudinem ac verba. Nam neque mediocribus purgare ſolebat, nec leuibus. In eryſipelate etiã optimè purgari debere corpus docet.

Quòd in pectoris morbis conantur medicamenta expurgantia exhibere. Cap. XCIIII.

NONAGESIMVS QVARTVS abuſus eſt, cùm in pectoris morbis materiã ex-purgare conantur. Adeo mala quædam

illis etiam fortuna, aut genius quidam infeſtus exagitat, cùm vbi debent, non agunt: vbi non conuenit agere, conantur. Dictum eſt autem de hoc in primo contradicentium medicorum, dum de agarici virtute tractaremus.
cap. 1. Illud ſolùm nũc nos decet adiicere, Galenum in ſeptimo de compoſitione medicamentorum nullum tale ſcripſiſſe, ſed omnia eiuſcemodi medicamenta ad tria traducit genera:
cap. 17. lenia, acria & media. Verùm quiſquã forſan, nec immeritò, dubitabit, quónam pacto catapotia ad ſanguinis reiectionem, gratia exempli, ex charixeno conferre poterunt, ſi nihil eouſque deſcendit. Reſpondeo vim illorum (nam nũc ecligmata prætermitto) per venas deferri in pulmonem. Dico autem ramos venæ arterialis, quæ ſanguinem defert ex corde, ac arteriæ venalis. Ergo ſi in aſperam vitium incidat, parum neceſſariò hæc prodeſſe manifeſtum eſt. Rurſus, quia ex pulmone in cor vnus tantùm eſt aditus, ex corde in pulmonẽ geminus, licet longè facilius medicamenta ad pulmonem transferre, quàm in cor ex pulmone materiam delinquentem. At verò vbi etiã traducta ſit, neceſſarium eſt, vt in ſiniſtrũ cordis ventriculum penetret per illius ſubſtantiam, quia caua non excipitur. At in medicamentis non neceſſarium eſt vt hoc fiat, ſed venę arteriali via lata patet. Accedit, quòd vbi etiam pus penetrauerit, in renes deflectitur

per magnam arteriam, non ad iecur. His quatuor cauſis medicamenti vis per iecur ad pulmonem facilius accedit, quàm ex pulmone ad iecur ſanies: quibus quinta addatur, hîc opus eſſe ſola virtute, illic autem etiam ſubſtantia ipſa, quæ expurganda eſt.

Quòd potum inter cibos adminiſtrant. *Cap.* XCV.

NONAGESIMVSQVINTVS error in inſtitutione eſt conſuetudinis. Plures cùm ſint, vnius ſolùm meminiſſe decet. Nam reliquas innumeras ſicintroduxerũt, vt cùm relinquas, in ægritudinẽ incidas: cùm amplecteris, vix cùm illa bene habeas. Etenim cùm vera ratio oſtendat & antiquorum authoritas, primò cibum totum eſſe ſumendum, vltimò autem bibendum, cùm cibus concoctus iam è ventriculo defertur, quidam medici obliti diuturnæ conſuetudinis iſtud præceptũ ſeruare conati, mortui ſunt, alioquin validi exiſtentes. Igitur peſſimum eſt conſuetudinem permutare: optimum melioribus aſſueſcere: prauis verò mediocre. Sed quod diximus, iam exequamur. Galenus igitur ſeptimo artis curati. hæc habet: Sed enim ſi quo athletæ vſu tenentur, conualeſcentes inſtituerimus, bonum erit: ſcilicet vt à cœna non bibant, antequam cibus concoctus fuerit. Nam ſi biberint, innatant cibi, cùm ventriculus ob *ca. 6. ante fi nem.*

interpoſitum humorem illos non contingat. Verùm ſi ſitiant,tantum indulgendum,quantum ad ſitis moleſtiam leuandã ſufficit. Poſtea verò quàm concoxerint, abundè bibere ſinantur. Nã celerrimè ſi ita faciant,cibus ipſe per corpus diſtribuitur. Cõciliator exiſtimat, primò eos ſumpſiſſe liquidiores cibos, qui ſic inſtituũtur: ſed hoc haud verũ eſt. Imò de his loquitur,qui iã ſolidioribus vtuntur, reliquerúntque lac, iura, ptiſanã: aliter conſiliũ in ſolos conualeſcentes contorqueret. Ad id minimè conuenit, cùm iam athletas, & generalem vtilitatem addat huic præcepto. Habemus & aliorum placita, qui cum his conſentiunt. Nam Raſis quarto ad Almanſorem: Nõ bibat aquam ieiunus, nec ſuper menſam, ſed poſtquam ſuperiora alleuiata fuerint,tunc affatim bibat de aqua vel vino. Eandem ſententiam fermè habet Princeps & Haliabbas. Scio Celſum Romanam narraſſe conſuetudinem, vt non ſolùm potum inter cibum ſumerent, ſed & frigidæ potu clauderent. Itaque hoc nõ minus, quàm vt pueros ante ſeptimum annum litteris tradant, nocet: nec Conciliator rectè ſentit, qui ſcopos inſtituendæ ſimul ac ſeruandæ conſuetudinis miſcuit.

differentia xi8. *cap. 5.* *tertia primi doc. 2. ca. 8.* *poſt prio. 1. prac. ca. 7.* *lib. 1. cap. 2. in fine.*

Ergo infans vt ablactari cœperit,ſumat ex iuribus mollia confecta pulmenta, ouorúmque vitella,abſtineátque à carnibus. Poſt ſenſim ad duriora traducatur, cúmque his aſſue-

uerit, ab hora concoctionis, aquam ſumat, ſeptenniſque magiſtro leniſsimo ad literarũ ſtudia primùm tradatur, iuxta Pauli atque Ætij ſententiam. lib.1.ca.14. lib.4.c.29.

Quòd ptiſanæ vſum prætermiſerunt, tum maximè ſecundum propriam rationem.

Cap. XCVI.

NONAGESIMVS SEXTVS error eſt, in quo ptiſanæ vſum prætermiſſum docemus. Incliti enim medici de minimis quibuſcunque ad ipſos non pertinentibus ſoliciti, hanc tantam rem obliuioni tradunt. Sufficiant autem laudes, à Galeno huic tractationi dicato in libello deſcriptæ. Eſt enim humida, frigida, lenis, detergens, facilis concoctionis, boni alimenti, tum mediocris in nutriendo, ſubtilis, non turbans, non flatuoſa, iucunda. His vndecim conditionibus aliis præſtat eduliis. Porrò quæ ex his ſequuntur, vt quòd ſitim ſedet, quódque ventrem leniat, ſputa coadiuuet, corruptos humores mixtione emendet ſua, nolim hic enarrare. Nam nimis longum eſſet. Peccatur igitur cùm eam reliquerint: grauius peccant, qui illam ex hordei conficiunt farina. Nam vt prior facilè concoquitur leniſque eſt, ac detergit: ſic hæc grauat, obſtruit, ſiſtit, atque ob id etiã flatum gignit, ac ſitim. Solent enim, quæcunque difficulter concoquuntur, vt labores, ſitim generare. At verò tertiò errant, ſed minus his, qui nec ex

quo hordeo, aut qua ex aqua illa conficiatur, curant: ſed aquam eſſe putant, ſiue hoc ex grano aquáue, aut meliore componatur. Simili incuria cùm quotidie per hæc duo tranſeant, panem decoctum exhibent: at præſtat lotum conficere iuxta Galeni ſententiam. At nec intelligent ſi eis modum explicauero, nedum vt ſciant, quid ſit panis lotus. Memini autem me ſcripſiſſe toto decennio neminem mihi ex febre Mediolani periiſſe: at illud mirum magis, cùm tanta horum inſcitia, qui tunc eam artem exercent, ac dolis incuriáque quemquã ſeruari.

1. de alimẽt. cap. 5.

Quòd in attoniti morbi cura ſeu apoplexiæ non vno modo peccant. *Cap.* XCVII.

NONAGESIMVS SEPTIMVS abuſus eſt in morbi attoniti cura: qui adeo eſt multiplex, vt me cogitantem fatiget. Primò equidem diuina Hali in ſua practica verba non animaduertunt. Inquit ille, Si facies rubea aut liuida vel viridis fuerit ac plena, ſanguinẽ ex remotis mitte: ſin autẽ facies nõ huiuſmodi fuerit, ægrũ dimitte naturæ ad horas vſque ſeptuaginta duas. Quæ verba nec Conciliator intelligit, nec alij curant, nec ſi legant (tanta eſt huius ſeculi calamitas) quid ſibi voluerit, intelligent. Igitur in his non agendo, quæ præcipiuntur, in aliis, quæ non debẽt, agendo, certa pernicies accerſitur. Ætius &

lib. 5. ca. 22.

differentia 128.

Paulus ſanguinem in omnibus mittunt: nec *lib.6.ca.27.*
inter ſe tamen cõueniunt, magis præceps ſtul- *lib.3.ca.18.*
tiúſque Pauli conſilium, vt qui parum ratio-
nibus fideret. Aberrat vterque Galeni malè *1.aphor.23.*
intellecta ſententia, ſed hic locus non eſt. Re- *prima tertiȷ̃*
ctè dicebat equidem Princeps, Et ſcias, quòd *trac.5.c.14.*
apoplexia, ac reſolutio neruorum, cerebri vias *in fine.*
claudunt, vt medicinæ nihil ex delinquente materia educere queant. Itaque illud primò animaduertere decet, cùm longam narrationẽ in contradictore de hoc fecerimus. Nam nulla magis in cura hærent aut diſsident medici, quàm in hac. Si morbus eſt omnino letalis, nihil agendum prorſus. Eſt autem letalis, qui vel à febre, vel cum febre ſuperuenit: ac longè eo deterior, quàm in his, qui vt mortui, ſtatim ab initio iacẽt. Quòd ſi interceptam vim ſentiendi exiſtimant, quorſum cruciatus admouentur? niſi vt aliquid vel perperam agere videantur: oſtendunt autẽ tunc ſolùm hi, qualis animus, qualéque ſit eorum officium. Sin autem febris ſuperuenit, quæ ob ſuffocationem accidit, immedicabilem morbũ reddit. Frigent autem horum manus, ſed pulſus tamẽ eſt frequens, cæteris ſalutaris. Sed hoc oderunt, nihil facere, malúntque ipſis carnificibus perire hominem, quàm ſine illorum opera ſeruari. Porrò quæ capiti admouentur, non parũ ab initio nocent. Calida enim hæc, vltra quòd ad locum materiam trahunt, etiam ſi miteſce-

ret morbus, cerebro adeo concuſſo, mortem inferrent. Sed nec à cibis temperare poſſunt, timentes aſtãtium infamiam: & ſi nihil (quid modò profuturum) exquiſita inedia præſtantius ſit. Adde aſinorum oua tribuentium præconium. Hos enim loris cedere deceret. Expectas vt quid agendum ſit, ſubiiciam: non agã hîc: eſt iam id ſcriptum. Si breuibus dixero, accuſabunt verba mea, & ignorantiã vnà ſuam.

Quòd in hydrope aſclite, ſecando ventrem, aberrant. *Cap.* XCVIII.

NONAGESIMVS OCTAVVS error eſt, cùm in quibuſdam libris legiſſent medici (in aſclite peritoneum eſſe ſecandum, vt aqua laborantis effluat) illi extemplo pulchram rem inueniſſe exiſtimantes, quotquot in manus veniunt, diſſecãt, nec vllus vnquam ſanatur. Id illi conſpicati ac ſtupidi admirantur, tandémque fruſtra id auxilij inuẽtum credunt: adeo ſine mente ſunt, qui etiam ſine pudore fuerant. At neſciunt, primò eos, qui ex duro tumore iecoris in id morbi incidunt, nunquam poſſe ſanari, vt inquit Galenus, tum verò ſi incidant, vitiato iecore ex aquæ diuturna mora nullam relinqui ſalutis ſpem. Sed & ſi educatur, cãdenti ferro minus læditur æger, vt Haliabbas teſtatur: quanquam & Gal. inciſionem conſuluerit. Sed nullus euidentius, 7.prac.c.27 quàm Serapio hîc, qui conſulit, vt nõ niſi fir-

ma virtute viris hoc auxilij afferatur. Cęterũ aliquos ſanatos refert: cùm ab inciſione purgantibus medicamentis & exercitio vterentur. Celſus etiam, vbi iuuenes ſint, hoc conſulit, & Paulus, παρακέντησιν id auxilij genus vocat. Aliud eſt autem, in quo aberrant ſtupidi: Nam cùm Ætius libro decimo conſuluiſſet, in aqua inter cutem ſuper poplitem ſecanda crura, id illud vidi egregios medicos, in aſclite facere, cùm ſolùm in leucophlegmatia (hypoſarcam vocat Princeps) id conueniat, vt ille apertè teſtatur. Verùm ignorantia illos excuſare debet, cuius cauſam veteres dedere. Nam aqua intercus aliquando omne hydropis genus ſignificat, dicente Paulo, quòd auxilij genus in nulla alia ſpecie aquæ intercutem conuenit, quàm in aſclite. Propriè autem vt ſpeciem ſignificat, anaſarcam oſtendit. Anaſarcæ vt ſectio ſupra talos conuenit & nulli alij, ſic παρακέντησις ſoli aſcliti. Vide modò quàm perperam vtrunque in vtroque experiantur.

14 art. cur. cap. 13.
lib. 4. ca. 7. in fine.
lib. 3. ca. 21.
lib. 3. ca. 48. in fine.
cap. 3.

CONSVLTVM igitur fuerit atque factu optimum in hydrope aſclite (legũt alij aſcite, magna ne dicam an improba ſapientia) illico purgare aquam, nec differre. Nam vt moram traxit, etiam virtute conſtante, vitiat interna membra, mortémque affert neceſſariam. Si non prorſus cedit, experiare malagmata, omnia quidem intra quindecim dierum ſpatium. Sed & ſi hæc non profecerint, illico ſeca ven-

trem & expurga medicamētis quotidie. Die verò, qua ſecas, niſi ad veſperam, cibi nihil prorſus dederis. Exerceas illum, moderatè tamen, ne vel febrem aut caſum virtutis, aut ſitim incurrat intolerandam, ſingulíſque diebus eum ſic regas: facilè enim ac breui conualeſcet. Caue autem, ne vulnus refrigeretur, ſed in calidiſsimo aëre detegatur. Operiatur autem multis ſed leuibus ac calidis panuis. Ergo vitioſa eſt ſectio quæ tarda, quæ cum ſcyrrho iecoris, quæ ſine medicamentis, auxilio & inediæ & exercitationis. Vt verò hæc vitioſa, ſic letale prætermiſiſſe tanti morbi fermè vnicum auxilium.

Quòd fruſtra timent lac & oua in febribus, curq́ abſtinuerim à difficilioribus quæſtionibus. Cap. XCIX.

NONAGESIMVS NONVS abuſus eſt, cùm lac & oua tanquam pernicioſa in febribus putridis fugiunt. Nam lac & oua optimi eſſe alimenti in libris contradicentium medicorum planè docuimus: ſuperius etiam, cùm carnes damnaremus, ouorum ratio habita eſt. Nec omne lac omnibus conuenit febribus, ſed ſolùm aſininum: hecticis autem omne. Conuenit & liquata caro in ſolis fermè tertianis: quam nos ſuperius, ab aliis febrium generibus, tum aliis morbis prohibuimus. Conueniet enim in exedentibus eadem ratione,

lib.2.& 11.

qua à Galeno in tertianis conceditur. Abſtinui autem à ſingulorũ pertractatione, ac etiã diſputationibus difficilioribus, cùm ea omnia alibi tradita à me ſint. Hæc verò ſcripſi hominum ſalutem præferens odio medicorum. Nã iuſtum eſt, vt inſontium vita inexplebili eorũ auaritiæ anteferatur. Nos verò illos omnes auerſari atque accuſare par eſt, qui veritati, quam nos vnicè amamus, hoſtes ſunt, ac inimici. *1. ad Glauco. cap. 9.*

MANIFESTVM verò ex his, cur alij quidem me refugerint: alij magis impiè damnare conati ſint: cùm viderent laruata ſepulchra propriam inſcitiam, ſcelerúmque nefandorũ conſcientiam, quibus impares melioribus eſſent, ni falſis criminibus ac conſpiratione principum populi proderent vitam.

Quòd ſcriptores horum temporum plus conſulunt ornamento orationis, quàm vtilitati legentium. Cap. C.

CENTESIMVS hic error aduerſus legentes ſcribentes ac medicos ipſos inſcribitur. Nam vt ad legentes ipſos primò deueniã, non pudet illos in eadem cauſa tres aut quatuor opiniones diuerſis temporibus tueri. Cùm igitur veritas vna ſit, certum eſt harum tres ſaltem falſas eſſe, atque vnam tantùm veram: quandoque etiam contingit vt nulla. Sed quod optimum eſt pro illorum defenſio-

ne, concedatur. Clarum eſt igitur tribus annis falſa, vno anno vera illos docuiſſe diſcipulos ſuos. Quamobrem triplo plus damni, quàm vtilitatis attulerunt, perdúntque ſic principes pecunias ſuas, vt falſis præceptis diſcipuli imbuantur. At me non mentiri quiſque intelliget, qui horum ſophiſtarum ſcripta ſub diuerſis annis perlegerit. Eſt autem huius erroris cauſa quadruplex. Prima, quòd non tenentur amore veritatis, ſed ambitionis & auaritiæ. At primum præceptum Galeni fuerat, vt diligerent ſuper omnia veritatem, illi ſoli intenderent. Secunda eſt, ex ignorantia mathematicarum. Vnde Galenus iubebat (relinquo nunc Platonem & Ariſtotelem) vt mathematicis maximè ſtuderent: quoniam, inquit, faciunt hominem cognoſcere argumenta demõſtratiua à probabilibus, & veritatem intelligere. Tertia cauſa eſt, ex ignorantia logicæ. Ideo præcipiebat Galenus ibi, vt methodum inquirendi veritatẽ diſcere vellent. Adiuuat hoc, quòd ex illa inani ac contentioſa Peripateticorum ſchola veniunt, in qua gloriæ aſcribitur falſum tueri, & nihil firmi ſcire: ſed ſolùm noſſe ad partes tanquam in declamatoriis argumentis dicere. Eſt ne hæc illius, quem tantùm profitentur, Galeni mens conſiliúmue aut præceptum? Sed quarta eſt, quòd timent ne in poſterum non habeant quid dicant, vulgaris iam illorũ, vt ſolet ſcriptis, tan-

lib de cõſtit. artis medic. cap. 7.

ta peſtis inuaſit ob auaritiam, ignorantiam & ambitionem. Quare antiquorum more, pueri primò mathematicis eſſent imbuendi: experimentum ſumatur de puero mendace: is veridicus euadet hac diſciplina imbutus: tantus eſt illarum diſciplinarum cum veritate ipſa conſenſus. Philoſophiam verò ſimplicem, non contentioſam amplectantur, memineríntque cùm ad medicinæ ſacra perueniunt, non nugas ſe tractare amplius, ſed hominum vitam, incolumitatem atque fortunas. In poſterum autem ſi conſulere velint, alios medicinæ libros interpretentur. Sic nullo labore omnia noua videbuntur.

Ex hoc alius error proceſsit. Nam aſſueti diſcipuli tot varietatibus, nõ medicinam, ſed ſophiſmata amplectuntur, & pro veritate ambitioſam contentionem. Nec cupiunt doceri, ſed in diſputationibus victores euadere: quaſi de philoſophorum chimeris, & non de humana ſalute ſit certamen. Accedit huic maius incommodum, quòd à Peripateticis edocti vel nullam eſſe animam vel vnam, nihil à morte timentes, euadunt ſceleſtiſsimi, vt optimos illos experiaris, id eſt minus malos, qui apertè philoſophos, id eſt, hæreticos puros ſe eſſe fatentur. Quamobrẽ cùm ita ſit, neſcio an plus commodi an incommodi mortalibus medicina afferat: cúmque conſidero, quod indocti decuplo plures ſint etiam mediocriter erudi-

tis, quódque eruditis tot vitia ſunt, deinde tot cauſæ aberrandi, etiam ſi cum fide rem tractent, denique quòd etiam quandoque ſi non artem, fortuna tamen fallat artificem, & quòd plures ab indoctis longè occidũtur alioquin victuri, quàm morituri ab eruditis ſeruentur: timeo, ne magno malo potius, quàm bono, vt pleraque alia mala, mortalibus medicina acceſſerit. Nec tibi, quiſquis es, nouũ hoc videatur: Galeni hæc ad vnguẽ ſententia fuit, dum de medicis loquitur in arte curandi. Ille quatuor aut ſex ſeruabat magno labore ęgros in vno menſe, cùm cæteri viginti ſingulis diebus occiderent. Cur putas toties medicos à Romanis exploſos? Cur tãdiu, quippe ſexcentis annis, illis carere voluerunt? niſi quòd præter ſuperuacua impẽſa accedebat iactura populi. Nec exiſtimes ſponte admiſſos, ſed cùm veneficia, adulteria, furta ac cædes pro incuria & luxuria irruperunt. Quis non videt adhuc Turcicam gẽtem ſine illis viuere, ac longè melius? Nunc nouiter cùm irruperint, & inter eos ſpes eſt etiam illos aliis veneficiis dementatos cadere poſſe. Tot autem malis accedit, quòd ſub hac ſpecie praui ac ſcelerati innumera committunt flagitia. Quot ego cognoui, qui adulteria perpetrarunt? cum ſacris virginibus concubuerũt? atque alia etiam admiſerunt deteriora, ſi quid tamen his ſceleribus poteſt eſſe deterius. Vbi eſt is, qui ſacro-

ſanctum Hippocratis iniurandum obſeruet? Sed cùm non artis hoc ſit vitium, ſed hominum, deceret principes, Senatus, ac magiſtratus, qui tam facilè miſerum quenque, ob furtum duorum coronatorũ ſuſpendio puniunt, hos, qui delinquunt tam grauiter, acerrimè caſtigare, eóque aſperius, quanto flagitium occultius admitti poteſt. Quid enim cùm in omnes, etiam in ipſos magiſtratus diligenter animaduertunt, cautúmque ſit de dolo malo etiam in minimis, hac in ſola arte, ſub qua tot furta, rapinæ, homicidia, inceſtus ac veneficia latent, adeò ſunt negligentes? Admonentur à Catone, admonentur à Plinio, admonentur à Galeno. Non eſt hæc noſtra, ſed mortalium querela. Nã nobis penè ſatisfecit, qui potuit. Ergo & bonis incitamenta & præmia præponenda. Nec quiſquam niſi patritia gente admittendus. Quo in pręcepto Mediolani rectè conſultum, nec niſi optimis moribus, tum etiã parentum. Nam quòd ad artis nobilitatem attinet, ſuperfluum eſt. Diſputationes verò non in angulis, ſed publicè: non ſemel, ſed ſingulo triennio exercendæ. In diſputationibus autẽ, quæ ad ægrorum curam inſtituuntur: & illud rectè conſtitutum eſt Mediolani, ne quiſquã alius accedat. Ex hoc tam paruo ſemine, ni ſuccurratur, magna tandem malorum ſeges exorietur.

VLTIMA à ſcriptoribus ipſis calamitas

adeſt. Confarcinant alij ac quicquid in buccā venerit, in publicum edunt: magnis nominibus plebem (nā ſic libet appellare hominum partem illorum ſtudioſam) ſeducentes: ſine philoſophia, ſine ratione, ſine iudicio, deniq; etiam ſine pudore, alius ab alio vel integras paginas, nec pudet etiam, ab antiquis ſumunt. Arabes negligunt. nihil illi ſciunt: ſolo Galeni nomine turgent: velut quidam, qui nec eum à calce ſalutauit, quotidie mihi de Galeno obgannit. O deus quem mihi mouet riſum? Alij idem putant ornatè dicere, ac rectè & bene, volúntque res verbis, non verba rebus ancillari. Laude dignum exiſtimo Pomponatium, quod & aliàs dixi, ſolitum dicere, ſi poſſemus etiam ſine Latina lingua omnino diſciplinas doceri, melius eſſe, quàm in ea temporis vel modici diſpendiūm facere. Atque is mihi etiā ſapere videtur, qui rudis linguarum ac barbarus, rectè tamen multa nobis tradidit, non ſolùm in philoſophia, ſed & in arte medica. Denique quis illorum vel curam cum omnibus etiam Græcis perfectam edocebit, niſi in paucis ac diuturno tempore? Studebimus ne Galenum, cùm attonitus morbus agnoſcendus eſt, ac medicandus? Ætius non cum Galeno conſentit, plurium placitis ſubſcribens, velut Archigenis, Ruffi, Adamantis ſophiſtæ, Critonis, quorum ſententia partim à Galeno oppugnantur, partim illi repugnāt. Denique nec

id, quod tentant, aſſequuntur. Nam ſexcenta in vnoquoque libro eorum non Latina verba inuenire liceat, bruta, humiditas, ac talia: dúmque his ſtudent euitandis, philoſophiæ operã non dant, ſine qua impoſsibile eſt vel mediocriter eruditum eſſe medicum. Sed inconſtantiam etiam illorum expende. Scribunt, reſcribunt, exponunt, vertunt cõuerſa, ad omnem libellum apologiam extemporaneam excudunt. Inde vide illorum etiam, qui vertunt diligentiam: ex vna diſce omnes illorum ſolertias. Nolunt verbum reddere verbo: quod, quàm vtile ſit in his (non enim poëtæ hîc ſumus) aliàs diſputabimus. Nũc verò vel ſic ſimplicium medicamentorum tabulam, vt iacet, depromunt, cùm præſtaret Latinè redita, Latino ordine collocari.

SICQVE laudetur Deus, quòd medicina, quæ per Gentilem, Iacobum & Hugonem ad inſtans redacta fuit, nunc per noſtros ſcriptores ad grammaticam, & medicamentorũ ſimplicium inexpugnabilem contentionem, trutinámque verborum vnius viri quaſi Dei, ratione relicta, miſerabiliter hoc tanto ſtudio nunc peruenit.

INNVMERA ſunt & alia, quæ non iniuria his adnumerari poſſent. Verùm hæc pauca pro nunc delibaſſe ſufficiat, quia grauiora videbantur, tantúmque inualuerunt, vt minima pars ſanæ doctrinæ, optimíſque experimentis

relicta ſit. Miſereor autem mortalium, qui in ſummis periculis minus ſapiunt, quam qui æſtu, fluctuante mari, in cimba vehuntur. Nã cùm etiam ignauo ac rudi nautæ vſque ad maximum vitæ diſcrimen, omnibus expoſitis fortunis pluś credant, quàm ſibi ipſis ægri, & qui eis aſsiſtunt, medicorum ſapientiam floccifaciũt, nec illorum ad vnguem omnino decreta obſeruant, plus etiam in eius electione falluntur, cùm vel loquaciorem medicum, aut ambitioſiorem, aut ſeniorem, aut eum qui plures numerat clientelas, aut promptiorem, aut magis præcipitem, aut magis familiarem, aut moribus comptiorem, aut verbis blãdiorem, aut veſtibus ornatiorem, aut eum, qui potentum limina terit, reliquis præferunt, cùm ſtudium aſsiduum, doctrinam copioſam, exactã diligentiam, naturæ iudicium acre, vera pronoſtica, & optimos ſucceſſus anteponere deberent. His enim ſex rationibus, qui ſit perfectus medicus, deprehendi poteſt. Nam hæc non alicuius iniuria, ſed ad humani generis vtilitatem ſcripta ſunt. Nam cunctos hos abuſus vigere ægri, miniſtri, tonſores, pharmacopolæque teſtantur.

HIERONYMI

H. CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI, DE METHODO MEDENDI,

Sectio ſecunda.

In qua de ſimplicium medicamentorum Nocumentis agitur, & eorum vſus ad amuſsim enucleatur.

PARISIIS,
In Ædibus Rouilij via Iacobæa, ſub ſigno Concordiæ.
Cum priuilegio Regis.

AMBROSIO CAVENAGO CAESAREO PROTOPHYſico, Hieronymus Carda. medicus S. P. D.

LIBELLVM *de medicinarum ſimpliciũ noxa editurus, nomini tuo dicandum cenſui: Vt ſi quicquam deeſſet ſingulari tua doctrina ſuppleretur: ſin minus authoritas illũ tueri poſſet. dignitatis enim & virtutis magnitudinem egregij ciues, ducéſque noſtri ac externi teſtantur. Nunc demũ Cæſaris priuilegium confirmauit, & ampliauit. Vale.*

HIERONYMI CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI, *De ſimplicium medicamentorum nocumentis.*

MVLTOS Ego vidi medicos de ſimpliciũ medicamentorum vſu gloriari, quòd & facilius inueniri, ac inuenta parari, non minúſque quibuſlibet compoſitis pharmacis ad tollendos malos affectus virium habere poſſint. In qua ſentẽtia Scriboniũ Largum Claudij temporibus medicum celebertimum ſcripſiſſe video, ſimplicia medicamenta prius eſſe narranda, quoniam compoſitis plerũque ſint efficaciora. Octauianus etiã Horatianus Valentiniani imperatoris tempeſtate clariſsimus phyſicus, & compoſita & remota remedia damnat, omníque ætati, morbo, occaſioni, in quacunque etiam prouincia, parata ex ſimplicibus auxilia egregia conſtanter affirmat. Plinius etiam paruo antea tempore vir inſignis, ac quantùm vllus alter in rebus eruditus, eadem ſcripſerat, medicóſque ex longinquis partibus & operoſa & pretioſa vehi perſuadẽtes, calumniis proſequitur: cùm ex hor-

In epiſtola.

lib.1. cap.1.

lib. 24. ca.1.

to ſuo quiſque remedia depromere poſsit impenſa nulla, labore modico: omnéſque eius libri ſingularibus medicamentis etiam ab ipſo probatis referti ſunt. In eorum etiam confirmationem & Celſum, & Dioſcoridem, & Galenum, maximè in ſimplicium medicamentorum libris, Auenzoar, & Serapionem, Auerroim, Principem, Raſim, Meſuem, Haliabbatem, innumeros etiã alios, tum antiquos, tum recentiores ſcripſiſſe video, ad ſingulos affectus ſtrenua ex ſingularibus medicamentis auxilia. Quinimo video præſentes medicos (& hoc etiam ego aliquãdo expertus ſum feliciter) in interioribus morbis, maximè autem ventriculi, cremorem camemilli per ſe administrare, protinúſque dolores ſedari, quod & à Galeno ſcriptum iuuenio. Sæpe etiam plurimas ſimplicibus medicaminibus vidi ſanari diuturnas ægritudines, quæ longo tempore fruſtrà cum compoſitis pharmacis tẽtatæ fuerant. Quod nemo ſanè admirabitur, ſi in aperiendi facultate ſolam gentianã expertus fuerit: nec ſolùm in ea, ſed in orthopnoicis & quartanis affectibus extemporaneas ſanationes videbit. Huius quoque opinionis Auerrois fuiſſe videtur, cùm de rhabarbari natura diſſereret. Namque non ſolùm innoxium eſſe dixit, ſed etiam aliarum medicinarum nocumenta corrigere: cui etiam Meſue aſſentitur, & ratio. Nam cùm plures partes in rhabar-

lib. experiment. ad literam.

5. col. get. c. proprio.

baro purgantes videre liceat (ventrem enim ſoluit, & obſtructiones aperit, & mēbra confirmat, & ſanguinem reprimit, in tantùm vt hæmoptoicis aſſum, ſummum auxilium eſſe credatur) nil mirum, ſi per ſe ſumptum innoxium fuerit, cùm multorum medicamentorũ vires egregias in ſe contineat. Quod etiam veritatis imaginem habet: conſentaneum enim eſt, natùram in hoc opere arti non ceſsiſſe: nã non artem natura, ſed naturam ars imitatur. Credendum igitur putant, medicinas ſimplices re ipſa eſſe compoſitas, non ſolúmque ſimplicibus morbis, ſed diuerſis & pugnantibus exhibitas ſanitatem reſtituere poſſe. Nuper etiam ad hanc confirmandum hereſim, cuiuſdã ligni Indici inuentio acceſsit, cuius longa exhibitione per cremorem, non aliter melius elephantiaſis quoddã genus curatur, quod vulgari nomine dicitur morbus gallicus. Infinita horum poſſem commemorare exempla, cùm omnium medicorum libri his ſcateant remediis, ſed omnia ſub vna ratione conſtãt, vt non fruſtrà ſermo producendus ſit. Capita igitur vniuerſa eorum, quæ interius aſſumuntur, tria ſunt, cibus, medicina, venenum, quorum commiſtione ſex membra generantur, ex quibus tria ſilentio digna ſunt: nam de cibis nõ eſt inſtituti propoſiti pertractare: Medicinas verò venenoſas, ac ipſa venena nemo ſanæ mentis, vel ſolo audito nomine, innoxia

Meſue in cura.

3. de temperamentis.

eſſe dixerit. Reliquum eſt igitur, vt de medicinis ipſis aut cibalibus, vel cibis medicinalibus dicam. Eſt autem inter hęc differẽtia, quoniam medicinalis cibus alit primò, & immutat: medicina cibalis, cùm immutauerit, in alimentum tranſit: medicina verò ſimplex nequaquam ab immutatione transfertur in alimentum. Igitur cùm cibi medicinalis paruum fuerit iuuamentum, non erit mihi de eo longior ſermo habẽdus. Quòd ſi aſsiduitate quis iuuamen augere ſperauerit, duplici obice impedietur. Primùm, quoniam deſunt prodeſſe auxilia, cũ opus eſt, quæ quotidie in vſu ſunt, vt Plinius dicebat: quare Princeps iubet iuuantia etiam medicamina permutari. Alterũ eſt, quòd ſi in modico vſu paruum damnum ſentiatur, in plurimo magnũ euenire neceſſe eſt: vel ipſa cõſuetudine omnino miteſcere, quorum vnum propoſiti noſtri metas ingreditur. Reliquum verò ad cibi rationem, de cuius natura dicere propoſitum non eſt, pertinere video. Igitur nobis tantùm duo membra ſuperſunt, videlicet medicina ſimplex, & cibalis, quorum vtrunque diuiditur in laxantem, & eam quæ aluum non ſubducit. Primum quidem genus, medicamenti nomine, ſimpliciter appellabo: etſi nòn ignorem à pluribus hoc nomine tantùm ſtrenua laxantia debere intelligi: ſed non eſt de nominibus litigandum, vbi res ipſa difficultatem non parit. Galeni hoc

lib. 27. c. 13
quarta primi de cura in generali.

hoc enim præceptum eſt. Alias verò medici-
nas, vel ſimplicium nomine, vel medicinæ, vel
medicamenti cum adiectione intelligi volo. *2. de dif. febrium ca. 7. authoritate Platonis.*

Dicamvs igitur primò de medicamen-
tis in genere, demum de propriè vocatis: præ-
termittentes illud, Omnem medicinam pur-
gantem, & ſoluere & inueteraſcere: nam hoc
non medicinæ ipſius, ſed operationis vitium
videtur. At medicinas nunc, nō operationem
ipſam reprobare propoſitum eſt: ſi quidem *tertia primi à Principe.*
hoc non ſolùm ſimplicibus medicamentis, ve
rùm etiam compoſitis commune foret.

Primvm ergo à ratione, quæ plurimùm *prima ratio*
poteſt, ſumamus exordium. Cunctarum me
dicinarum facultates ita ſibi annectuntur, vt
ſi prima culpa caruerit, ſecūda vitio detur, ve-
luti quod robur addit, obſtruit: contrà, quod
aperit, robur minuit & laxat: ſuntque hæ vires
ſemper æquales, Galeno teſte: quantum enim
conſtrictionis in medicina facultas augetur, *5. de ſimplicium medicamentorū facultate.*
tātum & roboris membro addit. Cùm igitur
paria ſint iuuamentis detrimēta, tantùm vna- *ſecūda ratio*
quæque medicina nocebit, quantùm & iuua-
bit. Hoc autem deterius erit, cùm non æqua-
liter intrinſecæ particulæ affectæ fuerit, quod
rariſsimè contingat. Plerunque enim hepar
calidum, ventriculo frigido exiſtente inueni-
tur. Quomodo igitur, ſi zinziber ventriculum
calefaciet, hepar non vret? aut ſi oxiacantha fer-
uorem iecoris mitigabit, ventriculo frigidita-

tis intemperiem non augebit? At ſi cõpoſito vtaris medicamine, vnaquæq; particula, quod ſibi conuenit, attrahere didicit, vt volebat Serapio. Eo modo calida membra frigidas medicinas, frigida calidas, ad temperandam naturam ſibi vendicant. Quòd ſi capparis corticẽ in miſto medicamento lienoſus deuoret, à ſplene attrahitur, antequam in ventriculo magnam inferat noxam: quòd ſi ei abſinthium copulauerit, fiet, vt hoc in ventriculo moram trahat, & non ad ſplenem deferatur. Qui verò capparis ſimplicis vſu delectabitur (de cortice loquor, nam fructus ſale conditus mitior eſt) & in iecore, & in ventriculo roboris noxã patietur: acre enim eſt nimis medicamen, & nimùm aperiens. Scio quidem rationem hanc ab Auerroe aliter interpretari: ſed non mihi curæ eſt opiniones ſuas, cùm aduerſus medicos in medicina diſceptat, referre. Aliis enim libris medicorum contradictiones deſcripſimus. Sed iam, vnde digreſſi ſumus, eo reuertamur. Zoar vir & longa experientia & animi ſynceritate inter medicos non paruæ authoritatis, cenſet nullum membrum principale, nec ventriculum ipſum abſque aſtringentibus ac aromaticis fore curãdum. Quòd cùm ita ſit, erunt omnes affectus, excepta immateriali debilitate, compoſitis medicinis cũrandi. Nam primò materiam euacuare oportet, antequam membrum confirmetur. Igitur apparet,

Antidotarij cap. 5.

Tertia ratio

De cõſeruãda ſanitate. itẽ 1. theiſi. trac. 15. c. 1. & t. 13. & alibi pluries & Auerrois.

ret,medicamina compoſita in cunctis morbis eſſe neceſſaria. Nam vno duntaxat excepto, quod rariſsimè accidit, morbo (cum illum etiam ob alias dictas,& dicendas rationes medicamine compoſito curari conueniat)cæteri omnes vel hac vnica ratione compoſita medicamenta repoſcunt. In quam etiam ſententiam expreſſa voce Princeps inuectus eſt, vt nec illud in his, quæ foris applicantur, prætеriri maluerit. Sed iam aliam cõpoſitionis neceſsitatem, audi à Galeno ſub cõpendio enumeratam. Sunt equidem medicamina morbis æquali contrarietate machinãda:hoc enim à Galeno ſæpius repetitũ eſt. Cùm igitur ſingularia in gradu æqualia & morbo cõuenientia vix inuenire poſsibile fuerit, cui dubium eſt,medicinis vtendum eſſe compoſitis? Hoc autem magis,cùm quędam ſimplicia vni morbo ita conueniunt,vt in cauſam addant,veluti quoſdam video medicorum, aſclitem genere quodam caulis ſoldanellæ vocatæ materno ſermone curantium. Quòd ſi ſimplex propinatur,non parum iecinori oberit:ſatiúſque, puto,foret iſta relinquere, cùm nõn deſint auxilia in vtraque conditione ſalubria. Accedit huic cauſa alia: nam plerique aut ventriculo ſunt imbecilli, vt os eius mordicationem ſentiat,aliis renes, aliis hepar, aliis cor eſt inualidum,aliis nauſea velox,aliis minus ſoluitur aluus,aliis parum,aliis complices ſunt affectus,

quarta primi. *Quarta ratio.* *primo c trageni ca. 3. 3. de tẽperamẽtis, & in techni, & 2 de ſimp. medicamẽt. facultate c. 11*

quas omnes ob cauſas in cunctis affectibus compoſita oportet offerre auxilia.

Prima ratio De his igitur generaliter ſatis dictum eſt. At nunc peculiari ſermone laxantia medicamenta proſequamur: nam horum præcipuè vitioſa natura eſt, vnde Cornelius Celſus medicus antiquiſsimus, cui ſi Galenus non ſuc- *In antidotario cap. 10.* ceſsiſſet, poſt Hippocratem palma medicinæ ſtatuenda erat, dicebat, Omnem medicinam ſolutiuam mali ſucci eſſe, & ventriculo inimicam. Cui non ſolùm Serapio aſſentire videtur, ſed rationem adiicere. Cùm enim non aliter aluus ſubducatur, niſi prius ad ventriculum contractis humoribus demum expreſsis, neceſſe eſt ipſum & humorum qualitate, & motuum diuerſitate, nõ parùm lædi, ac etiam *4. aphor. 19* temperamẽtum ſolui. Cuius etiam ſigna ſunt, *ſecũda ratio* faſtidium ſubſequens, antecedens plerunque nauſea, malus ſapor in ore, quem tandem extrema comitatur ſitis, ſi rectè ſolutus fuerit, *3. de alimentis c. de lacte* vt dicebat Hippocrates. Verùm etiam mihi in hác cauſa Galenum fauiſſe perſuadeo, qui omnium laxantium innocentiſsimum affirmauit ſerum, quod tamen & mellis & ſalis ſocietate correxit. At nec ſic flatulenta vis omnino deiicitur, vt cuilibet experiri licet. Quòd ſi innocentiſsimum medicamentum, non omnino etiam emendatum vitio caret, quamuis exiguo, quid in aliis non æquè probatis medicamentis dicendum erit? Aut igitur Galenũ

culpare,aut experimento diffidere,aut omne laxatiuum medicamen vitioſum fore fateri cogimur. Horum igitur triom præſertim tot rationibus famulantibus,minus abſurdum eſt concedere, quod etiam quotidiana oſtendit experientia:omne laxatiuum,nullo exempto, per ſe ſumptum fore vitioſum. Debuerant hæc ipſa nobis facere fidem:ſed ne quid promiſſæ inueſtigationis prætermitti videretur, iterum à ſingulorum enarratione auxiliorum orationem exordiar, cùm prius vnius meminero,non eſſe ſerum quaſi medicinam,ſed potius potum medicinalem, cui ad diuiſionem quadruplicem laxantium medicaminũ à Meſue examinatam fuga ſuperſit. Exiſtimet etiã quilibet ſecum, ſi in hoc, vt ita dicam, familiariſsimo potu(nanque omnes lacte alimur in infantia) quoniam ſoluendi virtute præditum eſt, tantum noxæ contrahitur, quid in aliis ſperandum ſit, quæ non ſolùm nobis aliena,ſed ferè incognita,& guſtu inſuaui prædita ſunt? Dicamus igitur de his primò, quæ vehementiora ſunt, pòſt de quibuſdam quæ à recentioribus benedicta appellantur, quoniam verè ſoluendo minus cõturbant.In cæteris enim ſatis fuerit, camemilli & gliziriżæ naturam exploraſſe. *In de conſolatione medicinarum.*

SCAMONION in ſubducenda bile omnibus Meſue prçtulit medicamentis,ventriculo autem peſtilentiſsimum, & deleterij vim ha- *cap. proprio.*

bere Paulus Æginera exiſtimauit: cuius correctorium mirabolanos in ſuo capitulo, idem
lib.7. ca.4. Meſue eſſe dixit.

TITIMALLORVM ſpeciebus omnibus aquam purgandi vis ineſt maxima, Raſi teſte.
7.conti.c.2. At ea venena eſſe, vel à Galeno, vel à Princi-
fo.157. col. 4. pe ſciat: vt etiam loca glabra perfectè reddantur lacte eorum. Aceti infuſione, & citeniorũ ſocietate mitiora fiunt.

LACTERIN ſimili vi, & eſulam pollere manifeſtum eſt: verùm maiore noxa, minore tamen vtilitate, vix naturæ pluribus ingeniis conciliantur.

ELACTERII vim tum in hydrope, tum
7.epidemiarũ vbi ſupra 2.cano. in pituita euacuanda Hippocrates celebrauit, & Raſis: ſanguinem tamen educit Principe teſte, cuius correctio non vna eſt, dragaganto, tamen miteſcit aliquatenus.

HERMODACTYLI iuncturis opitulantur, ſi quid aliud: attamen ſtomachum lædũt vehementer. Meſue raphano corrigit, Raſis
12.cõti.ca.1 opium & ſacharũ miſcet, in catapotia formatur, rarum etiã eſſe creditur. Quod enim ſub eius nomine adminiſtratur, adulterinum eſt.

PES coruinus ventriculum non ita lædit,
lib. 2.ca de cura podagra. & ad iuncturas ab Alexandro plurimùm commendatur: innoxium magis eſt hermodactylo, vt etiam Princeps teſtatur. Ipſum tamen à nullis per ſe adminiſtratur, lædit enim interiora: quare aromatibus copulatur.

TVRBITH phlegma educit grauiter: nomine ipſo, noxia natura detegitur. Corrigitur zinzibere à Meſue. *cap. proprio.*

CARIAMVS ſeu cnicus ab Auerroe in phlegmate purgando indifferenter omnibus præponitur auxiliis. Cordumeno à Meſue corrigitur: non enim ſuum deeſt vitium, vt cuicunque natura progenito. Cardamomum tamen pro cordumeno ſubiiciatur. *5. col. 42.*

COLLOCINTIDAM craſsis lentiſque humoribus, qui extra venas poſiti ſunt, accōmodatiſsimam eſſe fatetur Auenzoar. Eſt tamen tantum eius inteſtinis nocumentum, vt adhuc de eius cōtritione, & Raſis, & Meſue, & Princeps diſceptent. Ab Auenzoar amygdalis copulatur, à Særapione, dragaganto. *2. theiſir. c. 6. c. 5.* *Antidotarij ca. 12.*

SARCOCOLLA ſubtili pituitæ educendæ, optima eſt: educit & craſſam à recentioribus ſæpe repetita. Erodit tamen vehementer & calefacit. Mireſcit lactis per ſeptem dies infuſione, vt à Montagnana docetur. *In conſiliis.* *In de ſimplicibus c proprio & à Montagnana.*

VERATRVM ad purgādum atram bilem, & totum corpus inaniendum, item ad iuuentutem reparandam Meſue commendat. Hoc enim proprium ei ineſſe videtur. Veratrū tamen conturbat, & ſæpe conuulſionem efficit: propterea ab Auenzoar nenufare ob immodicam ſiccitatem corrigitur, vt ſic etiam cordi propitius fiat. Nec hoc acopo præſtantius inueniri poſſe arbitror, non ſolùm veratri, ſed *2 theiſi. tractā. 6. ca. 5.*

omnis medicamenti, quod in modica ſiccitate principalibus membris nocere natum ſit.

lib.1.ca.84 LAPIDEM Armenum Alexander in humore nigro educendo cunctis aliis præpoſuit: multiplici tamen lotura indiget. Nec tamen ſic omni nocumento caret: cœruleus tamen lapis hoc in iuuando inferior, in nocendo, valentior inuenitur. Quidam etiam nullam ei vim ineſſe putant.

EPITHIMVM Serapio cunctis prætulit in educendo felle nigro. At tamen multiplici nocumento obeſt, præcipuè tamen his, quibus abundat flaua bilis. Corrigitur mirabolanis Indis.

POLIPODIVM inferius ipſo eſt: nec tamen noxa vacat, extenuans corpora, ſubuertens ventriculum. Multa ſanè huiuſmodi nominare poſſem, & penè infinita, vt terbĕtinã, armoniacum, periclimenon, centaurium, peplum, ebulum, ſambucum, ſquillam, ariſtolochiam, ciclamen, ireos, ben, ſemen, opoponacum, dracontium, brioniam, ſtaphiſagriam, nitrum, ſparti ſemen, giniſtæ flores & perſicorum, catapuciam, album elleborum, alumen liquidum, aſſarum, ſerapinum, fella teſtudinum.

OPPORTVNIVS igitur fuerit ea, quæ in dubio verſantur, contemplari, & quę ſine noxa ab aliquibus eſſe creduntur, qualia ſunt aloes, agaricus, rhabarbarum, caſsia fiſtula, mã-

na,ſenne,violæ,roſæ,fumus terræ,tamarindi, mirabolani,abſinthium,ſticados, ius galli, eupatorium,pſilij ſemen,lupulus,capillus veneris,aqua lactis. Aloem igitur declamant medicinam totum corpus purgantem ventriculo commodam:quinimo & ſanitatem tueri credidit Meſue cum cibo ſumptum. Hic quidem, vt puto,conſilij proprij pœnas dedit. Nam in iuuenta extinctus eſt. Hoc autem quantũ habeat detrimenti, conſiderandum eſt in vnaquaque particula:non enim in cunctis ſimplicibus hoc expedire puto,ſed in his tantùm dãna diligentius inquirenda ſunt,quę ab his tan quam innoxia proponũtur. Primò itaque de ſapore eius ratio habenda eſt. Nã,vt Princeps *in cãticepar*
dicebat, etiam quòd ægritudinibus auxilium *te.5.t.c. 14.*
ſimplex opitulari poſſet, attamen fuit neceſſaria medicinarum permiſtio, ob ſaporis prauitatem. Si igitur in aliquibus hoc conuenit, aloem de horum numero eſſe neceſſe eſt. Hoc enim omnium medicamentorum cum collocintida in amarore obtinet principatum. Vnde recentiores exerta lingua iubent deuorari:non enim eius amaritudo ſentitur. Sed videamus an vẽtriculo amicum ſit. Dicebat Ra- *Platearius*
ſis aloem amicum ventriculo fore, non ſim- *de ſimpl. 5.*
pliciter intelligendum,ſed ad reliqua purgan- *cõsi.c. 1.fol.*
tia collatione habita. Cunctis enim aliis eſt *101.colũ.3.* *lib. 2.ca. 55.*
minus pernicioſum. An autem omnibus conueniat, & quibus, Paulus paucis verbis pate-

fecit, aloem tabem inducere profeſſus, ſi calidis & ſiccis temperamentis exhibeatur, aut in longo vſu, vel inculpato humoribus corpore: an autem conueniat cum cibo ſumptum, in de caſsiæ fiſtulæ ſermone dicemus. Agaricus quanquam vix probatus inueniatur, nec tamen quantumcunque bonus noxa caret: hæret, nauſeam mouet, viſcera debilitat, vnde rarò vel aliter quàm in cremore, aut ſali, vel oxi meli commiſtus propinatur.

RHABARBARVM calidũ eſt & ſiccũ immodicè: craſſæ etiam ſubſtantiæ, vnde com modè ſquinanto & ſpicæ ſociatur: leuis vſus parum iuuat, multus vehementer exiccat. Itaque corporibus ſiccis non parum nocet per ſe ſumptum. Solemus itaque paſſulis innoxiũ reddere: humores autem pituitoſos per ſe excernere non valet. In omnibus igitur morbis copulari debet, niſi in humido corpore ſola bile oppreſſo, quod vix inueniri contigit. Igitur aut in cremore, aut aliis iunctum medicamentis, vel cum paſſulis plerũque exhibetur.

CASSIAE fiſtulæ nũllum per ſe vſum credo. Nam ſi ante cibum plurimo tempore ſumatur, in alimentum tranſit, Meſue & experientia docente. Sic autem perdicem nemo etiam paraſitus ei nõ antepoſuerit. Vt aluum autem ſubducat, ante cibum, vel à cibo proximè deuoratur: hoc autem & in aloe & in cæ-
lib.7.cap.4 teris medicinis fieri peſsimũ ducebat Paulus,
cùm

cùm cruditatem maximam procuret,locóque concocti humoris educti crudus inſtauratur, nec ſine virium detrimento, quod à ratione ſumit initium. Nam non aliter ſubducitur aluus, quàm aperto piloro, atque ita mora in ventriculo non contracta incoctum alimentum tranſit in venas: extrema enim morula, quam cibus in ventriculo ad concoctionem contrahit, eſt horarum octo, vt dicebat Raſis. Non igitur hoc meo iudicio floccifaciendum erit incommodum, quo tamẽ deterius agitur, ſi more quorundam catapotia, & in ardorem febrilem, & in tabem membrorum addentia propinentur. Minore enim nocumento vitato, deterius introducitur.

Secus tamẽ in febribus & venenoſis medicamentis, vt 2 reg. acut. 12 5. cont. ca. 1. fo. 104. colũna quarta. Et anteponitur horarum. 12. & parum ante horarũ. 16. eodẽ c. tamẽ.

M a n n a quidem antiquæ innocentiæ memor nullum videtur ſenſibile inducere nocumẽtum. Verùm ego prunis magis, quàm medicinis aſsimilari puto. Eius tamen natura peruertitur, cùm in malam inciderit ſedem, nec verè quid eſſet, Serapionem cognouiſſe credo, ſermonis breuitate, & varietate.

R o s a s nemo ſimpliciter offerat. Ad lipothomiam enim vſque ducunt: aliquando ventriculum ſubuertunt. A qua caſei ſyripus commiſtus propitius eſt.

V i o l a e vt minus habent vitium & vis aſtringentiæ, ita à nullo ſolæ exhibentur.

F v m i t e r r a e ſuccus eſt in vſu ad mũdandum ſanguinem, veruntamen ventriculo

inimicus eſt. Nam omnes ſucci præſertim hic eum offendunt, quare ab eorum adminiſtratione cauendum eſt: ſubuertunt, laborem præſtant, concoquendi vim minuunt, quod & ſi Galeni inuentũ ſit, attamen experientia quiſque doceri poteſt.

QVAE ſoluunt & dulcia ſunt, emundant ſanguinem, vt manna, caſsia, & thamarindi leniunt pectus, ſi alio ſapore non inficiantur, vt manna, & mel & caſsia. Renibus omne leue auxilium laxãdi propitium eſt, vt violæ, aqua lactis &c.

THAMARINDI ſtuporem dentibus inferunt, ventriculo nocent.

MIRABOLANI rugas viſceribus & obſtructiones inferunt: quanquam in ſeruanda iuuentute, non aliud ſit melius medicamen.

AQVA lactis leuis virtutis eſt, flatus inducit, tardè operatur.

NEC ignoro horum minima fore nocumenta vt rhabarbari, caſsiæ, mannæ, roſarum, violarum, fumiterræ, ſeri: attamen ſi iuuamen inſigne procuraueris, multiplicata exhibitione, vel multitudine, impoſsibile erit damna occultari.

SENE mundat ſanguinem, & iuuentuti ſeruandæ, & coloris bonitati manifeſtũ præſtat iuuamentum, raróque vtentem febre acuta corripi videbis. Nihil minus ſtomacho nocet, & tædium in operatione affert, capitis

dolorem aliquando mouet, nec iure gallinarũ tollitur nocumentum ventriculis pituitoſis: quidam iulep violato, cremorem temperabãt, minúſque moleſta erat, videbatúrque inſignis medicina.

ABSINTHIVM ſanguinem à bile mundat: hoc enim eius proprium eſt, Serapione teſte. Per ſe ſumptum tamen & odioſum & inutile, ex ſucco etiam damnoſum. *Antidotario ca. 12.*

IVS galli nullo inſigni iuuamento præditum video. Quòd ſi nitroſi plus habuerit, laxabit quidem, ſed magis ventriculo oberit. Si verò iuuenis animalis, inſipidus potus eſt: velut & pruna, cibus: verùm & ſi molliendo feces aluum fluxilem reddant hæc omnia, nõ tamen à ratione ptiſanæ diſſentiunt, nec de ventrem mollientibus dicere propoſitum eſt. Differunt enim hæc ab omnibus aliis vocatis medicamentis, quoniam non ſubitò, ſed plurimum poſt tempus liquidiores feces reddũt, nec cogunt alimentum incoctum deſcẽdere: talia etiam ſunt blitum, mercurialis, ceraſa, oleũ cum cibo ſumptum, & plura huiuſmodi.

STICADOS triſſagonnæ & eupatorium abſinthio plus ſunt nociua, & minus in vſu. Has enim herbas ſolas propinãtes neminem vidi. Fruſtra igitur de his ſermo habẽdus eſt.

LVPVLVS quidem in mundando ſanguinem plurimis fumoterræ anteponitur: nam humidus eſt, ille verò ſiccus. Humidas autem

& frigidas medicinas ſolutiuas incolumiores aliis credendum eſt,quoniam ſuæ operationis ſunt moderatrices, & nocumentum tollunt. Verùm non eſt in lupulo à cibo virtus aliena: quotidie enim manditur, & per ſe ſumptum nihil operatur.

PSILII mucilago infrigidat vehementer, ſed parùm ſoluit.

CAPILLVS veneris parui iuuamenti eſt in laxando. Noſter nec in hoc nec in alio virtutem habere videtur, ita vt nemo hæc ſola propinare audeat. Quòd ſi quis experientiæ cauſa tentauerit, medicinæ calumniam,& imperitiæ ſibi inferri videbit.

NEC tamen Meſue authoritas in his multùm te moueat, qui aquam lactis,& pleraque alia ſine detrimento eſſe credit. Nam experimento res aliter eſſe deprenditur: ita ſerum calidum & ſiccum, Galenus frigidum & humidum dixit, ille nullo cum damno, hic verius duplici nocumento. Itaque cõſultius fuerit de ſimplicium natura Dioſcoridem, Oribaſium, Galenum, Serapionem, Raſimque intueri, cùm etiam Principi duntaxat hac in parte modica fides ſit tribuenda.

4.ſimpl.medic.ca.16.

INTER autem ea, quæ minimè ventrem ſoluunt, glycyrizæ ratio habenda. Primò eſt ſuauis guſtu, vnicum doloris ventriculi ſolamen, Zoar teſte: renes purgat, ſitim extinguit, temperamento proxima eſt gutturi, &

1.theiſir.t.13.c.2.

faucibus leniẽdis præſtantiſsima, famẽ tollit, vt dicebat Dioſcorides, ſed & ipſa multiplici ratione damnanda eſt. Namque primò veluti inuidente natura factum eſt, vt ab eradicatione pauciſsimis diebus ſeruari poſsit, ne noxã & cariem contrahat, qua nil in terrenis fœtibus deterius cenſuit Cato lignis, radicibus, terra, lapidibus. Quid igitur tam præcoci ſenecta ſtatui de ea poteſt, in qua iuuentæ initium marcidæ ſenectæ copulatur. At nec in pubertate innoxia eſt: tollit enim famem, Plinio dicente, Soluunt famem butyrum, glycyriza, hippace: igitur nónne eam etiam, quæ opportuna eſt, tollet? Nam butyrum ex eo genere eſt, quod etiam faſtidium inducit: cuius ratio in promptu eſt. Nam quæ verè famem tollunt, nutriunt copioſè: at nulla radix impenſè nutrit, Galenus citetur. Igitur non ex glycyriza fames rectè amputabitur, ſed faſtidium potius inducetur: non tamen par ratio ſitis ſedandæ fiet. Nam ea verè humido eius ſucco miteſcit. Aliud etiam ſuccurrit nocumentum. Nam ea ſi lignoſa edatur ſubſtantia, reclamabit Galenus neque alimentum, nec medicamen bonum eſſe poſſe: ſi verò ſuccus, aut decoctum, vnum quidem obſtruit, aliud autem minimæ virtutis: multos enim eo pro potu perpetuo in podagra vſos fuiſſe vidi. Igitur non niſi ad faucium labores præſtans erit, ſed & in hoc ratio habenda eſt. Si enim man-

lib.3.cap.6.

lib.11.c.54

2.de alimẽt.

ditur, tantùm abeſt à ventriculo viſcus, vt nullo ſit hoc modo ſumpta pectori auxilio. Connumeratur enim inter cauſas incurabilis phthiſis viarum longitudo, vt neque valida remedia per cibum potúmue ſumpta in cauſa pulmonis curandi ſentiantur. Si verò maſticetur, plurimùm perſæpe humoris ad fauces contrahit, quàm vel ſoluat, aut cõcoquat. Quinimo medicorum commune præceptum eſt, eos, qui faucibus laborant, à maſticatione abſtinere debere. Patet igitur tantùm in ecclig-mate ſumendam, præſertim cùm non multa in capite materia reſederit, ſed ad fauces acris, vel ſalſus humor deſcenderit, aut muſculi laringæ obriguerint. Hac enim in cauſa, Galeno docente, ſummum præſidium expertus ſum eam eſſe inter ſimplicia.

Camemillam haud ſolam vnquam vidi foris exhiberi; parum enim vt nocet, ita minimùm conducere ſolet. Extra oleum adminiſtratur: intus tamen cremorem eius, aliquando decoctum, nunquam ſuccum vidi propinari. Tres inſunt ei præcipuæ virtutes, doloris ſedatio, maturatio & calcfactio ſine attractione manifeſta: attamen attrahit occulta attractione. Tertium eſt, quòd confert omnibus viſceribus ſub peritoneo contentis: hoc tamẽ oleo eius præcipuum eſt. Itaque laudem hoc ſimplex obtinet inter omnia ſingularem. Verùm nec omni noxa carere quicquã poteſt.

3. de ſimplicibus c. 9.

Nam intus aſſumptum ventriculum deiicit & laxat: eſt etiam in potu abominabile, calefacit etiam cum ſubtilitate, vt augeat bilem &c.

Omnivm igitur medicamentorum innocentius eſt ſerum, ſecundum manna, tertium rhabarbarum. Indiget ſerum præcipitatione & flatus diſcutione: manna robore ſolutionis. Eſt tamen & cibus: at rhabarbatũ confirmatione & ſubtiliatione, ac caloris remiſsione. Inter alia autem ſimplicia liquiritia, & camemillo, nullum aut innocentius, aut pluriũ iuuamentorrm inuenies medicamen. Hæc igitur de his dicta ſufficiant. Reliquum eſt, vt aliam rationem inducamus vtilitatis: venia enim omnibus ſimplicibus nocendi data, vel occaſione ſublata, ſunt tamen compoſita ſimplicibus præponenda, cùm etiam æqualis fuerint virtutis: vnde Auenzoar ipſe, Medicina compoſita cùm æqualis fortitudinis ſimplici comparata fuerit, fortius operatur, ac non ſolùm in primis, ſed & ſecundis ac tertiis virtutibus, cuius cauſam quinto colliget. Auerrois aſsignare nititur. Quòd ſi ita eſt, quis ſanè tam ſtupidæ mentis fuerit, qui compoſitam medicinam ſimplici non prætulerit? cùm non ſolùm innocentior, & ſuauior, ſed ad tollendos morbos præſtantior fuerit. *1.theiſi.tracta.10.c.15.* *cap.57.*

Extremam igitur nobis ſupereſt partẽ diluendis obiectis impendere, vt citra diſcordiam & animi trepidationem propoſitæ con-

cluſioni acquieſcere poſsimus. Illud ſanè nos
Lib.3. cap.5. meminiſſe operæpretium eſt, cuius ab Horatiano moniti fueramus, ſic commodum medicinæ officium impendendum, vt cùm ſuſceptam cauſam curare cęperimus, alia non creetur. In hoc quidem aliquorum etiam nũc medicorum peccatum eſt, antiquitus verò frequens & manifeſtum. In quo quidem Catonem tantum inſaniſſe referunt, vt proprium filium cremore caulium occiderit. In hoc etiã peccato Plinium & Horatianum ſui præcepti immemorem fuiſſe palàm eſt, quãquam quartus ille liber ad Euporiſtum potius fabellarũ, quàm medicamentorum videatur. Scriboniũ etiam Largum in hoc errore fuiſſe comperio. Nam longè diſtant valẽtiſsimum medicamen eſſe, vel innoxium. Primum ſimplici non deeſſe palàm eſt: ſecundum verò adeſſe impoſſibile. Igitur ſi non ſolùm rectè & validè, ſed
14. ingenij. & tutè, quod Galeni præceptum eſt, morbum curare volueris, vel ſimplicibus emẽdatis, vel compoſitis medicamentis cura procuranda eſt. Quòd enim ſimplicia ad curandos affectus validiſsima inueniri poſsint, concedo. Quòd innoxia, nequaquam. Itaque gentianæ vſum, vt mirabilem credo, ita ſolitarium non ſolùm inſuaue valde, ſed & noxium puto. Ligno Indico non parua iniuria ventriculi manet, vnde multos ſcio eo curatos ſecundum ventriculum ab elephantiaſi poſterius longè

deterius, quàm argenti viui inunctione habitos, maximè eos, quos ſecundum naturã prius frigida pituita exercebat. Eodem modo aquas thermarum, quoniam miſcere non licet, non parua ſequuntur nocumenta, vt quoſdam hydrope occupatos earum potu viderim: cùm tamen egregia ſint iuuamenta, ab earum vſu abſtinere non licet. Nemo ſanè, quòd nocent, ignorat, verùm iuuaméti magnitudo vſui conciliat. Quamobrem ſicut imperiti medici eſſet in neceſſariis cauſis, ob aliquod detrimentum, earum vſum effugere, ita imprudentis & male fortunati, in leuibus cauſis ipſas exhibere. Aquæ tamen Indici, ebeni, cinamomum adiicito: ſic enim & velox operatio & fortior & mitior, & minus nocua erit. Nec tamen exiſtimare conuenit, fortibus vnquam ſanatos morbis his, qui nunquam affecti fuerint, pares eſſe. Sicut nec lignum, quod per ſe rectum natũ eſt, ei qui multiplici flexione ad rectitudinem deductum eſt. Facit enim illa multiplex flexio, vt vires ac robur ligni, imò etiam compago ipſa aliquatenus ſoluantur. Tutius igitur fuerit à morborum inuaſione ſe cuſtodire, etiam quòd certa ſanitatis ſpes non deſit, nec ſanationis incommodum adnumeretur. Quæ verò de thermarum aquis experimur, ea ſunt non abſimilia his, quæ ex aquis ſimplicibus quotidie fiunt iuuamentis. Ex acutis enim febribus plurimos ſanaui ſolo

aquæ ſimplicis potu: non tamen negandum ex interiore non pariter lædi, videtúrque huius neceſſarius vſus magis, quàm vtilis. Rhabarbari tamen recordatio, ſi Auerroi creditur, plus omnibus medicamentis nobis negotium indicit. Nam cùm multorum medicamentorum vires egregias complectatur, non tamen ſimplex medicamentũ refert, ſed compoſitũ. At quia non arte, ſed natura compoſitum eſt, ideo nec ipſum per ſe omnino innoxium eſt. Deterius tamen nocumentum puto eſſe ſiccitatem immodicam, cætera tolerari poſſunt, & ſi non laudari, nec in hoc naturam quiſpiam accuſet. Nam cùm cottum & lanam, & ſericum nobis parauerit, non propter id venit accuſanda, quòd non veſtes ipſas formauerit. Nam res ipſas nobis natura cõſtituit, modum nequaquam, naturæque opus eſt medicamina parare, artis verò ad vſum accommodare. Sic liberalium Principum eſt dona populis concedere, iuſtitiam adminiſtrare, non tamen ipſorum eſt ſingula cuique, ſed magiſtratuum diſtribuere. Non enim diuinitatis aut nobilitatis eſt argumentum ſingularium curam gerere, ſed ſummæ humanitatis, qualem in noſtro Principe experimur. Hac enim virtute in homine ſummæ authoritatis nil præſtantius inueniri poteſt.

FINIS.

H. CARDANI *MEDICI CELEBERRIMI,* DE METHODO MEDENDI, Sectio tertia.

De admirandis curationibus, & prædictionibus morborum.

Prima Curatio de atra bile & lepra.

HVNC librum in Catalogum cęterorum nō ſolùm ob paruitatem aſcribere neglexi, ſed quòd antea pars fuerit libri de libris propriis. Nūc poſtquā eam tractationē ab illa ſeiunxi, viſum eſt, vt breuiter, quæ mihi in arte contigerunt mira, enarrarem: Galeni exemplo, in libro de Prædictione ad Poſthumum fretus, imò illum potius imitatus.

CVM ergo Mediòlanum ſub finem anni 1534. rediiſſem, inops & omnium egens, quò me fortuna compulerat. (neque enim ſolùm in collegium receptus non eram, ſed etiam ab illis oppugnabar, grauíque omniū, Fato quodam, inuidia laborabam: non amici, non res, non affines: ſed ab omnibus deſertus, illum Sinopenſem Diogenem imitari, imò potius referre videbar) fortefortunà obtigit, quòd Cauenagus ad curam Principis accerſitus, dimiſiſſet eos phratrios, qui Canonici vocan-

tur (ſunt autem in eo genere monachorum, nam & Monachi à quibuſdam appellantur nobiliſsimi) atque illi medicum quærerent, Franciſcúſque Gadius tum templi collegio præpoſitus,quadam antiqua familiaritate mihi notus eſſet,ſuadente etiam Cauenago ipſo, me pro collegij illius medico eligeret. Ipſe autem loci antiſtes Gadius, tum iam biennio toto & atra bile morbo, & Græcorum lepra detinebatur: nec vllis auxiliis, quanquam à clariſsimis viris curatus, leuari, nedum ſanari potuerat:adeóque eum morbum moleſtè ferebat,vt dicere ſoleret, malle ſe mori, quàm tam grauiter affligi:hortabatúrque me, vt etiã periculoſa tentarem remedia, quandoquidem ſecura nihil profeciſſent. Verùm felicior fui ego, quàm illi expediret. Namque ptiſanæ vſu aſsiduo, & carnium teſtudinũ, leuiſsimis alioqui medicamentis,ſalis interdicta conſuetudine, eum ſex menſium ſpacio ita ab vtraque affectione curaui, vt nũquam poſtea nec atra bilis ex mœrore animi, nec ſcabies ex mora ſex annorũ,quibus in Diomedea inſula captiuus ſuperuixit,redierint. Sed,vt dixi,expediebat illi vt potius Themiſon aliquis fuiſſem,quàm Hippocrates. Septimo enim pòſt, aut ad ſummum octauo anno, qui rex vocabatur apud ſuos,ab eiſdem captus,miſera multa primùm paſſus, & ſub terram viuus defoſſus, vt crimina fateretur, tandem in vinculis

in excelſo atque edito loco animam reddidit.

Curatio 11. de antiquato vlcere cruris, cum aliis ſymptomatis.

DEINDE cùm in vrbe eſſet Branda Scotus, frater Octauiani illius amici noſtri, & ipſe mihi familiaris, deduxit me in viã Sozzæ numeratę. Vbi ingreſſus ad mulierẽ natã circiter annos triginta, quæ iã tredecim (vt ipſa referebat) annis ſuper cathedra ſedebat, quoniã vlcus in crure ſiniſtro patiebatur, quod etiam tabefactum erat, atque debile adeò, vt nullo modo ſe ſuſtinere poſſet. Erátque in ea tabes alia quædam totius corporis, & dolores per circuitus eam vexabant, vocabatur Mattha Motta, quæ etiam nunc viuit: cùm iam exacti ſint anni pluſquam viginti, habitátque extra portam orientalem, nunc marito coniuncta. Eam curare aggreſſus, biennij ſpacio ſanaui, atque in poſterum ambulauit: núncque crus elongatum eſt, non tamen adeò vt non claudicet aliquantulum: peperítque filium, quamuis parum ſuperuixerit. Dices, quomodo laborabat quadruplici morbo? corruptione, & retẽtione menſium, febre inordinata, qua etiam corpus ſiccabatur, contractione neruorum & vlcere. Menſes prolicere tam inueterato affectu non potui: ſanguinem, fumaria, & lupo ſalictario, & aqua lactis, victúque humidiore

meliorem effeci: vlcus ob id ſponte ſanatum eſt. neruum extendi in vnctione pinguedinis aſini, & fotu vinaciarum. Senſim curaui reparare, quod longo temporis curſu corruptum fuit, aut vitiatum, aut tabefactum.

Curatio II. *de melancholia & comitiali morbo.*

CAESAREM Palauicinum, aliúmque nobilem ex oppido Gallarati, melancholia & comitiali morbo alternatim, quorum vnus iam quindecim diebus (cum febre, Palauicinus alter iam ſex menſibus, ſed ſine febre, verùm cum clamoribus) laborantes, & fruſtrà à medicis vexatos, ſomniferis lotionibus capitis, & ſolo potu pulueris chriſolithi ex vino, in octo dierum ſpacio ſic liberaui, vt nunquã morbus redierit.

Curatio III. *de tabe ſimplici.*

Ex tabe autem ſimplici innumeros ſanauit atque inter reliquos, filios duos fabri lignarij, qui apud portam Tonſam habitabat. Erat autem præter victus moderatam rationem, ex pane cocto cũm ſeminibus peponum contuſis, ac colatis, aut ptiſana, cochleis, cancris, teſtudinibus & potu vini albi, vnicum hoc præſidium: Sanguinem ſuillũ, & cochleas purgatas, & ranas cum geminibus rubi in balneo Mariæ deſtillabam, & aquæ huius pro ætate quantitatem dabam, donec pingues effi-

cerentur. Sic etiam ſanaui filium Iacobi Mariæ Aſtolphi, tabellionis ſummæ fidei, amicíque noſtri.

Curatio V. *de pthoe exquiſita, & ſanguinis ſputo.*

At verò ex pthoe exquiſita non niſi vnum ſeruaſſe me memini, Iulium Catium, inſtitutorē iunioris ætatis Principis Mantuæ humanioribus literis: is perfectè ſanatus eſt. Fuit autem cura longa & artificioſa. Et præter victus rationem humectantem & exquiſitam, lutíque Samij (quod nunc vocant Armenum) vſum, aquæque deſtillatæ per balneum ex foliis ariſtolochiæ & conſolidæ ſeu ſymphyticū vinaciola & lichen, non ſatis memini an aliud addiderim præter rubi roſarúmque germina, aquas etiam calidas Veronenſi ex agro Caldæræ vocatas exhibui. Ita ſeu diligentia, ſeu bona fortuna quadam & ſua & mea vſus, ſanatus eſt. Nec ignoro nunc multa poſſe addi: aloes ſuccum in deſtillatione, & galliopſis radices, & vulpis pulmones, & lutum armenū: quod & tunc addidimus.

Verum qui non curati ſunt, ſed diu protracta ſit vita, plures fuere: Donatus Lanſa, Hieronymus Tiboldus, & Franciſcus Sexius, aliique multi: ſed horum trium, quorum & miraculum & exitus idem fermè fuit, hiſtoriam narrare decreui. Donatus itaque Lanſa pharmacopola erat è regione templi Scalæ,

qui longiore tempore,& non ſine cauſa obiere. Lanza enim poſt quadriennium, dum prætoris familiam effugit, è feneſtra ſaltu ſe deiecit. Inde diu latuit in piſcina: vnde cùm nec ſic niſi iam diu à febre correptus, ſibi proſpexiſſet, quadriẽnio pòſt obiit. Tiboldus autem totus è pluuia madidus, noctem in alea conſumpſit, vnde cùm febri correptus eſſet, nec ego adeſſem, diu atque diu conflictatus, ac fruſtrà noſtrum implorans auxilium, qui tum Papiæ degebam, quinquennio poſtquam releuatus erat, periit. Verùm dices: Quibúſnam remediis leuati ſunt? Hiſdem, quibus Catius ſanatus eſt.

SED à ſanguinis ſputo, antequam prorſus tabeſcerent, multos curaui ac liberaui: Ambroſium Seronum, militem ſtrenuũ, cui haud dubiè vas in pulmone ex deſtillatione iam quatriduò diſruptum erat: Aloyſium quoque Puſanium, tum adoleſcentem, qui etiam nunc viuit: & Cæſarem Bozium, cuius duo frates proximis antè diebus eodem morbo abſumpti fuerant. Cura fuit, qualis à Galeno deſcribitur in Quinto Artis curatiuæ: hoc vno addito, quòd ſuper renes lintea madefacta in ſucco plantaginis imponebam. Quo etiam auxilio curaui Ambroſium Caſtanum, virum propè ſeptuagenarium, qui libras ſanguinis ſupra decem euomuerat: núncque etiam, cùm multi anni interiecti ſint, viuit.

Curatio VIII. *de Phthoe febre, tuſsi, ſputo puris, & ſpirandi difficultate.*

SANAVI & neptem adoleſcentulam à Pōtificis libellis, Datarium vocant, Franciſci Alciati, poſtquàm velut phthoe peſsima laborantem ipſe ego pro deplorata reliqueram. Aderat febris vehemens, ſpirandi difficultas, maxima tuſsis, puris ſputum copioſum. Itaque cùm cætera præſidia non valerent, iuſsi vt ſola ptiſana pro cibo vteretur, aquáque cum ſaccharo confecta: acciperet autem ſingulo mane vncias quatuor decocti caudarum & chelarū cācrorum in aqua hordei, cum drachmis duabus ſacchari: conualuítque perfectè, & ſanata eſt. Hoc eodem auxilio multos admodum curaui, qui integræ ſanitati reſtituti ſunt. Erat autē illa, filia vnius qui ex phthoe vera obierat.

Curatio IX. *de Empyemate.*

Ex peſsimo autem empyemate, à medicis egregiis derelictum iuuenem, Adrianum Belgam, optimorum morum. Nam neminem illo gratiorem expertus ſum. Erat autem à libellis Don Alfonſi Pezoni, regij quæſtoris. Hunc itaque febre, tuſsi aſsidua, ſputo ſaniei, difficultate ſpirandi laborantem, miris modis curare aggreſſus ſum anno abhinc quarto: coactúſque ſum ſanguinem mittere, quòd magis periculum, quàm etiam morbum vererer. Inde teſtudinum vſu, & ſyrupo etiā ex illis con-

fecto, exquiſitáque victus ratione (in qua alij medici non obſeruanda peccauerant, carnes & oua concedentes) tandem eum liberaui ſic, vt vxorem duxerit, & nunc etiam ſanus, mei memor viuat. Vſus autem ſum in eo deſtillatis aquis, cuiuſmodi ſupra docui: tum decocto ligni Indi, cum humectantibus & expectorantibus, melle ſiquidem, altheæ & ſymphyti radice, ſcabioſa, glyziriza, foliíſque longæ ariſtolochiæ.

Curatio x. de ſumma tabe cum fluxu ventris.

QVAE verò contigerint in hoc genere morbi in filiis Laurentij Gadij, tempus eſt vt exponam. Hic tabellio eſt. Contigit autẽ anno, ni fallor, 1546. vt duo filij morerentur ex ſimili fermè morbo. Ad tertium autem adoleſcentulum vocatus, qui & ipſe eodem morbo laborare videbatur iudicio parẽtum & domeſticorum, cùm iam fluxu ventris & tuſsi & ſumma tabe detineretur, iudicaui celerrimè moriturũ. Itaque cùm alij quatuor filij & ipſi eodem morbo detineri viderentur, territus pater, quaſi de veneno ſuſpicabatur. At ego verecundè petij, vt cùm mortuus eſſet, qui iam grauiter laborabat, liceret corpus diſſecare, vt aliis proſpiceretur. Annuit pater, diſſecuimúſque. Sed hac in cura & actione aderat Franciſcus Peregus medicus. Peracta eſt res: inueni in iecore puſtulas ſicut

ciceris grana, candida, rotunda: in pulmone quoque alias,& partem oblongam liuidam atque fuſcam. Ex quibus coniectura aſſecuti ſumus,nō eſſe venenum,curæque modum. Itaque hac ratione ſeruatiſunt omnes,qui ſuperſtites erant filij, & nunc etiam viuunt. Curatio autem fuit cum refrigerantibus & humectantibus,& vſu ſacchari roſacei aſsiduo.

Curatio XI. *de deſtillatione & febre continua.*

IN ſimili caſu fuit filius legati Reguli Mantuæ,puellus decem circiter annorum:cui olim confracta caluaria, magnáque parte oſsis capitis extracta, deſtillatio & febris continua adeò vrgebant illum,vt ego (quòd eſſet illuſtris viri filius)iuſſerim primos ciuitatis medicos aduocari. Qui vbi ſuperuenerunt, nullam ſpem ſupereſſe concludebant. Itaque hoc videns,& ſolus in cura relictus, nouam curandi rationem iniri cœpi:& humido victu imperato,ab ouis & carne abſtinens, mélque deſtillans,ac rorem Syriacum(quoniam & illud adiectum erat incommodi,vt medicamenta omnia reſpueret) 40. dierum ſpacio illum plenè ſanaui.

Curatio XII. *de morbo Gallico,hectica,duplici tertiana, & aliis.*

VIRVM quoque illuſtrem Franciſcum Inaram Hiſpanum,præfectum ſtipēdiis bel-

licarum machinarum, qui iam quinquennio perpetuo, magno patientiæ exemplo non ſolùm morbum Indum pertulerat, ſed à diuerſis medicis excarnificatus, & pecunia magna ſpoliatus (referunt enim, ſupra mille aureos coronatos in medicos conſumpſiſſe) nihil iam reliqui habebat. Erat enim hecticus, duplici tertiana laborabat, vlcera in capite ſerpentia & inſanabilia: nec oſſa detraxiſſe profuerat: vigil, tabefactus totus, ac cum gipſeis tuberibus in cruribus variis doloribus conflictatus, nihilominus vnico præſidio vini Indici ligni, diebus in octuaginta, in quibus totidem accepi coronatos, planè pleneque liberaui, reſtituta carne, colore, viribus, vt poſtea plures ſuſceperit filios, & nunc beatus viuat. Porrò Indici vini deſcriptio hęc fuit: Vinaciola optima, cortex eius ligni in puluerem redactus, cinamomum noſtrum, garyophyli, lachryma abietis lota, roſmarinus, ſaluia, S. ſampſuci, thlaſpi, buglоſſa, borago, meliſſa, radix ænulæ, ſtæchas, betonica, camepythys, ſanthalum, ſulphur nō expertū ignem, ſena, cyclamen, colocynthis, caphura, mel, ſerapium è fumaria, modò è ſucco, modò ex infuſo cum rore, thus, elleborus, cardamomum maius, piper, eupatorium, xiloaloes. Prandebat paſſam vuam edens, cœnabat comedens elixum pullum & panem in iure intinctū, ſumebat tū vuas paſſas. Verùm hæc multò poſt, ſcilicet poſt reditū è Scotia.

Curatio XIII. *de ſpirandi difficultate.*

AD temporis ordinem reuertor. Cùm in multos ſola ſpirandi difficultate laborantes incidiſſem, omnes quidem ſanaui, ſed paucíſsimi permanſerũt in ea ſanitate. Verùm vbi reciderunt, mortui ſunt. Inter quos fuere Iacobus Zampana ſacerdos, & Prothaſius Roellus. Hi cùm primùm ex eo morbo eò peruenisſent, vt iam pollinctores & funus pararentur, reuixerunt, & plenè curati ſunt. Sed Prothaſius Roellus, cùm feſſus & inflammatus ab exercitio, in templo Diuo Laurentio dicato diu quieuiſſet (eſt autem frigidiſsimum, etiam æſtate media) correptus à febre, non potuit à me liberari: ſed pulmonibus totis putrefactis, & per ſputum reiectis, periit breui. Zampana prandebat hora decimaoctaua: & cùm bene perpotaret, ante veſperam cœnabat, cùm tamen ſexageſimum exceſsiſſet annum. Ob id denuò reuertente morbo, nõ potuit amplius curari. Oportebat ergo per annum huiuſmodi homines à morbis adeò ſæuis liberatos, victu conualeſcentium regere, & ſub arcta regula continere, tũ maximè quòd ſenes eſſent. Indicio eſt, quòd Eliſabeta Pagnana patricia, ex diuturna ſpirandi difficultate à me ſanata, nunquam recidit. Curaui autem illos, victu tenui, vſu mellis, & decocto ligni, cum his quæ cum lenitate quadam ſiccant: velut iſopo, thymóque: nec braſsicam in cibis abhorrerem.

Clauenzanus autem adoleſcens, nomine Iacobus, qui iam per ſeptem annos ſpirandi difficultate laborabat, frequentibus & longis ſæuíſque acceſsionibus, deſperatus ab aliis medicis, à me in duobus menſibus plenè ſanatus eſt, factúſque pinguis: ſed alia ratione. Dropacce enim Pauli ad coxendicum dolores, addito melle anacardi, ſuperimpoſito ſuturæ coronali, vna die fermè libras duas aquæ detraxi. Inde ſequentibus diebus idem actum eſt, ſed non tanta defluxit aqua: ſicque liberatus eſt. Exiſtimo cantharidas idem poſſe, quod anacardi mel & euforbium etiam. Miſcebam etiã elaterij granum vnum vnciis tribus lactis, iubebámque eo tanquam errhino vti: & conduxit multùm. Atque hæc omnia prius præpurgato corpore, cum catapotiis, ſiccatóq; victu tenui, ſed humido tamen, parúmque alente, tum decocto Indici ligni pro potu exhibito. Periit hic iuuenis aliquot poſt annis, licet ab eo morbo prorſus liber, ex acuta febre. Exiſtimo eum indiguiſſe victus ratione certa, & exercitatione diuturna in libero aëre, quòd cerebrum ab immodica intemperie liberatum, non bene ferret tãtam mutationem: tum maximè, quòd (vt dixi) iam diu ea detentus fuerat. Qua etiam ex cauſa Octauianus Robia, à Senatus libellis, ab Indica lue ad mortem oppreſſus, cũ ſummis vigiliis & tabe vltima maceratus, à cibis abhorrens, & febre putrida la-

borans,quamuis ſemel liberatus,quòd à liberatione immodicè ſe fructibus horariis repleuiſſet, quamuis ob iuuentutem non perierit, diu tamen conflictatus eſt:& recidit in eoſdẽ ferè morbos,licet non adeò ſæuos. Alij verò, qui à lue Indica à me liberati ſunt,ſine numero ſunt,& quotquot penè voluerunt liberari: quòd illos diligentius monuiſſem, in ſanitate recuperata permanſerunt.

Curatio XIIII. *de renum calculo.*

DONATO autem Lanzæ erat patruelis Simon Lanza, qui cùm iam duobus penè menſibus renum calculo laboraret, irritis auxiliis, iuſsi vt inuncta manu cum oleo liliaceo, quis ſecundum vreteras eam deduceret, appoſitis etiam cucurbitulis ſupra natem lateris doloris: intráque tres horas lapidem ſatis magnum,vt poſtmodum apparuit, detruſit in veſicam. Sequenti die,vino è radice graminis epoto (quod etiã in antiſtite Phratrium canonicorum,& Hieron.Gorla mercatore pannorum profuit)lapidem eiecit, & liberatus eſt. Idem anno ſequenti frigidus totus cùm eſſet, & ſine pulſu, ex aſſumptione catapotiorum perperã à medico magni tum nominis,ſed ſatis imperito aſſumptorum, rurſus ad vitam reſtitutus eſt,iuribus pullorum,abſtinentia ab omni cibo, clyſteriis leuibus pinguibúſque, & calefactione extremitatum.

Curatio XV. *de Opiſthotono.*

LABORABAT itaque multùm Donatus Lanza, & beneficio proprio, & experimẽtis in agnatum ſuum atque alios, vt nomen meum omnibus innoteſceret, & vt in ciuitate inclareſcerem. Itaque cùm relicta taberna pharmacorum in domum Franciſci Sfondrati ſe cõtuliſſet, qui vir & ſenator erat, & ſecretioris cõſilij, & multis nominibus dignus: forte fortunà cõtigit vt per eoſdem dies puellus, ni fallor, ſeptemdecim natus menſes, febre ægrotaret. Aderat autem Lucas Cruceius, famoſus medicus: dixerátque non eſſe periculum. Decimo tertio die ſuperueniente, comitiali morbo ſubitò correptus eſt. Aduocatur alius celebris medicus: hæret, & meritò. Nam in decretorio die aduenerat, & à febre, erátque admodum validus affectus. Tum Donatus perſuadet patri, vti me aduocet. Ille vt videbat periculi magnitudinem ſimul, & alterũ medicorum deceptum, alterum hærere, miſit ſtatim ad me: non inueniunt. Paulò pòſt bona quadam fortuna rediens domum, intelligo me vocari. Accedo illico, nõ ſolùm quòd vir illuſtris eſſet Sfondratus, ſed quòd etiam de me bene meritus. Ibi inuenio medicos: reſpicio puerulum, animaduerto contortum collum retro habere. Dico coram omnibus, laborare alio morbo, etiam grauiore, quàm comitiali. Quærunt quo? reſpondeo, Opiſthoto-

no. Ad vocem inſolitam omnes ſilent, coniiciúntque in me oculos. Tum Cruceius exponit, quid hoc nomine ſignificetur: deinde rogant, quare id dixerim. Tum ego puerulum attolli iubeo: vident retortum collum retro velut arcum, nec hoc contentus, admoneo vt conetur dirigere: nihil proficitur. Tum Cruceius, vt erat vir minimè malus, ſeu numine impellente, inquit: Ecce non eſt ſimilis Hieronymo in dignoſcendis morbis. Ad hæc verba obſtupuerunt omnes, vt qui ſcirent quanta apud medicos laborarem inuidia. Tum pater: Eſtne modò auxilium huic morbo? ſiluerunt ſocij. At ego, ne gloriam partam ſcientia artis, fortunæ arbitrio committerem, reſpondeo: me tentaturum omnia, nihil poſſe polliceri, quòd morbus natura lethalis eſſet. Medici reliqui coniiciunt totum onus in me, ne ſi puer interiiſſet, quòd ſcirent notum omnibus eſſe quàm mihi aduerſarentur, ego in illos culpam reiicerem, poſtquã iam perſuaſum eſſet aſtantibus me ſolum, morbum agnouiſſe. Hac igitur in parte fortunam propitiam habui, ſanauíque puerum, & ſatis breui: qui nunc à dignitatis cuiuſdam nomine Baro vocatur. Itaque ex ea hora tantum gloriæ mihi accreuit, vt ſi vel integro anno Sfondratus Mediolani manſiſſet, omnes ciues ad me confluxiſſent, atque ita breui primum locum inter medicos noſtræ vrbis obtinuiſſem. Sed Deus qui me

ad maius munus vocauerat, effecit, vt nondũ expleto bimeſtri ſpacio Sfondratus abierit: & interim etiam mortuus eſt Donatus Lanza. Tantùm tamen mihi profuit hoc factum, vt nunquam deinceps coactus fuerim cogitare de moderando expenſas, ſed vt pro earum magnitudine laborem augere vellem. Quæris, quomodo ſanauerim? tribus auxiliis? Breuiter dicam: abſtinentia à carnibus, vino, & ouis: linteis in oleo camemelino & liliaceo perpetuo impoſitis ceruici, partibúſque, quæ contrahebantur: & medicamento, quod conſtabat ex Mithridato, & triplo ſacchari roſacei, & electuario de moſcho, tum margaritis, Hyacinthis, Smaragdíſque orientalibus. Id quadam bona fortuna apud me compoſitum erat. Miſcebatur ſerapium, ex citri ſeu mali medici ſucco. Curatio qu... ſtionis

Curatio XVI. *de articulorum morbis.*

Ex arthritide autem & articulorum morbis primum Io. Antonium Scazoſum, Io. Baptiſtam Mareſchalcun à Senatus libellis, & filiam Io. Angeli Litrati, tum alios innumeros. Sed iuuat horum trium inſigniorum curam narrare. Laborabat ergo Io. Antonius Scazoſus bienniò arthritide, nil proficientibus medicis. Quem ego exhibitione decocti ex ligno cum betonica, & catapotiis ex hermodactylis, curaui. At Io. Baptiſta Mareſchalcus qua-

tuor iam menſibus (erátque menſis ille, quo curare aggreſſus ſum illum, Decembris)conflictabatur, præterea duabus febribus: vna intermittente, altera continua: & quod omniũ deterrimum fuit,cibum omnem auerſabatur: & fermè immobilis cùm eſſet, meritò à medico ſuo vel pro inſanabili habebatur: vel expectandum ver ad curã cõtendebat, ob ídque diſsidebamus. Ego enim non exiſtimaui hoc faciendum, quandoquidem affectæ particulæ in dies fiant imbecilliores. Neque enim in humano corpore quicquam quieſcit: ſed ſi non in melius proficiant, neceſſe vt in deterius prolabantur. Itaque colocynthidam in melle coxi puro:mel autem odoratis miſtum, velut offam deuorandam dedi: decoctúmque interim ligni ex aqua propinans, ante finem hyemis perfectè ſanaui,vt nunquã poſtea in eum morbum reciderit, & adhuc viuit.Filia autem Angeli Linati iam biennio experta non ſolùm omnes medicos, ſed etiam circulatores, ſumpſerat vinum, aquam, vnctiones & ſuffumigia ex cinnabari facticio,nec ſanari poterat. Dolebant ei crura, ac tremore vexabatur ita, vt totas noctes vigil perſæpè duceret, abſque ſpe vt par erat, tot fruſtra tentatis potentiſſimis auxiliis.Itaque exhibito vino cum optimo cortice, curandam interim particulam ipſam ſuſcepi: excogitatóque præſidio,quod & cauſæ morbi & morbo aduerſaretur, ipſum

confirmaret membrum, lachrymæ ligni magnam quantitatem excipi iuſsi: qua cum thure, ligno aloes, ſemine balſaminæ, ſtyrace odorata, cortice citrij miſtis, & ſæpe cruribus eo ſuffumugio calefactis (aderat & lapis gagates copioſus) ſanata eſt perfectè, conualuítque. Liberaui etiam Petrum Antonium Beſutium, iuxta ædem ſacram Breram, non procul à Porta beatrice laborantem arthritide, eiſdem penè auxiliis, quibus etiam Scazoſum, cùm hi à medico ſuo omnibus in deterius labentibus deſtitutus eſſet.

Curatio XVII. *de Sciæ morbo.*

Ex Sciæ morbo, quem inexpugnabilem eſſe putant, multos liberaui, imò præter Ælũ, quotquot in manus meas venerunt: atque inter reliquos, vxorem Hannibalis Crucei, à Senatus libellis, amici noſtri, viri præterea eruditi, iacentem cum doloribus intolerandis, & ea parte, qua coxendix afficiebatur, etiam immobilem iam per quatuor menſes. Tum mihi tempus anni æſtiuum fauit. Aquam igitur ligni, multo admiſto agarico, & multa radice pytiuſæ, cum gingibere, cinamomo, cardamomo, maiore pyretro, ſanthaliſque citrinis, ſaluia & rore marino exhibens: cum moderata, non exquiſitiſsima victus ratione, quam ferre non potuiſſet ob morbi longitudinem. Demum, cùm ex his coxendix non le-

uaretur, dropace Pauli impoſito, perfectè eã paucis in diebus liberaui.

Curatio XVIII. *de omnium membrorum contractione.*

QVOD verò contigit de Gaſpare Roulla (vix enim aliter ſcribi rectè poteſt, vt profertur) caupone trium tibicinum eregionè arcis noſtræ Mediolani, adeò miraculo proximum viſum eſt omnibus, vt multi ad hunc viſendum accurrerent. Nam nulla vi humana ſanari poſſe videbatur, antequã per nos ſanatus ſit. Sed libet narrare hiſtoriam. Iacebat iam per annum integrum contractus in lecto, ſed ſupremis quinque illius anni menſibus totus immobilis, non pedem, non caput aut brachiũ mouere poterat, neque aliud quicquam. Præter dolorem enim ingentem, membra, vt lapis, rigida obduruerant. Et erat media hyems. Conſtat hunc à me intra quadraginta dies plenè ſanatum, non admiratione, ſed ſtupore maximo eorum qui illum viderunt. Alij enim ſideratum, alij perculſum diuina ira, alij reſolutum, alij dæmone correptum dicebant, ita vt non deeſſent ſupplicationes & execrationes. Hunc itaque ita curauimus. Abſtinuimus ab omnibus vnctionibus, quorum vſu maximè, non rectè præpurgato corpore, in tantam morbi magnitudinem deuenerat. Miſimus ter ſanguinem, quamuis maxima cum

difficultate, quòd brachia contracta eſſent, nec poſſent extendi. Induruerat enim, vt dixi, velut ſaxum aut lignum, totus ceruix, crura, dorſum & brachia. Sed & dum curarem, ſæpius de ſalute deſperauit, adeò vt à cura me deſiſtere vellet. Primis enim vigintiquinque diebus non alleuatus eſt vel minimum. Sanatus autem eſt cura Mareſchalci: ſed, vt dixi, ter miſſo ſanguine, non ſolùm ob morbi magnitudinem, ſed etiam quòd ex vitæ ratione & ipſo morbo coniectarer, totam ſanguinis congeriem corruptam eſſe. Nec fefellit me vlla ex parte de hac re iudicium factum. Siquidem totus qui exiit ſanguis, putridus erat. Remanſit tanti mali veſtigium, collum obtortum: & nunc Alexandriæ etiam (vt audio) cauponam exercet.

Curatio XIX. *de Podagra.*

QVINETIAM ex podagra & Franciſcũ Tagainum ſacerdotem, amicum meum, quandiu vixit (vixit autem ſenex) & meipſum, & alios omnes quotquot parêre cõſiliis meis voluerunt, in perpetuum nullo negocio ſeruaui incolumes. Ea autem fuit ratio, vt manè ſolum olus aliquid aut mel cum pane ederent, exercerentur ieiuni, & aluum mollem haberent: ſummóque ſtudio vitarent, ne, abſque fame, aut cũ cruditate, aut nauſeabundi cibum ſumerent, vterentúrque vino albo.

Curatio

Medicamentum noſtrum ad præſeruandum recipit cuperoſam,ſemen baſſamine, aſphaltũ Iudaicum,& xiloaloen,aut cinamomum.

Curatio x x.*de Cæcitate.*

SED & cæcitatem in non paucis ſanaui, nondum tamen confirmatam, ac præcipuè in illuſtri antiſtite Bonromeo:quem cùm non tam morbus, quàm medici excæcaſſent, curãtes oculum, qui nullo morbo laborabat, purgantéſque iam debilitatum, eodem proceſſerunt, vt non ſolùm non ſanauerint, ſed in deterius deduxerint hominem. Erant autem eius temporis primarij omnes:ſed in medendo parùm,vt etiam reliqui, proſpicientes. Forſan id mirum videri poteſt:at nõ eſt.Nam difficillimum eſt in regno humano plurimùm habere authoritatis, & in naturæ regno multùm poſſe. Et rurſus impoſsibile prorſus, in humano atque diuino. Non eadem placent Deo,quæ hominibus,nec quæ hominibus aduerſantur, deo rurſus grata ſunt. In eodem enim genere ſunt & quæ placent, & quibus homines offendimus.Conſpirationes, doli,iniuriæ,authoribus ac ſociis malorũ placent, Deo diſplicent:his qui vexantur, & patiuntur.Deliciæ autem,inertia,luxus,nobis placent, Deo diſplicent,& ſi non offendantur homines.Verùm modum, quo ſanauerim, ſeu potius iuuerim,nunc dicam. Iuſsi vt abſtineret à medicamentis

mentis omnibus purgantibus, vt vteretur fœniculo & euphragia, conſpicilia etiam perpetuò gereret. A quibus dum ferret, ita leuabatur, vt ſine impedimẽto interim cerneret: ſed & in poſterum abſq; illis melius videbat. Hic poſtmodum fungis malis deuoratis, cùm ego non adeſſem, periit. Leonem Ogionum, cùm diu conflictatus eſſet oculorum morbo, medicamento ad parotidas ex cantharidibus appoſito, ſtatim multa aqua defluente liberauimus. Indicium curæ fuit, aliis præſidiis non potuiſſe ſanari. A cæcitate etiam, ligni Indi decocto, eruditionis non vulgaris amicum vindicauimus, Io. Antonium Comitem, cùm aliquot menſibus parùm aut nibil videret.

Curatio XXI. *de febre ſingultuoſa, & de continua.*

SED & eundem Ogionum anno præterito ex febre ſingultuoſa, quam aliâs tantùm ſemel videram, ſanaui, dum iam excederet annum octuageſimum. Exhibui abſinthium, & oleum amygdalinum, & oxymel aſſiduè. Extra verò abſinthij ſuccum, cum oleo amygdalino dulci. Exiſtimaui, vt par erat, membra eſſe ſicca: manum, quæ in illis continebatur, lentam. Alius item ſeruatus eſt, quem vidiſſe dixi: ſed ille iuuenis erat: vt quod maximum eſſe antea putaueram, non eſſet formidandum. Verùm multùm intereſt,

quòd ſingultus cum febre vel antea adueniat, vel pòſt. Agnetem quoque Claudij Galli (qui ſolus ex ea gente in noſtra ciuitate mercator ſupereſt) iam nouem menſibus continua febre laborãtem, poſtquàm extremam ſumpſiſſet vnctionem, ſanaui: quanquã ſæpe vir ſuus, Vale, mihi diceret, non poſſe id fieri ratus. Habitabat tum in via, quæ à templo magno ducit ad Bouleuterium vetus, & nunc quoque tabernam mercium ibi habet. Simili miraculo ſanaui Iuliam Rotoram, vxorem Io. Baptiſtæ mercatoris inſignis, laborantem febre continua cum tumore & dolore in hypochondrio dextro: tuſsi quoque & ſpirandi difficultate adeò magnis & aſsiduis & confirmatis, vt vix vno aut duobus diebus ſupereſſe poſſe exiſtimaretur. Ergo dięta exquiſita robuſtior facta, & rurſus miſſo ſanguine, & vbi remiſit febris, decocto propinato ex ligno Indico, conualuit, & nunc etiam viuit: quam tamen repetẽtibus febribus, vix poſt triennium incolumen præſtiti.

Curatio XXII. *de Vertigine.*

CLEMENTEM pocillatorẽ illuſtris Principis Bentiuolæ iam non audentem progredi ob vertiginem ſæuam, qua incertis horis, ſed aſsiduè corripiebatur, aquæ decoctæ cum ligno Indico, & corticis eiuſdem dimidio, tum agarico, ſtœchade, ſaluia: betonica, ſe-

ſeli,ſemine leuiſtico,roſmarinóq; ſanaui. Nec in poſterũ eiuſmodi ſymptomate correptus eſt.Reddidit hic mihi gratias ingentes. Dolorem capitis quoque annorum vigintiſeptem, in Franciſco de Puteis, ſacerdote D. Nazarij, mitigaui: cũ alij nõ potuiſſent. Plurimùm valuit,à pinguibus omnibus, & validis ab Hippocrate nutrimentis vocatis,abſtinuiſſe.

Curatio XXIII.*de febre & Catalepſi.*

MARTIANO mercatori duo filij ægrotabant, quorum natu maior annos natus(ni fallor) octo, poſt delyrium, ſenſum & vocem amiſit:aderátque febris & vrina aquoſa,& vires imbecilles. Minor natu eò tendebat,ſed nondũ tanta morbi magnitudine correptus erat:nam natu maior iam decem dies in amentia degerat.Intellexi abſceſſum eſſe in capite ex genere catalepſis, cùm detinentur ſenſus atque motus, proximo affectu ſideratorum.Verùm vtrũque ſanaui:facilè quidem, vt par erat, natu minorem, difficulter autem maiorem.Summa curationis, quandoquidem aliter parùm proficere poteram,in cucurbitularum ſine ſanguinis detractione aſsiduo vſu fuit,& ciborum abſtinentia ac ſomno:cùm alij peſsimo argumento & nutrirent abundè, & vigilias imperarent, Galenum & Auicennam de grauis ſoporis cura perperam interpretantes.

Curatio XXIIII. *de Quartana duplici.*

A QVARTANA etiam non paucos, ſed inter alios filium Bartholomei Creſsi Piſtorienſis ciuis, cùm iam ſeptem menſibus, eáque duplici detineretur, incredibili celeritate: vt etiam vxorem eius, matrémque, quartana laborantes, ex diarrhœa totidem mẽſium: ambo enim in lecto iacebant. Cura fuit, vomitibus, abſtinentia cibi in diebus acceſsionis, purgatione cum pharmaco Amechio, inunctione dorſi hora frigoris ex oleo de ſcorpionibus, & pinguedine anſeris, & gẽtianæ ſucco. Alios verò curaui ſucco radicum verbaſci, in potu dato.

Curatio XXV. *de vteri antiquis doloribus.*

Ex vteri antiquis doloribus curaui vxorem pharmacopolæ trium regum: quæ poſtmodum erga me tanti beneficij memor, ſemper grata fuit. Viuit adhuc, cum iam à curatione anni circiter vigintiquinque præterierint. Summa curæ fuit, purgato corpore cum his catapotiis. Recipe corticum caſsiæ nigræ, caſsiæ odoratæ, cinamomi, corticum citri, betonicæ, radicum pytyuſæ, zedoariæ, galangæ, & tryferæ magnæ appellatæ. Inungebam locum aſsiduè ex oleo de lino, liliaceóque: atque ita conualuit.

Curatio XXVI. *de inexpugnabili dolore præcordiorum.*

DOLOREM diuturnum inexpugnabilem circa præcordium dextrum, cum vomitu bilioſorum & crudorum, à Cauenago & Candiano tum celebribus medicis fruſtra tentatum, in Octauiano Mariano patricio viro, redeuntémque per circuitus, ego ſolus tandem curaui: ſed maximè prandij conſuetudine ſublata: inde miſſo ſanguine, purgato corpore, decoctóque ligni ſancti exhibito. Sed vix intra duorum annorum, ni fallor, ſpaciũ (cùm morbus ipſe ſæpe iam abiiſſe, & hominem reliquiſſe viſus, rediret) iniunxi &, vt à crudis abſtineret, & puluinaribus vẽtriculum & præcordia foueret.

Curatio XXVII. *de vrinæ profluuio & ſanguinis mictu.*

PORRO ex vrinæ profluuio primùm meipſum, & filiam Paluicinæ adoleſcentem, & quotquot in manus venerunt curaui, cùm in aliorum manibus omnes perierint, quamuis primarij medici illi exiſtimarentur. Cùm verò quendam coram aliquibus illorum vna fermè die ſanaſſem, qui iam penè per menſem curatus non ſolùm nihil profecerat, ſed penè interierat, admirabantur: cùm tamen res non eſſet admiratione digna. Abſtinebam

à purgantibus medicamentis,illi dabant: abſtinebam à pinguibus,illi ad eorum vſum hortabantur: dabam vuas paſſas, admittebant: lentes nõ admittebant, niſi inuiti:calidis vtebar, illi frigidis: renibus abſtringentia imponebam,illi verebantur ne cõcluſa vi, aqua redundaret ad viſcera principaliora. Plumam detrahebam, huius non meminerant. Lauabã ſæpè pedes,& hoc negligebant. Vinum dabã album,id iurè non conuenire dicunt. Prohibebam à cibo exercitationem, ſomnum iniungebã. Hæc duo ſolùm cũ illis fuere cõmunia præcepta. Cæterùm poſt hæc inueni, ad huiuſmodi affectum auxilium præſtantiſsimum, quod in librum de Secretis retuli. Liberaui & Antonium de Caio,in domo Io. Antonij Maioragij, laborantem ex caſu ab equo ſanguinis mictu. Hoc non inter admiranda recenſeo, cùm morbus etiam ab alio ſanari forſan potuiſſet, quamuis magnus,ſed ob auxilij vtilitatem: ſucco enim radicis eius, quem rauanellum vocãt, illum paucis admodum diebus curaui.

Curatio XXVIII. *de dolore capitis cum tuſsi & difficultate ſpirandi.*

IAM verò quæ contigerũt in Io.Paulo Negrolo, mercatore non vulgaris nominis, quæque toti vrbi nota ſunt, tempus eſt vt cõmemorem. Tanta enim fuit res, vt plerique

obſtupuerint, omnibus verò maledicis perpetuum ſilentium ſit impoſitum. Pertranſibo autem breuiſsimè rem omnibus notam, vt poſteri eam ſciant. Laborabat igitur hic capitis dolore grauiſsimo, cum tuſsi & difficultate ſpirandi, iam biennio: & vt erat liberalis admodum & ingenui animi, tres medicos, primos ciuitatis abſque dubio, aduocauerat: cúmque illi curando nihil profeciſſent, in eam opinionem (vt audio, ídque etiam ab vno eorum accepi) deuenerunt, vt eſſet phthiſicus, & omnino inſanabilis. Spe igitur omni deſtitutus, ad me venit: rogat vt opem afferam. Fuit dies illa Iouis: iubeo, vt ſequenti mane operiatur in lecto. Eo ad illum: omnibus bene penſitatis, pronuncio ipſum ſanandum, facturúmque vt die Mercurij ſequente intelligat ſe poſſe ſanari. Deſcribo igitur quædam in rem facientia. Sequente die admonet eum pharmacopola Caſtellinus, vt deſiſtat: tá calida enim eſſe medicamenta quæ ſcripſi, vt ſi eis vtatur, vitæ periculum ſubeat. Quo cõſilio id egerit, tibi æſtimãdum relinquo. Die dominico, cùm diu ſortem ſuam lãguens defleuiſſet, decreuiſſétque abſtinere his auxiliis, nec amplius fidere conſilio meo: admoneor ab Ambroſio Serono, quem poſtea (vt ſuperius dixi) ex homoptoï curaui. Accedo ad ægrum: poſt multa impetro, vt pharmacopola vocetur: aduenit. Interrogo, quænam ſint illa medicamenta calida?

Tandem,vt breui rem peragã, fatetur ſe ignorare ſingula medicamenta cuius naturæ ſint: hócque pertinere potius ad me, quod etiam verum erat. Itaque conuictus propria confeſſione, accerſitur alius pharmacopola. Quid plura? die Mercurij accedo ad illum, lætum inuenio. Proh ſuperi, inquit, vera pollicitus es: quòmodo tam celebres medicos tandiu latêre hic morbus potuit? tum ego, Non latuiſſe puto, inquam, ſed quiſque iudicio ſuo vtitur in medendo. Hinc fit, vt ego in te fortunatior ſim, alius in alio. Vt verò rem paucis peragã, intra viginriduos dies perfectè ſanatus eſt. Queris modum? Idem fermè, quo Inara ſanatus eſt. Purgaui illum catapotiis Galeni, ad catarrhum, quinto Methodi: inde ligni Indici decocto, cum colocynthida & aromatibus: detraxíque prandium, ſolum panem bellariáque concedens.

Curatio XXIX. *de hectica, arthritide, tabe, hydropiſi & vlcere perforante veſicam.*

POST hæc vocatus ad affinem ſuum Nicolaum Siccum, hecticum, arthriticum, tabefactum morbo regio, aqua intercute, & reſolutione laborantem, non curaui: ſed ita leuaui, vt iam omnibus, præterquam mihi ipſi, ſanus videretur. Si voluiſſet de vita curare, viuere potuiſſet. Superuixit quinque annis. Fuit

miſtum curandi genus, in multiplici morbo. Iuuit decoctum Cynæ radicis, plus aliis auxiliis. Sed & Cæſarem Barbauaram, patricium virum, duobus annis in vita retinuimus, quanquam vlcere veſicam perforatam haberet. Hic tamen nunquam ſani viri munia obire interim potuit: ſed ei facultas, alteri voluntas, ad recuperandam integram valetudinem defuit. Multa mihi præter hæc præclara auxilia fuerunt ad cordis palpitationem, quo me à natiuo morbo, alios quoque plures vel vna die in perpetuum ſanaui. Et ad vriginem, flagrantiámque vrinæ: quæ nunc commemorare non eſt neceſſarium, quòd ſecreta ſint.

Curatio XXX. *de hectica lepra & aſcite.*

TRANSEAMVS ad eorum ægrotantiũ narrationem, qui à me his medicamẽtis curati ſunt, quæ publicare fas eſt. E quibus celebre illud eſt, quod contigit in Franciſco filio Philippi Peragalli. Annum is agebat duodecimum hecticus, aſciticus, lepro ſus, putrida etiam febre laborabat. Curabatur à Gotifredo Caſtillioneo, medico non vulgari: verùm in melius non proficientibus remediis, aduocatus ſum. Vix erat vbi inciperemus. Iecoris dolor præterea vrgebat. Conſilium fuit noſtrum, vt pane vteretur ex zea, cum aqua cineris confecto, ſeminéque fœniculi, & dimidio triticeæ farinæ. Curationis autem vis fuit,

ſuccus cichorij, cum erithrodani puluere, atque ſpicæ. Eo deuenit, vt ſingulis diebus ad libras decem aut duodecim vrinæ mingeret. Atque ita is quoque perſanatus eſt.

ATQVE hæc de ægris inſignioribus, qui ex morbis deſperatis à nobis curati ſunt: quãquam innumeros alios temporis lõgitudo & obliuio aboleuerit. Neque enim niſi paucis abhinc annis huiuſmodi miraculorum rationem habui. Hoc vnum ſatis ſit, me ſemper in artis operibus feliciſsimum fuiſſe, adeò vt nonnulli ad caſum, alij ad dæmonem referrẽt. Verùm vt nemo felicior perpetuo ſucceſſu in curãdo, ita nullus ab erroribus & caſibus aduerſis tutior meipſo fuit: adeò vt in tota vita vix ter aut quater ſiniſtrè res ceſſerint. Itaque ſi ad fœlicitatem medendi reſpicio, haud piget fortunæ meæ: quandoquidem videam Galenum tam paucorum meminiſſe, quos ex deploratis morbis ſanauerit. In libro enim de Prædictione ad Poſthumum, meminit Eudemi ſenis, in hyeme à tribus quartanis curati: & vxoris Bæthi, cuius morbum reliqui medici ignorare videbantur: tum Demadis rhetoris, & familiaris Charilampi cubicularij. Sed horum duorum caſus haud inſignes fuiſſe reor. Meminit & iuuenis eius, decimo artis curatiuæ, quem Theſſalici medici inedia penè perdiderant, vt fermè tota hæc ſumma in tres reducantur. Verùm tamen Galenus nõ tantùm

curandi arte, quantùm ſcientia diſſectionis & prædicendi inclaruit. Admirabilem enim in hoc genere fuiſſe, ſcripta eius de Pulſibus tam egregia teſtantur. In curando verò ſi maiora exempla edidiſſet, vir gloriæ cupidiſsimus, qui toties de prædictione gloriatur, quíque etiam minima ſcriptis ſuis inſeruit, exiſtimant aliqui non prætermiſſurum fuiſſe. Verùm cōſcripſiſſe multa talia credo, atque etiam maiora in libris de Cura vniuſcuiuſque morbi propria: ſed hi libri magna humani generis iactura, vt reor, periere. Sed his omiſsis, non ſolùm in curando, ſed in cognoſcendo morbos, ac prædicendo, adeò felix fui, vt æmuli ipſi hoc mihi munus ſponte tribuerint, nō ſolùm quòd id fatendo maiorem fidem in aliis viderentur habituri: ſed quoniam, quæ contigerunt, ſupra artis ipſius vires eſſe viderentur.

Prima dignotio morbi admiranda cum curatione à veneno ſumpto.

NARRABO autem è multis pauca, atque inter cætera quid cōtigerit Baptiſtæ Syrtiro mercatori prædiuiti, tum vxori ac filiis. Eius enim primùm vxor ægrotauit, cúmque nihil proficerent auxilia familiaris medici, antequam illa obiret, ægrotauit & ipſe coniux. Ob ídque alium quendam Themiſonem turgidum, & multa deblaterantem,

maledicum, in medendo infœliciſsimum aduocauit. Is licet medicamenta nulla ſuo more, vt eruditus videretur, adhibuiſſet, multáque (vt ſolitus erat) diſſerendo adduceret, partim falſa, pleraque ex ignobilibus quibuſdam empiricis contra alios medicos, nihilò felicior in cura fuit: quippe æger defunctus eſt. Interim iam omnes filij ægrotabant. Ego autem ſolitus eram tres fratres defuncti mederi, Paulum, Euangeliſtam, & Benedictum. Itaque videntes hoc nihil profeciſſe, & quia res arbitrio eorum agebatur defuncto fratre, aduocant me. Ego perpendens rem diligenter, cognoui veneno illos eſſe affectos. Doceo patruos: iubeo aduocari ſociũ, eum qui primus in cura vxoris fuerat, veluti teſtem: præſtitis auxiliis, ſcilicet copioſo lactis potu, quamuis febrirent omnes, conualuerunt. Inter hos erat puella minor natu annos agens circiter octo, quam auia exiſtimabat ſub occaſu ſolis perituram, quòd iaceret vt mortua, irridebátque adhibentem auxilia: minúſque ob hoc mihi fidebat, quoniam crederet quadam iuuenili ac prorſus temeraria ſpe me ad curandum acceſsiſſe. Memini autem, quòd pueri ipſi conuellebantur etiam, præter reliquos morbos: ſed & illos poſtmodum curaui ſolus. Viuunt etiam nunc omnes, præter infantulum: qui poſtquàm ſanatus fuit, à nutrice dormiente ſuffocatus eſt. Verùm in curatione ipſa vſus

ſum in omnibus medicaméto illo, quo Sfondrati filium ſanaueram.

Dignotio II. *cum curatione febris.*

SORORE M quoque Io. Pauli Negroli, cuius ſuperius feci mentionem, iam duobus menſibus febre, ſed magis quàm pro febris ratione conflictatam cùm cognouiſſem, dixiſ ſéſeque in vtero habere, intra quinque dies ſa naui, exhibito diamargaritone: pepéritque filium primogenitum, qui adhuc ſolertia mea ſuperſtes eſt.

Dignotio III. *cum curatione.*

BARTHOLOMEVM etiã Marianũ, cùm falſò exiſtimaretur phthoe laborare, atq; ob id pro deplorato relictum, in viginti diebus ſanaui, morbi intellecta ſede.

SED non ſolùm in dignoſcẽdo præſentia, verùm futura prædicendo curam adhibui. Cuius teſtimonio ſunt tot præclara præſagia: atque inter multa, imò innumerabilia, adeò vt vatem me verum prædicent, nec vnquam de errore quiſquam accuſare me auſus ſit.

Prædictio IIII. *ex pulſu.*

MEMINI inter reliqua, quòd cùm laboraret Ludouicus Madius puer, annum agens circiter vndecimũ, aduocatúſque eſſem

cùm alio celebri medico, nec videretur puer grauiter laborare, quòd & febris remiſſa foret, & puer facilè morbum ferret: dixi matri, futurum, vt aliquãdo hic puer repentè ex hoc morbo in grauiſsimum affectum incideret, à quo vix euaderet. Cùm illa cauſam ſciſcitaretur, reſpondi, me ex venarum pulſu id intelligere. Nũciauit hoc illuſtris fœmina alteri medico: qui cum eadem hora, qua ego ſolebam, ſcilicet ſub noctem, puerum non inuiſeret, dixit, quod & verum erat, hanc tantam mutationem ſe non percipere. Nam aliis horis nõ tãta erat inæqualitas, quæ vel ab ipſo, vel à me, ſi tunc ſolùm tetigiſſem, percipi potuiſſet. Cúmque ego hãc diuerſitatem augeri in dies viderem, affirmaui ſemper hoc futurũ. Quod & contigit: namque repentè poſt dies fermè viginti, cùm grauiſsima ſpirandi difficultas inuaſiſſet, miſerunt ad me, & venienti occurrit mater flens, ac dicens: Heu quàm verus vates magno meo malo fuiſti. Itaque obiit puer altera die. Ob id verò, tum etiam alia experimẽta, cùm toties abierim, nunquam me deſeruerunt. Quæris forſan, quod genus pulſus tantũ periculum ſignificare potuerit? Erat innuens & miurus, & inæqualis etiam, atque inordinatus: ſemper autem humilis, nec ad cutem elatus, ſed profundus. Quæ omnia indicabãt cauſam opprimentem & firmam.

Prædictio v. ex pulſu.

CVM verò reuerſus eſſem in patriam, ægrotabat Io. Iacobus Reſta, duóque aderant egregij medici. Aduocor: dixi, laborare cerebri abſceſſu. Senior contradicebat: alter non negabat, ſed poſſe adhuc ſanari ſperabat. Sequenti die, cùm adhuc conueniſſemus, qui pridie nègauerat laborare abſceſſu, credo, immemor eorum quæ dixerat, abſceſſu cerebri iam quatriduo laborare faſſus eſt: ob ídq; mittendum ſanguinē, quod & alter medicus cenſebat. Tum ego nihil obiiciēs de priſtinæ diei contentione, reſpōdi, non laturam virtutem. Cùm verò ipſi concordes contradicerent, vt viderunt me dicentem ſtatim caſuras vires, etiam dum ſanguis mitteretur, mirabantur: neque enim cauſam vllam adiiciebá, cur id ego expectarem. Quamobrem ſurrexerunt, diligentius pulſum exploraturi. Cúmque vnà ad ægrum iremus, tentatis venis, iam prorſus cecidiſſe vires cognouerunt, & admirátes abiere. At ille paulò pòſt mortuus eſt. Tum iunior quendam ſubmiſit, qui me interrogaret, qua ego arte id deprehendiſſem? Cùm reſpondiſſem, ex pulſu: At & nos, inquit ille, pulſum percipimus. Quaſi idem ſit pulſum ſentire, & omnes illius differentias exactè aſſequi. Erat enim pulſus ille humilis, inæqualis, inordinatus, nec tactui reſiſtebat. Vnde non ſolùm oppreſsionem facultatis, ſed etiá reſolutionem

ſignificabat. Declaratum enim eſt in medicis expoſitionibus, quatuor modis deprehendi facultatis imbecillitatem: quæ cùm ſumma eſt, præſentem mortem nunciat.

Prædictio VI. *ex ſolo aſpectu.*

NVPER verò, cùm ad quendam ingrederer, neque lotio, neque vlla alia re viſa, nec ægro interrogato, pronunciaui ex ſolo ægri aſpectu, illum magna ſpirandi difficultate laborare, non poſſe dormire, & pedes tumidos habere. Ille admiratus prædictionẽ, inquit: Non ſolùm pedes, ſed & crura tumida habeo, iámque ſex diebus noctibúſque vigilo, & ſpirandi difficultate maxima laboro. Tũ ego ſuis, moriturum breui, dixi. Mortuus eſt ſexta die, poſtquàm illum inuiſeram. Quomodo autem id aſſecutus ſim, quatuor verbis explicabo. Cùm acceſsiſſem, ſedebat in lecto ægrè ſpirans, omoplatáſque trahens: quod maximæ difficultatis ſpirandi argumentum eſt, & faciem tumidam habebat. Vnde clarum erat, qui ſic afficiuntur, ſomnum capere nõ poſſe: debilitatis inde viribus, aqua intercute à pedibus veluti remotioribus à corde corripi: quod & tumor faciei apertius oſtẽdebat. Denique, ne ſingula proſequar, in prædicendo adeò felix fui, vt neminẽ mihi vel æmuli ipſi præferant, cùm quidam vel plus mihi tribuãt quàm

quã res ipſa expoſcat. Alij facilè ceſſerint, modò laudis in arte aliquid remittere velim. Nõ enim exiſtimant prædicendi partem medicæ artis propriam eſſe, ac medico vt reliquas conuenire. Verùm non tam eſt prædictio hæc noſtra ad oſtentationem (vt plerunque eſſe ſolet) ſed potius ad ægrorum ſalutem.

Prædictio VII. *in exhibitione medicamenti purgantis.*

NON pigebit autem ſubiicere, quod Auguſtino Fornario Genuenſi nobili viro contigit. Is namque Indica lue aliquando cùm laboraſſet, correptus eſt febre lenta, qualis ſolet affectos illo morbo comitari: atque ita ſenſim in hydropis genus illud incidit, quod vocant Tympanitem. Aderat & alius medicus: cúmque maxima diligentia ab vtroque curaretur, nihil tamen proficiebat. Mulieres aſsiſtentes & amici collaudauerunt quendam alium medicum, turgidum & glorioſum: &, vt fit, cùm res ad vota nõ ſuccedũt, facilè obtinuerunt vt ſuperuocaretur. Is vt conſpexit hominem diuitem & liberalẽ, ſimúlque quod inuideret mihi, tametſi iuueni, exiſtimauit è re ſua eſſe, vt me abacto, præda ſolus potiretur. Itaque ſtatuit, vt coram omnibus Genuenſibus nobilibus, contra morem & decreta Collegij, verba faceremus. Inuitauit autem (vt credo) illos. Nam alioquin non tam com-

muni cõſenſu præſentes adeſſe potuiſſent, ad audiendum quod inſtituerat. Adueniunt itaque, & prior ille, cùm dixiſſem, demonſtraſſémque morbi genus, rogat autoritati ſuæ cõſulens, licet iunior eſſet, vt vltimo loco ei dicere liceret. Aſſenſus eſt ſenior. Quid plura? vt tum ſolebant, ambo in vnum conſenſerunt: ſcilicet in ægri perniciem, vt me explo-derent: ita ſunt mores hominum. Tunc ſenior lætus, pronunciat ſalutem futuram die ſequenti: multáque alia addit, amentium more. Itur deinde ad ægrum. Ibi multa gloriatus, pollicitúſque, dicit communi conſenſu ſtatutum, vt medicamentum ſumeret, rogátque me, an verum ſit. Ego, qui mentiri non didici, reſpondi, placuiſſe hoc maiori parti. Intellexerunt aſtantes, intellexit & æger. Rogat igitur æger me, an medicamentum ſumere debeat? fidebat enim plurimùm mihi. Reſpõdi, vocatos eſſe tres medicos, hanc ſententiã eſſe maioris partis, medicamẽtum eſſe natura innoxium (erat enim caſsia nigra, hieræ ſpecies, & rhabarbarum) illorum eſſe maiorem autoritatem. Non audebam vlterius progredi: erat enim is collegij procurator. Hæc namque officia plerique quærunt, vt vi retineant, & metu, quod bonis operibus aut eruditione comparare non poſſunt: ſimul & vt apud imperitos autoritatem aſſequãtũr. Tum ille acrius inſtat, vrget, ſanitatem pollicetur:

tandem medici,amicique recedunt. Tū aſtantes mulieres rogant, vt ſi exiſtimem obfuturum medicamentum, ne exhibeam. At ego, qui non ſolùm rerum naturæ ſatis peritus erā, ſed etiam diuini iuris,in hæc verba reſpondi: Si è re fuiſſet vt non propinaremus, non eſſet aduocatus hic tertius medicus. Nam iam diu nos ab hoc auxilio volentes abſtinuimus: verùm poſtquàm vos aduocari illum iuſsiſtis (leges autem collegij iubēt, vt qui vltimò aduocatur,ſententiā ferat)non decuit me, pluſquam par eſſet, contrà obniti: omnes enim ſciunt, me quantùm licuit, obſtitiſſe: multò minus verò iam conſtituta re, mihi ſolùm licet à conſtitutis diſcedere. Hoc enim improbi & fallacis hominis eſſet, illud pertinacis: nec hoc etiam, ſi vellet,facile eſſet facere ſine magno meo periculo & iactura famæ: ſi vos ita voluiſtis,rectéque conſuluiſtis,non eſt cur ego obſiſtam : ſi erraſtis,haud par eſt me pro alieno errore pœnas luere. Acquieuerunt inuitę:vt quę intelligerent,nō placere determinationem.Datur itaque medicamentum veſperi(hæc enim manè acta erant) diluculo ius quoddam. Tantum verò abfuit vt conferret, vt noctem inquietam duxerit, manè obſtreperet regmone. Aduenit medicus ſenior, audit ſtrepitum,videt plorantes mulieres:interrogat, an is eſſet æger? reſpondent, eum eſſe: adiiciunt verba, more mulierum. Ille perti-

nacia adeò amens erat, vt non crederet eum eſſe ægrum:ſed dubitabat,credo,ne ego illi ludos facerem. Caput introducit: erat enim apertum oſtium de more, vt moriẽtibus fieri ſolet. Videt ægrũ eſſe: ſtatim abiit dicens,mortuus eſt,mortuus eſt. venit & alter medicus,videt ægrum, ſolatur. Veni ego hora prandij. Tum æger ad me: Ecce vides hominem in te confidentem:age,ſi potes,vt me reuoces à periculo præſente: non ego illum, ſed ciues mei ad me adduxerũt. Itaque hortatus hominem, vt bono animo eſſet,aliquid dedi. Iuxta veſperam redij: nec diſceſsi prius, quàm illum perfectè ab omni medicamenti noxa liberaſſem. Tum Genuenſes omnes vſi ſunt opera mea deinceps,prȩter duos,qui addicti erant nomini illius. Superuixit autem æger menſibus ſeptem & cùm videretur liber,ſurgerétque, repentè diaria obiit. Vix enim ſuperuiuere poterat, vel cum optimo regimine: quanto minus, ſurculis lapathi crudis aſsiduè vtens? Atque hæc in patria contigerunt. Quamobrem ne mireris, ſi talibus atque his ſimilib⁹ crabrones(vt dicitur)irritauerim: vnde tot conſpirationes & oppugnationes, maledictiones ortæ ſunt. Adagium enim verum eſt: Qui in tenebris ambulat,odit lucem. Nec verò ob ſolam ignorantiam plerique peccant, ſed quia ſanctiſsimam artem non legitimè tractent: vnde diuino deſtituti lumine,maxima peccata per-

petrant. Iam verò hic fuit vitæ meæ curſus ad hanc vſque diem, pro quo more maiorum hãc accepi compenſationem. Sed quantùm mundus me odit, tantùm mihi Deus fauit: & inter cætera, quòd mortis amicorum conſcius non ſum. Atque id Antonij Mariæ Maioragij, qui ſe mutato prænomine Marium Antonium vo luit appellari, fato perſpicuè declaratum eſt. Is cùm bis ad minus, ſiue ter, à me vitæ periculo eſſet liberatus, ſupremo tamen morbo ſine cauſa alium rogauit. Et licet me etiam aduocaſſet, omnia tamen alterius medici arbitrio agebantur: tum quòd ille medicus (vt mos eſt) id affectabat: tum quòd æger ipſe verbis plus quàm rebus fidens, optare id videbatur: tum etiam, quòd ego non neſcirem quorſum tanti apparatus tenderent. Itaque qui toties cum mea laude ſeruatus erat, ſine mea culpa periit. Retulit tamen alter medicus ſuæ infelicis ope ræ locupletius munus, ſcilicet annulum decẽ coronatorum precij: cùm ego pro ſalute bellaria quædam tantùm accepiſſem. Agnati tamen ſui fidentius in poſterum mea opera vſi ſunt, alióſque ſpreuerunt. Aut enim (dicebãt) ille curando errauit, aut ſolus tum cognouiſti qualem exitũ eſſet habiturus. Ille enim alius, etiam prope mortem cùm eſſet, ſalutem pollicebatur. Verùm nõ in hoc amico ſolùm, ſed in omnibus, vno duntaxat Proſpero Marinono excepto, eadem felicitas me comitata eſt.

AT dices:Si hæc ita ſe habent,totam vrbem occupare debuiſti.Nequaquam,ô amice. Sũt & regni humani vires,quibus,quod ſuum eſt, id eſt, autoritatem inter homines, licet non adeò celebrem tueatur ægrorum multitudo, quæ plebem mouet,ſolicitudo circa languentes etiam præpoſtera & inutilis, grata principibus atque proceribus, colluſio cum aliis medicis & chirurgis,tonſoribus, pharmacopolis, obſtetricibus,famulis, mulierculis, cauponibus,tam ſceleſta quàm vtilis: multitudo auxiliorum peritis quidem ridenda,imperitis admiranda. Diximus autem de his in Apologia aduerſus Theſſalicum medicum: nũc & propoſitis & vtilioribus inſiſtamus. Verùm quãuis non omnia ſimus cõplexi, meliora tamen fermè omnia,& nobiliora obtinueramus,nulla cura,modico labore:& quod omnibus melius fuit,multùm immutata eſt imitatione noſtra & autoritate & exemplo ars medendi in ciuitate noſtra,quamuis aliqui durius obſtiterint. Etenim & carnis & ouorum vſui (nã de vino vetus eſt cõſuetudo) ad ſeptimum diem primùm,nunc etiam ad quartumdecimum(vltra obtinere non potui, quòd prædictionem non calleant)interdictum eſt in acutis. Separarunt alexipharmaca & gemmas à cibo:purgantiũ medicamentorũ exhibitionẽ ab initio morbi reliquerũt: ſectiones venæ & plures in vno morbo & liberaliores adminiſtrant: tot

dulciũ vſum,quo anteà ægris nõ rectè cõſulebãt,minuerũt. Frictionibus vtũtur, coctiones expectant: cùm purgare voluerint, ventriculum confirmant in quibuſlibet morbis. Vſum quoque multorum ſimplicium introduxi, ſed & medicamentorum. Validioribus tamen vti non audent, cùm ego ſemper ſine errore illis vſus ſim. Memini,cùm aliquando me abſente laboraret morbo gulæ (anginam fuiſſe prauã exiſtimo) Regens Pyrouanus, qui è conſilio Cæſaris erat,medicos celeberrimos totius ciuitatis aduocaſſe, eos inſpexiſſe auxilia, quibus ego quendam patricium curaueram: neque tamen auſos vti illis, quanquam collaudaſſent ea. Subiecítque vnus ex his: Optima quidem exiſtimamus hæc præſidia, ſed oporteret,qui eis tum vſus eſt,nunc adeſſe præſentem. Itaque qui velit feliciter in artis operibus verſari, non ſolùm ſufficit vt ſcripta antiquorum perlegat, tum noſtra atque aliorum, ſed diligentiam ſummam adhibeat & in curando, & in prædicendo, ne vlla ex parte aberret. Cúmque id facere non poſsit niſi paruo numero ſuſcepto ægrorum curandorum, vt nec ventriculus multos cibos bene vnquã concoquere poteſt:præſtat,paucis manus admouere,& eos ſanare,quàm plures perperam medendo, magnam eorum partem perdere. Cúmque id agendo lucrum forſan non ſuppeditabit pro victu, pauperúmque curam nõ

magis quàm principum negligere iuſtum ſit, turpe non eſt, nec flagitioſum, ab his quos curandos ſuſcepiſti, multò plus exigere pecuniarum, cùm eos ſanaueris, quàm alij medici faciant. Atque ea de cauſa multos ego curare recuſaui, qui diligẽtiam quidem me dignam, & iuſtè à me exigebant: ſolutionem autem medico gregario, ídque iniuſtè, mihi proponebant. Atque hæc ad hanc vſque diem, qui quartus eſt ab Idibus Aprilis, anni 1561, mihi contigerunt. Qui autem in poſterum ſuccedent, ſi digna huiuſmodi erant commẽtariis, aliàs referam: in vniuerſum hoc ſuadens bonarum literarum ſtudioſis, atque addictis artis operibus, vt meminerint, nihil eſſe melius, quàm diuini beneficij accepti memorem eſſe: & nos noſtráque à numine gubernari: nec conatus hos noſtros multùm prodeſſe, ſed vlciſci diuinitatem non aliter crimina noſtra, quàm errore mentis in nobis relicto: humana verò ſpeciem ſolam boni atque mali retinere, atque eam momentaneam, ſolidi nihil, vt eius gratia aberrare debeamus.

FINIS.

H. CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI, DE METHODO MEDENDI,

Sectio quarta,

Quæ Conſilia in diuerſis morborum generibus complectitur.

PARISIIS,
In Ædibus Rouillij via Iacobæa, ſub ſigno Concordiæ.
Cum priuilegio Regis.

H. CARDANI MEDIOLANENSIS MEDICI AC PHILOSOPHI CELEBERRIMI,

Sectio quarta,

Quæ Conſilia in diuerſis morborum generibus complectitur.

CONCILIVM PRIMVM.

Pro laborante difficultate ſpirandi.

CVM in quatuor conſiliis agitatis per clariſsimos collegas noſtros multa ac varia diſertiſsimè adducta eſſent, viſum eſt mihi, ne quicquam memoriæ vitio dilabatur, vt quæ recitata eſſent in vnum colligerem, atque in ordinem redigerem, ſimul etiam addens quæcunque in rem facere viderentur. Multiplicem autem ordinē ſeruare neceſſe eſt, primùm quidem tractandorum generalem: ſecundum vt primò ea proponamus, quibus omnes conuenimus: deinde ſi quid eſt, quod tamē exiguum eſt, in quo diſſentiamus, ſubiiciatur. Poſt hæc

& in cura tertius ordo ſeruandus eſt inter ea quæ conueniunt ciborum, potuum, medicamentorum ac talium: atque in eo intermiſcetur quartus ordo, qui duo habet capita. vnum, ſcilicet à quo primum incipere debet: alterũ, cui magis inſiſtere oporteat. Hinc quintus ordo exoritur, ſcilicet vt doceamus quæ cuique tempori conueniant: vtpote initio curationis, proceſſui atque declinationi. Supereſt & ſextus, in quo doceamus quæ pluribus morbis conueniunt, nam pluribus morbis eum laborare certum eſt, non vnico tantùm omnium conſenſu: & quæ vni tãtùm adhibita proſint, & quæ validiora, quæque imbecilliora. Vltimus ordo erit in auxiliis neceſſariis adhibendis, vt ſciamus, ſi hæc non profuerint, ad quænam alia ſit tranſeundum: atque deinceps ex his in alia: vt demum ſciremus, ſi priora non proficerẽt, quæ vltimo loco eſſent adhibẽda.

CONSTAT autem, abſque his ordinibus vix poſſe tantam rerum cõgeriem vtiliter tradi. Atque hos ordines difficillimum fuiſſet in ipſa conſultatione proponere, imò etiam vanum: quandoquidem adhuc difficilius fuiſſet propoſitos memoriæ commendare.

PRIMVM igitur ſuppono diſpoſitiones, quæ in illo ſunt manifeſtæ: nam vt Philoſophus ait, Omnis noſtra doctrina à notioribus nobis originem ducere debet. Sunt autem notiora hæc, difficultas ſpirandi, de qua ipſe ma-

ximè conqueritur, & cuius cauſa nos omnes aduocauit: deinde flatus erumpens è ventriculo, atque vitiata concoctio prima, quam ipſe dipoſitionem manifeſtè percipit, tametſi ab illa non adeò ſe impediri exiſtimet. Eſt tertia diſpoſitio, inflatio ventris nõ leuis, ſimiliſque hydropi, quæ incipit ab enſiformi furcula, & continuè augetur vſque ad vmbilicum, permanétque etiam infra illum per duos digitos: deinde declinat præceps, non more aſciticorum verſus pectinem. Ab hac diſpoſitione quamuis lædatur non parum, ipſe tamen ſe non lædi putat. Quarta diſpoſitio, eſt turbulentia vrinæ cum paucitate etiam, neque vrina claratur, tametſi ſubſidant multa modò rubra, modò alba, modò ruffa. atque hæc ſunt in quibus omnes cõueniunt, quæque ſenſus ipſe oſtendit. Adeſt & quintum, quod præter naturam eſt, duricies ſcilicet ſplenis, quam neque ipſe curat, neque medici grauioribus intenti magnifaciunt: tametſi & ipſa difficilis ſit curationis. Conuenimus etiam intemperie membrorum principalium, cordis, cerebri & iecoris, quòd calida ſit.

De paſsiuis autem qualitatibus aliquod diſcrimen fuit. Erat vn⁹ qui exiſtimauit, eſſe ſiccæ temperiei, ſed vſu factam eſſe humidam ob ocium, quod non videtur verum: quia ex permutatione ætatis, vt habetur ſexto de Tuenda ſanitate, humida temperies poteſt

fieri ſicca,nō autē ſicca fieri humida in principalibus: ſecus eſt de habitu totius tertio de Cauſis pulſuum,cap.ſecundo. Sed poſtquàm conuenimus,quòd nunc etiam ex illius ſentētia eſt humida,ideo velle verba producere in hoc, eſſet potius inſectatio, quàm res vtilis. Concluditur ergo, quòd temperatura cordis & iecoris omnium conſenſu eſt calida & humida,loquendo de naturali.

De cerebro autem,cùm conſentiant quòd ſit calida in paſsiuis,eſt aliqua difficultas. Sed poſtquàm etiam conuenimus, quòd præſens ſit ſicca, curioſi eſſet verba plura de hoc facere,maximè quòd nullus noſtrûm ponit cerebrum eſſe in cauſa alicuius horū morborum, aut ſymptomatum, vel deſtillationis. Solùm apparet paucitas ſomni tanta, vt ſit mirū.plerunque enim ſubſiſtit intra tertiam horam, nunquam quartam complet.

Convenit etiam inter omnes, quòd color faciei ſit bonus, & præterea habitus totius ſatis carnoſus: & quòd crura iam diu tument cum pedibus, vſque ad genu fermè, tumore molli, ſub forma anaſarcæ vel œdematis. Conuenimus etiam præterea, quòd ipſe paſſus ſit magnos mœrores ac diuturnos: & diu vixerit in ocio, & quòd plurimo vteretur cibo & potu, cùm tamen antea aſſuetus eſſet exercitationi. Rurſus quoque, quòd natiuam habeat quandam difficultatem ſpirādi, quód-

que eſſet aqualiculus more matris ſuæ & quòd iam tredecim vel quatuordecim annis elapſis magnam effuderit ſanguinis quantitatem ex ore: quódque veriſimile eſt eum ſanguinem profluxiſſe potius è capite, quàm è pectore, poſtquàm tam perfectè ſanatus eſt, remanſitque omnino ſine tuſsi. Conſtat etiam, quòd hæc difficultas ſpirandi incœpit circiter viginti abhinc menſibus augeri vehementer, & quòd licet melius ſe habeat excuſſo flatu per eructationes, & dum ieiunus eſt, tamen nunquam adeò liber eſt, vt poſsit facilè ſupinus decumbere: vel quòd redeat ad priorem ſtatum, in quo erat iam duobus annis elapſis. Omnes etiam fatentur, pulmonem, ventriculum, & ſplenem, & iecur magis eſſe imbecillia. Hæc ſunt, in quibus conuenimus omnes.

Vt verò ſingula diligentius exquiramus, ſciendum eſt, quòd omnes reſpirationis difficultates ad tres differentias reducuntur, aut inſtrumenti, & ſic fit magna & parua: aut motus, & ſic velox & tarda: aut quietis, & ſic denſa & rara. Manifeſtum eſt autem, quòd velox & tarda dupliciter dicuntur, & de inſpiratione & de expiratione: ſicut & rara & denſa de duplici quiete, ſcilicet ea quæ ſequitur inſpirationem & expirationem.

Magnitvdo quoque & paruitas etiã dupliciter dici poſſunt, & dupliciter eſſe: velut ſi nimis extendatur, aut nimis maneat ex-

tenſum membrum reſpirationis, atque ita de contractione. Fient ergo ſimplices & duplices & multiplices, maximéque compoſitæ octo modis: velut ſi quis dicat magnam inſpirationem, bifariámque & velocem & raram: expirationem autem magnam, & bifariam denſam & tardam, exempli gratia.

Hoc igitur genus reſpirationis haud magnum eſt, neque denſum, atque magis in inſpiratione quàm expiratione laborat, velut eleganter animaduerſum eſt ab vno ex collegis noſtris, cùm tamen diù non poſsit ſubſiſtere ſupinus, videtur quòd ſit denſior quàm oporteat. Impedimentum ergo eſt magis in quiete quàm in motu: quanquam & in motu adſit, & in motu magis quàm in inſtrumento. Vnde conſtat, hoc impedimentũ contingere ex parua attractione aëris, propter anguſtiam meatus, quæ multipliciter poteſt contingere: aut per impedimentum, quod ſit in ipſo primo inſtrumento, quod eſt pulmo: aut per cõſenſum, qui quidem non poteſt eſſe niſi in functione ipſius ſepti tranſuerſi. & hoc duplici modo: aut propter facultatem, in ipſo vitiatam, quod non credo, quia nulla eſt cauſa præcedens, quæ iſtud decernat.

Omnes autem concordant, quòd ex grauitate iecoris & lienis & flatu. Sed iſta non ſufficiunt, cum vitium nõ ſit neque in inſtrumento principali, neque in primo per eſſentiam:

tiam : ergo non eſſet continuus hic morbus.

Cvm verò concludatur, quòd ſit continuus etiam, quoad magnitudinem exceſſus, ſequitur quòd ſit per eſſentiam etiam in altero illorum. Sed non eſt in principali, ergo in primo inſtrumẽto, id eſt, pulmone: & hinc vel eſt mala qualitas, vel compoſitio. nam de ſolutione continui non creditur.

Et ſic ompoſitio, eſt in figura, & ea quæ impedit tranſitum aëris: quare in arteria venali, quia in aſpera arteria faceret tuſsim: & in vena arteriali, cùm ſit plena ſanguine, non poſſet eſſe per eſſentiam. Neque poteſt eſſe materia, quia tam longo tempore vel induruiſciſſet, vel fuiſſet expulſa: neque poteſt eſſe grando, quia grando non generatur, niſi in aſpera arteria: nõ in vena arteriali, cùm ſit plena ſanguine tenui & ſpiritu. Relinquitur igitur tãdem, vt vel ſint tubercula iuxta arteriam venalem, vel craſsicies in ſubſtantia pulmonis, propter quam comprimatur arteria venalis, vel ſiccitas in pulmone.

Ex his tribus veriſimilius eſt, quòd ſit craſſicies & duricies, quoniam non videntur præceſsiſſe cauſæ tuberculorum: neque tantæ ſiccitatis: quia ſenes etiam decrepiti, quamuis habeant ſiccisſimum pulmonem, tamen non laborant difficultate ſpirandi. Eſt etiam alia ratio, quia videmus duriciem in ſplene, & ſuſpicio eſt etiam de iecore: & certum eſt, quòd

iecur generat ſanguinem inæqualem, ſcilicet atrum & ſeroſum, ſicut apparet in vrina. & ideo concludo, quòd cauſa huius difficultatis ſpirandi eſt duricies in pulmone, cuius indicio eſt etiam, quòd ipſe non poteſt decumbere ſupinus: quia partes pulmonis cum ſint graues, non poſſunt facilè leuari in illo ſitu. & ideo licet hoc ſignũ ſit generale in omnibus difficultatibus ſpirandi, tamen in hac maximè viget.

QVOAD ſecundam diſpoſitionẽ, quæ eſt flatus, omnes concordant adeſſe flatum: & illum eſſe cauſam difficultatis ſpirandi. Sed quidam volunt eſſe in ventriculo, & in inteſtinis tantùm: plures concedunt, quòd ſi inter peritoneum & omentum, & etiam in ventriculo & inteſtinis: & hæc fuit communis opinio. Egò verò cenſebam, etiam eſſe ſpiritum inter capſulam cordis, & ſeptum tranſuerſum ac pleuram, & quòd ille eſſet cauſa difficultatis ſpirandi in ipſo pulmone, cõprimendo illum.

QVÒD autem ſit iſte ſpiritus inter omentum & peritoneũ, poteſt declarari ex his quæ dicemus in tertio ſymptomate. Sed quòd nõ ſit cauſa difficultatis ſpirãdi, neque hic neque ille qui eſt in ventriculo, apparet luce clarius. nam multi laborantes dolore ventriculi ex flatu, & etiam alij ex tympanite perfecta, non tamen laborant difficultate ſpirandi, de qua curandum ſit: ergo multo minus hic qui neque

laborat tympanite exacta, neque tanto flatu, vt ventriculus doleat. Et quia dicunt, quòd ab eructatione iuuatur: ideo accipiunt concauſam pro cauſa.

NAM flatus ille eſt cauſa augmenti difficultatis ſpirádi, non autem cauſa difficultatis ſpirandi. Et eſt, ac ſiquis diceret, quòd phlegmon in digito eſt cauſa pulſationis, cùm ſit arteria, & plegmõ ſit ſolùm cauſa ſenſus pulſationis.

QVOAD tertiũ, dico quòd eſt tympaniticus, non tamen confirmatus. & ho declaro, quia eſt tumor ventris: ergo vel ab aqua, vel à flatu, vel à pinguedine. ſed cùm creſcat ac decreſcat celeriter, neceſſariò eſt à flatu. Quòd autem iſte flatus ſit inter omentum & peritoneum, apparet, quia ſi eſſet concluſus in inteſtinis aut ventriculo, faceret dolorem: etſi nõ eſſet cõcluſus, faceret murmur. Sed neutrum facit, igitur continetur inter omentum & peritoneum.

QVIDAM oppoſuerunt dictum Auicennæ, quum dixit: Et quum vẽter percutitur manu, auditur ex eo ſonitus vtris inflati, non autem aqua pleni. Dico quòd diſtinguit inter genera hydropis, non autem ponit tanquam ſignum proprium: imò dicit in eodem capite, loquens de ea: Sed quandoque eſt tenſio. ergo non vult quòd adſit ſemper. Et Ætius libro decimo, capite viceſimo: In principio inflatio ſola eſſe videtur, poſtea tamen flatus in-

ſpiſſatur.ideo cùm non fuerit tenſio, nec erit ſonus, vt iſti credunt.

ADDVCVNTVR tria alia in oppoſitum, ſcilicet bonitas coloris, carentia ſitis, & diuturnitas morbi, cùm etiam ſenſu percipiatur cunitas morbi, cùm etiam ſenſu percipiatur curecte correpta craſsicies illius, & pinguedo. Reſponſum fuit per vnum ex collegis optimè, quod mirum videtur, quòd inter curas & ſummos mœrores ex macilento, vt fatentur, factus ſit adeò obœſus. Et quòd tumor crurum cùm ſit morboſus manifeſtè, non declarat bonum habitum in ventre. Ad reliqua diximus omnes, quòd ſunt ſigna intercutis cõfirmatæ.

QVANTVM ad quartum, & eſt vrinæ turbulentia ſuprà dicta, de qua omnes vno ore cenſent, quòd ſit ex imbecillitate iecoris, & illam ſignificet. Ego fateor, quòd adſit imbecillitas iecoris omnino, & reliqua, ſcilicet vitium in compoſitione, obſtructio & duricies: non tamen concedam vnquam, quòd iſta turbulẽtia proueniat ex imbecillitate. Tum primò, quòd imbecillitas iecoris facit vrinas aquoſas, & non turbulentas: tum etiam, qui videmus multos cum ſumma imbecillitate iecoris, & cum hydrope confirmata, qui tamen non habent vrinam turbulentam.

ALII dixerunt, quòd ſit turbulenta propter excrementa vndequaque, & ex toto corpore aduenientia: ſed & hoc ſuſpectum eſt, quoniam illa excrementa ſepararentur & re-

ſiderent in fundo tota,quod falſum eſt. Quidam dixerunt,quòd eſt vlcus & ſanies,è iecore profluens,ſed & hoc dubium eſt,cùm non appareant ſigna reliqua vlcerum, & maximè dolor.

Dico autem compendioſè, quòd turbulentia vrinæ fit propter materiam,quæ eſt pinguedo,ſicut aliàs declaraui:& quia illa pinguedo non poteſt ſeparari vel propter imbecillitatem caloris, vt in hyeme: quæ tamen non adeſt, vt dixi, vel propter vehementem permixtionem, ſicut videmus in decoctis, quæ fiunt turbulenta.ſed ſi parum ſint cocta, citò clareſcunt:ſin autem diu,tardè:etſi adhuc diutius,nunquam. Dico ergo,quòd hæc vrina turbulenta ſignificat multum liquamen,diu concoctum cum ipſa vrina propter impedimentum obſtructionum, & imbecillitatem caloris naturalis cum magnitudine præternaturalis caloris:& propter hoc ſequitur,quòd ſplen fit durum,quia ſi vrina nō poteſt ſeparari,quæ eſt res aquea,multo minus fiet ſeparatio in ſanguine.Ex quo ſequitur, quòd ipſe ſit paratus ad ſcirrhos,& in pulmone, & in iecore, & in omnibus membris, & cauſa difficultatis ſpirandi inde proueniant & notæ ſint. Hinc etiá conjectari licet, vndénam proueniat tumor ille in cruribus,qui quidem eſt ex genere anaſarcæ. dicebat enim Hippocrates in primo Prognoſticorum: Quibuſcunque ab epate

aquæ inter cutem oriuntur, his tuſſes tuſsiendique promptitudo accedit, & nihil memorabile expuunt, & pedes tument, & venter non egerit, niſi dura & coactus: & circa aluum fiũt tumores, aliqui in dextra, aliqui in ſiniſtra parte tum conſiſtentes tum conſidentes. Manifeſtum eſt igitur, pedum tumorem tum etiam crurum, eſſe ex genere anaſarcæ, & non veri ædematis. Sed quia curatio illius pendet ex curatione tympanitidis, ideo non longius proferam ſermonem.

Vtrvm verò dicatur aſciticus? dico quòd ſub vno ſenſu non dicitur verè aſciticus, id eſt, quòd plurima aqua collecta ſit in vẽtre. duobus autem aliis modis aſciticus dici poteſt, ſcilicet quòd aquæ pars eſt in ventre: alio modo etiam dicitur aſciticus in ſenſu aquæ intercutis, quia aqua continetur inter cutim & peritoneum. principalior tamen morbus eſt tympanites.

His diligenter conſideratis, deuenio ad Prognoſticum: & dico quòd hic morbus nõ poteſt breui ſanari, quoniam eſt compoſitus ex pluribus. Secundò, quia ſunt morbi longi in ætate ſenili. Tertiò, quia eſt quaſi conatus illi. Addo quartam, quòd ipſe patiens non conatur morbum propellere exercitationibus aliiſque rationibus, quibus tales morbi diminuuntur.

Nam quod ad primum attinet, multi atque

varij difficilius propellũtur quàm ſimplices: atque etiam eo magis, quòd cõtrarij ſint temperaturæ, iuxta illud Hippocratis: In morbis minus periclitantur ægrotantes, quorum naturæ aut conſuetudini, & cætera. Quod ad ſecundum ſpectat, dicebat Hippocrates: Morbi longi in ſenibus plerunque illos comitantur ad mortem. Quod ad tertium attinet, manifeſtum eſt quod rarò hi qui ſunt læſi, magno affectu in membro principali, vel neceſſariò poteſt diu viuere, & à difficillimis morbis euadere. Maius autem periculũ imminet ex ſuppreſsione vrinæ: nam ſtatim vt ad illam perueniret, venter intumeſceret, ſpiritúſque deficeret, atque ita breui periret.

Est autem paratus ad hanc ſuppreſsionẽ multis de cauſis: prima, quoniam vrina eſt craſſa & turbulenta, quæ facilè intercipi poteſt. Secunda, quia adſunt obſtructiones magnæ, & duricies in viſceribus, quęque calorem naturalem obtundendo tum comprimendo mole ſua vrinam facilè ſupprimere poſſunt. Tertia eſt flatus, qui ſimiliter & comprimendo & refrigerando impedimentum vrinæ afferre poteſt. Omne enim elementum, vt aliàs dixi, frigidum eſt, quamuis id Ariſtoteles & Galenus negent. Quod ſi demonſtrationibus à nobis allatis quiſquam pertinacius repugnet, diſcat ſaltem experimento ita eſſe: atque hoc periculum ex ordine morbi atque naturæ,

etiam ſi omnia ritè peragantur, contingere.

Secvndvm periculum eſt,defluxio materiæ à capite, ex qua poſſet facilè ſuffocari. Sed ad hoc vt minus procliuis, eo magis tamen in illud facilis lapſus,& nulla redemptio. Propterea caueat pro hoc Veneris vſum immodicum, coniunctum cum nimio potu,aut iter in Sole ardenti, ex quo poſſent colliquari contenta in cerebro violenter, atque ita ſuffocari. Tertium periculum eſt, ne incidat in febrem aliquam malignam ex magnis curis, ad quas procliuis eſt, ex metu vitæ filiarum. Ab omnibus tamen his ſpero tutus erit diligenti obſeruatione.

Dico ſecundò, quòd cura iſta perficietur ſatis bene, propter quatuor gradus, qui ſunt in ea, cum quibus tanquam per ſcalam aſcendendo perueniet ad ſperatam ſanitatem. Ex quo manifeſtum eſt, quòd oportet ipſum diligenter,quæcunque pertinent ad ſex res non naturales,obſeruare: quia illæ ſunt magis neceſſariæ. Tertiò dico, quòd hæc cura neceſſariò erit prolixa,& hoc propter quatuor cauſas. prima eſt, morborum magnitudo & prolixitas: ſecunda eſt, multitudo eorum: tertia, eſt nobilitas ſubiecti, quæ facit vt debeamus abſtinere ab omnibus medicamentis validis atque potentibus,iuxta illud quod dicebat Galenus in libro de prędictione ad Poſthumum: In principibus non debemus vti medicamen-

tis potentibus, neque vllo modo ſuſpectis. Quarta cauſa eſt, aſcenſus per gradus.de quo dicam ſuo loco. Poſſet & addi quinta,ſcilicet quòd ipſe non obſeruabit cuncta,quæ ei præcipientur, ita ad vnguem, vt deberet. Ex quibus concludo, quòd iſta cura non perficietur hoc anno, ſed in duobus annis tantùm, aut etiam tribus.

Nam & ſi curaret magna ex parte:ita quòd in æſtate videretur ſibi ſanus, & eò magis etiam in autumno, & maximè in fine: tamen hyeme reuertet morbus,licet nõ adeò ſæuus, ſicut fuerat antea. nihilominus maxima cura erit circa præſeruationem, ne labatur in deterius, non vt poſſit perfici ſanatio.

Secvnda pars prædictionis eſt, quòd diuerſis temporibus valde diuerſam ſubibit conditionem, primum ex ratioue partium anni:nam vere mediocriter ſe habebit, deinde melius iuxta finem veris & per totam æſta tem & dimidium autumni pòſt deteriùs & maximè vi profunda hyeme & φυτάλμα. Item in tempotibus pluuioſis ac ventoſis, maximè borealibus:deinde auſtrinis deterius quàm ſereno cœlo: aut Euris vel Zephyris ſpirãtibus. Et deterius etiam nocte quàm die, & in die: veſperi, quàm mane: & poſt cibũ, quàm ante cibum peius ſemper. Et hoc generaliter, quia aliquando regulæ hæ fallunt. Et hæc nõ ſolùm conferunt ad prædictionem,ſed etiam

ad curationẽ, quia periculoſioribus temporibus oportebit cautius agere,& diligẽtius prę-cauere:ſicut etiã in acceſsionibus, ac reliquis.

Ad prognóſticũ etiam pertinet ſcire, quoniam quantum flatus diſcutietur, tantum etiã decedet ex difficultate ſpirandi. & quòd tumor ille ventris modò deſcendet in ſcrotum, modò etiam vſque ad pedes & crura,& quòd propulſata materia tumorem ingentem in illis excitare poſsit. Quod ſi contingeret, periculoſum eſſet: ſecus de tumore ſcroti. Eſt igitur periculum de incremento ipſius anaſarcæ. Illud etiam eſt cõſideratione dignũ, quòd genera hæc hydropum inuicem cõmutantur & augentur: & vna aliam fouet, & ſimiliter, propter dictum Auicennæ. Et quandoque materia, quę eſt in pulmone, tranſmutatur ad iecur,& facit hydropem. Hæc igitur omnia diligenter ſunt animaduertenda: & quòd cùm corpus impurum ſit, erit etiam paratum heryſipetalibus & perphagedenis & vlceribus malis, & ſcabiei. Nam ſcabies & pſora fiunt ex humore ſeroſo corrupto. Et ſi contingerẽt vlcera in cruribus, facilè euaderent in prauitatem magnam, & difficillimè ſanarentur.

His expeditis deuenio ad curam, quæ iuxta ſcopos triplex eſſe debet: præſeruatiua, ſanatiua, & ſymptomatis curatiua. Hic enim morbus expoſtulat hanc tertiam partem, ſicut etiam docuit Auicenna decima tertij, & vnũ

quodque horum perficitur tribus auxiliis, victus ratione, medicamento, & manuum operatione. Rurſus in his ſcopos ſcire oportet, cuiúsnam ordinis ſint primi, ſecundi, tertij, quarti, ac ſic deinceps.

PRIMVS ergo ſcopus eſt, dilatare vias anhelitus, & ſiccare atque extenuare vẽtrem. Atque hic eſt primus ſcopus in intentione. Secundus ſcopus eſt, vt materia impediens, quæ coniuncta eſt, & dicitur flatus, & craſſior humor, tum caro in pulmone diſcutiantur. Vt verò hoc fiat, tertius ſcopus inſurgit auferendæ malæ intemperiei, iecoris, pulmonis, ventriculi & lienis. Ex quo habetur quartus ſcopus, vt auferantur duricies, quæ ſunt in liene & iecore, atque obſtructiones. Quintus ſcopus, vt materiæ antecedentes euacuentur, & vt non amplius generentur: ſed vt euacuentur, inſurgit. Sextus ſcopus, vt præparentur. Præparatio in quatuor conſiſtit, vt craſſa attenuentur, lenta diuidantur, aperiantur obſtructiones, & vt aluus facilè fluat. Intentio verò prohibendi generationem materiæ antecedentis, eſt duplex, ſcilicet vt dentur cibi excrementis carentes, & vt bene concoquantur. Ab iſta igitur ſexta intentione curatiua operando inchoare oportet, vt perueniamus ad primam. Et hoc ſeruatis tribus illis conditionibus, quas Galenus in Arte curatiua refert: vt citiſsimè ſcilicet ſalutem, quã

fieri poteſt, adipiſcatur, vt perfectiſsimè, & vt abſque periculo vllo, vel noxa.

Et quia, vt dicebat Galenus libro de Attenuante victu morbi diuturni, plus ratione victus, quàm à medicamentis iuuantur. Eſt autẽ animaduertendum, vt conſuetudines malæ ſenſim immutentur, aliter nimis læderetur. Vt ergo ab animi affectibus incipiamus: nam conſtat animi affectus non minus mutare corpus noſtrum, quàm labores atque reliqua. Igitur lætitia & ſpes, ſalutis optima ſunt: vitare autem triſtitiam, irámque oportet. At id magis à cibo, & hora ſomni, in qua omnes cogitationes, etiam ſi triſtes non ſint, multùm lædunt.

Qvod ad ſomnum attinet, cum teſte Hippocrate, ſomnus coctiones iuuet: manifeſtum eſt, quòd quanto plus indulſerit ſomno, tanto illi melius erit. Et quòd debet eſſe iuxta Hippocratem in loco obſcuro, in conclaui frigidiore, bene contecto corpore pannis, in cubiculo reſpiciente orientem ſicco, inter duo ſolaria: in hyeme ignis alatur, in vere & autumno ſol ingrediens locum illuſtret, in æſtate ſit perflatus à ventis: & ſi non poteſt dormire, decumbat ſaltem ſemper in lecto, vſque ad decimam horam ab initio decubitus. De ſitu nihil dicam, quia oportet vt decumbat vt poteſt: etſi nimia præmatur vigilia, inungantur pulſus ex oleo nenupharino: ſi non ſuffi-

cit, vnguento populeon. Vngatur etiam regio cordis: tutiores etiam in hoc ſunt pillulæ noſtræ.

Recipe ſtyracis calamitæ optimæ olentis ʒ i. fiant pillulæ quatuor cum vino mombaſio vel vinaciola dulci: & de his capiat vnā ſingulo veſpere poſt cœnam per vnam horā. Aliud noſtrum expertum, & eſt vltimum, exhilarans animam, & eſt abſque cuſtodia.

Recipe ſacchari nenuphari ſeu ex nymphex floribus ℥ ij. ſyrupi de pomis ℥ ß. moſchi electi grana v. Miſce bene. capiat poſt cœnam. Poſſunt etiam fieri ſtillicidia & odores, ſomnum conciliantes, & otalgia, & errhina. Sed hæc minus probantur. Animaduertere etiam decet, quod iuxta ſomni longitudinem oportet metiri etiam ciborum quantitatem, vt ſi paucus ſit ſomnus, modico etiam vtatur cibo: ſin autem longus, vberiore & magis nutriente, velut carnibus & ouis. Super omnia autem caueat ne tempore ſomni de triſtibus cogitet. Sed ſolùm iucunda ſibi proponat: viridaria, prata, venationes. Motus etiam menſurare decet iuxta ſommi prolixitatem: nam vbi bene dormierit, optimè ſe exerceat: vbi malè, penitus non ſe exerceat, ſed ſolis frictionibus & equitatione ſit cōtentus: & dormiat capite elato, & pectore, ventre autem imo depreſſo, & cruribus.

Cvm verò in motuum mentionem inci-

derimus,par eſt vt de illis nunc agamus. Mo-tuum igitur ratio à quãtitate,qualitate ac tempore ſumenda eſt. Quod ad tempus attinet, dicebat Galenus in libro primo de Cibis boni & mali ſucci: Exercitatio vt ante cibum optima eſt,ita à cibo peſsima:& ideo cauẽdum eſt diligentiſsimè, vt à cibo aſſumpto omnino quieſcat: quòd ſi deliquerit in hoc, maximo incõmodo afficietur.oportet autem quieſcere à cibo ſeptẽ horis. Animaduertat etiam, quòd licet ex exercitatione videatur cibus è ventriculo deſcendere, ipſéque leuius ſe habere,atque facilius ſpirare: non tamen in hoc commodo confidat, quia ſucceſſu temporis res in deterius labetur, ſentiétque detrimenta falſæ ſperatæ vtilitatis: pœnitebítque ac conquereturſe deceptum. Ex hoc etiam patet ratio cuiuſdam problematis,ſcilicet cur videatur cibum concoquere melius de die quàm in nocte,cùm hucuſque nox fuerit die longior, & ſomnus ſoleat coctiones adiuuare, & etiã tenebræ?Ratio eſt, quia in die propter ſitum cibus deſcendit è ventriculo: in nocte verò cùm decumbat,non poteſt deſcẽdere:ex quo colligo aliud multum neceſſarium ad curam & prognoſticum, ſcilicet quòd nũquam bene concoquit. Non de die, quia prius deſcendit cibus antequam ſit concoctus: non de nocte, quia illũ percipit in ventriculo mane, atque ita nunquam.Ex quibus ſequitur aliud,ſcilicet

quòd morbus hic in deterius labitur in dies, licet videatur melius ſe habere. Patet, quia cõcoctio prima eſt vitiata, & ideo ſecunda & tertia: ergo corpus quotidie magis grauatur cruditatibus: ergo labitur in deterius, niſi quantum ex euacuationibus adiuuatur. ſed illæ debilitant vires: ergo vnica ſpes in virtute vitali. Quæ quomodo labentibus aliis eas poſsit reſtituere, non eſt pręſentis negotij vt oſtẽdam, ſatis conſtat id fieri poſſe. Ex hoc ſequitur vnum aliud, valde neceſſariũ ſcitu, & eſt quod tunc melius ſe habebit, quando veſperi ſentiet ſe non concoxiſſe, & ſimiliter mane: quia tunc virtus retentrix incipiet cõfirmari. Poſtmodum melius ſe habebit, cùm mane ſentiet ſe concoxiſſe, veſperi autem non. Rurſus optimè, cùm mane & veſperi ſentiet ſe bene concoxiſſe. Scio quædam hic poſſe vellicari propter imperitiam quorũdam: ſed qui rectè quæ ſcripſimus percipiet, de hoc ordine in melius procedendi non dubitabit. Ex hoc etiam aliud valde vtile ſequitur, quod ad curã attinet: de quo inferius dicam. Quod ad qualitatem exercitationis attinet, dico quòd deambulatio non eſt exercitium in via Galeni, tamen eſt res omnibus vtilis: ipſi verò non ſolùm vtilis, ſed etiam neceſſaria, & ex hoc genere eſt frictio. Cùm ergo expergiſcitur, decet ſurgere & deambulare parum ex quo aluus mouebitur: deinde reuerti in lectum, &

fricari atque inungi,& poſtmodum indui. Ex quo ordine duplex commodum cõſequetur: vnum certum, & erit quòd frictio fiet poſt exonerationem alui,quod eſt iuſtum & vtile: ſecundum erit minus certum, ſed ſi ſequatur, erit vtiliſsimum, ſcilicet ſi denuò, poſtquàm ſurrexerit, aluus ſoluatur. Secundum genus exercitationis eſt equitatio, quæ debet exerceri,poſtquàm inambulauerit, quantum ſatis eſt in mane. Veſperi quoque vitando ſemper vtrunque crepuſculum, vt inferius dicemus. Quantitas verò exercitij, vt ab Hippocrate decernitur, generaliter in vno quoque auxilio eſt conueniens tolerantia. Alia genera exercitiorum ab his tribus neque laudo, neque ipſe ferre poterit. Laudari ſolet aſcenſus per accliuia, ſed ipſe neque hoc feret.

ILLVD non omittẽdum eſt omnino,pertinétque ad motus & quietis rationem, quòd non decumbat pronus, vt ſolet, ſed ſedeat. Cùm enim ſedendo, nõ ſolùm ſtando vrgeatur difficultate ſpirandi, pronus perpetuò maneat,tabulæ aut cathedræ incumbẽs: quo ſitu nihil eſt deterius dimoto ventriculo è ſua ſede,ita vt non quieſcat ſuper inteſtina, ſed ſuſpenſus maneat. hoc autem cùm peſsimum ſemper ſit, deterius tamen etiam à cibo: tunc enim ſoluitur ipſa ventriculi ſubſtantia,& fit laxitas texturæ in ventriculo, quæ parit ſummam imbecillitatem, & cui non eſt remediũ,

iuxta

iuxta ſententiam Principis.

CREPVSCVLI memoria me ad tractandum de aëre inuitauit. Vitare ergo debet aërem nocturnum, tanquam peſtem, & ambo crepuſcula: item pluuias omnes, ſolem & aërem nubiloſum, & ventos validos. Poterit tamen aura flante leni ſe exercere, ac ſerenis temporibus: vbi verò prædicta obſtant, in cõclauibus longis ſe exerceat, tutus à vento & frigore. Et vbi periculum ſit in vtroque, maius eſt in frigore quàm in calore: & ſi lædatur à calore, vbi calor ceſſauerit, ceſſabit & noxa, non ſic in frigore: quia vt rectè dicebat Auicenna, frigus eſt inimiciſsimum pulmoni. Cubiculum etiam debet eſſe purum, mundum, expoſitum orienti, & debet verri quotidie: & quia quæſitum eſt, an aër natiuus ſit illi ſalutaris, reſpondeo quòd ſit, cæteris paribus.

SED ſi ſit aër in colle ſaluberrimus, minimè humidus: & vbi homines diutius viuant, & naſcãtur coniferæ arbores, & mulieres ſint abſque gulæ tumore, & pueri floridi coloris, & victimæ candido adipe & rubicunda carne & pulmone, & abſque lapillis, hic aër multum ei prodeſſet: nam in difficultatibus ſpirãdi & cæteris morbis pulmonis nihil plus facit quam aëris qualitas, ſeu bona ſeu mala ad iuuandum nocendúmue. Hoc autem vnum ſcire expedit, quod oportet diligẽtiſsimè caueat frigus poſt calorem. eſt enim mortale. Item

ſolem ſuper caput:nam vt aër frigidus eſt inimiciſsimus pulmoni,ita ſol capiti.

Qvantvm ad quintam intentioné,quæ eſt euacuatio & repletio,dictum eſt, quòd oportet habere beneficium ventris:quòd ſi nő habeatur,fiant clyſteria. & clyſteria quidem mollia non operantur,& nimis acria exiccant corpus: & ideo impediunt in poſterum beneficium ventris.Oportet etiam vt reſoluant flatum:reſoluentia flatum ſunt ſicca, & ſicca aſtringunt aluum. Præterea clyſteria repellunt flatũm ſuprà, & maximè ſi ſunt flatuoſa, ergo vſus eorum non eſt multum ad propoſitum, niſi ſint valde neceſſaria aut valde vtilia, aut valde bené præparata.Deſcribam autem duas formas eorum,& ſimiliter duo genera ſuppoſitoriorum.Prima deſcriptio.

Recipe chamemeli m̃ ij, furfuris m̃ i, ſeminum cari & libiſtici añ ʒ i,aquę ℔ ij.coquãtur ad conſumptionem duarum tertiarum:inde colentur,& in colatura addantur ſalis com munis ʒ i,ſalis nitri ʒß, olei anethini ℥iij,hierę pigræ de ſexdecim ℥ß. miſce. fiat clyſter. Aliud.R.olei violati ℥iij, ſaponis teneri ℥ß; oxi melis ſimplicis ℥ij,caſsiæ fiſtulæ ʒ vi,vrinæ infantis quantum ſufficit.miſce:fiat clyſter.Suppoſitoria hoc modo.

Recipe cumini & ruthæ añ ʒ i,mellis violati cocti & deſpumati ℥ij,ſalis nitri ʒ ß. fiant ſuppoſitoria. Aliud.

RECIPE radices iridis,& coquãtur in oleo violaceo:& poſt modum ſiccentur parum, & fiant ſuppoſitoria. Per os quoque difficile eſt purgare,quoniã quæ purgant,ventriculo plerunque nocent. Medicamentum tamẽ optimum eſt.

RECIPE terebinthinæ orientalis lotæ cũ vino albo ſepties ʒ ij, vini è paſſa vua,ſeu potius ſucci ℥ i, miſce. capiat per tres horas ante cibum. Aliud.

RECIPE aloes ℥iij.lauetur ter in vino paſſulato,inde capiat ʒ ß.pro vice ante cibũ. Non ſolùm autem ſufficit ventrem ſoluere,ſed etiã vrinas mouere neceſſarium eſt. eiuſmodi autem ſunt quæ è fœniculo ſunt , aut ſimilibus, & bene olẽt,vt crithmon & ſandix:ſed crithmon eſt ſatis cognitum,ſandix non ita. Crithmon autem prolicit vrinam . harum quoque cum oleo optimum eſt in omnibus cibis aluũ ſubducens,appetitum excitans, & ventriculũ confirmans. A coitu abſtinere debet, quãtum fieri poteſt . Oportet etiam vt antequàm comedat, excernat flatum, mandendo thus clarum,aut Zaduram,aut antheram, aut aniſum, vel libiſticum,& eructãdo: ſic vt ſingulo mane excernat feces & vrinam & flatum.

CIBVS verò & potus duo ſunt : trifariam aut diſtinguuntur ſinguli,ſimplices & medicinales,& medicinæ cibis ſimiles . Quæ vt minus nutriũt,ita ſunt vtiliores.Huiuſmodi gra-

tia exempli eſt cretanus marinus ad diſcutien dos flatus,& proliciẽdam vrinam,& excitandum appetitum cibi. Conſideranda autem ſunt ſex in cibis, qualitas, quantitas, numerus, tẽpus, ordo & præparatio. Cibi maximè ventriculo conferentes, ſunt cerefolium, quod ſimile eſt cicutæ: ſed bene olet, ſandix, abſinthium & menta rubra anguſto folio. Sed abſinthiũ propter amaritudinem vix poteſt edi. Propterea tritum & decoctum cum paſſulis & vitellis ouorum edi debet. Generaliter autem omnia quæ ſunt boni odoris & ſaporis, ſunt amica vẽtriculo. Et maximè ſi ſint aſtringentia, velut eſt macer, quod vocant macim vulgares: & aſtringentia maximè conueniũt in fine cibi, ſicut & calefacientia ante cibum. Vt ergo de ſingulis dicamus, ſciendum eſt, quòd ſex ſunt differentiæ ciborum. prima eſt, vt ſint boni alimenti, aut mali. circa hoc dicebat Galenus tertio de Alimentis: Cibì mali ſucci ſunt, qui nutrimentum dãt nimis tenue, aut nimis craſſum. Verùm ſic intelligẽdus eſt vt non ſufficiat quod ſit nimis craſſum aut tenue: ſed oportet vt ſit, quia non ſit cõcoctum à Sole, & ideo multa ſunt craſsi alimenti admodum: tamen ſunt boni alimenti, quoniam concocta, velut caro porcina. Quia tamen cõcordamus in rę, dico quòd propter hoc excludunt omnia olera & omnes radices: quia olera omnia generant alimentũ ſeroſum, & om-

nes radices alimentum craſſum, ergo nullum olus nulláque radix conuenit. Et ſi quis dicat, quòd nuper laudauimus cerefolium & mentam & ſandicem, dico quod hoc fuit ratione medicinę. Ex quo colligitur, quòd talibus non licet vti, niſi in modica quantitate: quia non iuuant vt nutrimentum, imò nocent, quia mali ſunt alimenti. Omnia ergo olera & radices ſunt mali alimenti: & eſt regula, quæ non patitur vllam exceptionem: quia ſeroſum aut craſſum & crudum præbent alimentum, ergo omnia talia ſunt vitanda ſub forma alimenti. Secunda differentia eſt, vt non facilè putreſcãt: per hanc excluduntur omnes fructus horarij, item lac. Excludũtur etiam iſta aliis de cauſis. Lac quidem, quia flatuoſum. iuxta illud Hippocratis: Lac dare caput dolẽtibus, & his quibus ilia murmurãt, malum: horarij autem fructus, quia ſeroſum præbent alimentum. Tertia differentia eſt, vt plurimum exhibeant alimentum. Iſtud enim non eſt neceſſarium in omnibus hominibus, ſicut priores duæ conditiones.

SED in hoc ægro eſt maximè neceſſarium, quod ſic declaratur. In hoc ægro eſt maxima imbecillitas ventriculi, ergo minimus cibus dandus eſt: ſed minimus cibus & parum nutrimentum non poteſt alere corpus, imò nec mediocriter nutriens, ergo neceſſarius eſt cibus maximi alimenti, vt quod detrahitur ex

quantitate ſuppleat qualitas. Ex quo ſequitur, quòd omnes fructus etiam non horarij ſunt vitandi, quia omnes parum nutriunt. Sequitur etiam quòd ptiſana hordeacea, quæ mediocriter alit ſecundum Galenum, & cibus ex amygdalis, qui parum nutrit, in hoc caſu non conueniunt: id eſt, in magna quantitate, neque frequenter. Nam ad recreationem vẽtriculi, vel quia ſunt cibi medicinales, exhiberi poſſunt. Iſta tria poſſunt admitti: paſſulæ, piſtacia, & cibus ex amygdalis. Quarta differentia eſt, quòd ſint facilis coctionis: patet, quia hic ventriculus eſt imbecillis valde, ergo indiget nutrimentis facillimę coctionis. Ergo per hoc excluduntur omnia legumina. Nam omnia legumina non ſolùm ſunt difficilis coctionis, ſed difficillimæ. Pro dignoſcendo autem cibos, qui ſunt facilis aut difficilis coctionis, ſolent dari plures regulæ. Sed præcipua eſt illa Oribaſij, & eſt, vt ponantur in aqua: quæ celerrimè diſſoluuntur aut molliuntur, facilis ſunt coctionis, vt panis: quæ tardæ, difficilis vt caſeus: quæ nunquam, difficillimæ, vt legumina. Radices ergo rurſus ſunt explodendæ. Quinta differentia eſt, vt ſint paucorum excrementorum. Hæc videtur coincidere cum cibis multi alimenti, ſed non eſt ita. nam ptiſana multùm nutrit, & nõ eſt excrementicia propter raritatem: ſicut per contrarium caro iuuẽci multùm nutrit, & ta-

men eſt excrementicia propter denſitatem. Hac igitur ratione quicquid eſt rarum, & mul tùm nutrit, caret excrementis, vt lutea ouorum: & quicquid eſt denſum, & parum nutrit, eſt excrementicium, velut radices & tubera & oſtrea. Sexta differerentia eſt alimenti, quòd ſuperexcedentem habet qualitatem, velut nimis craſsi vel lenti, vel frigidi, per quã excluduntur caſeus & omnes piſces. Nam licet piſces petroſi, quorum etiam copia apud nos non eſt (cùm omnes ſint marini) in prõptu eſſent, non conuenirent, quia ſunt nimis frigidi alimenti: poſſet tamen aliquis vti ea ratione, qua dictum eſt ſuperius. Ex hoc ſequitur quòd omnes piſces parui vitãdi ſunt, quia parum nutriunt ex ſuperius dictis: & magni ſimiliter, quia craſſum & lentum exhibent alimentum: mediocres ergo & maſculi & ſaxatiles poſſent aliquando admitti præparati, vt dicemus ſuo loco. Excluſis igitur radicibus omnibus oleribus præter pauca condimenti gratia & medicinæ, quæ ſunt crithmon, menta, ſandix, cerefolium, abſinthium & petroſilium: cichorea quoque, quòd ventriculo & iecori conueniat. Item reiectis omnibus fructibus præterquàm paſsis vuis, piſtaciis & pul mentariis: ex amygdalis excluſo quoque caſeo & lacte & piſcibus omnibus præter ſaxatiles, quorum vſus rarus eſſe debet: oſtreis quoque, & his quæ cruſta integuntur: tum ra-

nis,cochleis. relinquitur anguſta rerum, quæ cõueniunt, deſcriptio. Palàm autem eſt,quod cibi omnes veri vno ſunt ſapore prædití, ſcilicet pingui , aut leuiter dulci. ex quo ſequitur, quod mel & ſaccharum cibi cauſa non cõueniant : quoniam neque ſunt pinguis ſaporis, neque etiam parum dulcis : quare parum nutriunt ſecundum Galenum. Reliquum eſt igitur, vt cibi puri ſint , carnes & vitelli ouorum & panis:& quia,vt dictum eſt,oportet vt cibi omnes habeant vim medicamenti , ideo incipiendo à pane, dico quòd panis , vt ad præparationem deueniam, ita faciendus eſt. Accipe farinæ tritici partes duas,farinæ zeæ ſeu ſpeltæ partes tres:cribrato, pinſito cum aqua decoctionis cubebarum , & maceris , admixto modico vini albi , inde adde grana fœniculi , & confice panem bene fermentatũ & ſpongioſum,& bene coctum. Ex carnibus optimæ ſunt auium exercitatarum : & ideo nulla eſt melior carne perdicis,quia phaſianus parum ſe exercet. Reliquæ verò aues aut ſunt aquaticæ,aut paruæ , quæ parum afferunt nutrimenti. pulli tamen corris ſunt poſt perdices & phaſianos , & ex pullis meliores partes ſunt alæ ſine cute:ſcilicet pulpa. nec vltra has tres aues,ſunt aues bonæ, exceptis columbis: ſed tamen omnes non aquaticæ poſſunt comedi,& maximè iuuenes & pingues. Columbi è turribus ſunt optimi,quando nondũ poſ-

ſunt volare. ſed eſt genus palumborum, quo nihil melius vocant Arabes Altaiugi: & generaliter ſunt optimi, qui ſunt admodũ iuuenes. Ex carnibus autẽ pedeſtrium melior eſt hœdina & ſuilla: & arietis qui exceſſerit vnum annum. Verùm circa ſuillam iſta tria obſeruãda ſunt, primum, quod ſit maſculi ſuis: ſecundum, quod non exceſſerit annum, vel parum: aliter enim fit valde dura eius caro. Tetium, quod ſit educatus in nemoribus & agris, vbi ſe exercuerit. debet autem eligi caro clunium abſque cute & pinguedine. Poſt has carnes eſt caro vituli lactentis: caro quoque ericij vtilis eſt, & maximè magni. Dicebat Dioſcor. Ericij caro confert renibus & cacheſiæ & hydropicis & elephanticis. Caro quoque apri iuuenis confert & vtilis eſt, vt ſuilla caro: cuniculi (de lumbis loquor) etiam edi poteſt. Reliquæ non ſunt vtiles. Solùm reſtat dicere de gallinagine, quæ licet veſcatur piſciculis, quia tamen veſcitur etiam vermibus & habet roſtrum ſubtile, ideo cùm ſit etiam ſuauis guſtu, edi poteſt. Caro pauonis eſt nimis dura. Caro galli paui multùm nutrit, & ſuauis eſt: tanto melior carne pauonis, quanto deterior carne pulli. Ideo comedi poteſt, ſi ſit iuuenculus. Præterea ius teſtudinis & cochlearum etiam multum cõuenit, ſed longè magis teſtudinis: caro autem eſt nimis dura, præcipuè cochlearum. Carnem accipitris multi laudant, ego ta-

men nõ ſum expertus. Caro bubonis auis eſt optima pro difficultate ſpirandi, ſcilicet alæ: & ſimiliter pulmones vulpium recẽtes, ſi ipſe ſuſtineat edere, nec abominetur. nã hæc duo multùm poterunt illi conferre in longo vſu, & ſanare ipſum. Cibi quoque omnes, qui ex farina conſtant, peſsimi ſunt, vt itria & ſimilia. Farcina quoque & carnes ſalitæ, iſtia lucanicæ, botelli, nihil horum ei conuenit. Ex oleribus præter cretanum marinum & mentam & reliquas dictas, conueniunt & cardui: nam confirmant ventriculum & vrinam ciunt, & appetentiam excitant, & humores diſſecant. Ab aſparagis tamen cauere oportet. Apium & petroſilium & herbam, quam vocant Alexandrinam, quæ eſt ſpecies apij probo. Ex fructibus vuæ paſſæ poſſunt edi, quia multiplicẽ habent vtilitatẽ. conferunt enim ventriculo, pulmoni, iecori: & in his eligendæ ſunt pingues, recentes, dulces & tenui cortice, & mũdæ. & ſi quis vtatur ſucco earum abſque cortice, melius erit. Piſtaciorum verò vſus nõ debet eſſe ſimplex, ſed olei tantùm. Vel hoc modo: Contundantur piſtacia optimè, inde cum duplo ſacchari, vel etiam cum tantundem ſolùm, & portione maceris fiant offæ, & coquãtur in furno leuis caliditatis: & vnam ex his poterit comedere in fine prandij, & hoc erit ei vtile: veſperi autem poterit vti oleo amygdalarum recẽti. Huius autem cauſam ſuperius

docuimus, quãdo diximus quòd in die nimis celeriter cibus à ventriculo deſcendit, & in nocte nimis tardè, & cur. A cæteris oleribus & fructib⁹, prætorquàm malis granatis dulcibus tempore magnæ ſitis & ab omnibus radicibus caueat: licebit tamen quandoque edere quatuor aut ſex cappares ſale conditos. Cõfirmant enim ventriculum, & Oriſius refert, mouent aluum, aut vrinas detergunt, diſſecãt, aperiunt obſtructiones: appetentiam cibi excitant, & flatum potius diſcutiunt quàm generent, cùm ſint è genere calidorum in tertio ordine. Ex piſcibus ſi quãdo vti velit truta, mediocris maſcula & è flumine lapidoſo eligi debet, inde perca & aloſa: ſed capita vitare oportet, atque hæc de genere ciborũ. Fercula ſint, chondrum, panis coctus, panis infuſus in iure, panicum, pulmentum è carnibus, pulmentum ex ouis, oriza mala & cibus albus. De potu nõ eſt aliqua difficultas, quia oportet vt ſit vinum medium inter flauum & album: clarum ſuaue, maturũ aliqualiter aſtringens & odoratũ omnia enim ſunt iucunda & amica ventriculo. Etſi quis per duas horas ante aliquando infundat corticem citri: nam & ipſe ventriculo vtilis eſt, ſed tenuiſsimum, & medium inter ſiccum & viridem, erit vtile. Vel eius loca mẽtam vel pipinellam. Licebit & quandoq; imponere aliquid maceris. Licet etiam in fine cibi non ſuperbibendo edere vnam oliuam

Hiſpanicam. Aqua nulla conuenit: ſed ſi modò neceſſaria eſt, incoquatur macer & cinamomum tenue in aquam, auro candenti quater aut quinquies chalybeatam. R. igitur aquę ℥xxxx, quæ dum feruet, auri fruſta quatuor aut quinq; magna & accenſa in ea extinguantur, inde addantur cinamomi electi inciſi tenuiſsimè, ſed non contriti ʒ ß. maceris ſimiliter ʒ ß. coquantur paululum, ſed vehementer, & permittatur refrigerari. De quantitate autẽ cibi ſit iuxta ſomnum, vt dixi, & appetẽtiam, & iuxta qualitatem ipſorum ciborum. nam de cibis mediocribus aut quæ multum nutriunt, aut quæ ſunt duræ concoctionis, minus comedere oportet. De mediocriter autem nutrientibus & optimi alimenti, aliquanto plus comedi licet. Si comedit, vitella ouorum poteſt aſſumere tria, comedat etiam plus in veſperi quàm in mane propter cauſas dictas ſuperius. Quia quod videatur concoxiſſe cibum veſperi, docuimus eſſe falſum, & hoc niſi longa obtinent cõſuetudo. De tempore oportet vt inter prandium & cœnam ſint nouem horæ ſaltem. Prandeat ſecunda hora diei in hyeme, æſtate tertia hora diei, & poſt cœnã tardet per vnam horam, antequàm eat dormitum: nec comedat, niſi bis in die, & cibos magis nutriẽtes veſperi. De pręparatione ciborum videtur oleum, ſecundum Dioſcor. multùm conuenire: nam & omphacinum confert ventriculo.

Auicenna tamen & Iſaac dicunt, quòd omnia olea labefactant vētriculum. Soluitur hæc difficultas ex Galeni verbis, cùm dixit, quòd oleo aſtringentia conferunt & confirmant membra, ſed reliqua relaxant. Oleũ ergo omphacinum cùm ſit aſtringens, ventriculo confert tum aliis rationibus & lōgè magis oleum piſtaciorũ : quo perpetuò in eduliis debet vti. Garũ quoq; in cibis vtile eſt, & in vſu fuit antiquis. Detergit enim atque aſtringit: & multo magis ſal, quod etiam digerit. Verùm garum guſtu iucundius eſt. itaq; moderatus vſus confert. Inter reliquá quæ pro condimentis conueniunt, eſt macer: quod quidem initium caliditatis tertij gradus attingit, quamuis alibi Galenus aliter ſentiat. ſed de hoc de cōtradictionibus ſcripſimus. Matthiolus credit aliud eſſe macim, aliud macerem: neque Galenum vidit in libris de compoſitione ſecundum locos. neque eſt adeò ſiccum, vt Galenus refert. Confert autem ventriculo multum, quia duplici ſubſtantia eſt hic cortex. Altera quidem parũ frigida, & vehementer ſicca: altera fermè temperata in humido, & vehementer calida: quo fit vt vehementer excalefaciat & exiccet, nec tamen extenuet & confirmet ventriculum, ac flatum diſcutiat. At tenuet autem ac diſſecet, quoniam tenuium eſt valde partium: quo fit etiam vt ipſum ſolum & nux myrepſica nutriāt inter optimè odorata. nam neque piper

neque cinamomum, nec gingiber, nec cardamomum, aut aliquid eiuſmodi nutrit. Acetum in exigua quantitate admodum aſtringit, diſſecat, appetentiam excitat: copioſum autem maximè nocet. Cętera pinguia aut omnino labefactant ventriculum, aut aſtringentibus ſunt commiſcenda, intérque nihil melius rhu: ſed recenti. nam & boni odoris particeps eſt plãtã eius. Acida quoque omnia vitanda ſunt: vehementer enim ventriculũ lædũt. Crocus nõ vacat aſtringẽtę vi. Piper etiã quandoque, ſed parcè: & non contuſum, verũ vix cõfractum. Vt verò de præparatione generalius loquar, quinque ſunt modi coquendi edulia: elixatio, aſſatio, ſuper prunas, & in veru, iurulentum atque frixum. Elixata parum nutriunt, & refrigerant, ideo vitanda omnino. Frixa quoque anhelitum cohibent, quoniam pingue cùm ſine aqua concoquitur, aduritur illius tenuior pars: quamobrem anhelitum maximè lædit. Qua ratione & ſumma cutis aſſatorum in veru vel etiam ſuper prunas ſuſpecta eſt. Si quid verò craſsius eſt, in intima parte non coquitur, quamobrem quæ aſſantur in veru, vbi exhalauerit pars aquea, continuò atque perpetuò vitulina pinguedine, aut gallinę ſunt aſpergenda: nec pinguedo ipſa pura ſit, ſed aquæ immixta: ſit autem flamma vehemens, vt celeriter excocta caro nõ ſiccetur nec aduratur, neque ſumma pars nec intima ſit vſui.

Decet etiam roris marini ramulos circunduci dum coquitur,at intus fœniculum includi cũ paſſulis atque petroſilio, vitulináque pinguedine aquæ immixta: iuuat etiam non parum dum torretur,aquam frigidam ſuperfundere, vt calor in intima ſe condens, coquat carnes, & teneriores reddat. Sit auté omne quod ſic torretur, ſucculentum: eadem quoque fermè ratio eſſe debet eorum,quæ ſuper cratem aut prunas aſſantur. Iurulenta autem optima ſunt,in quibus parui pulli atque teneriores tũ aues minores coqui poſſunt. Quæ verò in paſtillis coquuntur, non omnino mala ſunt, ſed tamen inferiora cæteris iurulẽtis,ſi ipſi paſtilli non ſint iurulenti. Sunt enim paſtilli iurulẽti, tum grati,tum ſalubres. His ergo admiſcenda ſunt, pinguedines,acida ceraſa: ſed non pruna paſſæ vuæ, maximè nigræ, macer crocus, petroſilium, menta, fœniculus, piperis aliquid. Quæcunque enim grata ſunt,iuxta Hip. ſententiam,etiam ſi paulo deteriora ſint,melioribus quidem, ſed minus ſuauibus ſunt præferenda. Cruda verò omnino vitare oportet,& vbi lardum adſit. Eſt etiam animaduerſione dignum, quod ipſe tanta imbecillitate ventriculi, & etiam quia non mandit cibos, ſed deuorat, deberet omnino abſtinere à cibis ſiccis,& omnia quæ edit liquefactà edere, imò potius bibere. Quapropter ei melius cõferrent carnes optimè contuſæ & ſpiſſæ. Et

ego ſcio me hoc vnico præſidio iuuaſſe multùm Archiepiſcopum vrbis. S. Andreæ. Vbi enim eſt ſumma imbecillitas ventriculi, & homo non mandit diligenter, meliora ſunt contuſa ex carnibus, quàm carnes ipſæ. In ouis autem melior præparatio eſt, vt cum cortice coquantur in aqua, aut ſub cineribus & non ſint dura, ſed apala, vt vocat Galenus: & cum modico ſale & pane edantur. Ipſa etenim multũ ſunt neceſſaria in hoc caſu. De ordine autẽ dici ſolet, quod omnia liquida in fundo ventriculi, ego autem potius dicerem omnia bene nutrientia, atque hæc eſt rei veritas. Dico ergo, quòd in initio debet accipere parum contuſi, velut eſſent ℥ iii, & ſic vt illa ſit baſis totius prandij vel cœnæ potius: quia in cœna debet accipere plus, veluti ℥ iii. contuſi ſpiſsi, & in prandio ℥ ii. & nolo reddere rationem, ne ſim prolixior. Vnum eſt, quod niſi ita fecerit, ignoſcat mihi ipſe æger, vix poterit diu perdurare. Tres enim ſunt colomnæ vitæ ſuæ, exercitatio, ſomnus, & contuſa, quia non manditur, & hoc quoad rationẽ victus, non loquor nunc de medicamentis. alius ordo eſt, vt non bibat niſi iuxta finem ipſius cœnæ & prandij: & in prandio colluat bene os ter & quater, antequàm bibat. Deinde bibat parum, in veſpere autem bibat vſque ad decem vel vndecim vncias, in mane autem niſi ℥ iii. & ita hoc modo minus bibet, & ſitim

ſedabit

ſedabit magis. Si etiam comedere velit res confirmantes ventriculum, ſi ſint res frigidæ, aſſumendæ ſunt poſt cibum: veluti citonia condita, quæ non vitupero, modò ſint facta cum ſaccharo. Si verò ſint calida, debent aſſumi ante cibum. Eſt etiam ſciendum, quòd oportet vt conetur mandere panem & duriora edulia diu, & non deuorare ſicut facit: & ad hæc pro mutanda conſuetudine ego apponerem horologium dimidiæ horæ, quod tẽpus vellem conſumere in ipſa comeſtione. Oportet etiam ſcire, quòd diuerſitas ciborum magnam difficultatem in concoquendo ventriculo exhibet. Ideo vnico cibo vel duobus ad ſummum intelligo, tamen exceptis bellariis, vtpote offa, piſtachina aut citonio, vel ſaccharo vel oliua, vel cum ſimilibus vellem eſſe cõtentus. Quandoque verò licet vti ferculis, quę locum nutriendi habent, & multorum ferculorum, quale eſt hoc: Capiantur germina petroſilij, & modicum abſinthij, ſi placet, & tria lutea ouorum, & modicum caſei florentini, quem vocant marzolinum (ſolus enim ille vacat lentore) & optimè mixta cum malua aut beta, fiat ferculum vel ſolutũ, vel modum offarum cum macere & modico gingiberis, & coquantur in iure pingui, & bene. Hoc enim ferculum eſt gratum vẽtriculo: non admiſceo ſaccharum iuxta dictum Auicennæ: & ſcias quòd res dulces ad faciendam oppilationem,

ſunt veloces. Et Paulus: Res dulces inflămant iecur, ideo caueat ab omnibus dulcibus præterquam vuis paſsis. De numero aſſumendi cibum, conſtat quòd non plus quàm bis oportet comedere in die: ſed ſi fieret debilior, tũc oportet aſſumere ter, & in minori quantitate. Et ſi contingat quòd malè ſe habeat, nunquam tamen debet abſtinere ex toto à cibo. in quo peccant multi, exiſtimantes ſe optimè facere cùm eunt dormitum ieiuni: quia vt habetur à Galeno tertio de Facultatibus naturalibus. Ventriculi tunica interior nutritur ex cibo aſſumpto. Et ideo tantùm nutrimenti aſſumendum eſt ab habentibus ventriculum imbecillem, etiam ſtante cruditate aliqua, quantum poteſt nutriri ventriculus, vt pote ventriculus ſi non ſentiatur cruditas, ſed ſit grauatus ab alia diſpoſitione, aſſumat vitellum oui: et ſi ſentiat cruditatem, aſſumat ℥i. panis madefacti in iure pulli, modò cruditas ſit citra pondus & nauſeam. Illud etiam obſeruandum, quod cùm vitellus oui ſit viſcidus & lentus, debet admiſceri aliquid quod diſſecet: ſitque temperatum, quale eſt modicum oxymelitis, ſed longè melius parum offæ ex piſtaciis, aut modicum herbæ, quam draconem vocamus: aut cretani ex aceto. Et ſcias quòd ſuperius in ferculo illo admiſi betã, quia aperit vehementer obſtructiones iecoris, authoritate Oribaſij.

Circa intentiones quæ ad medicinam attinent, ipſæ ſunt attenuatio cum diſſecatione, purgatio materiæ, & confirmatio membrorum, remouendo malam qualitatem. Prima intentio debet coniungi cum tertia, ita quod omnia quæ diſſecant & aperiunt & extenuant, confortent etiam membra. Eiuſmodi etiam debent eſſe temperata, quoniam calida nimis calefacerent iecur, & frigida nimis nocerent ventriculo: ergo debent eſſe temperata, vel propè declinantia potius ad calidum quàm ad frigidum, & ad ſiccum quàm ad humidum. Et hæc poſſunt eſſe trifariam, vel talia ſimpliciter, velut chamemelon & ſtechas & acetum: vel quia ſint compoſita ex contrariis, & fermentata, ſicut ſirupus acetoſus de duabus radicibus & oxymel compoſitũ, & amygdalæ ſunt inter ſimplicia eiuſmodi: vel quia ſint compoſita ex ſimplicibus contrariis non fermentatis, velut ſi quis ſuccum limunij aut arancij miſceat cum ſcilla. Deueniendo ergo ad ea quæ maximè conueniunt in hoc caſu, dico quòd ſi quis admittat illud quod dicit Galenus & Auicenna, ſcilicet quòd membra trahunt medicamenta ſibi contraria & opportuna, melius eſſet vti medicamentis ſimplicibus nuper inuicem mixtis, quàm quæ iam fermenteſcant, atque verè compoſitis: quamuis alibi de hoc diſputauerimus. Dico etiã, quòd propter dictum Galeni in libro de Prognoſti-

co ad Poſthumum, vbi negat eſſe danda medicamenta principibus quæ nõ ſint tutiſsima, quod talia non ſunt danda, quia prius imprimunt aliquid quàm trahantur à membro indigente, ideo nocent. Quamobrem oportet vt nõ ſint vehemẽter talia: aut ſi ſint, vt prius fermenteſcãt. Oportet autem obſeruare duo. primum, vt ſint odorata: quia omnia odorata conferunt ventriculo, & omnibus membris principalibus. Secundum, quòd non ſint diluta multùm, quia talia generant flatũ, & augent materiam aſcitis: etiam quòd ſint calida virtute & ſicca, habent neceſſariò partem frigidam & humidam. & hæc etiam cauſa quare aſcitici perpetuò & vehementer ſitiãt: & tamen morbus eſt frigidus & humidus, & fit à frigida intemperie iecoris vt plurimum. Nã cùm aqua illa præter naturam ibi contenta, tum quia ibi retinetur abſque motu, tum ob calorem putreſcat & corrũpatur, & ideo fit calida & ſicca. hoc enim declaratum eſt à nobis in libris de Subtilitate, quòd omne putridum, in quo non eſt facta ſeparatio partium, neceſſariò eſt igneum, & ideo vapores aſcendentes faciunt ſitim adurendo humidum roridum, & exiccando quod eſt in ore ventriculi. Eſt etiam alia cauſa, quia humor eſt corruptus in venis, ex quo non poteſt generari humidum roridum. Reuertendo ad propoſitum, dico quod præparantia erunt eiuſmodi. ℞. oxymelis ſim-

plicis ℥ iß. ſucci arancij ʒ iij, abſinthij cuſcutæ ſeu caſſuthæ & ſtechadis contritorum an̄ ʒ ß. maneant in balneo tepido mariæ per quatuor horas, inde colentur diligẽter, & exhibeãtur. Aliud. Recipe oxymelis ſcilitici ʒ vi. ſucci limonis ter colati ʒ ij. abſinthij, nucis muſcatæ, ſpicæ nardi an̄ ʒ ß. maneant in balneo, vt ſuprà, colentur & propinentur. Aliud. Recipe ſucci cicoreæ ℥ iij, abſinthii, cuſcutæ, ſpicæ nardi, aſplenij an̄ ʒ ß. ferueant, vt ſuprà. colentur bis aut ter, & propinẽtur. Aliud ſingulare. Recipe eupatorij, ſeminis altheæ, chamemeli, glycirizæ an̄ ʒ i. coquantur in balneo mariæ leuiſſimo cum ℥ vi. iuris pulli, ita vt nõ bulliat: coletur & non comedat donec beneficium ventris aut copioſam vrinam habuerit: & deambulet quantum poteſt, antequam comedat. Aliud paratu facile. Recipe ſerapij de biſantiis vel de eupatorio vel de abſinthio, ſi ventriculus multùm laboret, ℥ i, ſpecierum diacucurmæ ℈ iiii. miſce, & capiat in forma boli hoc modo: Addatur ſpeciebus tantum ex illo ſirupo, vt reducatur in formam boli, inde bibat reliquum ſirupi cum modico iuris. Aliud vltimum in hoc caſu. Recipe centaureæ triſſaginis, ſeminum petroſilii, radicum capparis an̄ ʒ i. ponantur in balneo tepido in ℥ ii. ſucci fœniculi. coletur, vt ſuprà. Quòd ſi velit præſentem vtilitatem, imponantur hæc quatuor dicta abſque ſucco fœniculi in ℥ ii, aquæ arden-

tis factæ, vt infrà cũ ℥ß, ſacchari roſacei neapolitani, & habebit medicamentum vltimum in ſecuritate, in iuuamento, celeritate operationis, & ſatis ſuaue, & maximè ſi ſubducatur centaurium. Ex compoſitis autem oxyacantha, paſtillus eſt vltimum: reſoluit flatũ tympanitidis, confirmat ventriculum, aperit obſtructiones iecoris & lienis. R. ſucci liquiritiæ, oxyacanthæ roſatum, ſeminum cucumeris añ ʒ iii. maſtiches ſpicæ, eupatorii añ ʒii, rhapontici veri vel rhabarbari croci añ ʒ i. ſeminis endiuiæ, caſſuræ añ ʒ iii, ſpodii ℈ß. terito ſubtiliſsimè, leuigato, & cum manna confice paſtillos. Laudantur & paſtilli ex abſinthio & dialacca. Paſtilli quoque berberis, Sopirium antidotum ac talia, & hæc de præparatione. Fuit etiam laudatus ſyrupus acetoſus diarodon, & ſpecies diarodon & aromatici roſati vtriuſque deſcriptionis. Sunt & ſpecies aromatici nardini optimæ.

QVÒD ad euacuationem autem attinet, antequam ad eam deueniamus, ſcire oportet an materia ſit præparata: quod quidem difficillimum eſt ob turbulentiam vrinæ, & ideo cùm oporteat, vt ſimus in caſu Hippocratis, concocta medicari atque mouere non cruda, modò non turgeant, ſequitur vt non parum periculoſa ſit purgatio. Eſt etiam alia ratio, quia Princeps dicebat in capite de cacheſia: Oportet vt cõſideres ne ventriculus illorum

lædatur à ſolutiuis, & ideo oportet vt ponas in medicamentis eorum quæ confirmant vẽtriculum, velut lignum aloes crudum. item, quia in capite de cura tympanitis inquit: Et non ſit multiplicatio ſolutiuorum, etſi cauſa hydropis fuerit, debilitas ventriculi confortetur ventriculus: quaſi velit innuere, quòd in hoc genere hydropis rarò vel nunquàm conueniat euacuatio. Maius eſt quod Ætius libro decimo, tractans hanc curam, ne vnum quidem medicamentum in hoc genere morbi ſcripſit; ſed ſolis epithematibus contentus eſſe videtur. Quod etiam Alexander longo proceſſu curam exordiens, in tertio libro obſeruare videtur: nam nullius medicamenti purgantis meminit, ſed ſolis etiam contentus epitematibus, & ratione victus. Paulus tamen vult, vt aqua in tympanitide expurgetur, & eo magis in aſciti: ob id cõcludo, quòd ratione tympanitis cauere oporteat maximè medicamenta purgantia. Et ego verè obſeruaui plures tympaniticos, & vidi quòd ex aſſumptione medicamentorum lædebãtur: nec vllum vſque nunc ex purgationibus conſuetis iuuari vidi, & multo minus ſanari, niſi ſemel ex medicamento valido, quod non deſcribo. Et ratio eſt etiam clara, quia vẽtriculum horũ patientium, eſt admodũ extenuatus & tenuis vt charta: quòd ex diſſectione apparet. Eſt etiã aliud obſeruatione dignũ, ſcilicet quòd Aui-

cenna in capite de Aſcite inquit: Et aloes ſolum eſt malum valde epati, quare oportet vt abſtineat ab illo, niſi propter neceſsitatē, aut cùm fuerit bene correctum & ideo propter tot difficultates nō cautè, ſed cautiſsimè purgandus eſt, cùm damna purgationis ſint manifeſta & præſentia, vtilitates autem obſcuræ & incertæ, & ambiguum tempus atque occaſio. Quia tamen ipſe nō vtitur exercitatione, quod optimum cenſetur ab Auicenna: dicit enim loco ſuprà adducto, Illud quo melius curantur, eſt exercitium temperatum. Et alij celebres authores dixerunt, quoſdam ſanatos ſola vectatione. Ideo neceſſarium eſt vt purgetur, non tanquam adepturus magnam vtilitatem ex hoc, ſed potius ob neceſsitatē. Oportet autem obſeruare canonem Auicennæ, vt purgatio ſit leuis & frequens potius, quàm valida & rara. Item oportet vt ſit triplex, par aluum & per vrinas & flatus, vt omnes authores concordant: & non oportet tamen vt vtamur vehementer prouocantibus vrinam. Rurſus clyſteria in hoc caſu multùm laudantur pluſquam medicamenta, propter propinquitatē & epithemata; in aſcite dico, & principio etiam tympanitis. nam tympanites confirmata ſæpius prohibet clyſteria. Ex quo ſequitur, quòd cùm ipſe ſit priuatus vtilitate epithematum, quia vix poteſt ea ferre propter ſpirandi difficultatem, ideo priuatus eſt ma-

gna parte commodi. Ego tamen deſcribam illa ſi vellet tolerare,ſuper omnia verò habeamus occaſionem purgandi, cùm ex vrinis neque excrementis alui non poſsimus illam deprehendere.Ideo dico,quòd tribus ſignis aliis concocta materia à cruda dignoſcitur, præparatáque à non præparata : primũ eſt, quòd corpus non adeò læditur ſicut antea.atque hoc colligitur ſecunda Aphoriſmorum in cõmento illius Aphoriſmi,Cùm morbi inchoãt, ſi quid mouendum videtur, moue: cùm verò conſiſtunt ac vigent, melius eſt quietem habere. dicebat ibi Galenus, In ſtatus ſalubris morbi tempore, cùm materia concocta ſit, omnia ſymptomata remittuntur.Contigit ergo ſi adſit febris,remiſsio illius:ſin autem non corpus ſentit quandam titillationem, quemadmodum patiuntur qui Veneris deſiderio abſque alio incommodo detinentur. Sentiũt enim grauitatem atque moleſtiam leuem cũ caſu nonnunquam appetitus, viribus tamen valentibus & corpore vegeto. atque inter cætera hoc maximum ſignum eſt coctionis & præparationis materiæ,ſomni tranquillitas atque prolixitas. Secundum ſignum colligitur à Galeno tertio de Præſagio ex pulſibus dum agit de temporibus febris: & eſt, quòd cõtractio redditur tarda in pulſu cum aliqua velocitate in diſtenſione. oſtẽdo modò quòd ita ſit, nam ſi materia eſt concocta & præpa-

Materia cocta quo modo ſine vrina dignoſcatur.

rata, non eleuantur fumi praui: & ideo tardior redditur contractio, intellige in febribus in aliis verò tarditatem quidem contractionis, imò & raritatem quandam, vt ſecundo de Præſagio ex pulſibus. Velocior quidem cùm ſit extenſio, ac longior. quies, quæ antecedit contractionem tum etiam ob ipſius contractionis tarditatē rarior videbitur: ſed & quæ ſequitur contractionem, mediocris erit. Cũ verò rara ſit contractio, frequens autem ſit extenſio, fit vt pulſatio moderata tota ſit. Itaque vbi non adſit febris, contractio tamen atque diſtenſio velociores iuſtò erunt, & pręcipuè contractio, & frequentiores quàm in ſanitate: tardiores verò, & maximè contractio, atque rariores quàm ante concoctionem & præparationem. Rurſus cùm plenitudo ipſa inæquales ſoleat facere pulſus, & paruos, atque ob id crebriores: cùm materia ipſa melior facta fuerit, minus naturam prægrauabit: erũt igitur pulſus fermè æquales & maiores, & ob id etiam minus crebri. Tertium ſignum eſt mutatio ipſius vrinæ, quàm probat Hipp. niſi ad mala mutatio fiat, & ſimiliter in excrementis alui, & quædam voluntas euomendi, atque ſatietas. Licebit & vrinas diu permittere in vrceis: quanquam enim non rectè ſedimentum ſecernant, tamen melius vna die quàm altera, & maximè poſt longam quietē. Pars enim grauior vbi pinguedinis portio

tenuior ob præparationem abſumpta fuerit, aut ſaltem ſeparata ab elemento terreo, facit vt quod terreum ſit, deſcendat ad imum: quod & experimẽto ſuccedit. Tametſi enim neque exacta concoctio nec præparatio oſtẽdi poſsit, apparent tamen indicia mediocris atque melioris coctionis. ea verò quamuis in vrinis ſolùm mediocris videatur, nihilominus etiam abſoluta eſſe poterit. Quamobrem licebit tum vtiliter expurgare, & maximè cum leuibus atque innoxiis medicamentis, vt dictum eſt. Licebit etiam & coniectura id aſſequi, cùm poſt longas præparationes ſerapiorum nulla facta eſt excretio: & poſt frequentes mutationes vrinarum iam amplius nulla fit mutatio, ſed in eodem ſtatu manent. Licet enim ex his coniectari, materiam eſſe præparatam atque concoctam. Vt verò omnia vno verbo complectar, poſtquàm non licet exactè cõcoctionis ſigna ex vrinis deprehẽdere, eas obſeruabimus cùm copioſius excernuntur, cũ aliquo modo quod cõtinetur, cùm poſt diem vnam pars craſsior ſecedit ad fundum, ídque craſsius eſt quàm antea: vrina verò & clarior & minus colorata, cùm pulſus ſunt meliores atque pacatiores, cùm ſomni ſunt longiores atque tranquilliores, cùm ipſe vegetior ac lætior fuerit: cùm quandam ſenſerit leuem nauſeam, verumtamen ſine grauitate in ventriculo: cùm vẽter fuerit mollior. Obſeruare etiam

debemus,poſtquàm illud verum eſt quod dicebat Galenus decimo Artis curatiuæ,dum de tabificis agit in morbis maximis: Quælibet noxæ, quantũuis minimæ,exitiales ſunt,quod in hoc caſu maximè verum eſt: vt temporis conſtitutio ſit mollis,temperata abſque ventis,potius pluuioſa, quàm valde ſicca. Sitque luna ab omnibus ſolis radiis noxiis immunis, ſcilicet quadratis & oppoſitis: libera quoque ab aſpectu maleficarum, abſit ſolſtitium & æquinoctium: non ſit etiam in coniunctione Iouis neque Veneris, ſed in quadrato vel in oppoſito,vel trigono vel ſextili. Signa autem optima ſunt,atque in quibus Luna debet conſtitui,Cancer:deinde Libra,deinde Piſces,deinde Gemini: Peſsima ſunt Leo & Scorpio. Aries Taurus ſunt bona ſigna,niſi quòd vomitum faciunt: ſicut & Capricornus. Aquarius quoque malum eſt ſignum,quia medicinæ parum operatur,licet ſit tutum & minimè concitans vomitum. Virgo & Sagittarius nõ ſunt valde mala,nec tamen bona. Atque hæc de occaſione.

His viſis dico quòd per aluũ purgationes duplices ſunt:aliæ quidem, quæ parum trahũt à remotis:aliæ quæ multum. quæ multum trahunt à remotis,non ſunt idoneæ, quia trahũt ad locum debilem, & euacuant quod non eſt neceſſarium,& multùm debilitãt, & multùm calefaciunt,vt Galenus in prima Aphoriſmo-

rum iuxta finem libri: Medicamenta purgantia calida ſunt, vt etiam declaratum eſt ſuperius. Oportet ergo vt medicamenta trahant aquam, & non aliud, & hoc ratione materiæ coniunctæ: quia ratione materiæ aggregatæ propter ſuperfluum ocium aliud eſt dicendũ.

SVNT etiam multa medicamenta ex oleribus, quæ purgant iucũdiſsimè, quorum vſus exoleuit propter pharmacopolas, velut aſarũ & cinocrambe, quæ ſoluit bilem, pituitam & aquam. eſt autem mercuriali non abſimilis, & marina braſsica, quam vocamus ſoldanellam. Eſt etiam tripolium, cuius radix eſt in vſu pro turpeto: mutátque flos eius, vt dicunt, colorem ter in die. Centaurium quoque purgat bilem & craſſos humores, euacuat quoque vſque ad ſanguinẽ. Deueniendũ eſt ergo ad ſingularem illorum deſcriptionem.

℞. ſoldanellæ recentis & viridis ʒ i. abſinthij, aſari añ ʒ ß. ſubtiliſsimè terantur, & cum ſirupo de ſucco ebuli, & ſaccharo fiat bolus. Deinde ſi vult, mandat ℥ ii. manæ electæ calabrenſis. Aliud medicamentum. Recipe ſoldanellæ, aſari añ ℥ ß. (electæ ſemper intelligitur) ſucci mercurialis ℥ iiii. ferueant in balneo mariæ per horas quatuor: inde coletur, & ei addantur corticis cinamomi interioris ℈ i. diſſoluantur in eo manæ electæ calabrenſis ℥ iß. bibat & non edat poſt quinque horas. Libet etiam pro tertio medicamento medicamen-

tum Auicēnæ ex Galeno, quo curauit ſenem amicum ſuum aſciticū ex cauſa calida deſcribere: & quamuis poſsit legi in ipſo codice, quia tamen vix poteſt intelligi & eſt barbara ſatis elocutio, deſcribam illud commodius. inquit ergo: Curaui ſenem amicum meum aſciticum, ex cauſa calida cum viribus imbecillibus alui ipſum carnibus hœdi aſſati, & carnibus minutim inciſis ex auibus, maximè perdicibus & pane, cui furfur permixtum erat, & lentibus cum aceto. Ita tamen vt abſtineret omnino à iuribus, niſi quod in die in quo dabam medicamentum permittebam vt vteretur iure carnis elixatæ in aqua cum aceto & melle cum cumino. Nam acetum maximè corrigitur noxa medicamentorum conuenientium aſciti, & maximè calidæ: & permittebam etiam vt comederet carnes cum aceto mediocri. Purgabam autem hoc medicamento. ℞. mirabolanorum citrinorum ʒvii. fumiteræ ʒiiii. abſinthij eupatorij ſeminis, endiuiæ roſarum ſpicæ nardi an ʒii. endiuiæ viridis pugillum vnum. coquantur in ℔ iii. aquæ ad conſumptionem tertiæ partis. Sed ego credo quòd dicere velit duarum tertiarum: & poſtquàm excolaui ipſum, addidi ʒx. ſacchari, & dedi in potu. Dedi etiam catapotia ex lacte eſulæ cum ſaccharo, vel cum carne ficuum. Inde dabam ſerapium ex omphacio & ribes. Epithemata quoque ex luto armento cum a-

ceto & aqua applicabam ſuper ventrem, vel ex farina hordei & milij, & ſtercore vaccino atque caprino,& cineribus quercus & vitis & nitro atque ſulphure. Quadoque verò faciebam emplaſtrum ex condiſi ſeu radicula vel herba lunaria, quæ ſtruthion vocatur à Græcis,& thimelia,ſuper iecur verò imponebam infrigidantia epithemata, & maximè ex ſanthalis. Quandoque etiam purgaui ipſum cum ſirupo roſaceo,in quo thimeleam iam infuderam, & conceſsi ei vſum ſacchari & ficuum ſiccarum & amygdalarum, & præcepi ei ferre ſitim:ſed cùm non poterat,dabam acetum cũ aqua commixtum, & quandoque exhibebam folia thimeleæ cum lacte ficuum, & dabam ante cibum & poſt cibum,& nunquam dimiſi eum aliquo die,quin ipſum purgauerim. Hoc autem quod dixerit ſe dediſſe medicamentum tam validum poſt cibum, quibuſdam videbitur abſurdum,aliis admirabile, mihi verò non ita,qui ſciam Auguſtinum Tornarium, virum nobilem aliquando curatum ab hydrope ſolo potu decoctionis radicum gineſtæ, vel aqua deſtillata ex illa,ſumebátque eam ante cibum cum cibo, & poſt cibum, & ſanatus eſt perfectè.morbi enim validi non curantur caſsia nigra aut rhabarbari exigua ſumptione in quindecim diebus ſemel. vt enim temerarii medici eſt in morbis tutis validioribus vti præſidiis, atq; periculoſis,ita imperitiſsimi eſt, quos alia

via ſanare poſſe non ſperamus, non audere quod præceptum Galeni eſt decimo Artis curatiuæ, dum de tabificis loquitur, & dictum Hippocratis:Extremis morbis extrema exquiſitè remedia optima ſunt, intelligitur non ſolùm de morbis extremis in magnitudine, ſed in genere, cuiuſmodi eſt hydrops. Qui enim vtroque modo ſunt extremi, ſunt prorſus inſanabiles.Sed hæc non conueniunt, quia non ſumus in vera aſcite: adduximus tamen hoc exemplũ Galeni, quia multa ſunt quæ noſtro propoſito conueniunt, velut ſoluere vẽtrem quotidie, emplaſtrum ex ſanthalis, & potio illa,vt ita dicam, benedicta: & ferre ſitim, & non vti iuribus. Quartum medicamentum ſalutare,& periculo vacans.

Recipe lactis caprini nigrarum caprarũ vncias centum,lactis ficulnei pondus aurei dimidii, miſceantur & tepefiant, ita vt lac coaguletur celeriter:inde accepta aqua, bulliant perpetuò deſpumando, donec perueniat ad ℥x. inde ſumantur aſari ʒii,agarici optimi mũdi ʒi,rhabarbari electi ʒ ß.infundantur per noctem,inde ferueant cum ℈ß aniſi, & coletur ita,vt remaneant ℥ vi. vel parum plus,& hoc eſt medicamentum optimum non ſolùm ad hydropem, ſed etiam ad difficultatẽ ſpirandi. Cui etiam conferunt reliqua ſupra ſcripta,etſi inueniretur lac camelarum, poſſet fieri medicamentum ex eo: imò ipſum lac ſolum ſufficeret.

ceret. Medicamentum aliud ex Auicenna, & eſt mirabile: Accipe capram, & eam nutrias abrotono & timelea & abſtrahio odorato, & ſoldanella & cichorio & aſaro, & caſſutha & endiuia, & ſi homo vtatur hoc lacte tantùm, & pane abſque alio medicamento, ſanabitur dico ab aſcite, quæ eſt fundamentum tympanitis. Iuuat etiam diſtillare vrinam caprarum per balneum mariæ, & purgat maximè cum manna. Verumtamen quia lac eſt flatuoſum, & non oportet diu inſiſtere in illo, ſicut neque in clyſteribus, quoniam iſta magis conueniunt aſciti, ſicut etiam ea quæ prouocant vrinam. dicebat etiam Auicenna: Oportet vt in tympanitide euacuetur humor humidus, ſi pendet ex ea, & vtamur aſperſione atque inciſione, ſicut in aſcite. Vtemur autẽ prouocãtibus vrinam, & refrigerantibus ſimul, quale eſt iſtud. ℞. ſucci cicoreæ purgati ℥ ii, ſpicæ nardi ʒ ß, erithrodani ʒ i. lenigata dentur in potu. Aliud melius. ℞. ſucci caſſuthæ purgati ℥ i ß, trociſcorum ad incipientem hydropiſim Auicennæ in antidotario. ʒ ß ſumantur ſeptem diebus continuis. Deſcriptio alia medicamenti boni.

Recipe aquæ vitæ primò deſtillatæ ex vino albo odorato libras ij. aſari, caſſuthæ, abſinthij viridium añ ʒ x. aloes epatici abluti cũ ſucco roſarum ℥ ij, miſce, & concluſo vaſe optimè ſepelies per ſeptem dies in fimo equi-

no,poſtmodum deſtillabis per balneum mariæ cum luto ſapientiæ, donec remaneãt feces ſiccisſimæ: in hanc aquam immittantur ſacchari roſacei ſolutiui, quãtum eſt quarta pars aquæ, & concludatur vas optimè, & maneat per vigintiquatuor horas in balneo mariæ tepido, & capiat de hac ℥ ij. ſingulo mane donec ſanetur. Purgat enim quotidie, & reſtaurat ventriculum & iecur, & eſt ſuaue valde, & boni odoris: & aperit obſtructiones omnium viſcerum, ſed oporteret facere ſaltem decem libras ex eiuſmodi medicamento. Poſt hæc deueniendum ad ea quæ reſoluunt flatũ, & ex ſuppoſitoriis eſt illud Auicennæ, quod conſtat ruta, nitro & cumino, melle excepto. Emplaſtrum Alexandri ad hoc: ℞. aluminis, nitri, ſulphuris viui, thuris craſsioris, reſinæ frixæ añ ℥ iij. picis aridæ naualis, ceræ nouæ añ ℥ vi. olei veteris ʒ iiij. aceti quantum ſatis ad diſſoluenda medicamenta. Hoc ceratum diſſoluit flatum & omnes internas affectiones. Eſt etiam longè eo melius ceratum perſarum de lapidibus deſcriptione Ætij, ſed difficulter conficitur. Frictio quoque ventris cum ſucco allij diſſoluit flatum: tamen nimis calefacit, & fœtida eſt, & caput petit. Subſcribenda ſunt autem medicamenta ex Ætio. Primum eſt ex cochleis cum cortice: quod quidem non ſeparatur, niſi penitus abſumpta aqua. Ex ſimplicibus ſunt lathirys, tertium ſtercus caprinum,

quartum eſt ſquamma æris. Hæc tria tamen velut & cucumer agninus nõ multum in hoc caſu conuenire exiſtimo. Tum quia aſciticis magis conueniunt, tum quia validiora quàm pro morbi magnitudine & nobilitate perſonæ. Ad tympanitem autem magis, quod conſtat ex pane cumino & pyretro, amaraco & ſtruthio. Sunt qui admodum laudent ſtercus aquilæ: ego ſcio efficax eſſe medicamentum: an tutum ſit neſcio, neque an ad vnguem con ueniat tympaniti. Quæ verò ad tympanitidem magis faciunt, ſunt thus, dragachantum & libanotis cum melle. Sunt etiam potiones quædam temperatæ, velut ex carne cancrorũ exiccatorum. & iuncus odoratus, & lauer & phu, quòd eſt valeriana, & polium & amaracum & calamintha & myurus herba, & nitrũ exterius, in rius autem: exterius etiam alumen, & aquæ calidæ & ſmyrnium, & vmbilici Veneris radix & ſolanum hortenſe & granum cnidium. Compoſitio vrinam ciens.

℞. ſeminis fœniculi, cardamomi radicis, eryngij corticis, radicis capparis cuiuſque ℥ i, ſtercoris columbini cochlearia duo, contere & confice cum aqua catapotia ciceris magnitudine, & quinque ex eis quotidie præbe. Potus hydropicis commodus, experimento cõſtans, qui tum per vrinas tum per ventrem euacuat: caroi ℈xxvij, fœniculi ℈xiiiß, alias vncias pro ſcrupulis aniſi ℈xiiiß, cumini lati ℈v,

mei ſexquiſcrupulum, iridis ſiliquas tres, mellis ſeſquilibram, vini ℔ vi. exhibe menſuram mediocrem ieiunis in inſeſſu ſolij balnei præcalefactā, eſt & ſuaue guſtui. Alius potus ciens vrinam, ex cuius vſu inſignem virum tympanite detentum ſeruatum vidimus, etiamſi à multis medicis iam eſſet detritus: Ammoniaci thymiamatis ſextantem, radicis herbæ lonchitidis ſextantem, petroſelini ſexquiunciam, calami indici, coſti, cinamomi ſpicæ nardi, piperis longi myrrhæ ſtactes ſingulorum ℥ i, ſeminis rutæ quadrātem, phu. ʒ iiij. ſtyracis ʒ iiij phylli quadrantem, mellis deſpumati quantū ſufficit. excipe melle, fabæ Ægyptiæ magnitudine, præbe cum calidæ aquæ cyatis tribus. Emplaſtrum noſtrum, quo ego plures ſeruaui.

Recipe foliorum rutæ, ebuli aā lib. iij. excipe ſuccum, & cum corticibus arāciorum contritis fiat emplaſtrum. Sacculus noſter, quo aurificem quendam ſanaui.

Recipe ſtercoris caprini ℥ iiij. erithrodani ℥ i. cumini, iunci odorati ſingulorum m̄ i. ſalis nitri purgati ℥ i ß. ſpongiæ minutim inciſæ ℥ ij. omnia præter ſpongiam terantur, & ſacculo indita perpetuò ſuper ventrem teneantur.

Vbi verò ſanatus fuerit ex humore, expedit faſciis puluere thuris & libanotidis inſperſis vincire ventrem, atque rationem victus ob ſeruare. Et per interualla accipere aromaticū

nardinum autoxyacātham,paſtillum ſuperius deſcriptum, in quibus pro ſingula libra adſit ℥ iß. pulueris germinum ebuli virentium, & in furno exiccatorum. Vbi tympanitidis cura ſucceſſerit,ad difficultatem ſpirandi nos conuertere decet,atque ea conſtat tribus auxiliis peculiaribus,ecclegmate,medicamentis, inunctionibus. Ecclegma ſimplex, ſed perpetuò continendum in ore, eſt oleum piſtaciorum, quod tota nocte debet teneri in ore. Aliud facilè.Zulapium ex capillo veneris,commiſceatur croco,ita vt in ſingulis vnciis zulapij ʒ ß. oriētalis croci ſic miſceatur,vt diſcrimen nullum appareat. Sunt & alia notiſsima ex ſcilla pini nucleis,de caulibus,ex pulmone vulpis,ſanum & expertum. Aliud.

Recipe ſanguinis ſuilli recentis, carnis limaciarum añ ℔i.pulmones vulpium numero iij.carnium bubonis ℥ viij.deſtillentur per balneum mariæ in vaſe vitreo,inde commixta aqua ſaccharo teneatur in ore, vt ſenſim deſcendat. Vtilis eſt etiam hæc aqua, ſi ex ea bibātur ℥ iij.cum ʒ iij.ſacchari & granis vij.croci.Ecclegma noſtrum ſuauiſsimum.

Recipe mellis virginei repurgati ℥ iij. manæ electę pinguis ac recentis ℥ ij.zulapij de capillo veneris ℥ i. auri puri folia numero xii. miſce in mortario optimè, & de hoc teneat in ore. Mel ſic repurgatur. cape mel virgineū, & pone in vaſe vitreo: quando eſt liquidum,

& ſingulis tribus diebus partem ſpumoſam & ſordidam auferto. De medicamentis eſt aqua ſupraſcripta hoc modo (poſt quadragita dies, quibus vtetur medicamento infraſcripto) capiet alternis diebus ℥ iij. cum ʒ ij. ſacchari: immiſces & puluerem hunc.

Recipe ſanguinis bubonis ſiccati, pulmonis vulpis ſicci añ ℈ i. croci grana v. terantur ſubtiliſsimè, capiat cum dicta aqua tardando cibum quinque horis. Medicamentum quadraginta dierum, cuius ſuprà meminimus.

Recipe aquæ Padi fluminis ℔ xxx. coquantur donec redeant ad xv. in illis xv. ℔ aquæ imponantur cicerum rubeorum ℥ vi. ſinapis in linteolo ligatæ ʒ ij. permittantur per horas xxiiii in cubiculo calido, inde abiecta ſinapi coquantur in eadem aqua, donec aqua redeat fermè ad ℔ i. pòſt coletur exprimēdo ciceres per linteum tamen ſpiſſum, & de hoc capiat ab ℥ vi. vſq; ad viii. cum ℈ i. croci, continuando per dies xxxx. & nunquam interim exponat ſe frigori, nec comedat vſque ad ſex horas. Eſt manifeſtum, quòd hoc decoctum ſatisfáciet ei pro duabus vicibus. Caueat etiā ne aſſumat illud, dum ſentit cruditatē in ventriculo. Exterius applicanda ſunt hæc. ℞. butyri recentis ℥ ii. olei amygdalini tantundem, ſucci corticum aranciorum, qui prouenit expreſſo cortice leuiter & ſine contuſione grana vii. miſce, & inungatur dorſum & pectus,

& maximè inter quintam & ſeptimã coſtam, vbi pulmo tangit pectus. Aliud melius. Deſtilletur butyrum per balneum mariæ, & miſceatur cum oleo amygdalarum, & ſucco illo & ℨ i. aquæ vitæ ſeptem coctionum, & inungatur vt ſuprà.

QVÒD ſi per hæc auxilia non iuuaretur, deueniẽdum eſt ad exhibitionẽ aquæ thermarũ, aut decocti ligni Indici, in quo obſeruare oporteret ne aſſumat corticẽ in hac cauſa, quia difficultatẽ ſpirandi facit: vnde ſequitur, quòd aqua nõ vino vti oportet. Quidã tamen è collegis, vir clariſsimus, dicit ſe obſeruaſſe corticis vſum etiam innoxium patientibus difficultatem ſpirandi: quod ſi ita eſt (malo enim illi credere quã mihi) & cortex & vinum poſſet exhiberi. Dictum tamen eſt per alium collegam clariſsimum, quòd bonum eſt ab initio ſubſiſtere ab exhibitione vini, & videre an ſuperfluo calore afficiatur à potu aquæ. Menſe ergo Maii, ſi alia non profecerint, ſumat hoc decoctum ab initio menſis.

℞. ligni Indi bene olentis & acris guſtus, & tenuiter deraſi ℔ i. cubebarum ʒ v i, labruſcæ viridis m̃ i. infundatur lignum in aquæ ℔ xv per viginti quatuor, inde coquantur ad conſumptionem quartæ partis: pòſt addantur cubebæ confractæ & labruſca, & permittatur decoqui ad conſumptionem alterius quartæ partis, deinde coletur, & de hoc bibat ℥ vi.

mane:& ſi poteſt ſudare, ſudet. Primis quinque diebus abſtineat ab omni cibo, ſed ſit cõtentus pane leuiſsimo ſupraſcripto & vuis paſſis:& ſi non poteſt ferre inediam per quinque dies, ferat ſaltem per tres. Bibat etiam cum cibo de hac aqua vſque ad triginta dies ſaltẽ, & nihil aliud, niſi quòd ſingulis tribus diebus aut quatuor bibat ℥ v. vini flaui ſubdulcis odorati, & hoc ſi ventriculus videatur illi debilis, vel vehementi deſiderio vini teneatur: interdiu nõ bibat aquã, nec aliud. neque enim multum ſitiet ob labruſcam, nec ſe exponat aëri, niſi trãquillo, ſereno, calido,& ante prãdium, vel ante cœnam. Aqua deberet fieri ſingulo die:& ideò pro medietate tantũ, vel ad ſummum alternis diebus. Poſt illos quinque dies, vel poſt tres, ſi non potuerit tolerare in mane hora duodecima comedat ſolùm panẽ & paſſulas, vt dictũ eſt: in veſperi autem hora xxij. edat per diem aut pullum, aut columbum ſylueſtrem iuuenem, aut duas aues paruas, quales ſunt turdi, merulæ, aut galinaginem: aut gauiam auem, quàm nos vocamus pauonculum cum vuis paſsis etiam. Antequam verò aſſumat hoc decoctum, purgetur cum manna, & his quæ ſuperius dicta ſunt. Et hæc eſt opinio noſtra de potu aquæ ligni. Clariſsimi collegæ addiderunt ſuper hæc in decocto abſinthium, cichorium, aſplenium, eupatorium, paſſulas: quæ omnia cum ſanthalis, quæ à nobis com-

memorata ſunt, maximè conueniunt, vt nihil melius: verùm adeò ingratam reddent potioné, vt vix eam perferre poſsit. Si tamen perferret, erit admodum vtilis: & ego eam maximè laudo. De aquis autem thermarum, quia tẽpus exhibendi longius abeſt, dicere ſuperſedeo.

Quòd ſi nec ex his ſoluatur morbus, vtpote contumaciſsimus, fontes fiant ſub genu in vtroque crure. Fontes enim hi trahunt materiam ex profundo, quamuis videantur ignoti fuiſſe antiquis: nec ſcio aliquem authoré Græcum aut Latinum, aut Arabem, qui de hoc tractauerint. Propter hoc exiſtimo opportunum eſſe, vt hoc loco hanc doctrinam breuiſsimè expediam. Omnis dolor fit circa mediocritatem, & non fit ex mediocritate, vt ex temperamento, id eſt, quod illud quòd debet facere dolorem, oportet vt generet intemperiem & generet in mediocri tempore: quia ſi nimis celeriter aut tardè dolor non fit, aut valde exiguus, ergo ſi fiat eſcharoticum, quod celerrimè operetur: vel tardiſsimè nullum faciet dolorem, aut valde exiguum. Et ideo deſcribam duo genera eſcharoticorum, quorum vnum operatur in vigintiquatuor horis, & nullum facit dolorem propter tarditatem.

De Fõtibus vulgò vocatis caweriis potẽtialibus ſeu fontanellis.

℞. calcis viuæ, ſaponis Gallici añ partes æquales: miſce & ſupponatur. Appello ſaponem Gallicum, ſaponem nigrum, ſeu tenerũ, alterum propter celeritatem minimum affert

dolorem, cuius deſcriptio eſt.

℞. capitelli ℔ ij, calcis viuæ ℔ ß, cineris roboris ℥iij. His contritis ſuperfundatur aqua, & poſt horam educatur, & ſtatim ſuperponatur alteri calci viuæ & cineribus, & rurſus excipiatur: pòſt ſuperponatur tertiò alteri calci viuæ & cineribus, quibus addātur chalcanthi contriti ℥iß, & poſt horam tollatur: vltimò ſuperponatur tantundem calcis viuæ cineris & chalcanthi, & addantur æruginis in pulueremredacti ℥ß: & poſt horam excipe aquam, & eam coge lento igne, & proiiciatur ſuper lapidem marmoreum, & ita cogetur & conſeruetur in vaſe vitreo in loco ſicco. Modus operandi talis eſt. Accipe ceratum diaquilon ſimplex, & extende ſuper corium rotundum, & in medio eius fac foramen rotundum quantitate grani milij Indici, ſeu melegæ & ſuperpone ceratum loco: deinde madefacito è directo foraminis cum ſaliua: deinde ſuperponito eſcharoticum, & ſuper eſcharoticum ſuperponatur ceratum aliud diaquilon ſimplex, & ligetur locus, & nullo modo moueatur. nam in motu magnum eſt detrimentum, & maius periculum. Melius autē fit cum ferro: & ideo dicebat Rinaldus de Villanoua in parabolis: meticuloſos tātummodo conuenit vti medicinis. Quo ad locum dicebat idem ibidem, quæ ſunt educenda per eſcarotica medicamēta inter muſculum & muſculum prope locū,

& prope venam magnam: quæ à loco ipſo deriuetur facto ſinu, ſunt educenda. Ex quo patet, quòd tres conditiones debet habere talis ſinus, quod ſit inter muſculum & muſculum, ne lædatur motus: & vt melius materia colligatur, quod ſit è directo loci patientis, iuxta doctrinam Galeni κατὰ ἴξιν, & hoc eſt melius quàm prope: quòd ſit prope vas magnum, veniens è loco. Addo duas alias conditiones, quòd non ſit nimis profundum, ne tranſeat in vlcus chironiũ, & ne ſit in loco obnoxio motui, ne ex quacuuque cauſa proritetur à motu. Fiat ergo ſub genu per quatuor digitos in parte domeſtica, ſi nolit equitare: in ſylueſtri, ſi velit. Vtrum verò propè an procul, dico (nõ in hoc caſu tantùm, ſed in omnibus aliis, quia de hoc auxilio nullibi tractauimus, niſi hic, vt faciamus perfectam doctrinam) quod ſtatuẽdus eſt ſinus prope locum affectum, ſi materia ſit pauca & procul: ſi ſit multa, dummodo tamen in medio non ſit membrum principale, ſuper quod vas illud tranſeat quod deriuetur ad locum. De vtilitate dicebat Rinaldus loco ſupradicto, materia quæ nõ poteſt deduci per naturales lòcos vllis medicinæ inſtrumentis, prope locum per ſinus eſt educenda. Et eſt ſumptum ab Auicenna quarta quarti, vbi agit de vlceribus. Natura expellit (inquit) ad vlcera reſiduum ſuperfluorum, quæ in morbis generantur. Et ita patet, quantum in vtilitatis in

hoc caſu fontes afferre poſsint. Cuſtodia verò talis eſſe debet excidente eſchara, quod fit plerunque iuxta ſeptimam diem: imponatur cicer cum acie infrà, & ligetur ita quod perforet ſenſim carnem ſine dolore tamen, quod contingit propter corruptionem eius: vbi verò caro perforata fuerit, quod contingit poſt vnam diem, plerunque imponatur ſphærula ex cæra alba, & ligetur ſic, vt comprimat carnem ſine dolore tamen, interponendo lanam aut cotum inter vinculum & ſphærulã. Quòd ſi locus inflammetur, inungatur iugurca oleo roſaceo omphacino. Sin autem conſolidetur nobis inuitis, fiat puluis ille deſcriptus in libris de Subtilitate, ad carnem nariũ, & in collo veſicæ exedendam, & imponatur ſub pila: quia longè melius eſt præcipitato, à quo omnino cauendum eſt, quia offendit reſpirationẽ. Et hæc de tertia intentione & auxilio fontium generaliter dicta ſint.

DEVENIENDO modò ad proprium caſum, periculum eſt ne ex fontibus vlcera prauè euadant, non ſolùm iuxta dicta Auicennæ, ſed etiam Hipp. & ne materia vniuerſim ad locum cõfluat, & crura inflentur. Sed tamen ſi purgato & ſiccato bene corpore hæc fiant, nullum imminet periculum. Tandem ſi nec per iſta curetur morbus facta miſsione ſanguinis, & iam ſublata tympanite, & præpurgato diligentiſsimè corpore cum medicamen

tis etiã validis, vtpote cum catapotiis aggregatiuis, vel melius cum hiera, quæ excipit colocynthidam: dico autem hieram Galeni factam cum additione colocynthidæ, vel melius cum frequenti expurgatione medicamentorũ ſuperius deſcriptorum in tempore autumni, vel alio vere ſequenti, adhibeat quartum genus curationis, quod exuſtione conſtat. Cuius cum locuplex mentio fiat apud Ætium, & apud ipſum ſolum, placuit, ne vt dici ſolet, bene dicta vertendo malè vt rem faceret ſuam, aſcribere ipſius authoris propria verba, quæ ſunt: Iuxta medium commiſſurę clauicularum vtrinque vna cruſta inuratur, cum cautione tamen, admotis manibus, diſtenta cute, ne aſpera arteria obledatur. Deinde aliæ duæ paruæ iuxta carotidas colli arterias, infligendæ paululum ſub mento vtrinque vnà, incumbentis cutis tantum peruſtione facta. Infligendæ autem adhuc aliæ duæ ſub mamillas inter tertiam ac quartam coſtam, rurſúmque aliæ duæ retrorſum verſus inter quintam ac ſextam coſtam. In medio etiam pectore vnam inurere oportet, & iuxta principium oſsis pectoris, quod à capitis gladij ſimilitudine Xiphoides Græcis appellatur: ſupra os ipſius ventris vnam ſimili modo, & adhuc alias duas inter octauam & nonam coſtam vtrinque vnam. Tres etiam retro inurẽdæ ſunt cruſtæ: vna iuxta medium dorſi, reliquæ duæ ab vtraque vertebrarum

parte,paululum infra mediam cruſtam. Omnes autem infra collum inuſtas, mediocriter latas eſſe conuenit, neque valde in ſuperficie cõſiſtentes,neque rurſus nimium profundas. Vlcera autem cruſtarum ſatis multo tempore fluida permittere oportet.

Haec igitur de morbis principalioribus, quæ etiam aliis annexis magna ex parte conueniunt:quia tamen adeſt tumor in cruribus, qui,vt dictum eſt,poſſet vehementius augeri, & vbi ad ſuperiora contraheretur, afferre periculum vitæ, ideo etiam de illo aliqua dicere conuenit.Et manifeſtum eſt,quod debet reponi in capitulo hypoſarcæ,non ædematis: quia cura ei conuenit hypoſarcæ principalius quá ædematis,igitur debet reponi in capite hypoſarcæ. Nam cùm hypoſarcæ cura ſit fermè ea quæ aſcitis,vt Auicenna refert,ædematis autẽ vt aſtringentibus & repellentibus vtamur, vt docet in tertia quarti, & cum vinculis & cum ſpongiis ex aceto vel lixiuio impoſitis,& cum aqua caulis & ciceribus & noſtra ætate vtuntur caliga ex corio canis,& multum conferre ſolet:quæ nihilominus,vt dixi,hic non conueniunt.Conueniunt tamen confirmantia membrum,velut lotio ex vino nigro, in quo libanotis,ſaluia, betonica, ſal & ſulphur incocta ſint.Sicut è diuerſo non cõueniunt quædam, quæ ſoli hypoſarcæ ſunt propria, vt cucurbitulæ, quæ aquam extrahere ſolent. nam cùm

membrum ſit imbecille,plus trahitur materiæ ad locum,quàm poſsit euacuari ex tali ſectione:ideo in talibus fit error peiorpriore. Ideo ego cùm curarem cauponem quendam ex hypoſarca,abſtinui ab hoc auxilio, quãuis Ætij. Ex auxilio autem Ætij licet ab initio videantur leuari omnes,tandem periiſſe vidi:& ſi tẽpus eſſet, declararem cauſam huius, ideo non conuenit niſi robuſta adhuc parte. Eſt igitur medicamentum hoc.℞.fructuum iuniperi maioris, quæ planta eſt cedro ſimilis, & fructus æqualis fructui cupreſsi ℥ ii.aquæ ℔ iii coquãtur donec redeant ad ℔ i. & fiet aqua illa rubens,de qua capiat ℥iii.cum ʒ iii.fructuum iuniperi minoris,& conuenit in aliis diſpoſitionibus dictis.Prouocetur quoq; ſudor, & fontes & aqua ligni , etiam huic diſpoſitioni valde auxiliabuntur, exterius autem applicetur hoc. Recipe foliorum lilii in clibano ſiccatorum,thuris,ſtyracis ſiccæ,abſinthii,calami aromatici,ſpicæ nardi, muſci adnaſcentis coniferæ arbori, & eſt herba minuta odorata valde, ſingulorum ℥i.fiat caliga è ſpongia, & ſuperfuſo hoc puluere ſuperalligetur, & iuuabit multùm.Hæc exiſtimo ſatisfactura, & ſi rectè obſeruentur:ac ad vnguem,Deo dante, ſpero ſanitatem recuperatum,ſaltem magna ex parte. Sed ſi dereliquerit vel minima ex parte, ſciat quid Galenus dicat dũ de tabe agit: & ſi quæ clara minus v idebũtur aut abſoluta ſunt,

medicus cùm ſit peritus & expertus ſupplebit. Talibus enim, vt inquit Galenus, multa eorum arbitrio ſunt relinquẽda. Atque hæc forma eſt conſilii mediocris. nám magnum couſtruximus in cauſa Pontificis Amulthonis: parui autem hoc erit exemplum.

CONCILIVM SECVNDVM PRO FLVXV SANGVI- *nis coercendo.*

TRIA eſſe conſtat conſideranda circa ſanguinem fluentem immodicè coërcendum: locus, cauſa, auxilium. circa locum duo, vel ex qua parte, vt ex ſimilibus inſtrumentis. Ex ſimilibus, quia vel fluit à carne, quod ratò contingit: vel venis, qui maior eſt: vel ab arteriis, & eſt difficillimus, & tunc ſuccedit ratione compoſitionis in arteriis & venis, vt ſint paruæ vel magnæ, & ita ſunt iam quinque modi.

SED ex inſtrumentis etiam eſt, quòd locus vel ſubiicitur oculis, vel tactui, & non oculis, id eſt, quod manus poteſt attingere, vel non poteſt: vel eſt valde profundus locus. exemplum eius qui videtur loci, dum è vulnere fluit:

fluit: exemplum dum pertingimus manu, vt in hæmorroidibus & fluxu ſanguinis narium: exemplum cùm non pertingit, vt ſi ex ventriculo, iecore: exemplum valdè profundi, vt in pulmone & renibus, vt Galeni vtar exemplis. ſunt igitur ducti quatuor in quinque iam viginti modi.

Circa cauſam illa eſt vel apertio oris venæ, vel eroſio, vt in vlceribus: vel diuiſio venæ. Hæc verò duplex, aut tota diuiſa, & eſt inciſio: vel pars, vt plerumque eſt, & vocatur ſectio. Sed vterque horum modorum, & etiã eroſio fit à cauſa exteriore vel interna, vt iam ſint ſeptem modi, eroſio ſcilicet violenta, & à cauſa interna, & ita de inciſione & diuiſione, vt ſint ſex modi: deinde apertio, & erũt ſeptẽ modi. duo qui ſunt à cauſa interna diuiduntur in tria, vel à multitudine, vel à malitia humoris, vel à motu ſeu caliditate.

Sed cùm eroſio contineat malitiam, erũt duplicati modi à ſectione & inciſione tãtum: qui cùm eſſent quatuor, fiunt octo, additis igitur tribus fiunt 11. hos igitur ſi duxeris in 20, fient modi omnes quibus profluere poteſt ſanguis à corpore 220. Ex his ſunt in carne ſeu ex venulis 44. hi ſunt faciliores. Inter hos tamen difficiliores ſunt 11. qui fiũt in profundo loco, & ex his inſanabiles, propemodũ vnus qui ab eroſione interna: ex 33. reliqui difficiles omnes, qui ab eroſione, & ſunt ſex. igitur

in carne difficillimus, vnus profundus cum eroſione,inde alij ſex ex eroſione nō in profundo loco:& decem in profundo loco, non ex eroſione.His proportione reſpondent,ſed deteriores 44.in venis paruis:adeò vt vnus ſit propemodum inſanabilis, ſex alij difficiles, ſed non cum tanto periculo: reliqui decem cum magno etiā periculo, reliqui 27. faciles.

Svccedvnt his 44. ab arteriis paruis longè deteriores,& reſpondent primis, adeò vt primus ſit penè inſanabils,ſex alii non cum paruo periculo difficiles etiam, alii decem cū maximo periculo difficiles, pòſt qui ſunt ex venis magnis 44. Vnus eſt abſque cura, item 2.qui fit in membro non ſubiecto tactui,item alius omnes:is cum imminenti morte, reliqui 27. cum maximo periculo, & vix ſanari poſſunt.Modi tamen 44. qui oculis ſubiiciuntur, facilè ſanantur in comparatione ad reliquos, poſt 44.alii quibus ſaltem ſpecillo auxilia admouere licet. Modi verò 44. arteriæ diuiſæ magnæ 33. ſunt mortales, id eſt, qui non ſunt extra:ex 33. lethaliores, & præſentem magis afferunt mortem,qui in locis iuxta cor vel ſpinam dorſi,& ita patet ratio prædicendi, item curandi,quæ difficilliores morbi auxiliis validioribus curari debent.

Intentiones duæ curatiuæ ſunt generales,auertere influentē ſanguinem,& prohibere fluentem: & in omnibus his præſup-

ponitur, vt tollatur cauſa antecedens. Diuertimus ſecundum directum inter iecur & locũ læſum ſi remotus ſit, vel ſi locus læſus ſit propinquus iecori vltra iecur: ita quod ſemper vel iecur vel locus vnde diuertimus, ſint in medio nunquam locus ex quo fluit ſanguis. nam tunc plus attraheret, ex duobus verò modis in loco remoto, vbi ſanguis fluat diuerſio fiat iuxta iecur: ſi autẽ propinquo, vltra iecur. & hæc etiã cõuenit, ſi à remotis fluat, ita quod ſi fluat à remotis, primò debemus incipere vltra iecur, deinde inter iecur & locum læſum in propinquo cum loco iecoris. ſi autem fluat ex loco propinquo iecori, fiat retractio ex loco vltra iecur.

QVÒD ſi ſanguis ex arteria fluat, idem in corde obſeruetur quod in venis: de iecore diximus, & ſemper ex latere patientis loci. Sed prohibitio fit tribus modis, vel cum his quæ à proprietate agunt, vel locum implendo, vel partes diuulſas iungendo. Quæ implent, vel aliena materia implent, vel ſanguine ipſo, vel carne vel eſchara. Ergo in vniuerſum ſunt ſex modi, horum quatuor trifariam adhiberi poſſunt. nam eſcharotica ſolùm ſuper locum adhibetur, vel igitur intus, vel extra, ſupra locum vel è directo loci fiunt 14. modi auxiliorum. Quædam autem habent intentiones plures ſimul, agam tamen de ſingulis ſeorſum.

PRIMVS modus eſt ſiſtentium à proprie-

tate ſanguinem appllicando extra è directo, & eſt iaſpis orientalis valde viridis cum ſanguineis guttis magnus: & ſi neſciatur locus, applicetur ſuper iecur in ſanguine venarum ſuper dextrum hyppocondrium, in arteriali ſuper cordis apicem inter quintam & ſextam coſtam, aſcendendo ab vltima ſpuria.

SVPER locum ex proprietate agit ſtercus aſininum, ego tamē addo acetum: & ſic ſiccũ illud: & melius, quod Maio colligitur. Item herba ſicula, quæ in xxiiii. horis conſolidat: & eſt quaſi ſimilis anetho.

TERTIVS eſt ſiſtens à proprietate intus, & eſt lachryma ceraſii, item cortex oui tritus.

QVARTVS modus eſt cum eſchara, & eſt vt ſuper venam candenti ferro eſchara: excitetur, & eſt potens valde, ſed oportet vt vena vel arteria non ſit multùm profunda.

QVINTVS modus eſt vt extra venæ partes iungantur. hoc autem fit duobus modis, ſubitò, & cum tempore. ſubitò fit tribus modis, cum digito comprimendo, & vocatur bucelatio, donec ſanguis cogatur. ſecundò ligando arteriam vel venam iam à carne liberatā. tertiò fit incidendo venam per tranſuerſum. dicebat Galenus: Concidit caro, & comprimit os venæ, & ita ſiſtitur. dico etiam quod in bucelatione fit compreſsio loco eius cum puluinis paruis conſtringendo. Sed conſolidatio, quæ fit cum tempore, fit cum auxiliis,

quæ infrà dicam.

Sextvs modus eſt, vt iſtud fiat intus accipiendo: & hoc fit cum conglutinationibus. & in hoc genere ſunt lachrymæ omnes fermè, & thus & gariophylli incogniti. pro his viribus & ſymphitum & mucilagines omnes, & gelatina & cibi glutinoſi, vt caſeus recens, pedes porcellorum, itria.

Septimvs modus eſt eorum, quæ exterius applicata, interiora vlcera conſolidant, & hæc parum faciunt: ſi tamen aliquid iuuat, eſt exemplum ex ſymphito & luto armeno.

Octavvs modus eſt implendo aliena materia: & ita facimus exemplum ex gipſo & glutine piſcium, & non eſt melius.

Nonvs fit implendo ſanguine ipſo omnia quę refrigerãt actu poteſtatéue, vel cogũt. Igitur primò aqua frigida aſsiduè ſuperimpoſita, bolus armenus orientalis, lemnia terra, aqua plantaginis: apud Galenum hæmatites non ille vulgaris, ſed optimus, & herba camæciſſos vocata vinca prouinca materno ſermone, acatia, hypociſtis, citini, portulaca, polygonium. Eadem verò inſeruiunt intus exhibita, vel è directo loci appoſita, ſed cum modico aceto, vt virtus in profundum poſsit penetrare, & ita patet decimus & vndecimus modus.

Dvodecimvs fit cum his quæ carnẽ generant, & eſt auxilium Galeni, primò cum

thure, aloe, & pilis leporis. conſolidant & ſarcocola, vnde illi nomen inditum. ſtrenuè quoque lachryma abietis, item maſtix. eadem vt dixi, etiam conſolidant venas in pueris, & arterias quandoque, aut generant aneuryſma. Omnium præſentaneum auxilum auferens ad hóc. ℞. lachrymæ abietis, ℔.i. maſticis, ſarcocolæ, thuris añ ℔ ß. aloes epatici ʒ viii. deſtillentur per cineres calidos, oleum ita vt non vratur. Aliud ß. hypericonis cum herba ℥ vi. fructuum balſaminæ ℥ iiii. terbentinæ claræ, id eſt, lachrymæ laricis (nam fermè idem poteſt cum abietina) ℔ i. croci ℥ i. gariophyllorum ℥ i ß. miſce cum ℔ vi. olei veteris: & maneat in ſole per xl. dies caniculares, vaſe bene concluſo: & vt ſit antiquius, oleum eo redditur melius. Eadem hæc ſumpta intus ſanant, & appoſita extra in directo aliquid faciunt: vnde patet decimus tertius & decimusquartus modus. Ex his licet complicare has intentiones: nam ſingularia ipſa ſunt infinita.

CONSILIVM TERTIVM PRO LEPRAM *patiente.*

PRO declaratione huius morbi ſciendum eſt, quòd elephantiaſis, lepra, ſcabies, impetigo, pruritus, leuce, & alphos quæ eſt vitiligo, fermè eiuſdem ſunt generis, differúntque tũ magnitudine, tum propriis quibuſdam differentiis & magnitudine,præſertim elephantiaſis differt à cæteris,adeò vt ſit carcinoma vniuerſale: omnes tamen hi morbi conueniunt in quibuſdam,in membro affecto:quia in omnibus cutis afficitur,& quòd ſunt fœdi & contagioſi,licet aliqui parum,aliqui vehementer, & ſunt omnes cronici & endemii,propagantúrque à maioribus in deſcendentes, & ideo vocantur hæreditarii. Elephantiaſis autem eſt morbus,qui nunquam curatur:hic autem morbus non eſt elephantiaſis,ſed eſt lepra Græcorum:quod facilè dignoſcitur,quia cùm ſit profundus,differt à ſcabie & alpho ſeu vitiligine: differt etiam à leuce, quæ eſt albaras Auicennæ,quoniam non eſt cum defœdatione cutis alba,imò potius tendit ad rubedinem. differt etiam à pruritu, quoniam ibi non eſt permu-

tatio vlla in cute, quantum ad ſubſtantiæ calorem,aut formam: ſed ab impetigine,de qua maior eſt dubitatio, quia impetigo eſt parua lepra. ergo cùm hic morbus ſit difficilis,debet appellari lepra & non impetigo. conueniunt iſti affectus, quia ambo ſunt cum pruritu profundi,ſerpunt, ſparguntur circum circa, fiunt ex humoribus aduſtis:ſed differũt in hoc propriè, quòd impetigo fit ex ſeroſis admixtis craſsis,lepra ex craſsis admiſtis ſeroſis, & hæc omnia colliguntur à Paulo Ægineta in initio quarti libri à primo cap. vſque ad 6. Fiunt ergo hi duo morbi (quoniam in horum alterum neceſſe eſt vt cedat affectus hic) ex materia craſſa & melãcholica,& ſeroſa, exuſtis cutem inuadentibus,ac profundius ſe immergentibus, tum ſeſe in ambitum ſpargentibus cum pruritu. Ætius autẽ libro xiii. cap. 134. dicit,quòd lepra fit ex tenaciore ac craſsiore ac magis atro humore, & eſt magis aſpera ad contactũ, & pruritum inducit,& non penetrat,niſi cutẽ & ſquammas magnas gignit: & ideo poteſt vocari ſcabies maior.nam niſi hoc ſigno ab ea differt,& licet circa hoc multæ eſſent dubitationes:qui tamen non librum intendimus cõponere, ſed conſilium conſcribere, ideo properamus ad curam: tum eo magis, quòd omnes autores in hoc concordant, quòd iſte morbus eſt ſanabilis,& quòd auxilia quæ vni conueniunt ex his affectibus, conueniunt omni-

bus.Et conſtat,quòd talis morbus, vt dictum eſt,eſt elephantiaſis minor. ſed eſt vna regula generalis, quòd quæcunque curant maiorem morbum, curant & minorem, ſi ſint ad vnguem vnius generis, velut quæ curant comitialem,curant etiam incubum:ergo quæ curāt elephantiaſim, curabunt multò magis hanc lepram. & hunc morbum eſſe puto,de quo Moſes agit in Leuitico,vbi videtur diſtinguere lepram.quæ eſt elephantiaſis Arabum, à ſcabie Cap.13. & lepra Græcorum tribus ſignis, mutatione pilorum,& quòd caro ſit depreſsior, & quòd morbus indies augeatur,tūc enim eſt elephantiaſis. & ſi vnum horum ſignorum deficiat, tunc maximè attenditur incrementum & diminutio morbi, & quòd caro ipſa viua appareat ſeu detegatur. ibi etiam facit duo genera lepræ,corrodens, & non corrodens. & locus ille verè eſt difficillimus,in vniuerſum tamen etiam poſt curationem vult eradi pilos, & lauari veſtes: & nemini dubium eſt, quòd vbi morbus ſit cutaneus,mundicies multum commodi affert. Scriptum eſt etiam in Deuteronomio:Curatote in morbo lepra, diligentérque operam date,vt eis quibus vos Leuitæ ſacerdotes ex meo præcepto inſtruēt, pareatis. Cap.23.

Igitur vt ad rem deueniam,cùm omnis cura conſtet ex dignotione morbi, ſed longè magis ex dignotione cauſarum, oportet cauſam ſcire ipſius lepræ. cùm ergo cauſa ſit

humor craſſus, & lentus, & melancholicus, item ſeroſus exuſtus:ſciendum eſt, quòd ſi ſeroſus ſit atque abundet, tunc eſt cum pruritu maiore: ſin autem materia craſſa ſolùm ſit, pruritus minimus aderit, ſed dolor, & ſanies & fœditas maior: quicunque etiam morbus fuerit cum pruritu, facilius ſoluitur: vbi exiguus ſit, aut nullus difficillimè. & hæc eſt cauſa, quòd hic morbus non potuit ad hanc diem vſque curari. Nám cùm non negetur magno pruritu materia eſt craſſa, lenta & multa, tum quia à primordio vitæ, anno ſcilicet fermè quarto eum cœpit inuadere: tertiam cauſam eſſe oportet vel prauitatem humoris, vel valde fixam qualitatem in membro, generante vel recipiente, vel vtrunque omitto nunc regimen prauum aut aërem non aptum curationi.

QVAE autem ſuadent curationẽ fieri poſſe, ſunt genus morbi: quod vt dixi, per ſe ſanabile eſt. nam ſola elephantiaſis in hoc genere inſanabilis eſt: deinde quia eſt iuuenis, annum agens vigeſimum primum vel circa, & eſt terminus incrementi ſecundum longitudinem: deinde quia eſt pinguis, & ſati bonæ temperaturæ, eſt etiam tempus vernum: & etiam quoniam non ſunt tentata auxilia magnifica & præclara vſque nunc, neque omnia neque præcipua: & quoniam quædam inuenta ſunt noſtris temporibus, quæ à proprietate

agunt & erant ignota antiquis, velut quæ illinuntur arteriis. his ſex cauſis videtur omnino morbus eſſe ſanabilis: quæ tamen oſtendunt difficultatem, ſunt prolixitas ipſius morbi. Nam videtur iam decem & ſeptem anni exacti, ex quo laborat hoc morbo: & etiã quia, vt dixi, caret pruritu, & quia ſerpit & eſt profundus, propter quod volunt etiam leucen eſſe inſanabilem: & quia curatus fuit diligenter, & non potuit ſanari, licet non cum validioribus auxiliis, vt dixi. non enim omnia tentata ſunt validiſsima auxilia, ſed quædam ſolùm: concludo tandem, quòd Deo dante, ſanabitur ſeruatis ſeruandis maxima cum diligentia, tamen & longo tempore: & licet reuertatur, tamen iiſdẽ auxiliis occurrendo poterit ex toto ſanari: & ita quod fieri non poterit in vna vice, fiet in pluribus.

De cauſa patet, quòd ſunt duo membra: vnum, quod generat & mittit, & eſt iecur: alterum, quod recipit, & eſt cutis. Eſt etiam triplex cura vera, quæ ſanat morbum, & quæ fucata eſt tegens illum, & quæ mitigat ipſum. nam ipſe conqueritur maximè, quòd morbus ille aſcendat ad collum & faciem, vnde deturpat eum. Ergo cura ipſa qualiſcunque ſit, per regimen victus, per topica vocata, & per medicamenta fit. Sed primùm id videndum, poſtquam duo eſſe mẽbra in cauſa diximus, iecur generans & mittens: & cutim, quæ reci-

pit. An igitur maius vitium erit in cute, an in iecore? iſtud ſcire expedit, cùm enim medicamenta paria eſſe debeant viribus, ipſius vitio conſtat oportere nos ſcire quãta pars pertineat ad iecur, quanta etiam ad cutem.

VIDEMVS enim in his morbis aliquando medicos fruſtra niti in mittendo ſanguinem, in purgando corpus, in regimine ordinando, quæ omnia tandem parum aut nihil conferũt & in nihilum reducuntur. Adueniente autem aliquo qui cutem vnguento illeuit, ſanantur: & contrà, aliquando accidit vt multis medicamentis cutis illinatur, nec tamen ſanatur æger, at purgato corpore & ſola victus ratione curantur. Rurſus in aliquibus neceſſarium eſt vtrunque, oportet igitur ſcire quid maximè ſit in cauſa. Iſtud autem maximè & facillimè cognoſceretur, ſi auxilia adhibita ſciremus, & à quibus leuatus eſt morbus, & quæ nihil prorſus cõtulerunt. Clarum eſt autem, quòd cùm cutis, vt dicebat Galenus in libro de Morbis, nullas penè habeat vires, non attrahendi, non expellendi, non retinendi, non conquoquendi, id non contingere propriè vitio cutis, niſi quatenus ipſa eſt læſa, & ob læſionem natura tranſmittit excrementa ad illã. Quomodo ergo medicamenta, quæ illinuntur, poterunt curare lepram, impetiginem, ſcabiem, cùm (licet reſtitutis viribus) ipſa non poſsit repellere humorem noxium : ſicut ne-

que infans ſanatus ex morbo magno,non propter hoc poterit ferre pondera magna, quia non poteſt reſtitui vltra gradum proprij roboris? & ideo ſtat dubitatio magna, an ſcilicet materia quæ ibi redundat, tranſmittatur ex alio loco corrupta: an ſit alimẽtum cutis, quod corrumpatur & tranſeat in materiam coniunctam? Et videtur generaliter ſaltem, quòd debeat eſſe materia, quæ tranſmittitur: quia alimentũ nõ poteſt eſſe adeò copioſum, vt ſufficiat ſubminiſtrare materiam ſimilibus morbis. Ex aduerſo non curarentur medicamentis exterioribus adeò facilè: & etiam quia vix fieri poſſet, vt tanta copia humoris redundante, aliæ partes intus non laborarent. & videtur ex his quæ ſcripſit Galenus in tertio Methodi de vlceribus, quòd malus affectus in carne ſubiecta & in cute, ſit cauſa impedimenti ſanationis & conſolidationis in vlceribus. & ita dico de hoc morbo, in quo licet non appareat ſolutio continui manifeſta, proculdubio tamen eſt occulta. Et etiam alia ratio perſuadet, quia talis morbus ſerpit ad proxima, ergo ſit vitio partis patientis potius quàm iecoris. Sunt & alia iudicia, puta contagium & facilitas ſanationis, quæ iudicant eſſe vitio cutis potius, quàm iecoris. Concludo ergo quòd hic morbus maximam partem cauſæ habeat in carne ſubiecta, & in cute: ſed principium tamen & originem in iecore. & ſi quis mihi

obiiciat difficultatem ſanationis, reſpondeo, quòd etiam vlcera chironia difficulter ſanantur etiam propter ſolius partis diſpoſitionem: & maximè, quia vt dixi, non ſunt etiam ſine vitio totius.

Deveniendo igitur ad victus ratione͂, manifeſtum eſt quòd cùm excrementa hæc ſint tertiæ coctionis, partim ſcilicet quæ ſunt loco alime͂ti ipſarum partium affectarum, partim ſecundæ ſcilicet ipſius iecoris, & eſt humor trá̄ſmiſſus per venas & arterias ad cutim, quaſi natura decernente, & ideo veriſimile eſt, quòd pars iſtius morbi ſemper maneat: & eſt illa quæ fit vitio cutis alia magnam mutationem recipiat, modò multum creſcens, modò non, ſed quaſi in eodem ſtatu permanens: conſtat alimenta quæ aſſumuntur, debere parum nutrire, & non multum. cuius tamen oppoſitum plerunque medici dum exiſtimant, dum iuuare credunt, nocent. ſimiliter non debent eſſe temperata, vt communiter dicitur, ſed contraria qualitati cauſæ morbi. Diximus autem, quòd cauſa morbi eſt humor exuſtus, ſeroſus & crudus, ergo cibus debet eſſe exquiſitè contrarius, & hæc eſt ſententia Galeni in libro de Cibis boni & mali ſucci. In hoc igitur nihil melius eſt vſu ptiſanæ hordeaceæ ſine ſale, & carnis teſtudinis. his enim duobus præſidiis tantum curaui ſimilem morbum in Domino Franciſco Gadio, ordinis ſancti

Auguſtini ex ea congregatione, quæ Canonicorum vocatur, & quòd appellabant illum Regem. Conualuit autem in ſex menſibus, cùm paſſus eſſet morbum biennio, adeò vt tæderet illum vitę, nec poſtea vnquam rediit. Modus ergo ptiſanæ talis eſt: Hordeũ infundatur in aquam multam, xij horis coquatur donec diſrumpatur, tundatur, cribretur, coquatur cum iure pulli, vel teſtudinis, donec non amplius ampullas emittat, quod poſt tertiam horam vix contingere ſolet: id autem in vaſe terreo. Teſtudines autem in aqua diu coquantur cum modico aceti albi, croco & boragine, & perſeueret in huiuſmodi cibo ſaltē per ſex menſes, interim tamen poterit vti perca piſce elixato cum eiſdem. Item beta & malua in cibis, & lactuca. poterit etiam adhibere omphacium ſeu agreſtam, item ſuccum aranciorum. poterit & vti carnibus pullorum cum plantagine aſsiduè, ita vt plantago ponatur in omnibus cibis, in quibus ingreditur caro. Caueat generaliter ab omnibus multum nutrientibus, & ideo ab ouis & lacte: ſolùm caro teſtudinis, pulli, auiculæ omnes, hœdi etiam. caueat à caulibus & caſeo, omnibus ſalitis, aromatibus omnibus, croco duntaxat excepto: piſcibus niſi ſquammoſis & paruis: non vtatur melle & ſaccharo, licet moderatè vti cancris: vti poteſt proprietate potius quadam quàm manifeſta qualitate aut ſubſtantia

conuenientibus. Vinũ ſit album, leue, clarum: ſed ſi biberet aquam, longè melius eſſet, cuius eſt deſcriptio. ℞. liquiriciæ recentis ʒ vi. radicis thamariſtæ ʒ ij. paſſularũ ℥ iij. aquæ ℔ iiij. coquantur ad conſumptionem tertiæ partis, coletur & vtatur pro potu, & ſi vult dimittere liquiriciam, poteſt augendo quantitatem paſſularum & thamariſci. Eſt autem thamariſcus arbor in Italia nota, naſcens in ripis fluminum minuto folio, fructu & flore muſcoſo, id eſt, tenaci. & generaliter aqua in hoc caſu cùm non attenuet, vino melior eſt. Circa ſomnum vtatur prolixo & nocturno, nõ diurno. Circa aërem eligat clarum, tenuem & calidum potius, quàm frigidum. dormiat nõ in pluma, ſed ſuper tomentum ſericeum: mutet ſæpe veſtes, & præcipuè induſia. non exerceat ſe à cibo, ſed in mane ſolùm, & ſi ſudet, permutet lineum induſium, & interiorem veſtem (quidam vocant diploidem) abſtineat à coitu, niſi quantum neceſsitas vrget, & curet vt habeat beneficium ventris ſingulo mane. De fructibus conceduntur quæ ventrem ſoluunt, vt pruna, & ceraſa: & quæ vrinas mouent, vt flagra & pepones & cucumeres, cocti tamen.

Quòd ad intentiones curatiuas, primum ℞. ſucci caſsiæ nouiter extantis ʒ v. origani, fumi terrę, ſeu fumarię pulueratę añ ℈ ij. miſce, & cũ ſaccharo fiat bolus, capiat per horam ante cœnam

nam. Sequenti mane capiat ℥iii. ſerapii ex infuſione fumiterræ, cum aqua lactis, decoctionis fumiterræ, ſequentibus autem diebus capiat infraſcriptum ſirupum. ℞.ſeminum ſeſami ℥i.comedat cum modico panis, deinde bibat ℥ii.ſirupi acetoſi ſimplicis, cum modico aquæ plantaginis: & poſt viginti dies, ſi vrina fuerit concocta, accipiat hoc medicamentum. ℞. confectionis hamec bene confectæ, & ſucci caſsiæ añ ℥ß. ſirupi de polipodio ℥iß. aquæ decoctionis infraſcriptæ ℥iiii. miſce, capiat in aurora. ℞. mirabolanorum nigrorum ℥i. hypericonis, origani añ ℥ß. ſebeſtẽ numero xii. infundantur in ℥xii. aquæ lactis, per decem horas, inde bulliant parum: coletur, capiat calidũ in aurora. Hoc peracto mittatur ſanguis ex baſilica brachii dextri, deinde ſequenti die ex baſilica brachii ſiniſtri, extrahendo ſingulis vicibus ℥viii. ſanguinis. Poſt hæc bibat qualibet hebdomada ſemel hoc. ℞. ſeri lactis ℥lx. epithymi ℥i. hellebori nigri ʒ i. cinamomi ℈ii. mellis ℥ii. infundantur omnia per duodecim horas, inde coquantur ad cõſumptionem tertiæ partis: coletur & bibat calidum. & cùm aſſumit medicamentum, vel hoc vel ſequens, non comedat vſque ad horam veſpertinam. ſequenti autem die aſſumat hoc. Recipe ſucci braſsicæ, aceti albi optimi añ ʒ vi. cedriæ ʒ ii. hæc inuenitur Venetiis, ſumat ergo tepidum in aurora, & bis in hebdomada. Vbi autem exa-

cti fuerint quindecim dies,ita vt bis ſit repetita purgatio,quater verò medicamentum,bonum erit vt aſſumat ligni decoctum,per quod vt ſpero,incipiet ſanari. erit autem eiuſcemodi facile.

℞. ligni Indi raſi electi ℥xv. radicis thamariſci minutim deraſæ,ſic vt ſchidia abiiciantur ℥vi.aquæ ℔ xviii.infundantur:horis xxiiii.inde bulliant ad conſumptionem medietatis in lebete ferreo, & coletur, & de hoc capiat ℥viii.aut ſaltem vii.ſingulo mane, calidum in aurora: vel hora vna poſt aſcenſum ſolis: & integat ſe pannis tenendo vultum ſub culcitra, ita vt ſudet.Interim verò bibat de hoc in menſa,ſed frigidum, cùm priores ſeptem vncias,quantum poteſt ferre, calidas ebibere oporteat.Cibus verò ſit panis,& vuæ paſſæ:panis quidem ad vncias quinque,paſſarum vuarum quantum libet.Tum verò à frigore & exercitatione atque aliis, à quibus ſolent cauere qui decoctum hoc aſſumunt caueat:cum verò octo exegerit dies, fluxerítque ſudor cum virium robore,ſuadeo vt octo horis à prandio, quatuor autem ante cœnam ſex vncias calidiſſimi illius decocti aſſumat,ac denuò ſudet, atque ita perſeueret xxx. non vltra dies,non minus autem quàm xxv. His peractis caſsia nigra purgandus eſt hoc modo.

℞.ſucci caſsiæ nouiter extrãtis ʒ vi.cum modico ſucci fumi terræ & ſaccharo : fiat bolus,

capiat ante cœnam. Bibat autem per annum ter,quater,ſexies,in menſe hanc aquam. Recipe ſanguinis porci recentis ℔ iiii. plantaginis ℔ i. ranarum ſine capite & cute ℔ iß. cancrorum chelas & caudas mundatas pondere ℔ ii. lapatii acuti radicum cum foliis ℔ ii. deſtillentur omnia in vaſe ſecundum artem, & de hac aqua capit ℥iiii. ſingulo mane, & ſudet ſi poteſt: nam calidũ præbibere oportet. Cæterùm ex priuatis auxiliis hæc duo ſunt. Primum. Recipe viperas veras, cuius ſunt quaſi canini dentes: & abſciſsis capite & cauda, ad tres digitos coquantur in pauca aquà admodum, deinde contundantur, deinde cum furfure & farina pinſentur, gallinı́ſque tribus aut quatuor edéda præbeantur: cúmque id factum fuerit per quindecim aut viginti dies occiſæ gallinæ, & exenteratæ, atque deplumatæ, coquantur iuxta morem, & ius illud bibat, & carnes edat, & poſt modum quieſcat in lecto, donec exciderint cruſtæ. Secundum præſidium eſt.

Recipe lapidis cæraſei (vocant lazuli) puri, & bene colorati ℥i. teratur, & in polinẽ reducatur, per linteum cribratus lauetur aqua vicies, deinde infundatur in aceto ſcillitico, optimè per tres dies: deinde expreſſo aceto ſiccetur, deinde per tres alios dies in ſucco thamariſci: inde expreſſo ſucco & ſiccato lapide, rurſus infundatur in ſucco plantaginis eodem modo per tres dies, & de hoc ſumat à ℈ii. ad

℈iiij.redigendo in formam boli cum oxymelite ſcillitico,& pòſt bibat mulſæ ℥iij. præparatur autem hoc modò. Recipe mellis puri ℥ij.aquæ ℥vi. miſce, bulliant ad conſumptionem medietatis,deſpumando ſemper:coletur & capiat,vt ſuprà.Et rurſus ex cõpoſitis, quæ intus aſſumuntur eſt decoctio Auicennæ huiuſmodi. Recipe mirabolanorum nigrorum & citrinorum añ ʒ ß. amis ſeu ameos & aſſæ odoriferæ, id eſt, belzoi añ ʒ v. aquæ ℥xxxvi vuæ paſſæ lotæ & mundatæ ʒ vi. coquatur ad conſumptionem duarum tertiarum cum ℥iß. mellis puri:coletur & exprimatur & bibat totum, continuetur quadraginta diebus. Conferunt etiam catapotia, quæ vocantur pillulæ Indæ,& pillulæ cochiæ. eſt etiam facillimum auxilium,quod conſulo vt faciat,& eſt hoc.

Recipe viperas duas magnas,& abſciſis capitibus & cauda incidantur minutim,& ponantur in olla cum ſale, ita vt ponatur area ſalis, deinde area è carne viperarum, inde area ſalis denuò, atque ita alternatim imponendo etiam radices rumicis ſeu lapathi inciſas minutim: deinde tegatur olla cum tegmine fictili, quale eſt olla,& cum creta concludatur,& ponatur in fornace lapidum, vbi lapides coqui ſolent per tres dies:inde extrahatur, & ſal ille ſit in vſu ferendo ipſum: & ſi non placet, ſic diſſoluatur in duplo aquæ,& abiecta omni fece ſiccetur, teratur & ſit in vſu.Expedita pur-

gatione xl. dierum, vel aſſumptione aquæ ligni, deueniemus ad topica. nam in his autores omnes medicinæ ſanationis ſpem totam reponunt hoc modo.

Primum imponemus ipſum in balneo aquæ dulcis ſeu putei, apponemus quadraginta cucurbitulas, & non ſit aër multùm calidus: aut ſi nimio plures videbuntur viginti, & poſtquã ſudauerit, detrahemus ſanguinem ex ſingulis, ſecũdum quod ferre poſſe videbitur, & poſtmodum inungemus hoc vnguento.

Recipe ſucci ocimaſtri, & eſt planta ſimilis folio ocimi, naſcens iuxta muros antiquos & ſepes, folia habens ſimilia ocimo, ſed in ambitu ſerrata, flores purpurei, ſeminis capitula qualia hyoſcyamo, radix toroſa, vnde è genere galiopſis eſſe creditur, odor foliorũ & ſeminis teter. ex hoc igitur ſucco pari pondere ceræ atque olei fit vnguentum, quo illiniri debet poſt balneum & cucurbitulas. Inde tertio die ad balneum redeat, & rurſum illinatur vnguento, atque ita omnia peragantur, quæ in primo præter cucurbitulas, vſque ad quinque circuitus: in quorum vltimo etiam rurſus viginti cucurbitulæ applicentur, intermediis autem nequaquam. Semper autem ab inunctione lectum ingrediatur mũdis linteis, & dormiat: quod ſi ferre non poſsit balnei teporem & cucurbitulas, modicũ panis & martij panis comedat antequam balneum ingre-

diatur: lectus antequam in eum ſe conferat, caleat, & bene tegatur.

ALIVD vnguentum. ℞. ſcabioſæ, ellebori nigri, lilij, allii, lunariæ herbæ, corticis iuniperi añ ℥ ij terantur optimè, inde exprimatur, inde addantur aquæ vitis, quæ ſolet excidere à ramis præciſis tempore Martij ℥ i, ſtyracis liquidæ ℥ ii, pomatæ ℥ iii. coquantur miſcendo ſemper, donec redigantur in formam vnguenti: & dum remouetur ab igne, addantur lactis ficulnei ʒii. miſce, fiat vnguentnm, quo vngantur totum corpus loco prioris, vbi ex primo non ſanatus fuerit. Ætius putat adipē nigri arietis ſufficere vel ſolùm, quod non expertus ſum. Verùm noſtrum hoc vnguentum eſt, quo ego cum quatuor ſociis à ſcabie, quæ erat è lepræ genere, quam paſſus fueram xxvi annis, ſum liberatus ſine vlla purgatione, ſine balneo, ita autē viximus vt ex propoſito pro morbo contra medicamentum luctari velle videremur: erant mei familiares omnes adoleſcentes, ego quinquageſimum exceſſeram annum, Lugduni in caupona genio indulgebamus. exiſtimabam mihi turpe eſſe quòd nō ſcabie omnes, ſed elephantiaſi laborare videremur, cruſtæ præaltæ latæ vſque ad collum & caput aſcendebant. verè illud dici poterat: Aliis medens, ac ipſe vlceribus ſcatens. Cauſa erat, quòd marinis piſcibus, quos ego libentiſſimè edo, nec Mediolani copia eſt, aſsiduè

veſcerer, præcipuè verò aſellis: qui cum recẽtis ſint optimi ſucci, ita ſaliti ſunt peſsimi. nam id minimè abſurdum eſt. hædina enim caro vt optima eſt, ita ſalita peſsima.

Ergo viſum eſt, vt aliquo auxilio occurrerem. fortè autem dum aſcenderem in colle quodam, perſpexi tithymalum: abundabat enim vbique, excogitaui igitur è caſu auxilium, fuítque huiuſmodi. Recipe ſulphuris viui ℥ii, ſalis ℥iß, lachrymæ iuniperi, qua vtuntur bibliopolæ, ellebori albi añ ʒii, ſucci tithymali ʒiii, aut etiam amplius. apponebam autem totam herbam contuſam pondere ℥i olei è lini ſemine ℥ß. terantur exquiſitiſsimè, inde coquantur ſuper cineres donec redigantur in formam vnguenti, pòſt exprimatur, & reiecta fece, inungãtur ſtatim, deterſa aqua à balneo, ſub poplitibus, & interiora cubitorum, & iuxta talum, & iuxta carpos manuum, & ſub alis, & plantæ pedum, & loca omnia patientia in aëre calidiſsimo, ſeu iuxta ignẽ poſt cœnam, diu confricando loca, & copioſo vnguento: inde ingrediatur lectum calentem, & tegatur pannis. hoc autem à prandio vel à cœna, fiátque alternis diebus donec ter fuerit vnctus. hoc neque purgatione, neque vitæ regimine indiget, adeò efficaciſsimum eſt. Forſan quæret aliquis, & iure, cur tandiu diſtulerim ſanationem hanc? Cauſa fuit, quòd morbus hic perpetuò variabatur, & quòd mihi familiare

eſt nihil agere donec cogat,tum propter multitudinem negotiorum, tum etiam propter cõſuetudinem:tum etiam, quia exiſtimabam morbum hunc me præſeruare à multis aliis morbis, quibus ſuſpicabar me eſſe paratum propter diuturnarum hæmorroidarum ſpontaneam ſanationem. Aliud phyſicum auxiliũ ex xij.libro noſtro de Subtilitate. Lauetur ter in balneo infantis primogeniti, quo balneo ſolent obſtetrices abluere quicquid ſanguinis eſt menſtrui. Laudantur præterea cuminum Æthiopicũ & ſyderitis herba in potu ſumpta. atque hæc puto ſufficere, etiamſi multo grauior eſſet morbus. Si quis tamen ad validiora tranſire vellet, ſudet in balneo ſicco exerto capite cum ſuffumigio bituminis, ſalis, ligni cupreſsi, lachrymæ iuniperi, thure, betzoi, myrrha, agalocho, rore marino, amaraco, ſtyrace, ſanthalis, muſco coniferarum arborum, lachryma eleni, ladano, cortice mali medici, & roſis, omnibus vel aliquibus.

CONSILIVM QVARTVM PRO MORBO VALIDISSI-*mo ex ventriculi Phlegmone.*

CVM Calendis Auguſti anni M. D. XLV. Mediolanum è Papia reuerſus eſſem, Princeps optime ac ſapientiſsime, ad priſtinam medendi exercitationem me contuli, atque in ea ſolita vſus fœlicitate, præter duos diutino morbo ſub aliis medicis conflictatos, neminẽ penitus morte amiſi: cùm tamen quingentis ac etiam pluribus ad Aprilis vſque Calend. ægris manus admouiſſem: tantum poteſt vera ars ſi ad hos fucatos nebulones conferatur, qui non artis præceptis intenti, ſed conſpirationibus atque calumniis, bonos quidem infamia, ciues autem ægros morte afficiunt. Sub Calendis Aprilis tamen quibuſdã manus admoui, qui omnes cum vno ac eodem morbo laborant, xx. die ſub initio periere, nec vllus celerius aut tardius ex languẽtibus. Quinimo adeò conſtanter eam diem obtinuerunt, vt cùm quædam mulier Anaſtaſia in domo illuſtris viri comitis Ioannis firmi Triuultij ægrotaret eo morbo, à prima ſtatim viſitatione liberè affirmauerim eam proxima diei Domi-

nico ſuccedenti nocte perituram, quod eſſet ea nox xx. diei initium. ego autem xv. die morbi vocatus ſum, reliquo tempore in manibus fuit medici experti amicíque noſtri, ac rectè in arte ſentientis. Cùm igitur quinque ſic periiſſent, nec venæ ſectio, nec purgatio, nec vinum, nec victus tenuis, nec vini abſtinentia, nec cataplaſmata, nec ea quæ cordi cōferunt, profuiſſent: ſed eodem morbo laborātes iiſdem ſymptomatibus eodémque modo ac eadem die perirent: viſum eſt mihi dignum minus, ſi qualis hic eſſet morbus adeò lethalis conſcriberem. Primùm, quæ laborabant omnes fuerunt iuuēculæ virgines, atque hoc mirum, dolor aderat ſuper vmbilicum, aſsidua nauſea & cibi faſtidiū. tum deiectiones corruptæ malè olentes, & quibuſdā diebus pluſquam conueniret, venter demittebat, aliis autem mediocriter ſiſtebatur. non tamen decretoria erant hæc, nec diebus decretoriis, ſpiratio ipſa paululum denſa, & non omnino naturalis. calor exterior moderatus adeò, vt vix perſuadere poſſem aſtantibus quòd febricitarent: pulſus tamen duri, veloces, parui ac frequentes, validam febrem oſtendebant. lotia, qualia ſanorum ferme. nebulæ aliquando ſuſpenſa in his, aliquando ſedimentum. Mens continuè conſtans, vigiliæ doloris perpetuitatem conſequebantur: nec tamen ſemper dolor ſomnum vincebar, ſub x i. diem omni-

bus omnia viſa ſunt mitiora. Pulſus tamen aderat cordis, & ſingultus: ſub XVII. omnia adeò manifeſtè intendebantur, vt morbi magnitudo ne ipſos iam tunc lateret aſtantes, à XIII. die venter totus vbi ventriculi regio dolitabat, cum ipſis lateribus, tum intumuit. XIX. oleoſum quiddam ac quaſi ſubnigrum euomebant. initio die XX. moriebantur. mortuis vngues liuidi ac ſubnigri & venter, vt vter inflatus. dum viuerent bene ſemper ſperabant & nunquam delirabant. XIX. difficultas ſpirandi ne ipſum latebat ægrotantẽ. die XVIII. omnes aluum copioſè demittebant. Hæc fuit morbi ſæuiſsimi enarratio, quæ tamen pauciſsimis aduenit. Nunc igitur videndum qualíſnam fuerit morbus: atque vt exiſtimo hæc diſpoſitio eſt ventriculi phlegmo, inquit enim Raſes vt quidam de nòminibus ſoliciti dicũt: *lib. 9. ad Almanſ. c. 64.* Si cum dolore ventriculi febris fuerit, & apoſtema manifeſtum cum ſenſu caloris in tactu æger ex baſilica (iecorariam ſolemus vocare) ſanguinem mittat, haud dubiè quia phlegmonem adeſſe intelligit, vt etiam Matthęus Ferrarius in expoſitione docet, & Platearius, docentes etiam generationem ex mente Gentilis ſi quidem, quòd fiat per infuſionem bilis *trac. 6. c. 13. Diuiſ. 26.* in tunicas ex cõcauo veniẽtis. Et patet, Quòd Symptomata ſecundum illos præter propria etiam ſigna conueniunt: & ſunt, Doloris vehementia, æſtus magnus, pulſus cordis, ſyncope,

frigiditas extremitatum,ſudor frigidus, deie-ctio appetentiæ,corruptio exeuntium. Quod autem dicunt de ſtupore,alienatione,conuulſione ac ſubeth,non aptè ponitur, nam cataphora laborant, atque ſic ſubeth exponi debet, cùm ſubeth ſeu grauis ſomnus à frigida cauſa & plerunque humida fiat, carum vocāt Græci. Reliqua non ſunt ſigna propria nec etiam vera perſæpe, nec ſecundum rationem. Nam licet ſit in mēbro neruoſo quia tamen extenditur ab omni parte,non ſit vera conuulſio, ſed ſingultus qui ſpecies eſt conuulſionis.
cap.59. Sed vt ad Raſem iterum reuertar, ipſe poſuit ſuam curam meliorem in lib.Diuiſionum per lactis potum & compreſsionem:ſed hoc cùm iam fuerit ſuppuratum, quod in phlegmone continetur. Sed & quæ ad pulſum attinent,
cap.6. his conſentiunt quæ à Gal.in quarto de Præſagio ex pulſibus ſcribuntur.Pulſus duri atque creberrimi in ventriculi phegmone ſunt.Sed ſi in ore eius ſit phlegmon, adeò duri eſſe ne-
lib.4.ca.24 queunt. Dilucidius etiam dum de Cauſis pulſuum loquitur ex Iſagoge. Nam ſi inflammatus ſit duntaxat,ita mutat pulſum, vt neruoſi corporis diximus inflammationem ſolere. Si comprimatur,vellicetur,lāgueſcat, ſingultiat, vomat, nauſeet, faſtidiat, doleat pro genere ſymptomatis. Subiungit languidi parui paulò celeriores,& admodum crebri euadūt pulſus.
cap.7. Superius autē declarauit quòd pulſus inflam-

mationis partis neruoſæ parui ſunt, duri atq; ſerrini. Itaque de ſignis ſatis conuenit, licet parum aptè ea diſponant recentiores. Sed quomodo fiat hoc apud me vehementer dubium eſt. Nam quod ex infuſione fiat chili ac nutrimenti, videtur fermè impoſsibile, videmus enim omnes phlegmones fieri ex venarum tumore, quod etiam ſenſiſſe videtur Galenus libro de inæquali intemperie. Quomodo cap. 3. autem fiat ex ex venis quæ ab hepate prodeũt adhuc dubium eſt. ille primo in exteriorem tantum tunicã ventriculi ingrediuntur. Quod ſi ex caua vena prodirent, non mirum eſſet fieri phlegmonem. At Veſalius oſtendit ex ſtelechia ſola nutriri ventriculum. imponit autem Galeno quòd voluerit etiam ex caua venas ad illum peruenire. Sed hoc Galenus non cenſet. in ſexto enim Anatomicarum aggreſsionum lib. 5. cap. 3. qui locus à Veſalio adducitur, inquit. Atque fol. 4. vena quædam ex iecinore ad lienem pertinet, cuius proceſſus in ventriculum defertur: eius verò pars quædam, poſtquàm omnibus lienis partibus propagines tranſmiſerit, in ventriculi gibbum aſcendit. Et infrà paulum, Vena portæ quam recẽtiores, quòd aliarum ſupple quæ ad membra nutrimenti deferuntur quaſi caudex fit, στελεχιαῖαν vocant. vbi manifeſtum eſt de portæ vena illum intelligere, atque ob id minimè venam ſeccare oportet. Hoc namque auxilium prætermittunt Alexander & Ætius;

Paulus autem curæ nõ meminit. At dices Ra-
lib.3.ca.9. ſes ſanguinem mittit, & Auicenna & Auen-
lib.9.ca.16 zoar: Reſpondeo morbi magnitudinem inſpe
31.32.tra.4 xere. Sed non eſt cura propria. Mirum eſt igi-
cap.3. tur vel quomodo fieri poſsit ex porta vena
1. Theiſir tra.15.ca.2 trahente, multóque magis quomodo curari, cùm nec ſectio venæ nec clyſteria, nec inedia auxilium afferant, cùm etiam inedia & multo-magis medicamentum omne vel etiã leniens non leue inferat detrimentum.

CONSILIVM QVINTVM DE DOLORE VAGO PRO *D. Bartholomæo Charabello.*

HIC patiens iam à quatuor annis citra, patitur dolorem quendam in partibus ventris ac pectoris: cuius initium fuit ex potu vini acerbi & auſteri poſt laborem vehementem, ſuccedentẽ conualeſcentiæ ex febre tertiana. Et primùm cœpit in partibus ventriculi: deinde per auxilia receſsit, & remanſit in quiete per tres aut quatuor menſes, vt ipſe mihi refert: demum reuerſus eſt dolor eodem ferme loco, & ſenſim ad alias etiam partes declinauit: modo ad ventrem vſque ad pectinem: modo

ad partes ſuperiores, vſque ad gulam, & furculam ſuperiorem. aliquando in directo ſpinæ dorſi ſuperius parum quàm è regione enſiformis furculæ. & aliquando dicit in colli parte poſtrema. & etiã aliquando ad latera, & quandoque è regione lateris dextri, vſque ad collũ per coſtas. & nunc præter dolorem, ſentit quandam diſpoſitionem, quę quamuis non ſit cum dolore, attamen eſt cum magna eius moleſtia. & ſentitur ſupra vmbilicum per quatuor digitos pulſatio ingens, non lata tamen ſed velut ex arteria magna. & feces ſunt quaſi naturales. & inſomnietas non parua, & attenuatio corporis, & vrina cum nebula vel ſedimento, ſed tamen ſubſtantia & colore aqueo, vt ipſe refert. & torquetur dolore ante cibum, & etiam poſt: & aliquãdo tamen quieſcit: & ex aſſumptione cibi in hora doloris quandoque leuatur, quandoque grauatur: & ipſe ſibi perſuadet quòd duritiem habeat iuxta enſifornem furculam, quam nos cùm pronum tangeremus, tum etiam reſupinum percipere non potuimus. vrinam autem non vidimus, ſed illius dicto acquieuimus. nocetur ab aqua, à difficilis concoctionis cibis non leuiter. Amarorem oris non ſentit, niſi raro vomitu frequenter vexatur. in quo tamen parum aut nihil euomit. Sitim quandoque validam, nonnunquam nullam ſentit. toto hoc tempore præter febrem vnam ephemerã ho-

ratum. XVIII. nullam aliam paſſus eſt. qua etiã ſæuiente, dolor ceſſauit, ceſſante autẽ rediit. Iecur vt illi videtur calidum, quod coñicit ex calore palmæ manus, cum etiam grauitatem & tenſionem è regione dextri lateris iuxta coſtas ſentiat, aluus aſtricta: aliquando etiam dolor ad ſpatulas extenditur. interdum etiam multa euomit. hæc ſunt quæ ex ipſius aſpectu & narratione habentur, interim tamen fluunt hæmorroides natura eius ſeu tẽperatura ſanguinea: ætas iuxta XL. annũ. Igitur cũ morbus hic nõ poſsit eſſe à mala tẽperatura ſine materia: nã accidẽs nõ migrat de ſubiecto in ſubiectũ vt colligitur 4. Phyſicorum, dolor igitur ſi mouetur, cauſa eius neceſſariò mouetur. & ſi dicas quòd cauſa multiplicatur ſicut ignis: tunc neceſſe eſſet vt dolor non tranſiret niſi per continuam partem ad aliud extremum. hoc autem ei non contingit: quare relinquitur, vt dolor hic non ſit à mala qualitate tantum. Nec etiam à materia quę ſit humor: nam ſi eſt æqualis, impoſsibile eſt vt lædat adeò vehementer niſi per magnam ſolutionem cõtinui: quare vel phlegmon adeſſet & ſic febris, dicebat enim Galenus, phlegmones viſcerum febris comitatur: vel etiam aliarũ partium. Si verò non faciat phlegmonem, oportet vt magna ſit moles eius, quare in ſolutione doloris apparebit ſemper humor ipſe per vomitum aut in excrementis: horum nullũ iam

tex.32. (margin, beside "ctũ vt colligitur 4. Phyſicorum")

10. art. cur. ca. 6. & 11 einſdẽ c. 20. (margin, beside "bris, dicebat enim Galenus")

diximus

diximus contingere, quare cauſa doloris non eſt humor ſolùm peccans in quanto. Sed neque in quali, neque enim adeo intenſa frigiditas aut calor, aut amaritudo apparet qualis eſſet neceſſaria bile flaua atráue vel pituitata peccante. Rurſus mirum eſſet quòd hæc pituita vel bilis ad pubis oſſa, modo ad collum vſque extenderetur: intus, extra & vbique. Cùm igitur cauſa non ſit ſola mala qualitas, nec humor aliquis quantitate ſua, vel qualitate, relinquitur tandem, vt ſit flatus. Cuius etiam indicium eſt quòd non adeſt pondus, tum quòd ſubitò ſoluitur. dicebat enim Princeps loquẽs de ſignis doloris capitis: In dolore facto ex flatibus extenſio augetur & grauitas minuitur, & aliquando eſt cum punctione, quandoque etiam cum corroſione. & in flatuoſo dolore quidem grauitas nulla eſt. Et quandoque etiã cum ipſo fit permutatio doloris frequens de loco ad locum. Sed de ſubdita ſanatione, de qua dixi, habetur textus etiam à Galeno in XII. Artis curatiuæ dum flatuoſum dolorem curare docet. Et quamuis illud fiat arte, idem contingit etiam natura. adeſt igitur & tertium ſignum de quo dicebat Princeps ſcilicet ſubita permutatio de loco ad locum, & quartum quod eſt tendens, & aliquando pungens, & quandoque corrodens. Hoc genus doloris credo deſcriptum eſſe à Principe cùm dixit: Et flatus eſt quandoque in tunicis membrorum,

prima tertij tra. 2. ca. 7.

cap. vlt. poſt med.

Secunda quarti do.2 ſum.6.c.26 & villis,ſicut in cholica flatuoſa,aut in tunicis muſculorum & ſub membranis,& ſuper oſſa: aut in circuitu muſculorũ inter carnem mollem & cutem:aut eſt in ipſo membro latitans vt muſculi in pectore.Et ipſius quidem reſolutio ſeu ſubita ſit,ſeu in longo tempore fiat,erit ſecũdum multitudinem aut craſsitiem materiæ,& membri denſitatem : ac horum contraria. Sed Albucaſis hoc genus morbi ad vnguem deſcripſit:& vocat eum Nachir. Differētia tamen eſt duplex.prima quòd vt ibi narrat,hic morbus eſt ſolùm in membris exterioribus ac manifeſtis. *li.2.ca.95. ſua chirurgia.*

SECVNDO, quia eſt inter cutem & carnē, & non inter duas membranas, aut inter maſculum & membranam. ideo Nachir non facit dolorem,& hic morbus facit dolorem , & etiam vehementem : quia in hoc patiente flatus eſt inter tunicā & tunicā, vel inter tunicā & muſculū. eſt tamē eadem ſpecies materiæ, & idem generationis amborum modus.Patet autem per Principem loco allegato,quòd flatus abundat aliquando in concauo membrorum,aliquando inter carnem mollem & cutē.

TERTIO inter muſculum & tunicam.

QVARTO inter duas tunicas.& in his duobus modis fit neceſſariò dolor vehementiſsimus, maximè in tunicis ventriculi & inteſtinorum:dicebat enim Auerroës, mēbra doloroſa ſunt ventriculus & inteſtina. In ſecundo *3.colle.c.31.*

autem fit Nachir & vocatur ab aliquibus ſaltus.quia cutis ſalire videtur. In primo autem fiunt dolores frequentes:ſed non adeo validi, niſi flatus ſit valde craſſus,& ora vaſorum obſtructa exquiſitè. His ſtantibus ſeruare oportet omnes caſus quos illi diximus aduenire.cũ igitur debilis eſſet propter febrẽ, & ſubſtantia ventriculi rara ob calorem & exercitationem,penetrauit vinum multitudine & auſtera qualitate præditum,& imbibendo villos dolorem excitauit, & malam qualitatem. Vnde continui ſolutio,nam membro craſsiore facto vbi ad ſtatum ſuum redierit, quòd eſt inter duas tunicas laxum relinquitur: & apertum. Inde auxiliis adhibitis mala temperatura ſublata eſt, & cùm nondum laxitas magna eſſet, quieuit dolor. Deinde rediit & flatus ille penetrauit ſicut in renum calculo, modò inter ventriculi tunicas, modò inter ventriculum & peritonæum: nam ventriculus peritonæo magna ex parte ſubcingitur. penetrante flatu inter peritonæum & ventris muſculos per longum aut obliquum poſitos,dolor ad pectinem vſque declinauit. Sed maximè per muſculos longos,quorum vterque etiam ibi finitur.Nam obliqui potius ad anchas pertingũt. par autem quæ inter tunicas ventriculi continetur ad ſummum gulæ aſcendit, per eaſdem tunicas,& ſi dolorem infert.alia verò transfertur ſub pleura quæ ex peritonæo naſcitur vſ-

que ad ſummum furculæ, à latere dextro, quia illud eſt calidius propter epar, vt dicemus in de cauſis generationis huius doloris.

Cvm verò dolor recedit, remanent partes tamen ſeparatæ, & eſt ſpecies quędam doloris ex hoc ſtupidi à Galeno poſiti. & quia dolor prohibet ſomnum, & ob curas macilentior redditus eſt. quam ob cauſam pulſatio ſentitur ſupra vmbilicũ, vt dicebat Zoar. inquit enim, cauſa quòd pulſatio ſentitur ſuper fundo oris ventriculi reſupino ægro exiſtente, eſt extrema tabes ipſius ventriculi. Aliter enim ſentiri non poſſet, tota illius ſubſtantia quæ craſſa eſt, & tot inter mediis exiſtentibus. intermedia autem ſunt peritonæum muſculi longi & tranſuerſi ſeu lati, & membrana & pinguedo & cutis. declarauimus enim contra Galenum in ſexto contradicentium medicorum ſub ventris cute, membranam non eſſe ex muſculorum contextu. Porrò arteria illa vt habetur ex diſſectione cùm magna non ſit, niſi intelligatur ramus aſcendens ex ſiniſtra parte nutriens partem poſteriorem imámque ventriculi, neceſſe eſt eam dicere quæ in dorſo iacet, dorſi vertebris ſubiectam. atque hoc magis indicio meo veriſimile eſt, quãdo quidem in quantumcunque extenuatis minimè percipiatur, niſi cùm multum compreſſeris ventriculum. ibi enim peritonæum quaſi dorſo hæret. Vnde etiam in prouerbio ſolemus

6. aphor. 5.

1. theiſir tr. 15. cap. 1.

Veſal. lib. 3. c. 1. 13. & in delineationibus.

dicere ventriculum adhærere dorſo eorum qui fame ſunt enecti. eſt igitur dorſi arteria magna quæ ſumitur, non quæ eſt in ventriculi fundo. indicio etiam eſt, quòd nunquam eam in quantumcunque extenuatis vel in dextra, vel in ſiniſtra parte percipi. ſed in medio ſolū. ex quibus colligitur ventriculi maxima extenuatio. de doloris etiam proceſſu apparet, nam ventriculus poſtquàm ſurſum aſtringigitur, ad nonam thoracis vertebram dextra paululum ex parte inclinatus magnæ arteriæ applicatur, aſcendítque vſque ad quartam thoracis ęo progreſſu. inde directus στόμαχος ad mediam vſque ceruicis pertingit vertebram iunctus dorſi ſpinæ, inde ad os parum reflectitur. quo fit vt dolor ad poſteriorem colli regionem tum dorſi quandoque pertingat. *Veſal. lib. 5. cap. 3.*

QVOMODO autem ad gulam & ſuperiorem furculam pertingat, hoc eſt quia ibi aſpera arteria ſtomacho iungitur. atque ob id etiā illo affecto partes anteriores pati videntur. vomitus autem aliquando ſuccedit materia in concauo exiſtente, aliquando non ea exiſtente inter tunicas: ſed nauſea mala & laborioſa. & cùm ob imbecillitatem malè ventriculus concoquat, cogitur iecur ſupplere vices ventriculi. quare ex nimio labore ſupercaleſcit, inde feces exiccantur, & non parum. ob dolorem verò & cruditates & triſtitiam, vt dictum eſt, vigiliæ. cùm verò flatus fuerit inter

duas tunicas, ventriculus tenditur & durus videtur iuxta Principis ſententiam: ſicut & in pila vento aut aëre plena, vnde ſibi perſuadet quòd tumorem durum habeat in ore ventriculi. cùm verò tangitur abſcedente iam flatu molle percipitur.

tertia quarti tr.2.c.19

VRINA verò habet ſedimentũ, non multum cocta ob ventriculi imbecillitatem. Vnde Princeps alba vrina ſecundum intentionẽ tranſlucentis ſignificat frigiditatem & concoctionis priuationem. & ſedimentum fit ex venarum operatione in id quod relinquitur ex iecoris concoctione non abſolutum, vt declaraui in ſecundo libro Cõtradicentium medicorum. quare dicebat Princeps loco eodẽ, dum de vrina cærulea ageret, & ſi fuerit in ea hypoſtaſis, erit ſpes vitæ, aliter non, & hoc magis militat in alba. ſignificatur enim illa aſsiſtente, adhuc naturam venarum reſiſtere. ex quo patet quare non corrumpentur aut perturbentur vrinæ eius. Nam vt habetur à Galeno, perturbatio in vrina ſignificat mediã coctionem, ſed hic eſt vltima cruditas quoad vẽtriculum, vt declaratum eſt: igitur talis vrina non poteſt perturbari, apparet etiam cauſa coloris eius qui eſt vt plumbeus ſubcitrinus. dicebat enim Princeps illum, qui expertus eſt, nõ fallit color. ipſe enim declarat morbos ventriculi & iecoris. vnde præcipuè, vt habetur ab ipſo in capitulo de Signis malæ

ſecunda primi doc.3.c.2.

trac.3. contradi.22.

1.de criſi. cap.12.

13.3. tr.1.ca 17.& 14.3 trac.2.c.2. 13.3. trac.1. cap.19.

temperaturæ frigidæ albedo coloris cum mo. dica citrinitate, vt eius nomine vtar, frigiditatem ventriculi decernit: ex hoc etiam patet ſolutio dicti Galeni, cùm inquit, vrinæ bonitas ſignificat incolumitatem venarum. nam poteſt eſſe praua etiam ob ventriculi imbecillitatem. oſtendit tamen malam coctionem in venis neceſſariò: vel ſua cauſa, vel quia materia quæ ad eas tranſmittitur malè parata eſt coctioni. & hunc modum generationis tetigit Princeps, cùm dixit & fit cholica aliquando à flatu qui eſt inter villos & tunicas inteſtinorũ illas ſeparando. nam hic modus tenet etiam in aliis. declaraui autem in ſecundo Cõtradicentium medicorum, quod principalis cauſa non ſolùm, ſed & adæquata doloris, eſt ſolutio cõtinui non mala temperatura. hæmorrhoides autem fluentes, & præſeruatio in victu ob timorem doloris, faciunt quòd raro febres incurrat. ad quod iuuant purgationes etiam. tenſio autem quam ſentit in latere dextro eſt ob cauſam dictam, nam humores craſsi gignuntur ex chilo non crudo, & ideo rectè dicebat Princeps: & ſcias quòd cùm inter vẽtriculum & iecur tenſio inuenitur, & in ventriculo extenuatio: tunc hoc indicat naturæ reſolutionem. Nam humores crudi ſic geniti obſtruũt, non ſolùm iecur ſed & loca rei vicina, & augent caliditatem eius: & cùm hoc faciunt tenſionem. & caliditas tamen manuũ, non ſolùm

16.3.trac.3. cap.6.

tra.5.cõtr.2.

13.3.trac. 1.cap.23.

procedit à caliditate iecoris,ſed à labore ventriculi in cõcoquendo. cuius ſignum eſt quòd poſt horam ab aſſumptione cibi debent caleſcere extrema,& pulſus intendi ac frequẽtior reddi ſicut in hecticis etiam fieri ſolet. ex quo patet quòd ægritudo ipſa cognita eſt.quia omnia quæ illi ſuccedũt ſecundùm neceſſariam rationem,huic conueniunt.

His viſis dicamus de humore ex quo fit flatus hic, & de minera, vt ſolet dici generationis eius.& incipiam⁹ à ꝓximo dicto *Principis*,vt etiam exponebat Gẽtilis. & dico quòd omnis flatus fit,vel ab humore,vel à cibo, vel à chilo.& cùm hic morbus adueniat etiam vacuo ventriculo,ideo non poteſt eſſe à cibo & chilo ſemper, quare erit ab humore. & hunc ſecundum plurimum,vt declaraui ex illius cõditionibus, cõuenit eſſe craſſum & tenacem. Sed quomodo ingredietur homo tenax membrana & villos?Reſpondeo,quia paulatim penetrat ſubtilior pars & craſsior extra congelatur, & ita flatus inter partes membranarum continetur, & etiam inter partem denſam & lapideatam ac ventriculum.

Ex quo colligitur peſsimus error eorum qui in talibus vtuntur valde calidis:nam pars ſubtilis reſoluitur ex intentione Principis,& craſſa adhærens ventriculo congelatur,ſicut videmus in gypſo dentium.& pars congelata facit quatuor effectus: primum retinet flatum ne

diſcutiatur,& ſic dolorem efficit vehementiſſimum. Secundum quòd ſola adhærens facit illum dolorem ſtupidum, de quo diximus. & ſi nobis in dentibus hoc tædium affert, quanto magis in ventriculo & viis illi proximis? Tertium eſt quòd interiecta impedit coctionem cibi. eſt enim medium ad prohibendum caloris naturalis tranſitum. Quartum eſt deterius aliis, quòd prohibet tranſitum nutrimenti ad membrum ſua denſitate, & ſua frigiditate illius perfectam aſsimilationem: & ſui pondere attenuat illud.

REDEVNDO ad propoſitum cauſa flatus eſt duplex: nam forma eſt quaſi idem cum effectu, vt colligitur in XII. Primæ philoſophiæ. & in his quæ non per ſe intenduntur à natura non quærimus finem, vt in morbis & monſtris: ideo ſufficiat dixiſſe de materia efficientéque.

IGITVR in tertio de cauſis ſymptomatum videtur finire effectricem cauſam eſſe calorē debilem, nam ab exiguo nullus fit flatus, ab immodico autem nō fit niſi ex eduliis flatuoſus. atque is, vt dicit adeò leuis, vt illico vno vel victu euaneſcat. proſtrato igitur omnino naturali calore nullus fit flatus. integro autē non talis qui torqueat, præſertim diu. neceſſe eſt igitur imminutam hic eſſe calorē. & quanto magis imminuitur, eo magis vſque ad maximam imminutionem flatus augetur. neque

verò poteſt, vt in frigoribus viuente adhuc homine, calor intantum extenuari, vt flatus gigni nequeat, ſed vix tantùm vt modicus. & tunc iam breui ſuperuiuit animal. ne igitur te exemplum decipiat hyemis, vbi etiam nullus flatus gigneretur. nam nõ par ratio vtriuſque, cùm hyeme etiam cadant frondes, & manifeſta prohibitio generationis herbarum appareat. at in corpore humano nunquam quicquam ex toto perit circa nutritionem ventriculi ſuperuiuente diu animali. quo fit, vt ea diuiſio Principis in diminutam & corruptam ablatámque concoctionem ferme ex vltimo membro, ſolùm rationi non experimento ſatisfacit. Galeni tamen exemplum ea ex parte eſt accommodatum, qua poſitum eſt, ſcilicet quòd calor non eſt ex toto imminutus, cui flatus ſuccedit. Sed & ob id rectè dicebat Auerroes, quòd flatus fit à calore diminuto. & Auicenna declarabat hoc, & docebat quomodo calor etiam non naturalis generat flatum antequam concoquatur cibus. & etiam quia imminuit calorem naturalẽ. & ideo æquale imò fortè maius eſt detrimentum in his exceſſus ad calidũ ſicut ad frigidum, licet exceſſus ad frigidum celerius ſentiatur. quia calidum præternaturale in ſui etiam præſentia obtundit ſenſum doloris. vnde acopa Græci talia vocãt medicamenta. & Auicenna in quarta primi de medicationibus doloris appellat anody-

3. collect. cap. 16. 14. 3. tra. 4. cap. 4. & 7.

3. cap.

na. ex quo apparet quàm facile ſit eſſe medicum, quàm verò difficile ſit eſſe bonum medicum. omnes enim incidunt in hanc foueam, vt calida exhibeãt in doloribus flatuoſis: cùm quandoque frigida ſint longè vtiliora: & certè iactura quæ fit à calido medicamento longè deterior eſt ſemper æquali facta à frigido. & etiam patet cauſa medicationis illius monſtroſæ cholicæ deſcriptæ à Principe cũ endiuia & aqua frigida, in epidemiali conſtitutione, per experimentum antiqui. & cauſa etiam erroris quare nullus ex tympanite ſeruatur hoc tempore. *decimaſexta tertij tra. 3. cap. 6.*

SED redeo ad inſtitutum. Galenus pro cauſa materiam referente ibi ponit cibos: & forſan quòd ex cibis generantur. & peſsimum eſt pituita vitrea, vt dicebat Auerroës, præter enim ſummam frigiditatem, viſcida eſt atque lenta, vt dicebat. vnde Galeni ſententia eſt, quòd non purus flatus tantùm, ſed etiam denſus ac vaporibus plenus procreetur. nec penetrãs, nec ſolui facilè aptus. Sed & id expreſſè confeſſus eſt, quòd flatus fiat ex humoribus crudis ſecundo Prognoſticorum. talis autem maximè vitreus. & ideo dicebat Gal. quòd talis ſpiritus cùm ſufficienter frigidus fuerit, tũc vehementes excitat dolores. nam frigidus cũ fuerit, erit primò denſus: & qualitas illa omni ex parte membrorum naturæ eſt inimica. patet autẽ quòd ex omni humore crudo poteſt *3. collec. 6.* *co. 2. in fi.* *2. ad gla. cap. 6.*

fieri flatus ex Galeni ſententia. humor autem crudus eſt pituita, inter eius genera poſt vitream eſt gypſea: peſsima verò quæ cum melancholica commiſcetur: nam terrea parte flatum gignit reſolutioni omnino repugnãtem, ſicut apparet in quartanis comparatione aliarum febrium. innuit igitur Galenus loco iam proximè in margine ſcripto, vbi Princeps omnia ſumpſit, quæ de doloribus ex flatu ſecunda primi loco iam deſcripto tradiderat, quòd flatus ex materia calida exiguum vel nullum dolorem facit. ſeu enim in concauitatibus, ſeu inter ſenſibilium membrorum partes contineatur, minus lædit & celerius reſoluitur. at hic diuturni dolores materiam oſtendunt frigidam.

2.apho.29

2.de differ. feb.cap.5.

VNDE Galenus etiam in febribus teſtatur frigiditatem ad morbi facere longitudinem, veriſimile igitur eſt vitreum humorem, ac pituitam melancholiæ mixtam in cauſa eſſe. cõſtat tamen fieri poſſe, vt flatus etiam ab alia cauſa fiat, quàm à materia frigida de mente Galeni. ſed tamen talis flatus haud adeò, vt dixi, dolores excitat. pituita autem in ventriculo generatur de mente Galeni, vt aliàs declaraui. His peractis ſumus fermè in caſu Hippocratis. Quibus tormina, & citra vmbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter ſoluitur his in hydropem ſiccam firmatur. & ideo niſi occurratur,

5.apho.72.

2.cõtr.med. tra.2.cõ.14

4.aphor.11.

nec alia mors ex acuto morbo præueniat, in tympanitem diſpoſitio hæc terminabitur, vt vnicuique patet, qui diligentius verba Galeni quàm Hippocratis rimatus fuerit. Poſſet tamen ſanari omnibus peractis, quę illi ſunt neceſſaria ad amuſsim. Quod cùm difficile ſit, etiam nunc nobis rectè præcipientibus, antea etiam erat impoſsibile. Nam tales morbi vt acuti, nunquam caſu ſanantur, vnde in his patet gloria medici, vt Octauianus Horatianus in libro ſuo de Morbis diuturnis dicebat. Ex quo clarum eſt, cur per nullum ex his qui hodie celebrantur in toto Mediolani dominio, vt ita dicam, vnquam ſanari potuerit: & minus in poſterum poſſet, cùm longè deterior factus ſit hic morbus: & ſi ex his tamen vnus ſit, vt intelligo, ſatis eruditus: ſed cùm modicam adhibuerit diligentiam, morem temporum, vt video, ſequitur. omnes enim malunt magis videri, quàm eſſe. quia ambitioni illorũ proceres ſua tamen iactura, ſubſcribunt: inde ortus omnium malorum & ſeges. Sed hæc præter propoſitum. *In proœmio.*

CVRA igitur debet dirigi hic ad ſymptoma, ad morbum, ad cauſam morbi. Apparet autem quòd aliud eſt cauſa continens à morbo ipſo, vt aliàs oſtendi. Sed hic etiam antecedentem comprehendo. & nolo hîc declarare quis ſit morbus: nam ſi eſt ſolutio continui, cùm illa non impediat niſi medio doloris ope *1. cõt. trá. 5. con. 14.*

rationem membri, erit dolor ex his quæ dicuntur à Galeno in libro de Differentiis ſymptomatum ipſa ægritudo, & nunquam ſolutio continui. Quòd ſi ſolutio continui eſt morbus & non dolor, oportet quòd conſequatur impedimentum operationis etiam, nõ ſolam continui ſolutionem.

In praxi noſtra.

Sed non eſt hic locus, cùm omnia indigeant cura. Quæ igitur cura indigent, ſunt dolor primum: trahit enim ſicut cucurbitula dicebat Galenus, & virtutẽ proſternit, & multa alia facit, vt aliàs declarauimus. Secundum eſt prohibitio humoris pituitoſè vitrei, pòſt mulctilaginoſi, vt ita dicam, cum melancholia iuncti. Tertium eſt partis adhærentis membris, & etiam quæ obſtructionem facit. Quartum eſt ſolutionis continui inter membranas. Quinta eſt diminutionis caloris. Sexta eſt macilentiæ. Et vix vna horum poterit bene curari ſine alia.

Cvra igitur per animi affectus eſt, vt confidat de ſalute, & conſoletur: quia quiſque habet quod rodat: & multi, penè innumeri morientur ante ipſum, qui tamen nunc ſunt ſani: & quòd non poteſt mori ex hoc morbo, niſi alius ſuperueniat, & ſic non poteſt dici in via an mortem: & quòd eſt in poteſtate ſua, parendo in omnibus, ſanitati reſtitui. Hæc & talia cogitando, minuet triſtitiam, & moderabitur affectus.

CIRCA ſomnũ, Omnis ſomnus eſt bonus, nocturnus, diurnus, modò prolixus ſit. Pro ſomno conciliando nihil melius conſerua filiorum nenufaris. capiat ex ea à cœna ab ℥ ß. vſque ad ℥.i.

CIRCA exercitationem, Omnis equitatio, etiam ante cibum, mala: poſt cibum peſsima. Omnis motus poſt cibum malus, ſic & immoderatus. Quies extrema mala. Deambulatio autem recta & longa optima eſt ante cibũ. Ex hoc modo faciet facta ſua in mane, & veſperi ante cœnam.

QVOAD aërē, modicè calidus æſtate noxius, & frigidus in hyeme, vnde locis concluſis habitet in tempore frigoris, & æſtate locis apricis, & Septentrione expoſitis: & veſtimenta ſua ſemper ſint leuiſsima, quamuis hyeme ſint calida: & lectus ſit ex cotto non ex pluma, habeat tamen puluinar, ſed catulus eſſet longè melius, vt teneat illum ſuper ventriculi locum: & manus etiam palma eſt bona in hoc caſu. Et grauari pannis eſt adhuc deterius quàm ferre frigus. Et hyeme exercitetur longè pluſquam æſtate: & vitet frigus pedum quantum poteſt: & ſæpe lauet manus & vultum aqua frigida, & maximè in tempore æſtatis, & poſt cibum. Et quamuis hæc leuia videatur, multùm tamen in longo vſu cõferunt: quoniam multa pauca faciunt vnum magnum. Repletio autem omnis noxia, & ſi-

tertio artis medicæ. Venereorum verò vſus, & tamen in longo interuallo temporis, non tã eſt vtilis quàm neceſſarius. Ad hoc etiam pertinet, vt mane cùm ſurgit, emittat omnia excreméta diligenter, & in veſpere ante cœnam dico autem præcipuè feces, vrinam, mucum è naribus. Vltimo, aut frigidi in primo, aut temperati, & hoc oſtéditur: nam temperatum habet reducere extrema vtraque vt declaraui in libro de abuſu medicorum, igitur iuuat in omni mala temperatura acquiſita. Calidum etiam in primo eſt acopum ferme à toto genere, vt habetur à Principe, Quarta primi, igitur ſedat dolorem. Sed frigidum in primo eſt leue ſtupefaciens, vt ita dicam, ſicut Roſæ, Violæ, & alia eiuſdem generis, & Nymphæa vt declaraui aliàs, eſt in ſecundo genere, & ideò omne frigidum vt frigidnm hebetem facit ſenſum, conueniunt tamen tantum ea quæ ſunt in primo ordine, reliquis cauſam augentibus, quare ab aliis abſtinendum.

abuſu 57. cap. 30.

2. contrad. trac. 5. c. 15.

ET ſi quis dicat quòd ego reieci temperata in libro de malo medendi vſu iam adducto: Reſpondeo quòd temperata non ſunt, vt medicina, ſed vt cibus medicinalis: nec complét curam ſed poſſunt illam adiuuare, nos autem aliis inſiſtendum docemus etiam auxiliis. Igitur vuæ paſſæ ante cibum ſunt bonæ, humidę quidem valde, in primo autem calidæ, & vbi cibus ſit leuis concoctionis in fine ſunt lauda-

biliores, & albæ propter ſaporem acetoſum ſunt meliores, item citonia toſta ſunt bona, de citoniis ſumus concordes, quoniam omnes teſtantur, & Galenus præcipuè ea eſſe ventriculo commoda. Sed de vuis paſsis reclamabunt, inquit enim Ætius, Acetoſæ autem & auſteræ vuæ & quæ habent craſſum corticem, ineptæ ſunt nutritioni, & concoctionem, ac diſtributionem impediunt: præter id, quòd alia habẽt quæ & reliquæ vuæ detrimenta. At ego cum Principe ſentiam, dicente quòd vua paſſa confert ventriculo & iecori, tamen etiam quòd confert doloribus inteſtinorum. Nam & Galenus hoc affirmat: eligit autẽ dulces & aſtringentes cortice ſubtili, vnde magnæ ſunt inutiles: quas Zibebas, vulgus vocat, paruæ igitur candidæ dulces & aſtringentes, ventriculum, inquit ille, roborant, & dolores leniũt, paruos etiam ſedant, nec alios fructus commodos ipſi reperio, niſi quis ſorba præmatura poſt cibũ, aut pyra cocta pro Cydoniis ſubſtituat, ex oleribus autem menta & meliſſophyllon, ſaluia & pulegium & origanum, & fœniculum, & ſpinachia aliquãdo, & Draco, herba noua, laudantur, aut tolerari poſſunt, nocent lactuca, endiuia, beta, caules & criſpi quos cabuſios vocant. Ex radicibus rapa, napi, imò omne genus earum, noxium. Ex piſcibus limaces ter coctæ, cancri raro & in fine cibi, perſici & Teſtudines, & Scardoæ, omnia alia genera noxia. Ex

lib.1.cap. proprio.

2.com.735. 2.de alimẽt. cap.10.

præparationibus autem ſuprema eſt ſuper craticulam aſſatio cum ſaluia, pòſt verò eſt in veru, inde virulenta, pòſt elixa & frixa in ſartagine. Ex carnibus auium omnium quæ piſcibus non veſcuntur, inter quas anas & anſer, proxima hædi caro, ab hac ſylueſtriũ capreoli, leporis, cuniculi: optima Ericij conſenſu propè omnium, & vtinã multos ex his edere poſſet, oua non multùm conueniunt, maximè ex albo, quãuis vitella facillimè & ne excrementis nutriant: & temperata ſint, iecur animaliũ volatilium opportunum, arietis carnes poſt ſylueſtria. Caſtrati & vituli inutilis.

QVAE ex lacte conficiuntur caſeus, coloſtra, butyrum, lac ſciſsile, ſpuma lactis, pinguedo lactis, lac ipſum, omnia incommoda, deteriora his quæcunque fiunt vt farina panis ex tritico bene coctus nõ toſtus, fermentatus leuis. Sed longè melior ſi ex duabus partibus tritici & vna ſpeltæ fiat: & cum leui lixiuio miſceatur farina, vtatur ex aromaticis Belzoi cũ cibis, is eſt cyrenaicus ſuccus vt declaraui in libello de malo medendi vſu. *abuſu 90*

CINAMOMI & maceris exigua quantitas non eſt inutilis, piper hac in cauſa fugiat, ſcio quantas hoc patiatur contradictiones. Sed aliud eſt librum condere, aliud curam deſcribere alicuius morbi, nunc niſi reſecem, res in immenſum ibit, legumina omnia mala tum magis phaſelli & ciceres, minus lentes. Sed cice-

ribus percoctis modicè vti, tum iure eorũ poterit.his omnibus ſaluia immiſceatur,iura omnia fugiat,hoc autem generaliter à nobis aliàs decretum eſt,artocreas & ientacula eiuſcemodi, & ptiſanam hordeaceam fugiat. Sed & in hac eſſet non leuis contentio apud eos, qui multum falſò ſcire ſe exiſtimant,far cum modico aceti rarò ſumat,ſumat & pannicum,nõ quòd hæ omnino laudẽ, ſed ſi nimis coarctetur licentia,vel contabeſcet, vel appetentiam amittet: vel non perſeuerabit. vnde vinculis fractis medicæ rationis, vulgarem ſequetur viuendi rationem, & ſic fine ſuo fruſtrabitur, ſatius igitur fuerit indulgentia mediocri vti. Mel autem & ſapa per ſe vtilia,verùm rarò bene aliis admiſcentur cibis.pinguia dolorem ſedant, ſed cauſam illius augent, cibi facilis coctionis pręcedant,quæ dura ſunt & contumacia finem ſortiantur cœnæ,vberior autem ſit cœna quàm prandium pluribus ex cauſis quas in primo contradicentium medicorum declaraui,acetum confert modicum cùm medicamẽtis,cum cibis aut per ſe ſumptum nihil nocentius eo.ſed oleum optimum: nihílque eo melius,cum verò ventriculum laxauerit,menta vtilis erit ac non minus ea cerefolium herba folio quaſi cicutæ,radice odorata, non comedat niſi poſtquàm cibum deſcendiſſe iam cognouerit,abſynthij vſus modicus cum mẽta vel meliſſophylo vtilis adiecto ſale. Sal

abuſu 69. lib. de malo medẽdi vſu.

ipſum nòn inutile ſi mediocriter ſumatur, ex piſcibus ſalitis, alec ſolum, quam inchiouam vocamus, bona eſt, in parua quantitate: ſed caueat ne pro illo Sardam capiat, eſt enim ei valde ſimilis.

Si adhuc hic modus non conferat, partem conficiat ex ſpeltæ partibus duabus, tritici autem vna. Vino vtatur aſtringente auſteróue ſed modicè non præpotenti, non niſi iam comeſa medietate cibi tam paulatim bibat, & vinum ipſum quidem ſit odoratum & dilutum aqua, in qua duo fruſta chalybis & vnum æris extincta ſint. vtatur & quandoque in cœna albo, ſed in prandio rubeo claro, par autem eſt, vt nec ſine aqua, nec cum multa dilutum ſit: ligentur autem viſcera, vt iam præcepi incipiendo infra vmbilicum per duos digitos & ad ſuperiora tendendo donec ad furculam inferiorem peruenerit, & infra quidem plus ſtringatur, aſcendendo autem laxetur ſenſim vt reſpirare poſsit. Et inungatur ſub ea vnguento quod deſcribam, & ſuperponatur abſythij ſacculus, inde faſcia omnia hæc circumambiat.

Et quia intellexi quòd ex hoc auxilio quod iam quatuor diebus ab hinc iniunxeram, dolor in pectus receſsit totus, atque ibi ſedem ſuam fixit: hoc mihi haud diſplicet: quamuis enim pectus ſit ventriculo nobilius, dolor tamen in ventriculo longè frequentius ad ma-

lum terminatur, quàm in pectore, cũ ex flatu non ex humore fuerit, & etiam facilius erit deuincere iam contractum & in arctum redactum, quàm fugientem, igitur & de hoc dicam ſuo loco.

Cappar ibvs atiam vtatur in acetariis cum oleo copioſo, & aceto ex vuis paſsis. Sed non coquatur acetum.

Circa medicamenta vna ratio omnibus cõuenit vt calida ſint & rara: nam debilia humorem contumacem mouere non poſſunt, frequentia autem proſternunt: tum præſertim quòd, vt dictum eſt, medicamenta omnia ſunt ventriculo inimica. Igitur inter prima ponemus vſum origani in mane maſticati, nam reſoluit flatum proprietate ſua: nam vt diximus, ſymptomata vocat ad ſe curam.

Ex his autem quæ vitreum & mucilaginoſum humorem concoquunt, ſunt acetum, ſcylliticum, authoritate Dioſcoridis, Meſue, Serapionis, & Raſis ad Almanſorem: & Amomum, & aniſum, & calamentum, & cappares, at acãthis, & amygdalę amaræ, & chamedrys, & betonica, & amaracus, & arum, & iuniperi ſemen, & naſturtium vtrunque, hyſſopus, cicer, ſal omne, cinamomum, raphanus, & ruta, & ariſtolochia, & thymus, & praſsium: omnia hæc Galeni authoritate. Et rurſus inter compoſita confectio ex allio poſita ab Auicenna, tum etiam Philoſophorum eodem ferme lo-

co deſcripta: & de cinamomo Meſue authoritate,& Diaſpoliticum,& diacalamentum,& diatilon pipereon poſita à Galeno in libris de Tuenda ſanitate. Eſt & diacyminum, & electuarium ex ligno aloës,& Sagzena,& cabrorius confectio ex authoritate Auicennæ: tum Sirupus de radicibus Theodorion magnum Trifera fauonis minor authoritate Meſue & Serapionis vtilis. Sed eſt in coagulis omnibus proprietas mirabilis, vt refert Princeps. Ætius commemorat vrticæ ſemen,& bryoniam, calamum odoratum, remiſci, laſeris lachrymas, ſuccum etiam ſalicis. Caſtorium, piſtacia, florem iunci odorati. Concoctoria autem amomum & lentiſci lachrymam. Vtriuſque autē facultatis facit roſaceum oleum. Inuenio & apud Actuarium deſcriptionem zulapij ex violis compoſiti in hoc caſu opportunam, ac non parum frigidam, cui tutò calidiſsima poſſis admiſcere medicamēta: habet enim ſāthalos roſas etiam quæ aſtringant. Eſt & ab illo diapraſsium antidotum laudatum. Sed in his omnibus cùm iam ſegetem medicamētorum tradiderimus, delectus ordo & modus docēdus eſt. Delectus, quia immoderatè calida, vt coagulum. Diaſpoliticon, diatrion pipereon, caſtoreon, confectio de alliis, fugiēda ſunt. quanquam in antidoto de alliis non vulgaris ſpes ſit ſi moderatè vtamur eo.

prima 5. *1. antidot. lib. 4. & 6.* *2. contra. 2. ca. 119.* *lib. 2. c. 218* *cap. 21.* *cap. de zulapia & antidot.*

VITANDA ſunt & quæ carent odore iu-

cundo, vt ariſtolochia: erat enim præceptum Auenzoar, quòd medicamenta membrorum principalium ab odoratis nunquàm ſpoliari debent: & in eiſdem locis docuit, quòd vehementer aſtringentia omnia ventriculo ſunt noxia, & quòd dolorem excitant: quanto magis in iam patiente dolorem.

1. Theiſir trac. 15. ca. 1 & in ca. de conſeruãda ſanit.

1. Theiſir trac. 15. ca. 2. & 6. c. 5.

ET inter moderatè aſtringentia exemplo connumerat roſas. Et erat etiam præceptum illius vt à melle abſtineremus, & loco eius vteremur ſaccharo: & fecit capitulũ proprium de humoribus imbibitis in membranis ventriculi: & ibi dabat in pituita oximel loco ſirupi acetoſi cum ſucco fœniculi, & non abhorret mel in hoc caſu. Sed vbi fuerit atra bilis, aut melancholia, addit amygdalas amaras, & Serapium de centaurea. Igitur vt ad electionem & ordinem deueniam, in hoc caſu tentandum eſſet cum lachryma lentiſci, & aniſo, ac oximelle: ſed quia morbus proceſsit concoquens tale fiat: ℞. radicum ari amomi añ. ʒ. ii. Betonicę ſcyllæ maſticis ʒi. origani thymi praſſii añ. m. ß. Centaureæ ℈ j. Seminis vrticæ, calami odorati, floris iunci odorati ſeu ſquinanti añ. ℈. iiij. Cinamomi ʒ. ß. foliorum ſalicis & roſarum in botris añ. m. ß. aquæ ℔. v. coquantur primo ſylla, acum & maſtix vſque ad dimidiam quantitatem: pòſt addantur cinamonũ, amomum, Betonica, Calamus odoratus, Semina vrticæ, praſsium, folia ſalicis: & coquan-

tur donec redeât ad ℥.xx. pòſt addantur reliqua & coquantur donec redeant ad ℥ xv. vel paulò minus: & colentur bis aut ter: & de hac aqua ſumat ℥ iiij. calidum in aurora cum ℥.ij. ſerapij de praſsio, aut de hyſſopo, cum gut. iij. aceti albi & ſuperdormiat per horas duas ſaltem ſi poteſt. Continuus autem ſit vſus eius vſque ad dies octo vel decem: donec coctio apparuerit in vrina: & ſi videatur ſibi calidius hoc medicamẽtum, quã oporteat, moderetur illud cum ſirupo violato dicto: & minuatur quantitas ſirupi de praſsio pro quãtitate ſirupi violati. & vbi dolor interim vexaret præter ſolitum, quod accidere poſſet, addãtur ab initio coctionis illius compoſiti, limaces cũ corticibus numero. v. ſcobis ſeruinæ ʒ.i.ß. addatur etiã acetum vſq; ad ʒ.i. ſi oportet, vbi lentor in humoribns appareat peracta coctione. multa ſunt quę purgant hos humores, præſertim autem Agaricus, Cartamus ſeu cnicus, heliotropium, colocynthis, Turbetum, elaterium, Eſula, ſemen vrticæ, Iris, ex cõpoſitis autem Diaſinicon, pilullę de hermodactylis & de ſerapino, fætidæ, miſirichæ, aggregatiuæ, de euforbio de Thapſia, Theodoricum magnum hierę logdion, Hermetis, Archigenis, vt à Meſue habetur. Blanca etiam & Benedicta & hiera ruſſi & ab Actuario A ſyncritum antidotum Dioclis medicamentum. Et Gal. exiſtimat quòd ſua hiera infractos tunicis humores poſsit pur

gare. Vnum eſt quod mihi in hoc caſu Diarob cum turbith à ℥. iiiij. ad vi. ſatisfacit cum ℥. ij. aquæ betonicæ. Sed debet addi Diagredium more ſolito in deſcriptione Petri de Tuſsignana. Et ſi hoc nõ iuuaret cùm à pilullis omnino ſit abſtinendum, quoniam ventriculum tabefaciunt, vterer Theodorico magno. tum etiam hiera aliqua ex ſupradictis ſecundum quod magis videbitur medico conſulenti. & in totum à caſsia fiſtula abſtineat.

Facta purgatione vtatur vino cum abſynthio ſecundum modum datum: & ſi nunc faceret vinum abſynthiatum nõ eſſet malum, cùm tempus ſit opportunum. Iuuat & quandoque Theriaca in hoc caſu, ſed bona, non pſeudotheriaca, qua vtuntur his temporibus: iuuat & diambra Meſue, confectio caudicon ex Serapione & Sagzena ex Auicẽna. ſed hæc ſerius, cùm & ipſa pituitã minuat velut à Philoſophorum confectio, & theodoricon. His peractis, ſi videbitur, redeat ad concoquentia.

trac. & con trad. 3. His viſis cadunt duæ dubitationes: Prima eſt, an aquæ Thermarum cõueniant: & vt declaraui in ſecundo contradicentium medicorum, omnes vehementer ſiccant: igitur non conueniunt. Altera, an balneum competat: *abuſu 92.* Reſpondeo ex libro de malo medendi vſu nõ *lib. 3. c. 166 & 173.* ſolùm competit: ſed eſt neceſſarium. Vt enim Ætius inquit, humectant, molliunt, mitigant dolores: & quæ profunda ſunt in altum euo

cant. Sic & irrigationes. Non ſolùm autem ex ſimplici aqua, ſed his incoctis quæ ingruenti diſpoſitioni magis neceſſaria videbuntur.

CONSILIVM SEXTVM DE EROSIONE GINGIVArum, & *Phthoe.*

In caſu huius eruditiſsimi viri laborantis eroſione gingiuarũ & dentiũ, concuſsione facta ex humore calido & acuto: quæſitum eſt an radicis Cinæ exhibitio cõferre poſsit. Reſpondeo, quòd iuxta Principẽ, medicina experta melior eſt, quàm nõ experta. Et manifeſtum eſt, quòd in Pthoë cum aliis auxiliis curaui fratrem Petrum martyrem, & filiam Bartholomęi ephippiarij, & filium Gabrielis de Riganionte, & Hieronymũ Tiboldum, & filiũ fabri lignarii habitantis ſub porticum portę Tonſæ: & mulierem iuxta ſanctũ Marcellum, omnes ex pthoë exquiſita deploratos, ab aliis, vt breui morituros à medicis relictos: cùm quibuſdam eorum, nec viuentis efigies ſupereſſet: alios etiam innumeros curaui ex eodẽ morbo tribus illis viis regiis narratis in libello Experimentorum, quos longũ eſſet referre, præſertim cùm ex his plures nõ eſſent, adeò vt hi, quos ego narraui, confir-

aquæ quantitate, impertiri. Vehitur ex Inde ex regione Ciniana, vt exiſtimo. Scinditur in ſubtiliſsima fruſta, latáque, vt coronati aurei, atque vt dixi 200. aquæ vnciis, vncia vna in nouo lebete terreo lapideóue immergitur feruétque donec ad 65. redeat, intecto ſemper vaſe, ne fumus poſsit exire: inde ab igne detracta, proxima igni conſtituitur, circumuolutis pannis, ne vel quidquam exire poſsit fumi, aut repentè refrigerari. Purgans decoctum reddit dimidia Ganti drachma, quæ Alypi eſt radix. In ſingulos autem dies renouatur decoctum: amareſcit enim, vt pro 24. diebus 24. vncię ſufficiant. Bibuntur ſummo mane calidiſsimi decocti vnciæ 14. panníſque prolicitur ſudor: inde licet poſt tres horas bene contectũ pannis, etiam ſi non ſudauerit, è domo exire. Seruatur interim calida vſque ad veſperas, bibitúrque cum cibo, nec aliud omnino quidquã, ſed & interdiu: non tamen ádeò feruens, ſed quaſi tepida. Abſtinebit à Venere, meridianóque ſomno, cibis etiam omnibus acribus, ſalſis, amaris, acidis, lacte, iíſq; quæ ex lacte fiunt: tum iuribus, ac fructibus. Vtetur pane, ac pulli carne elixata in ſingulos dies bis, à cibo autem etiam melle: hoc enim huic decocto maximè conuenit. Poſt 14. diem autẽ, pullis aſſatis vti licebit, abſque condimentis. Si morbi Gallici cauſa exhibeatur, lauentur hoc decocto ſingulis diebus optimè vlcera, & panni ex illo ma-

didi imponantur abſque ligatura. Licet etiam poſt 8. dies ſemel, ſi virtus admodum ſit debilis, vini aliquid decocto hoc lymphati bibere, atque ita interdictis duobus diebus repetere. Si aluus nō demittat. decocto, oleo roſato, melle & ſale clyſter fiat, nec aliud alterius generis: ſubducit enim aluum egregiè: cogitur autē aluus plerunque à 7. die, ac in poſterum ſuppreſſa manet: quo tempore etiam incipiunt in Gallico morbo ſæuiſsimi dolores. ſcilicet à ſeptimo die; ſed hi vt plurimum ad 14. terminātur: alui autem duricies manet vſque ad finem dierū, quibus decocto vtitur. Peractis 24. diebus colligitur lignum, quod relictum fuerat in ſingulos dies, ac in vmbra ſiccatum exactè, denuò comminutum in exiliores partes, tantundem aquæ incoquitur: ſed vt duæ vnciæ ligni 200. aquæ imponantur: redeant autem ad 65. vt prius, exhibetúrque eadem ratione, iiſdémq; præceptis per duodenos dies. Interim autem licet ludere, ſpatiari, contectum pānis, negotiaríque ſerenis tranquillíſque diebus. Manifeſtum eſt autem, quòd natura, & proprietate hoc agit Cina aduerſus Gallicū morbum: non autem licet victus tenuitatem, vt in ligno Sancto, in cauſſam curationis adducere. Neq; ſiccitate id agit ſola: impinguantur enim accipientes. Vis igitur eius exiccans, & putredini tum ob hoc, tum ob vim propriam reſiſtens: habet & acrem partem, ob quā ad ama-

rum conuertitur facillimè, & vtentes ab acribus, amaris, acidíſque, ac ſalſis arcet. Valde enim tenuium eſt partium. Habet & partem ſucculētam, ac dulcem, & vnctuoſam, qua impinguat, & proprietate ſua iecur confirmat. Ob hæc igitur ad quæ proſit, ſatis eſt manifeſtum. Hydropi ſiquidem, vlceribúſque malignis, phthoe, lepræ, elephantiaſi, Gallico morbo, & atrophiæ, & ſcirrhis iecoris.

CONSILIVM SEPTIMVM PRO LVE GALLICA, ARthritide, *vlceribus prauis, œdematibus, elephantiaſi.*

RADIX quædam nuper tenuis, ac ſubcrocei coloris, ex India aduehitur, quam ego omnium Mediolani primus vidi: erat autem non abſimilis glycyrrhiſæ tenuiſsimæ, rugoſa ſcilicet (nam ea talis cùm ſiccatur euadit) & colore inter croceum & cinereum: ſed guſtus ſubamarus erat: odor vix ſentitur. Vncia vna in lib. ij. aquæ colorem addit vini rubri turbidioris, odorem quaſi grauem, amaritudinem non leuem, & ſummè prouocat ſudorem. Partium eſt tenuium, craſſarúmque: nam amaritudo in terreo conſtat, calida eſt in fine primi ordinis, ſicca in ſecun-

do:epota cum tenui victu, ſcilicet pane biſco-
cto,atque paſſulis,per dies 40,Gallicam luem plus iuuat quàm Cina,aut lignum,quod Sanctum vocatur.Expedit autẽ,vt ſic etiam opitu letur his, qui arthritide laborant, & vlceribus prauis, & his, qui ob pituitoſum humorem laborant œdomatibus, aut morbis vltra hepar. In obſtructionibus autem cõcauæ partis iecoris, & ventriculi mala coctione, non auderem hoc tentare,niſi forſan victus tenuitas nos à periculo tutos redderet.Quod etiam iecur confirmet, quódque lienem extenuet, quod incipientem elephantiaſim curare poſſit, & hoc veriſimile eſt. Dantur decocti vnciæ ſex in ſingulos dies ſummo mane, id eſt, hora diei ſecunda, tantundem horis ante cœnam tribus: tum cum cibo quantum volet. Permittitur autem ſudare contectus pannis ab aſſumpto potu: verùm, vt ſudauerit, liberior eſt,quàm in aſſumptione Indici ligni: neque enim prohibetur quin ad ſolita prodeat exercitia, niſi frigoris metu, vnde contectus pannis eſſe debet, & vitare infauſta tempora pluuiarum, ventorum, & frigoris. Meminerit eius quod ſcripſit Hippocrates. Vbi fames laborandũ non eſt: atque ſimiliter cauẽdum, vt inquit Galenus,à ſectione venæ:ſic & à Venereis,ac curis nimiis. Singulis tamen decem diebus purgare conueniet corpus, cum catapotiis, quæ lentos humores & craſſas feces

expellere

expellere poſsint: qualia ex aloë, colocinthide,& elleboro componuntur. Alij prębent ſiliquam Indam cum diacatholicone: quod vt minus vtile eſt, ita magis tritum. Habet autem vim præcellentem inter ſui generis medicamenta hæc radix, in emendandis capitis ac cerebri vitiis: ſeu ob tenuitatem, ſeu ob proprietatem quandam. Et quãquam hæc ita ſint (candide Lector) non tamen tantæ victus tenuitati ſeorſum, præſertim purgationibus frequenter adhibitis, parum ad curandos conſimiles morbos tribuerem. Quò fit, vt Gallicã hanc peſtem inter frigidos affectus collocauerim. Sic humana ſolertia indies inuenit, quod iam inuentis meritò præponi poſsit. Vidimus in claro viro Martino Chiaues Hiſpano poſt modicæ quantitatis hauſtum (nam in eo periculum primò fecimus) craſſam atque ſanguineam materiam è naribus deſcendentem: ita vt propter os, quod inter mediũ eſt, miraremur, quanquam vlcera aliunde vſque ad os penetrantia, à deſcenſu diuerterent. Cõſtat autem Indicas res maiori præditas eſſe virtute, etiam pro qualitatũ ratione. Sed de hoc à nobis in libello de Subtilitate dictum eſt. Nunc autem, quoniam ita ſit, ſolùm intellexiſſe ſufficiat. Quódque generaliter peregrina medicamenta plus agant: aër autem, atq; cibi, ac potus patrij, ad vitę vſum magis conducũt.

FINIS.

PRIVILEGII REGIS
SENTENTIA.

CAROLI IX. *Francorum Regis Chriſtianiſsimi atque Auguſtiſsimi priuata lege ſancitum eſt, ne quis Typographus imprimere, neu quis Bibliopola diuendere has quatuor Hieronymi Cardani, medici Mediolanẽſis, ſectiones de Methodo Medendi, audeat ante ſeptennium, à die huius primæ editionis numerandum, abſque Philippi Galteri Rouilij cõſenſu. Qui ſecus faxit, pœnis ex ſanctione legis, quã literæ pleniores ab eius Maieſtate impetratæ continent, multabitur.*

INDEX EORVM QVAE *hoc opere continentur.*

A

ABſynthium, 154.203
Accidētia an curanda & quando, 91.92
Acetaria an conueniant ægris, 142
Aceti facultas, 143
Aceti noxæ, 134
Acidorum noxæ, ibidē.
Aër, 281
Aegri an ſolis pronoſticis relinquēdi, 64.65
Aër perflatus an interdicendus ægris, 72
Aetij error in cura lapidis renum, 110
Agaricus, 200
Alexitheria, 48.50
Alica, 133
Aloë an ſalubris, 69.199. 200
Amuleta, 154
Amylum, 134
Anacardinæ compoſ. vſus, 12
Anatomia quàm ſit neceſſaria, quomodo adminiſtranda, & quàm diuerſa in hominibus & brutis, 146. & dein.
Anatomia brutorum in quibus vtilis, ibid.
Aqua abſinthij, 25
Aqua lactis, 202.204.
Aquæ deſtillatæ, 22.23. an illis vtendum, ibid.
Aquæ metalicæ omnes malæ, 67
Aquæ violaceæ virtus, 23
Arabes cur vinum prohibeant, 12
Arabum medicina qualis, & quando cœperit, 3. 4.
Argentum viuum, 209
Arteriarum inciſio quādo neceſſaria, 108.109
Articularium morborū cura, 227

Aſclepidis excellentia in arte medendi, 2
Aſclitis remedium, 123
Aſcitis cura, 241
Aſciticus 270
Aſtrologiæ iudiciariæ vanitas 36
Atræ bilis cura, 211
Auerrois dubitatio ſoluta, 86
Auicennæ locus explicatus de euacuatione, 34. 81
Aurum quomodo conueniat ægris, 89. 90. 91

B

BAlnea cruriũ & manuum an vtilia in febribus, 70. 71
Balnei effectus, 95
Balneorum vſus in fine febriũ, 158. & deinceps
Belzoi, 153
Blacciæ, 54
Bubonium, 154
Bubonum curatio, 37. 40. 41
Butyrum 205

C

CÆcitatis cura, 232
Calculi renum cura, 224
Caloris præternaturalis effectus, 131
Camemilla, 206
Cancri cur non curãdi, 6
Caphura, 106
Capillus veneris, 204
Carçinomatum curatio, 157
Cardani intẽtio in libro de medẽdi methodo, 5
Carnes nocent in febribus, 133
Cartamus, 197
Caſsia an conueniat poſt inciſionẽ venæ, 94. 95
Caſsia fiſtula, 200
Caſsiæ nocumenta, 73
Catalepſis cura, 235
Catapotia quando danda, 63
Catapotiis quinti cur nõ ſit vſus Gal. 146
Cato, 208
Caulium cremor, 208
Cauteria ex igne an conueniant Catharris, 68. 69

Cauteria potentialia noxia, 155 eorundẽ materia. Ibidem.
Cauterij iuuamenta, 155. 156
Chærefolium, 153
Cholicę curatio erronea 130.131
Chyrurgia medico neceſſaria, 35.36
Chyrurgiæ inſtrumenta neceſſaria deſiderãtur, 125. 126
Chyrurgis quid relinquẽdum, 36.37
Cibi genera, 283
Cibi varietas cur noxia, 113
Cibi ſimplices facilius coquũtur ſimplicibus, 134
Cibus albus quis, & quã perniciofus, 132.133.134
Citrij ſuccus, 134
Cibus an nocte exhibendus, 71.72
Clyſteres, 282
Clyſter an dandus ante venæ ſectionem, 105
Clyſteres exhibendi tẽpus 139
Colicæ quæ noceant, 139
Cholocinthis, 197
Complicatorum morborum remedia, 74. & deinceps.
Concoctio momẽtanea obſeruanda, 91
Cur melius fiat die, quàm nocte, 278
Confortantia ventriculum qualia, 106
Conſuetudo, 71.72
Contractionis membrorum cura, 230
Contraria contrariis an ſemper curanda, 76
Critici dies quomodo obſeruandi, 72.73
Cucurbitulæ quomodo adhibendæ, 96.97
Curationis ſcopi, 275
Cyrenenſis regio, 151

D

Deambulatio, 279
Decocta vtiliora aquis deſtillatis, 23
Deſtillationis cura, 220

Diaſpoliticon quare non cõtemnendũ, 83.84.85
Dolor pulſatilis, 108
Doloris curatio, 57
Dolorum remedia, 58
Dolori ſanguinis miſsio conuenit, 59
Doloris capitis cura, 238
Dolorũ curatio, 128.129
Doloris præcordiorum cura, 237
Doloris vagi curatio, 358
Dulcium vſus, 135
Dyſenteriæ remediũ, 121

E.

Effectus aëris, 281.
Eius cõmoda, 109
Elephãtiaſis quid, & eius remedium, 122
Empyematis cura, 218
Epilepſiæ cura, 214
Epilepſiæ puerorum curatio, 63.64
Epithimus, 198
Equitatio, qualis exercitatio, 110
Errata recentiorum, 182
Eradicatiua an cõueniãt in principio, 24.25. 29.30.
Eſcharotica, 155. & deinceps.
Eupatorium, 203
Exercitium, 279
Exercitatio à cibo an noxia & cur, 110.111

F.

Famis remedia, 205
Fauces, quibus curentur, 206
Febris curatio, 209.210
Febrium compoſitarum curatio, 74. & deinceps,
Febris continuæ cura, 233.245.
Febris peſtilentialis curatio, 52.53.
Febris ſingultuoſæ cura, 233.
Fex bilioſa pura, malum ſignum. 10
Fluxus in febre curatio, 61.62.
Franciſcus Taegius, 23
Frictionum vſus, 39.40

Fumiterræ ſuccus, 201

G

Galenus vnde ſua ſcripta ſumpſerit, 3
Galeni errata in Anatomia, 149
Galeni error de ore ventriculi, 110
Galeni loci explicati, 40 65.71.78.
Garum, 293
Gentiana, 188.208
Glyciriza. 204
Gnidiarum ſententiarũ authoritas ante Hyppoc. 1
Grãmaticorũ error, 120

H

Hecticæ cura, 220. 240.241.
Hecticæ curatio erronea 106.107.108.
Hacticæ duo ſola remedia, 108
Hermodactyli non veri, 73
Hæmoptoicorum curatio, 44.45 eorundem ſigna, 46
Heryſipelatis erronea curatio, 104
Hydropis remedia, 138
Hydropiſis cura, 61.240
Hyppocrates, 1
Hyppocratis locus explicatus. 54

I

Iaſpis lapis. 154
Incantatio an vim aliquam habeat in medendo, 117
Inſula Chiorum & eorũ natura, 115
Ius galli, 203
Iuſcula an conueniant cõfortando ventriculo, 106

L

Lactuca qualis. 11
Lapides adulterini, 20
Lapidis renũ duo remedia præcipua, 118.119. 120
Lapis armenus. 198

Laſerpitij ſuccus, 150.& deinceps.
Lecti ex pluma noxæ, 141.142
Lectorum diuerſa materia, 142
Lectuli antiquorum, 141
Lepræ cura, 211.241.345
Lepræ remedium, 122
Lienis epithema optimũ 121
Lignũ Indicum, 208.209
Limunnij ſuccus, 134
Lunæ po‸tiones an obſeruandæ in dandis medicinis, 37
Lupulus, 203
Luxationis vertebrarum & crurum cura. 125

M

MAgnes, 33
Manna, 201
Materia an debeat concoqui & paulatim euacuari, 34
Medendi methodus recentiorum qualis, 24
Medicamenta corrupta quæ, 19.20.21
Medicaméta ſine noxa, 198.199.202.207.
Medicamenta quæ calida aut frigida exhiberi debeant, 103
Medicamenta ſimplicia an præſtantiora compoſitis, 187.208
Medicamenta venenoſa an fugiẽda, 120.121.122
Medicamẽtis non fidendum, quæ agunt occulta proprietate, 51
Medicamentis ſimplicibus an vtendum, 23
à Medicamento purgante ſymptomata, 251
Medicamentorum laxantium effectus, & an cõueniant hecticæ, 106.107
Medicamentorũ mixtio periculoſa, 145
Medicamentorum multitudo inutilis, 57
Medicamentorum omnium virtutes à qualitatibus, 51
Medicamentum purgãs

nõ emollita aluo mortem adfert, 129
Medici cur exploſi à Romanis. 180
Medicinæ abuſus quomodo inuecti, 1.2
Medicinæ benedictæ,33. in eis exhibẽdis error. ibidem.
Medicinę in quibus morbis non ſint præſcribendæ, 17
Medicorum recẽtiorum errores quomodo inducti, 4
Medicus quomodo vitabit infamiam, 31
Melancholiæ cura, 214
Melones quales 13.14
Melonũ nocumenta, ib.
Menta, 156
Mirabolani 202
Mirach quid, 149
Monocerotis os, 50.51
Morbi Gallici cura, 120. 121.122
Morbi inſanabiles, 5
Morbi omnes habent medellam propriã, 53
Morbi ſenum, 271
in Morbis vtrùm à leuioribus inchoandum, 25. 26.27.
Morbillus morbus quis, 53.54.
Morborum differentiæ, 26
Morborum diuturnorũ cura, 276
Morborum omnium finis ambiguus, 6.7
Morborum propria eſſe auxilia, 154
Morborum puerilium remedia, 66
Morborum terminatio multiplex, 31.32
Motus, 278

N

Nocumẽta caſsiæ, 61 vide, Caſsiam.
Naturæ opus, 210
Nephritidis curatio & an diuretica cõueniãt. 59

O

Oedematis erronea curatio, 158

Olea & pingula an cõ-
ueniant colicæ, 131
Olei exterius appoſiti
noxæ, 104
Olera vtrùm ſint cibi, 11
Oleum calidum, 103
Oleum omphacinũ, 293
Oleum roſatũ quale, 103
Opiſthotoni cura, 225
Oriſum, 133
Oua & carnes an con-
ueniant febr. 8.9
Oximel pro cibo & po-
tu, 102

P.

PAnis decoctus, 9
Parietariæ vſus, 154
Peſtis curatio, 127
Peſtis tẽpore an debeãt
teneri feneſtræ aper-
tæ, 109
Peſtilenti febri an conue
niat victus tenuitas,
126.127.
Phyllada, 141
Philagrij antidotus, 122
Phtiſicorum cura fucoſa
97.eiuſdem verum re-
medium. ibidem.
ad Phthiſim, authoris re-
media optima, 98.99.
100.101.
Phthois cura, 215.218
Pilullarum vſus noxius,
69
Pinguium effectus, 106
Piſces an febriẽtibus cõ-
ueniant, 18.19
Piſces ſaxatiles qui. 19
Pleuritidis curatio, 41.42
Plinij in medicos ſui tẽ-
poris inuectiua, 2
Plumbum & æs metalla
pernicioſa, 23
Podagra cur poſt lithia-
ſim oriatur, 59
Podagræ cura, 231.240
Podagræ remedia, 73.74
Podagræ remedia, & re-
centiorum errores in
ea curanda, 112.113.114
Podagræ an conueniat
purgatio, 73.74
Polipodium, 98
Porretæ aquæ, 67
Potus cum vino noxæ,
113.114.
Prædictiones admirãdæ,

243.& deinceps,
Pſilij mucilago, 204
Pſora, 374
Ptiſana, 11.286
Puerilium morborũ remedium, 66
Pueris nouiter natis an medicamenta conueniant, 66
Pulicaris morbi & morbilli diſtinctio, 53. 54. curatio, 56
Pulſus inæqualitas, 246
Pulſus humilis, 247
Pulſus miurus, 246
Pulueres cordiales an miſcendi cibis, 48.49
In purgando quæ cauenda, 37.38
Purgatio in vere quando noxia, 70
Purgatio an in ſtatu, vel poſt ſtatum conueniat 30.31.
Purgatio an præcedere debeat ſanguinis miſſionem, 123.124
Purgatio lenitiua quãdo adhibenda, 59
Purgatio per quas regiones fieri debeat, 32
Purgationes particulares quæ & quibus debeantur, 33

Q

Quartanæ cura, 143
Quartanæ duplicis cura, 236

R

Radix chynæ, 391
Rancedinem non eſſe purgandam venæ ſectione, 38
Rhabarbarum in quibus noceat, 137, & deinceps.
Rhabarbari natura, 188
Renum inunctio ex quibus fieri debet, 103.104
Reſpirationis difficilis ſigna, 248
curatio eiuſdem, 259
Rete mirabile in homine non reperiri, 149
Roſæ, 201

S

Saccharum nocet in febribus, 133
Sal an conueniat ægris, 142
Sanguinem emendantia, 202
Sanguinis iterata miſsio an proſit in Sinochis, 60
Sanguinis mictus cura, 237
Sanguinis miſsio an conueniat hyeme, 93
Sanguinis miſsio an pręcedere debeat pharmacum, 104.105
Sãguinis mittẽdi, quis terminus ſuppreſsionis, 42.43. quot modis peccetur à recentioribus, ibid.
Sanguinis miſsio quãdo adhibenda, 27.28
Sanguinis ſputi cura, 215. 218
Sarcocolla, 197
Sarza parilla, 391
Scabies, 274
Sciaticæ cura, 229
Sene, 202
Serum, 33
Serum calibeatum, 63
Signa oppreſsionis facultatis. 246
Signorum cœleſtiũ obſeruatio, 308
Siliqua qualis cibus, 14. 15
Silphium, 151
Soldanella an conueniat Hydropi, 61
Somnus, 276
Somni interruptio in ægris periculoſa, 102
Somnus an poſt medicinam concedendus, ib.
Somnus quando bonus & contrà, ibid.
Spirãdi difficultatis cura 218.222.238.259.& deinceps.
Sputum ſanguinis quando periculoſum & quo modo differat à fluore ſãguinis, 46
Sputi ſanguinis curatio, 46. 47
Stęcas, 203

Stibades, 141
Succus Cyrenaicus. vide, laſerpitij ſuccum
Symptomata cerebri cõpreſsi, 117
Synanchæ deploratæ curatio, 122.123
Syrupi acetoſi potus quãdo conferat, 102.113
Syrupi concoquẽtes, an ſemel in die dari debeant, 102
Syruporũ concoquentiũ vſus, 60

T

Tabis ſimplicis cura, 214. 219. 240
Terebratio oſsis an conueniat in vulneribus capitis & quando, 114. 115. 116
Tertianæ duplicis cura, 220
Thamarindi, 202
Theriacæ confectio cur prohibita à Venetis, 22
Thermarũ aquæ, 66.67. 68. 209
Titimali vſus in aſcite, 153
Tralliani error, 47
Turbith, 197
Turbith quale, 29
Tuſsis cura, 218
Tympanitis ſigna, 267

V

Variolæ, 55
Venæ ſectio in mẽſibus, 95
Venenum quando lethale, 16
Veneni cura, 243
Veneris vſus immodicus, 272
Ventriculi os quale, 110
Ventriculi phlegmõ, 353
Ventriculi remediũ, 188
Ventriculi roboratio neceſſaria in omni purgatione, 39.40
Veratrum, 153.197
Vermes qualem euacuationem requirant, 34
Vermiũ curatio, 50.51.52
Vertiginis cura, 234
Veſalius, 147

Victus ratio in omnibus morbis quàm neceſſaria, 7.8.9.17.30.
Victus ratio erronea in ægris, 10.30
Victus in ſtatu qualis, 30
Victus priſcorum, 9
Vinum ægris quando cõueniat, 12.13
Vinum vtrum cõueniat cum ligno Indico, 143. 144.
Vinum coctum corrumpitur. ibidem.
Vinum in pleureſi, 13
Vini corruptio vnde, 113
ex Vini generibus cur alia aceſcant, alia minimè, 144
Vini effectus, 113
Violæ, 201
Viperæ caro quibus proſit, 122
Vlceris antiquati cura, 213
Vlceris veſicæ cura, 240
Vlcerum cura, 97
Vomitus aliquando neceſſarius, 129
Vnguētum Galeni quale & an conueniat renibus. 103.104
Vomitus lethalis, 33
Vrina turbulenta, 268
Vrinę profluuij cura. 237
Vrinæ ſuppreſsio, 271
Vrinæ turbatæ quid ſignificent. 44
Vſus argenti viui, 122
Vſus clyſterum peruerſus. 128. verus. 29.
Vſus cremoris chameme li. 188
Vſus curæ blandientis. 7
Vteri dolentis cura. 236
Vulnerum capitis curatio. 115

Digitized by Google

Digitized by Google